

Paul Goma

G H E R L A

*

L Ă T E Ș T I

Editura Autorului

1972/1973

(Ianuarie 2002)

G H E R L A

dialog monologat

- Paris, noiembrie-decembrie 1996
- Gallimard, Paris, 1976
- Coeckelberghs Vörlag, Stockholm, 1978
- Dialog, Dietzenbach, fragmente în română, 1988
- Humanitas, București, 1990

București, vara anului 1971

••• A, nu! Nici chiar așa..., cum bine zicea un tovarăș d-al nostru, dân bobor: «Să n-o luăm nici chiar așa, mecanic...» Pui niște întrebări... Mă mir că pân-acum n-ai întrebat dacă nu ne ducea și la femei - pentru ca eu să-ți pot răspunde cu înțeleptul răspuns al și-mai-înțeleptului Ostap Bender: «Nu cumva și cheia de la cassa de bani?» Nu, doamnă. Nu, oricât ar părea de neînțeles... Nu primeam - nici ziare, nici reviste, nici femei, nici cărți, nici... Era să zic: «Ba chiar dimpotrivă!» Asta însemnând că pentru un petic de hârtie cât o palmă încasai trei zile de izolare. Dacă peticul de hârtie era imprimat, pe lângă izolare, pe lângă ciomăgeala de rigoare te alegeai și cu ceva anchetă suplimentară: «Căci de unde ai fițuica? Căci pentru de ce o deții, și căci de la cine o ai și în ce împrejurare o ai primit, și căci cui ai mai dat-o și în ce împrejurare și căci cine mai era de față...?»

••• Ba Chiar așa! Vorbesc de închisorile noastre socialiste, cele mai înaintate din lume! - oricum: cele mai închise...- nu de închisorile voastre capitaliste, cele în curs de descompunere - măi tovarăși!

A propos de hârtie: într-o zi, la Jilava, sântem scoși la cabinetul medical; întreaga celulă, 35 de pe-a treia ori de pe Reduit... Medic în acea vreme era unul, Paraschiv, cred că ți-am mai vorbit de el: cel care s-a transformat subit din medic-maior de MAI în deținut politic, coleg cu cei pe care-i îngrijise. Exact, el - șapte ani a primit, pentru favorizare: povestea cu scrisoarea pe care ar fi încercat să o ducă soției unui deținut era, de bună seamă opera ofițerului politic, fiindcă Paraschiv se încapătâna să-i considere pe deținuții politici oameni, nu bandiți care

se tratează cu bicarbonatul și cu parul - ca ceilalți colegi ai săi întru medicina penitenciară. Eroare ideologică! De asta a fost trecut de partea ceastălaltă a baricadei luptei 'potriva capitalismului hitlerovatican'... Ziceam că... În sfârșit: sântem scoși la cabinetul medical întreaga celulă 35 de pe Reduit...

••• Așa i se mai spunea secției a treia de la Jilava. Fusesse fort militar (împreună cu alte douăsprezece constituia centura de apărare a Bucureștiului), deci partea centrală, miezul se chema reductă sau - inginerii fiind francezi: **réduit**. Reduit-ul era prevăzut cu o cupolă metalică, rotitoare și adăpostea un tun teribil - teribil pentru secolul trecut...

••• A, nu, în jurul Bucureștiului nu se află nici o colină, forturile erau mai degrabă cazemate, bunkere, subterane - o să-ți desenez odată, o să-ți fac un plan al Jilavei, deocamdată atât: hrubele acelea în care odinioară erau depozitate munițiile, alimentele - în caz de asediu - fuseseră transformate în celule. Jilava era - este, până una-alta! - o închisoare subterană: "acoperișul celulelor" se afla cu câțiva metri sub nivelul pământului, al câmpiei, iar fostele șanțuri, concentrice deveniseră curțile închisorii. Aceste "curți" erau largi de vreo zece metri, adânci de vreo șapte, poate și mai adânci, pentru că de acolo de unde se termina căptușeala de cărămidă, începea un taluz, de încă vreo doi-trei metri. Da, pereții curților, placați cu o cărămidă foarte dură, sticloasă

când, în aprilie '57 fusesem "vărsat" la Jilava (de la Malmaison ve-neam) și pentru întâia oară fusesem scos la plimbare acolo, între cărămizile acelea, am avut senzația că am pătruns într-un cimi... Nu, nu e bine spus: cimitir, nu cimitir, cum să-i spun: mauzoleu? osuar? columbar?

aproape fiecare cărămidă, până la înălțimea la care un om poate ajunge cu mâna bine întinsă, purta câte o... În fine, era scrisă...

••• Da de unde, grafitti! Nume și date, astea erau. Cărămida, ți-am mai spus, era foarte dură, dacă ai fi fost lăsat în pace, ca să zgârii cu un cui zece litere ai fi avut nevoie de câteva ceasuri. Numai că deținuții, la plimbare, nu au voie să se oprească, să stea locului - cu atât mai puțin să-și scrie numele pe pereți... Eram obligați să "mișcăm" uite-așa: mâinile la spate, ochii-n pământ. Fără să vorbim, fără să ieșim din rând, fără să... Și totuși, deținuții, din mers, își scriau numele pe cărămizi. Încearcă să afli cât timp îi trebuia unui om - presupunând că avea norocul să fie scos la plimbare în fiecare zi, câte un sfert de oră - ca să-și scrie numele și data sosirii la Jilava...

••• Să nu zicem ani, dar câteva luni bune tot treceau. Fiecare puneă ochiul pe câte o cărămidă liberă, potrivită înălțimii lui și, din mers, atent să nu-l vadă gardienii (altfel era trimis la izolare, iar

colegilor li se tăia plimbarea - uneori pe câteva zile) zgâria un milimetru, hai doi... Care milimetru trebuia adâncit, lărgit, corectat... Faptul că un nume, o literă erau săpate în etape, uneori la intervale importante, se cunoștea la însemnările nu prea vechi : primele litere arătau mai cenușii decât ultimele. Și după numele neterminate, după literele începute, dar neduse până la capăt, ori nefinisate...

••• Da, în majoritate, simple iscălituri:

P. POPESCU, V. VASILESCU, I. IONESCU

Altele aveau și o dată, de regulă data sosirii în Jilava...

••• Dar e limpede: când să-ți scrii data plecării? Doar dacă te întorceai... Altfel nu: erai luat din celulă, uneori nu aveai timp să-ți iei rămas bun de la prieteni, de la colegi. Cum am spus: dacă se întorcea la Jilava, da, începea să noteze plecarea - și desigur, revenirea. Unele date - de plecare - erau zgâriate de altă mână: a unui prieten, a unui cunoscut... Mai erau însă adausuri de altă natură - în primul rând crucele scrise - firește, nu mortul își făcuse crucea aceea:

C. COSTESCU 19.6.48 - 5.12.51

+ CAP MIDIA 3. 9. 52

ușor de constatat:
data plecării din Jilava (5.12.21) fusese scrisă de altă mână, iar moartea, la Capul Midia, pe Canal, de o a treia...

Mai erau și adausuri nepioase, la urma urmei, demascatoare: lângă un nume - scris, bine-nțeles, chiar de purtător - o altă mână scrijelise : **TURNĂTOR** sau **CÂNTĂRET** sau **CIRIP(ITOR)**, adică tot turnător - mai economic... Am văzut și rezultatul încercării de a șterge... calificativul. Unii dintre vizați avuseseră timpul - și imprudența! - de a "șterge" **TURNĂTOR**, dar abia așa atrăseseră atenția asupra numelui, alături, neatins...

••• Da, informațiile erau exacte, am întâlnit și eu un individ despre care aflatam, de pe cărămizile Jilavei, că era turnător - colegii din noua lui celulă de la Gherla încă nu știau, așa că l-am... turnat eu pe turnător

acolo, între cele două rânduri de cărămizi... funerare ne plimbam, noi, cei încă vii, cei încă ne...

când venea primăvara, ciuguleam (tot din mers) iarba, buruienile care creșteau pe sub ziduri, mai ales pădăie - aveam nevoie de verdeață, de, vorba ta: vitamine

la ieșirea din celulă, în drum spre locul de plimbare și la întoarcere, treceam pe sub niște vișini. Cred că eu am fost primul care a încercat, vreau să spun: primul din acea primăvară, primul din seria acelei primăveri (în închi-soare nimeni nu poate pretinde că a fost primul în ceva, că el a desco-

perit ceva, acolo fiecare descopere, redescopere, inventează ceea ce era demult descoperit, inventat - dar dacă el nu știe... Oricum, în acea primăvară, în primăvara anului 1957, eu am fost cel care a dat semnalul de atac... al vișinilor, al vitaminelor. Trecînd spre locul de plimbare, trecînd pe sub vișinii tentant înfrunziți, am întins mîna, am zmulș o frunză... Am zmulș-o așa, fără un gând anume, oricine, trecînd pe sub un copac, pe sub o creangă încărcată de frunze, face la fel, nu? Am băgat frunza în gură, am mestecat-o, nu era prea scârboasă, doar cam cleioasă, asta da, însă gustul de clei de vișin îmi era cu-noscut, chiar plăcut : îmi aducea aminte de cantitățile de necrezut - kilograme! - de clei de vișin, de cireș, de prun, de corcoduș înghițite în copilărie - pe cînd coclauri cutreieram... Și fructe verzi furam... Întorcîndu-ne de la plimbare, din două mișcări de astă dată, am luat doi pumni de frunze. În celulă am oferit în dreapta, în stînga. Însă numai câțiva au acceptat. Le credeau amare, da, erau și un pic amărui, dar amarul era pata de culoa'... gustativă care ne lipsea (după cum duceam lipsă și de dulce, și de gras). Apoi, în comparație cu amarul pădăriei de sub ziduri, pe care demult o isprăvisem de păscut, de ciugulit, de ros, frunzele de vișin păreau aproape dulci...

••• Da, și eu am citit povestirea aceea, **Păpădia**, însă abia în libertate... Da, da, frunzele cleioase, amare, ni se păreau minunate. Trupurile ne erau hămesite, setoase, urlau după verdeată, fiecare fibră din noi vibra, palpita, zbîrnâia de lipsă și de așteptare... Deși, cum am spus, în acea zi doar trei-patru au acceptat să mestece frunzele, mai mult din curiozitate, decât din plăcere, în mai puțin de o săptămână bieții vișini care ne umbreau trecerea spre și dinspre locul de plimbare n-au mai avut frunze cu care să ne umbrească: până la înălțimea la care un om înalt poate ajunge cu mîna întinsă (apoi: sărind - cu mîna întinsă), vișinii rămăseseră fără frunze; apoi fără lujeri; apoi fără crenguțele mai puțin lemnoase... După o săptămână ne uitam cu jînd la vîrfurile lor, acolo, suuș, unde mai rămăseseră o mulțime de frunze, de lujeri, de crăci - o adevărată comoară!

••• Nu cumva și cheia de la cassa cu bani? Asta-i bună: să urcăm pe-o scară...

Dar să mă întorc la hîrtia tipărită: în momentul în care mi-a venit rîndul la consult... Am primit și eu ce primiseră toți ceilalți: trei polivitamine și o sticlută cu sirop de tuse...

••• Nici o legătură cu tusea, nu, nu tușeam; sau nu-mi dădeam seama, nu eventuala tuse mă preocupa, ci... dulcele! Siropul era dulce-dulce, iar noi eram lipsiți de atîta vreme de zahăr...

Deci: doctorul Paraschiv îmi dă și o sticlută cu sirop de tuse... Mi-o dă împreună cu flaconul... De ce râzi: povesteau vechii deținuți că un sanitar pe nume Oprea, care mai mult bătea decât îngrijea

bolnavii, dădea conținutul - fără ambalaj: dacă mergea cu prafurile, cu "bulinele", la-Oprea mergea și cu siropurile: «'Tinde mâna, bă!» - și-ți turna conținutul în palmă...

••• Ba chiar așa! Înapoi la doctorul Paraschiv: îmi dă nu doar siropul, ci și flaconul! Flaconul cu sirop de tuse - deși nu tușeam... Numai că, dându-mi el acea sticlă, a comis o dublă și extrem de gravă infracțiune...

••• Ți-am spus că în acel moment direcția penitenciarelor ajunsese, în sfârșit, la concluzia că un medicament lichid, dacă nu e dat pe gât, acolo, pe loc, nu poate fi păstrat... în palmă. Nu: dându-mi siropul dimpreună cu ambalajul, nu ținea seamă de faptul că flaconul era, nu cilindric, ci paralelipipedic, deci pe el se putea scrie foarte bine - în plus, avea două fețe! Însă cea mai mare greșală a comis-o doctorul când a uitat să dezlipească eticheta! Iar o etichetă, deci o bucată de hârtie scrisă, tipărită, după cum bine se știe, constituie un formidabil corp delict în mâinile dușmanului - după cum favorizarea procurării ei - a etichetei - de către un lucrător d-al nostru, MAI: o zdrobitoare probă de lipsă de vigilență 'luționară. Ca să spunem lucrurilor pe nume: o nepermisă atitudine de gură-cască, o limpede abatere de la regulamentul de bună funcționare a locurilor de reeducareprin detenție...

••• Cum, ce limbă vorbesc? Limba sovietică! Cea mai din lemn veritabil din lume! Din piatră neartificială - ba chiar din beton adevărat, autentic și autentificat...

••• O legătură strânsă, indestructibilă! O oarecare etichetă ajunsă în mâna dușmanului nostru - măi tovarăși! - poate să se trans' (și se chiar 'formă!) într-o ucigașă armă îndreptată spre pieptul de aramă al poporului nostru. Muncitor. Cât despre armă: profund contrarevoluționară, iar pentru că e prea complicat pentru simplii noștri tovarăși: contra'luționară!

Așadar, doctorul Paraschiv, uitînd să dezlipzeas'... Ba nu! De dezlipit, a dezlipit-o de pe sticlă, dar vigilența lui contra'ț'onară s-a oprit aici, pe buza faptei: la simpla dezlipire. În loc să meargă mai departe, pe drumul treziei neadormite: să ia eticheta de pe masă; s-o ascundă; s-o depoziteze undeva, sub cheie, în afara razei de acțiune a banditeștilor mâini ale bandiților de deținuți; cel mai bine, într-un dulap Fichet; și mai: bine s-o, ca să zicem așa, transfere în crematoriul de hârtii, întru arhivare socialistă, iar cenușa s-o recupereze și s-o dizlove într-un puternic dizolvant revoluționar, de să nu mai rămână nici numele dizolvatului, iar rezultatul, care-o fi el să-l îngroape într-un loc foarte secret și sever păzit - dar tot să nu fie sigur!; să nu se culce pe urechea aia; să nu dea dovadă de delăsare, căci ele, bandele 'travoluționare, car' va'zică masele largi de deținuți mai mult sau mai

puțin politici nu dorm, nooo; numai la furat se gândesc; la sustras; la însușit pe nedrept, delapidat, prefăcut într-o țeavă dirijată spre pieptul clasei de la ora' și sa' - de etichetă vorbesc eu!

••• Cum, prin ce? Prin... Prin citire, prin descifrare, prin luare la cunoștință de mesajul secret conținut, cum se zice pe meleaguri: lecturarea prin citire a textului...

••• Nu contează ce scria, era destul că doctorul Paraschiv lăsase eticheta pe masă - vreau să zic: lăsase pe masă o etichetă scrisă. Pe masă,-ți dai seama? La-ndemâna dușmanului de mine - care nu doarme, nooo, și, ca un neadormit bandit ce mă aflu, ce-am făcut? Ce puteam face (mai corect: comite), decât să sustrag, să fur - eticheta! Cum? Nu asta interesează, dar dacă insiști... Simplu: am băgat de seamă că doctorul, după ce dezlipise eticheta de pe flacon o pusese pe masă, cu partea înțeleasă în sus. Mi-am umezit palma stângă cu limba - uite-așa, dintr-o mișcare - m-am prefăcut că sânt îmbrâncit din spate și am făcut ce ar face orice-mbrâncit din lume: m-am sprijinit de masă - cu palma umedă deasupra etichetei. Apoi am spus: Scuzați, pardon, bonsoar (firește, în gând), mi-am retras palma cu tot cu... Dacă lipiciul etichetei s-a lipit de palmă, ce vină am eu? S-a-ntâmplat cu eticheta cum s-a-ntâmplat cu curca ceea,-n revărsatul călătorilor, atât că nu-mi mai aduc aminte poanta... Ziceam de etichetă: am dus-o-n celulă.

••• Repet: nu contează ce scria, dacă ții să afli: scria **SIROP DE TUSE** și încă vreo cinci-zece cuvinte, dă-le dracului de cuvinte, nu ele contau, nu interesa semnificația lor, ci faptul că erau ti-pă-ri-te! Conta că puteam citi niște cuvinte imprimare, nu mai văzusem tipăritură de, he-he, vreo nouă luni, dar erau alții care nu mai zăriseră așa ceva, he-he-he, de ani și ani...

••• Nu poți crede! Nu poți, nu crede!, eu n-o să pot să te ajut să poți (crede)! Auzi: «Nu pot crede!» Ai impresia că mint?

••• Logica! Nu e logic - Dumnezeu mare, bagă de seamă în ce anume e invocată lo-gi-ca! Ce să caute, aici? Aceeși... logică împutită, inutilă, ofensatoare, care te-a îndemnat adineauri să mă-ntrebi... Auzi, întrebare - logică, nevoie mare: «Dar de ce nu v-ați urcat pe o scară până la frunzele din vârf...?»

Scară, nu? O scară faină de tot, frumos vâpsită, cu ciucuri 'podobită, cu canafi, chiar cu zurgălăi - ce, strică un zurgălău la scara omului? La urma urmei, o scară adusă-n pas alergător de cei mai gigea gardieni, bestiile de Ungureanu și de Bășică, apoi bine potrivită și zdravăn ținută - după ce a fost încercată, de Iamandi, călăul Jilavei...

••• Nu era mai rău ca alții, i-am zis călău, pentru că el îi executa

pe condamnații la moarte - în fine...Iar scara - că tot la scară ne-ntoarcem - păzită de însuși dom' comandant - ca nu care cumva Măria Sa Deținutul să bușească d-acelea-șă și să-i cauzeze pe la dăunătură...

••• Iar te-ntorci la logică, ți se pare ciudată lipsa de logică. Mie, nouă ciudată, inacceptabilă ni s-ar părea prezența logicii în ilogica generală. Așa am fost învățați, acolo - și nu doar acolo. Cum să-ți păstrezi încrederea în logică, atunci când afli că regulamentul închisorii e împărțit în:

a) *DEȚINUTUL ESTE OBLIGAT SĂ...* - bun, zici, ăsta-i capitolul obligațiilor, al îndatoririlor, logic este să fie urmat de cel al drepturilor - nu-i logic? Citești negru pe alb a doua parte a regulamentului:

b) *DEȚINUTULUI I SE INTERZICE CU DESĂVÂRȘIRE SĂ...* Poți citi pe toate gardurile patriei că omul e cel mai prețios capital. Logic ar fi să fie tratat ca atare prețiosul în chestie, numai că la noi funcționează logica lipsei de logică - n-ai observat? E tratat de tâmpit cel care nu e tâmpit, considerat ne-bun cel care e cinstit, corect, punctual... O fi al dracului de greu pentru un occidental ca tine să-și însușească elementele cu care lucrează această logică pe dos de la noi. Dar încearcă - mai știi?, s-ar putea să reușești... Mai ales că nu e pentru întâia oară când auzi, pipăi, nu ești chiar... scuză-mă, eram pe punctul de a spune : inocentă... Încearcă, chiar de nu vezi, de nu găsești strop de logică în ceea ce vezi, auzi, pipăi. La voi, în putredul și în curs de prăbușire Occident, acolo unde proletarul are o singură libertate: aceea de a muri de foame, cu, pe buze cuvântul: «URSS», totuși, mai există sfârcuri, firimituri de libertate burgheză, printre care a presei : la voi au apărut o mulțime de cărți din care puteți afla ce se-ntâmplă în Rusia, în Cehoslovacia, în Polonia, în Ungaria. E adevărat că voi nu credeți: ceea ce citiți... n-are logică - deci e ficțiune...

••• Există și câteva cărți scrise de români și despre România: mărturii despre Canal, despre Pitești, despre dificultatea trecerii frontierei, o culegere de studii despre relațiile româno-sovietice...

••• Mărturii, desigur și nici nu au ambiția să fie altceva decât mărturii: dincolo de patima, de crezut, cu care sunt scrise, dincolo de anume stângăcii de... construcție, de limbă, sunt **documente**. Nu poți, n-ai voie să le ignori, să le iei în râs. Noi...

••• Cum să nu-mi fie? Bine-nțeles că mi-e frică! Însă m-am obișnuit - de când mă știu trăiesc printre "urechi" - de la o vreme ne-am dotatără cu tehnică modernă, cu microfoane, dè... Așa am fost "educați": să ne fie frică de microfoane! Frica a fost deplasată : de la aflarea cine știe cărui mare secret anticomunist - care ar putea fi aflat prin microfon - la... microfon, direct, eliminînd, suprimînd... taina aceea (oricum, tot nu există)... Deci : acum trebuie să mă tem de...

microfon, nu de Securitate! Eu am rămas încă într-un stadiu primitiv al microfonitei ; încă mai fac legătura între microfon, cuvintele sonorizate și instituția ascultătoare - numai că mie mi se, ca să zic așa, fâlfâie de fâlfâlările lor ! Ei, ce-or să mai afle, nou, despre mine!

••• Dacă stăm strâmb și judecăm diagonalic, chiar discursul meu de adineauri - că nu mi-e frică de microfoanele lor - nu este altceva decât fructul fricii de ei... Numai că frica noastră a încetat de a mai juca rolul de avertisment, de alarmă : atenție, se apropie un pericol (mare, cum altfel!), a devenit o stare. Mi-e frică, deci exist.“Știm” noi ce știm : există microfoane și în patul nevestei, în bricheta prietenului, în tufișul lângă care mă... ușurișez, prin urinațiune, în țucalul rudei bolnave... Însă cum prea multă minte strică - le strică, lor - și prea multă frică se întoarce pe dos : atâta s-au străduit ei să ne bage frica-n oase, încât după ce-am tremurat un deceniu - hai și jumătate - noi am început a uita că ne e frică : nu-i suficient că au rămas reflexele? Acum nu mai sântem “prudenți” de frică, ci din... obișnuică...

••• Nu obișnuință, ci obișnuire. Peste încă cinci ani are să devină obișnuință, peste alți cinci: obișnuitură - a doua natură; în treizeci de ani, ai omul nou!

••• La liberare mi s-a vârit sub nas o hârtie, un angajament: că n-o să divulg nimănui, niciodată, nimic din ce știu. Căutai logică - uite-o: te bagă în pușcărie degeaba, te rupe-n bățai, te umilește, te înfometează, te îmbolnăvește și, dacă supraviețuiești, te trezești încărcat de secrete de stat! Tot ce ți s-a întâmplat ție, la ei, bestiile, e considerat, nu doar just, meritat, ci și... secret! Bineînțeles: tot ce pretinde la statutul de secret e suspect : cum poate fi just ceva ascuns?

••• Știi care-i norocul bestialei instituții organale? Frica Românului și rezultatul ei: n-ar mărturisi pentru nimic în lume! «Ce, vrei să devin martir?», ți-o-ntoarce, de parcă i-ai cere pălăria să-ți ștergi bocancii cu ea. Nu, nu se împacă Românul cu mărturia - uite, chiar unchiu-tău: a trecut prin Zarca Aiudului, e unul din cei doi-trei supraviețuitori de la Sighet - de ce tace? De ce tace, domnule? Ce mai are de pierdut? I-i frică? De ce i-i frică: de moarte? Dar cui nu i-i frică de moarte? Și cui, fiindu-i frică de moarte, scapă de ea? E bătrân, bolnav, uzat, azi-mâine... Peste câțiva ani n-are să mai rămână nimeni din cei de la Sighet. Odată cu ei are să fie îngropată și taina închisorii. Îl știu din Bărăgan, eram oarecum vecini în Lătești... Era persoana cea mai revoltată împotriva...soartei crude, cea care a făcut din noi un popor fără hârtii. Când i-o întorceam: «Ca să avem hârtii, puneți mâna și scrieți-le! Așterneți pe hârtie ce știți de la Sighet». Mi-o reîntorcea: «Ești nebun, domnule! Să mă-mpuște ăștia?!» Uite, parcă aș fi presimțit că are o nepoată ca tine - una iubitoare de logică - altfel i-aș

fi zis : «Nu vă fie teamă, nu strică ăștia gloanțele pe unul ca ‘mnea-voastră - dom’le mēnistru...»

••• Bine-nțeleș : Unchiu-tău face parte din categoria celor care au intrat în pușcărie pentru ceea ce *fuseseră*, cândva - nu pentru ceea ce *făcuseră* împotriva comuniștilor... Ce jale... Bătrânii tac - ca să nu-i împuște ăștia - măcar unchiu-tău e sincer: i-i frică de moarte... Am cunoscut însă alte personaje : mult mai tinere și, în același timp, mult mai puțin importante pe scara politichiei. Știi ce răspundeau ăștia când eu mă întrebam tare, în prezența lor, de ce nu pun mâna să scrie ceea ce știu? «No, lasă, dragule (cum se făcea, cum nu, dar toți erau și ardeleni și secretari ai lui Maniu, ai fi zis că jumătate din PNT era alcătuită din secretariat), că de cum situația s-o limpezi...» Iar eu, obraznic : «De cum o să vă deie slobod ghe la drăguțumpăraa...»

••• Ba da, ar fi putut să fie și prudența față de o eventuală provocare... Adică eu i-aș fi-ndemnat să scrie, ca să aflu că au și scris, nu? Și dup-aceea, pac!, la Secu! Discuțiile se petreceau în perioada căreia, din acum, îi spunem: “eroică”, pe atunci turnătorii umblau cu talanga la gât, cu goarna-n cur, toată lumea-i știa... Deci știau foarte bine că nu-i provoc. Dar așa au învățat - deși bătrâni - să-și provoace singuri... frică; să se sperie la oglindă, ca apoi să aibă motiv de inacțiune. De ne-scriere...

••• Cum să nu fie păcat! Ar trebui să aștearnă pe hârtie, fiecare cum se pricepe, să povestească fiecare prin ce-a trecut. Încă un pretext de a nu scrie: «N-am talent literar...». Degeaba-i spui că aici nu-i nevoie de “talent”, ci de normalitate. La urma urmei, e o datorie - să nu uite, să lase o urmă, o mărturie. Ca să nu mai fie liniștiți călăii, să nu mai fie atât de siguri că victimele n-or să îndrăznească să sufle un cuvânt. Dar victimele nu îndrăznesc. Victimele tac. N-au uitat deloc, n-au uitat nimic, dar tac - dacă n-au talent literar... Dacă ei, bătrânii tac, de unde vor afla cei de după ei ce s-a-ntâmplat cu-adevărat? Uite, eu de pildă : fost pușcăriaș, am fost “consătean” cu supraviețuitori de la Sighet - dar tot nu știu ce-a fost acolo. De unde să aflu : să mă adresez foștilor gardieni? Ar fi interesant de știut ce cred foștii directori, politrucii, gardieni - dar până una-alta: ce spun victimele? Martorii: ce mărturisesc ei? Cum a fost ucis Maniu? Ce i s-a întâmplat cu adevărat lui Gheorghe Brătianu? Doar n-o să cercetez arhivele Securității! Pe de-o parte... «Nu-i momentul...», cum atât de just spun tovarășii noștri de la Cenzura Centrală (atât de bine, încât au început s-o spună, chiar mai bine ! și scriitorii, adică victimele cenzurii...), pe de alta, chiar dacă logic ar fi să le pot consulta (observi piatra aruncată în grădina ta...), n-ai găsi nimic: Securitatea, știind bine ce fel de dreptate a împărțit (am spus bine: împărțit, ea fiind și instanță judecătorească) a distrus toate documentele care, atunci când va fi “momentul” ar putea

deveni dovezi ale crimelor... Ca instituție secretă ce este, Securitatea pune un deosebit accent pe... dotarea fiecărui post, chiar raional, cu un crematoriu de hârtii. Tone de hârtii pe care au picurat lacrimile și sudoarea anchetaților au fost arse, ca să dispară orice urmă de “activitate revoluționară” a Organului... Scontînd pe faptul că scrisul rămâne. Va fi rămânînd la alții, nu la noi, Românii. La noi, victimele nu îndrăznesc să vorbească, să clameze starea lor de victime. Mai știi? Poate că Românul nu e victimă...

••• Să zicem: Românul este...nimic. Dacă nu-și folosește memoria...

••• Știu eu ce-ar găsi? Poate “catalogul” informatorilor, schema turnătorilor. S-ar afla câte milioane de turnători - salariați, voluntari - activează în România celor douăzeci de milioane de locuitori...

••• Nu cred. Știu din închisoare: afară, în libertate, rău face, nu atât turnătoria, cât... autoturnătoria; sau: turnătoria în cercul familiei - dar ăsta nu mai e denunț, ci... Nu i-aș spune nici prostie, ci nepregătirea omului în fața minciunii. Turnători...“cinstiți” or fi mai mulți decât trebuie, dar infinit mai puțini decât ar vrea Securitatea. Și mai ales decât pretinde Securitatea că are, ca să-i bage pe oameni în boale, să-i terorizeze cu: *Noi știm totul!* Știu, pe pizda mamelor lor, cum să știe? Dar asta, pe de o parte face-bine pe la Securitate, pe de alta face-bine pe la... eventualul comițător, dușmanul poporului, anti-comunistul cel vajnic - ăsta zice: «Nu poci pentru ca să fac ceva politic, căci ei au mulți turnători și căci ei pe dată m-or turna - dac-oi mișca în front»

••• Visul Tătucului de la Răsărit, bine servit de Dzerjinski, de Beria: să-i prefacă în oameni-noi pe toți oamenii-vechi, atunci n-ar mai avea nevoie de turnători, omnoul s-ar turna singur - cu-avânt! Noroc că a crăpat, era cât pe-acî să reușească, bestia...

••• La noi... Nu chiar ca la ei, dar nici departe, relele se învață, se desăvârșesc mult mai iute decât bunele - presupun că între români și ruși nu se mai bagă de seamă... întîrzierea Românilor cu douăzeci de ani. “Colaborarea” a devenit sinonim cu “a trăi”, cu “a avea ce mânca”. Ne mirăm, ne indignăm că “noua generație” e cinică, n-o mai interesează “idealurile sfinte”, în schimb visează la Țoale-Sex-Occident? De ce să ne mirăm? - ca să pun și eu o întrebare din sală... Pe de o parte: e altă generație decât... precedentă - ar spune Bulă; pe de alta: nu e oare generația celor educați, la școală, în cultul demascării (erou: Pavlik Morozov, turnătorul părinților săi)?, acasă în cultul “Taci-și-zica-ei”? Nu și de la părinți au aflat că a minți, a ascunde adevărul, a nu fi cinstit, a turna, a nu spune ce gîndești - dar mai ales: de a nu spune ce se vorbește acasă - de a face orice, pentru a ajunge (în fapt: câștigul

este o ne-pierdere), toate astea nu sunt păcate, ba chiar virtuți? Nu de la educatori au aflat că albul e negru și, vorba nemuritorului: vițăvercea...?

••• Aici, nemuritorul fiind Caragiale... De ce să ne mirăm? Așa cum fiecare comunitate are Ovreii pe care-i merită, și România are tineretul pe care și l-a făcut cu mâna ei - prin adulți! Bătrânii să facă bine, înainte de a arunca anatema, să se privească în oglindă! Și mai bine ar fi dacă ar rupe sigiliul Securității de pe gura-le și ar spune adevărul, le-ar povesti tinerilor din ziua de azi ce știe el, bătrânetul... Nu să le recomande tăcerea, prudența, duplicitatea, „înțelepciunea” adică tăcerea...

Ne tot mirăm, ne revoltăm, ne întrebăm retoric: «Dar cum este posibil, domnilor...?» ca Istoria Românilor să aibă goluri, pete albe, cea mai consistentă: de la retragerea lui Aurelian până la descălecat... - ceea ce face un bun mileniu... De ce ne-am mira : Românii de-atunci (le zic așa, pentru simplificare), în primul rând, erau strămoșii noștri, nu? S-ar zice că le semănăm în privința... înțelepciunii de veacuri, a tăcerii de aur... Apoi ei, bieții, nu știau carte, nu erau în măsură să consemneze, în scris, ceea ce știau... Miorișoi fiind, creștau pe răboj numărul mioarelor lăi-bucălăi, eventual al câinilor - dar nu facerea oamenilor... Între timp, au fost cu toții alfabetizați, nu?, mulți dintre noi am învățat carte la-nchisoare - să zicem : la Doftana - știm să așternem pe hârtie măcar două sute de cuvinte. Și totuși: a început o altă pată albă, de prin 1948 - ba pentru unii, chiar din vara lui '44. Care pată se lățește, se lungește... Redacțiile sunt bombardate cu mii de proze și de poeme (Românul s-a născut poet, dar a cârmit-o pe-Academiei, la proză - cică-i mai ușoară, așa, fără de ritm și fără de rimă...), dar nimic, nimic, nimic în legătură cu închisorile, cu colectivizarea, cu închiderea țării vreme de două decenii. Frica, frica, frica. A intrat atât de adânc în sufletele oamenilor, încât...

Totuși : doar frica nu explică tăcerea. Trebuie să mai fie ceva. De ce tac Românii? (Perit-au Dacii, iar noi fi-vom fiii altor tați? - nu e chiar proastă prostia...). De ce nu pun pe hârtie mărturia lor? De ce n-o trimit acolo unde se pot publica mărturiile?

••• Cum așa: crezi că rușilor nu le e frică? Dar scriu - cu frică - trimit, cu frica-n oase. Polonezii la fel, la fel Cehii, Ungurii, Cubanezii - numai ai noștri ca brazii se bagă, n patru labe, sub țol și acolo își dau pumni în pieptu-le d-aramă... Când văd pe câte un fost pușcăriaș „reîncadrat în societate”, cu nevestică (a doua), cu copilași - alt rând, primul se... delimitase de el - cu frigider, Dacie, cumișel, disciplinat și cu gura cusută («Ce-a fost a fost, ce să mai răscolim...»), îmi vine să-i dau în cap cu nevasta, cu Dacia și cu tăcerea lui căcăcioasă - altfel grozav de tricoloră. «Ce nevoie să le explic oamenilor ceea ce știu ei foarte bine?», se miră unul, făcând pe tâmpitul. Bine-nțeles, oamenii

știu foarte bine, dar nu deschid gura - nici chiar pe sfert atunci când vine vorba despre "asta", fac semne spre telefon, spre ferestre, spre pereți: microfoanele! - iar Secii își freacă mâinile, jubilând: cei care-au încasat picioare-n cur și-n gură nu-ndrăznesc să spună celor apropiați că au fost umiliți, bătuți, torturați...

••• Nu chiar toți, aș fi nedrept dacă aș spune asta. Cunosco câțiva deținuți care, nu numai că au vorbit de câte ori au avut ocazia, dar au și pus pe hârtie ceea ce știau. E ceva, dar nu destul. În cel mai bun caz au citit zece oameni (nouă din acei zece fiind tot pușcăriași cărora, vorba celuia : ce să le mai explice?). Sânt convins : mai sunt scrisuri pe care nu le-a atins nici un ochi - în afară de al autorului... Dar câte? Și cât de autentice, de curajoase - adică : normale? Normale... Un scris este normal abia atunci când vede lumina tiparului, fie și în traducere; fie și riscînd să te întoarcă la-nchisoare. Toate astea trebuie publicate!

••• Ai dreptate - căci și tu de la Râm te tragi, ești și matale geantă, chère duduie... Ai dreptate: mai întâi ar trebui scrise. Și totuși, ceva-ceva s-a scris... Nu se poate să nu se fi scris, atât că nu știu eu, oamenii sunt prudenți, suflă și-n bocanci...; atât, că Românilor le e frică să dea mai departe, ca să nu mai vorbim de trimisul peste hotare - ah, bestiile de ruși! Îi tratăm de barbari, de...

••• Nu vorbesc de voi, Francezii, căzuți sub șarmul lor slav de la Marea Cotonogală încasată în 1812 - de noi, Românii vorbesc și mai cu seamă de noi, Basarabenii. Rușii sunt barbari, dar...

••• Ți-am spus că mi-e frică. Tocmai, pentru că mi-e foarte frică, nu tac - n-ai băgat de seamă că tăcerea alimentează frica? Pe întuneric, noaptea, ca să-ți faci curaj, vorbești singur - cu cât vorbești mai tare, cu atât ți-e mai puțin frică.

••• Asta și fac : vorbesc... pe întuneric - cu o condiție: să nu mă mai întrerupi. Știu că nu e politicos ce-ți cer, dar asta-i! Pușcăriașii nu suportă să fie întrerupți când povestesc. Povestind, cad în transă, nu-i bine să-i trezești...

••• A, nu. Nu cred. Chiar de-ar minți, cine i-ar putea da de gol? Un martor, un, și el, fost pușcăriaș? Dar care a fost adevărul-adevărat? Care adevă? Cine poate jura că ceea ce povestește un fost pușcăriaș s-a-ntâmplat chiar așa? Nu, nu-i vorba doar de subiectivitatea obișnuită: zece inși au fost martori ai aceluiași eveniment și vor produce măcar zece variante **cinstite, adevărate** ale evenimentului? Vreau să spun că... În ceea ce urmează eu n-am fost martor ci, dacă se poate spune așa: erou; participant. Apoi: evenimentul acela a fost atât de violent, încât, vrînd-nevrînd, l-am înregistrat... violent, deci

strâmb, poate cu totul fals. Dar să admitem că l-am înregistrat corect - corect din punctul de vedere al unei statistice, al unei medii. Timpul trecînd, memoria începe să joace feste. Nu prin omitere, ci prin uitare. Dar nu numai timpul și acțiunea lui de erodare a memoriei, ci și... Poate că memoria n-ar face atâtea feste, dacă n-aș povesti de atâtea ori acea întâmplare. Cu fiecare relatare, adevărul - admitem că prima impresie a fost cea adevărată - pe nesimțite, începe să se modifice. Prin omisiuni, prin adausuri... A zecea variantă nu va mai semăna cu a opta - să nu mai vorbim de prima... N-are rost să te asigur că m-am străduit de fiecare dată să fiu consecvent, să fiu corect, atât față de fapt, cât și față de variantele anterioare - dar dacă am folclorizat și eu? Cu aceste precauții sînt gata să-ți prezint a, să zicem, optsprezecea variantă a...

••• Cred că în toate împrejurările. Asta m-a și ajutat să trec mai ușor prin ce-am trecut. Observarea - sau propunerea de a observa - face ca intensitatea evenimentului observat să scadă, să diminueze, să devină mai... suportabilă. Dacă-ți propui să observi și să ții minte ce vezi, ce simți, ce gîndești într-un moment tensionat, tensiunea scade - de pildă când ești bătut: dacă-ți propui să observi ce fac, ce spun cei care urmează să te bată (apoi : cei care tocmai te bat; apoi: cei care te-au bătut), ce simți, ce gîndești tu (în așteptare, apoi în acel moment, apoi după), durerea scade cu cel puțin...un sfert - ceea ce nu-i defel neglijabil - adevărat: încercarea de a observa alterează puritatea trăirii, dar n-o să mă plîng vreodată că n-am lăsat trăirea aceea nealterată, nediminuată de observare... Atîta cîtă am, îmi ajunge să n-o uit în vecii vecilor!

••• Tocmai eram pe punctul de a-ți povesti... O, asta, o... Vreau să spun : cum am mâncat bătaie, cu două zile înainte de liberare.

Vrasăzică trebuia să mă liberez în 21 noiembrie - '58. Cu două zile înainte, în 19 noiembrie, era într-o miercuri...

••• Cuuum? A, nu, de astă dată bine ai făcut că m-ai întrerupt. Nu, niciodată n-am leșinat. Știu că leșinul e un fel de apărare, un aneste-zic - inhibiție de protecție. Dar mie nu mi-a fost niciodată de folos aneste-zicul, deși tare aș fi vrut, uneori, să pot leșina și să nu mai simt... Nu reușeam, deși, ciudat, în primele clase de liceu - în fapt: de normală - pe lângă alte, multe porecle, o purtam și pe cea de "Leșinatul". Fiindcă, mai ales la matematici leșinam cu mare artă. Bine-nțeles, mă prefăceam. N-am leșinat cu adevărat nici atunci când am simțit-o... când am văzut-o venind... când se apropia - știi cum se apropia? Nu în... Nu în timp, ci în spațiu (dac-o vedeam)... Ca și cum... Vreau să spun : am început să-mi dau seama că vine, am constatat-o venită când se afla pe la... da, un metru și ceva, mai exact : și patruzeci de centimetri. Apoi s-a aflat venită la un metru douăzeci, apoi la un metru - etapele erau de cît douăzeci de centimetri (de ce douăzeci?). Optzeci,

șaizeci, patruzeci... (nu svâcnea ; nu sârea din piatră-n piatră ca, să zicem arătătoarele ceasurilor electrice, venea lin... Și totuși, zvâcnit, fiindcă... Sau nu o percepeam decât atunci când se afla în acele puncte de... puncte de odihnă, da... Cel mai aproape de mine, de gâtul meu, pentru că într-acolo se îndrepta, a fost pe la douăzeci de centimetri și încă trei centimetri, deci la mijlocul ultimului sfert al penultimului... Cu puțin înainte de douăzeci - asta are mare importanță!, fiindcă, dacă ar fi depășit ultimii douăzeci de centimetri...

••• Moartea, de ea vorbesc! Venea spre mine, în mine...

••• Asta ce întrebare mai e? Cum adică...? Dar ce legătura are cu ceea ce povestesc eu - nu, nu ne obligau să ne tundem, ne tundeau pur și simplu! De cum erai vărsat la închisoarea de execuție, părul jos! Auzi : de ce... Chiar așa: de ce m-ai întrebât de păr?

••• Ce asociații! A propos de păr : unii, în semn de protest (un fel de a vorbi) se radeau în cap - rasul capului nefiind interzis... Nici purtarea mustății. Dar a bărbii, da ! Dacă întrebai, când ți se vâra mașina-n păr, pentru de ce te tunde el, aflai pentru de ce: «Căci de să corăspunzi !»

••• Eclipsă socialistă - așa-i spunem noi. Da' de unde, fotografiile de la dosar fuseseră făcute în prima zi de arestare, deci atunci când omul avea un cap cu păr... «De să corăspunză» - cu ce? Cu fotografia? Nu. Cu tine, cel din închisoare? Nu. Mai degrabă cu imaginea pe care și-o făceau ei despre "bandit" - altfel de ce-ar fi fost interzis părul de pe cap, dar admisă mustața?

••• Nu. În perioada în care am făcut eu închisoare nu mai prea erau păduchi...

Dar să mă întorc la... M-ai întrebât dacă atunci am fost rău bătut. Nu știu dacă *rău* e cuvântul potrivit. Rău-bătuți au fost toți cei care intraseră pe mâna organului - chit că unii fuseseră eliberați după o vreme, din lipsă de probe - aiurea, nu de "probe" duceau ei lipsă! Deci, rău bătut erai din chiar momentul arestării, continuând cu ancheta - care era o lungă bătaie - cu detenția, cu domiciliul obligatoriu. N-am spus : *sfârșind*, fiindcă cine intră în mâinile lor nu mai scapă nici după liberare. «Nici după moarte nu scapi de noi, bă !», zicea Livescu, un locotenent care ne-a mâncat ficații în Bărăgan... În momentul arestării eu n-am pățit nimic - amenințările cu revolverul, în mașină: «Dacă te pune dracu să evadezi», «Dacă faci semne...», astea nu mai contează. Însă odată intrat în anchetă... Nu s-au mai oprit câteva luni, am cam luat-o pe coajă, ca să spunem și noi cum se spune...

••• Mai ales *pentru nimic* - știi că, înainte de a fi condamnat

pentru **nimic**, la cinci ani, ești bătut - pentru acel nimic? Eu însă cred că mai făceam pe grozavul un pic - nu mult, dar suficient, ca să fiu bătut...

••• Eram grozav de mândru că fusesem arestat - deși nu de astfel de bucurii fusesem lipsit în scurta, dar-însă-totuși frumoasa mea viață...

••• Așa. Mândru. Și grăbit. Mă temeam că au să-mi dea drumul înainte de a aflat totul-totul-totul despre închisoare, așa că, dacă nu venea bătaia pentru nimic, făceam eu să vină pentru ceva... Am luat-o, am luat-o pe coajă, și nu doar o labă-două și-o cizmă-n fund, am avut, ca să zic așa, cinstea de onoare de a-l cunoaște nemijlocit pe însuși Enoiu...

••• Parcă numai pe Ochișor...

••• Observ că-mi comunică ceea ce ți-am comunicat eu, alaltă-seară - facem progrese, facem progrese!

••• A, nu ! înfiorător nu e faptul că bestia de Enoiu, securist, anchetator (cum ar veni: băcător) i-a cerșit victimei (lui Ochișor) prietenia - înfiorător e că victima i-a acordat-o.

••• A se slăbi cu argumente din astea, astea-s bune doar când discuți tu cu de-ai tăi, nepușcăriași. La noi nici prin gând nu apar...

••• Poate că, în adânc, e frica : te iert, fiindcă... mi-e frică de tine, bestie! Nu, nu. Nu doar asta. Nu știu cum să-ți... Astea sunt lucruri care nu se pot explica, trec dincolo de suferință, de credință, de spaimă, de milă creștinească, de rezistență la... Probabil vine o clipă în care anchetatul și anchetatorul, victima și călăul încetează de a mai fi dușmani, combatanți, adversari: nu se mai înfruntă, nu mai încearcă să-l frângă pe celălalt, să-l distrugă - ori doar să-l înșele ci atingând un punct de cumplită oboseală, de jumătate-moarte, ajung să colaboreze, se străduiesc să găsească împreună soluția ieșirii din această... din această...- în fine, la un liman...

••• Fiindcă, probabil, eu nu am fost torturat atât de... tare, încât să ajung să-l iert pe bestia de securist. Strădania mea, câtă a fost, s-a dirijat spre faptele lui, nu spre măreția de suflet a mea... De aceea, dacă am izbutit să nu-l urăsc din toată inima - așa cum ar fi meritat cu prisosință - n-am izbutit (și nici n-am vrut!) să-l iert pe cel rău!; să-l mai și iubesc - păi nu sântem noi creștini, ba chiar «născuți ortodocși», cum sună marea prostioară rostită de marele deșteptoi? Bine, nu-l urăsc pe criminal. Pe criminal nu-l uit.

... Limanul la care vor să iasă anchetat și anchetator? Pentru securist: o condamnare cât mai grea pentru bandit; pentru sine: o avansare, prime în bani, decorății peste decorății, printre ele cea “pentru merite deosebite în apărarea orânduirii de stat” - pe asta o avea Enoiu, mi-o arăta, mi-o și povestea: «Uite, bă ! Asta-i pentru că am lichidat teroriști în munți - tu ești un nimica, te strivesc ca pe-un păduche!” - și arăta cum, între unghii... Oricum, pe Ochișor cererea lui Enoiu (de a-l ierta) nu l-a surprins, nu l-a pus în încurcătură... Acest ardelean care face pe dostoevskianul aștepta de multă vreme...

... Nu, soro: Ochișor e ardeleanul, Enoiu e olteanul - din Mușeteștii Gorjului...

... Cum, de unde știi? Păi n-am și eu una organă, una?

... Te rog! A colabora cu ancheta - în limbajul nostru, înseamnă a băga la apă cât mai mulți oameni nevinovați, a ajuta Securitatea să aresteze pe cât mai mulți. Nu e vorba de așa ceva în cazul lui Ochișor. Probabil el trecuse de limita durerii, a suferinței, dincolo de care nu mai simți cum simțim noi, ceștialăți...

... Eu am fost un caz mărunț, unul ca zecile de mii - dealtfel, anchetatorul-prim (unul pe care-l chema Vasile Gheorghe) mi-a spus: «Pentru ce-ai făcut, în condiții normale ai fi scăpat cu două palme și-o morală»... Dar eram în timpuri “ne-normale”: Revoluția din Ungaria. Zice Gheorghe cel foarte Vasile: «În condițiile actuale ne vedem siliți să te mai ținem; o să te condamnăm, pentru exemplu, ca ăilalți jmecheri să știe ce-i așteaptă și să nu miște-n front. N-o să refuzi să te sacrifici nițal pentru binele colegilor tăi - bă bandit’le...» Ca și cum, dacă eu acceptam să mă sacrific nițal, ceilalți ar fi scăpat de arestare...

Am mai spus, repet: eu am fost un caz ușor, nici vorbă să mă compar cu cei, foarte mulți, care au trecut prin Aiudul foamei, prin Jilava lui Maromet, prin Piteștiul groazei, prin Canalul... lui Petru Dumitriu, pe la minele de plumb din Maramureș, prin Gherla din timpul primei domnii a lui Goiciu... Dar... Dar asta e bătaia mea! Cea pe care am încasat-o eu și pe care cu nimeni n-am împărțit-o!

Ziceam că eram în 19 noiembrie. La camera de liberare din Gherla. Fusesem adus de pe celular prin 24 octombrie. În acel moment - toamna lui 58 - cameră de liberare în Gherla era celula 13 de la parter. La parter, imediat în dreapta scărilor - dacă urcai; dacă te îndreptai spre ieșire, atunci celula 13 rămânea în stânga. Exact în fața scărilor era ușa de intrare în celular (noi nu prea foloseam termenul **ieșire**...). Imediat în dreapta ușii (de **intrare**), era o încăpere în care ofițerul de serviciu, șeful secției... aveau ei treabă - o să explic îndată ce fel de treabă... Acelei încăperi noi, deținuții îi ziceam Corpul de

Gardă, cu toate că nu acolo era Corpul de Gardă...

Deci: am fost adus în camera de liberare în ziua de 24 octombrie și, în 19 noiembrie, dimineața, izbucnește un scandal la... - o paranteză à propos de hârtia tipărită : în camera de liberare erau... trei cărți și un joc de șah! Șah adevărat și cărți adevărate, îți dai seama?! Cărți tipărite, domnule! Ani de zile oamenii fuseseră lipsiți până și de etichetele de pe flacoanele cu medicamente și, dintr-o dată: cărți! Adevărate - să le tot pipăi, miroși, ascuți - ceea ce și făceam, de asta obiectele arătau ca niște verze : de-atâta folosire...

••• Folosire - de la: a folosi. Sau de la: a ți-o face de folos - era unul care-și provoca extazurile-i solitare cu ajutorul uneia din cărți - era un adevărat bibliofil, 'nanistul! Aceste trei volume și acel joc de șah constituia întregul program "cultural-educativ" cu care Goiciu se lăuda în fața comisiilor de Cruce Roșie

știi matală, doamnă, ce-i aceea o cruce (și încă roșie!), nu? Ei bine: 'CeaRoșie-i chestia care vine, vine, vine mereu, vine-n fiecare zi, vine de fiecare dată când nouă ne e greul, ne e foamea, ne e buba, ne e dorul - dar nu mai ajunge! Umblau zvonuri că Helveția ceea a devenit a douăzecinuștiucăta republică sovietică, de-aceea umblă, în frunte, nu cu Crucea; cu steaua - dar ce Roșie!

••• Cum să nu țin minte?: **Povestiri de vânătoare** de Turgheniev, în traducerea lui Sadoveanu; Sadoveanu însuși cu **Nada Florilor** și Creangă: **Amintiri din copilărie** - după cum vezi, cărți tranchilizante. Erau băgate în celulă după numărul de dimineață și erau scoase la numărătoarea de seară...

••• Cum, de ce nu le lăsau peste noapte? Dar erau corpuri delice, soro! Bandiștrii - așa ne zicea un gardian: «Bă bandistrule odios ce ieș' tu!» - ar fi putut să se folosească de ele în cine știe ce scop mârșav, de pildă să pilească gratiile cu ele! Ori să taie capul "lucrătorului MAI în serviciul funcțiunii" - îți dai seama? Te pui cu dușmanul - care nu doarme?

Deci, în dimineața zilei de 19 noiembrie 1958, în camera de liberare fiind... Era într-o miercuri - se încinge o bătaie la chiuvetă...

••• Ei, da, la Gherla, pe Celularul Mare, erau chiuvete. Și closete - de faianță, nu ca la Jilava, unde ne otrăveau tinetele zise: tunuri. Numai că faianță-faianță, dar fără apă. La robinet apa curgea un sfert de oră dimineața, un sfert seara, atât. În fine, ar fi trebuit să curgă, că de-aia-i apă, nu? De multe ori se oprea după un minut. Alteori nici nu pornea... Pe lângă asta apa de la robinet era sărată, numai la spălat putea fi folosită, apa dulce era adusă din oraș cu sacalele, ca pe timpul Ciumei lui Caragea, fiecare deținut primea 250 grame - o căniță.

Așadar, în dimineața de 19 noiembrie, scandal la spăla ! Dacă apa

ar fi curs ca-n zicerea cu pietrele române... Dacă ar fi curs măcar sfer-tul acela de oră, sau zece minute, sau cinci - dar să se știe cât, pentru ca oamenii să-și împartă timpul-apei și să se spele în cât de câtă liniște... Adică în ordine. Adică fără grabă, fără precipitare - deci fără panică. Însă cum nu aveam certitudinea că apa ceea va continua să curgă și când ne va veni rândul, aproape zilnic izbucneau scandaluri : Că eu am fost înaintea lui cutare și, uite, el a și ajuns la robinet; Că de ce cutare se spală și pe dinți?, Că de ce dă și pe la subțiori, când “regu-lamentul” e clar: ochii întâi, ceva urechi și, dacă mai rămâne timp, mâi-nile - dar subțiorile? dinții? N-o fi vrînd să se spele și pe la... picior?

În acea dimineață - 19 noiembrie 58 - scandalul a pornit din altă pricină: un individ de pe la Segarcea, unul Barbu sau Marcu, dracu să-l ia, ăstuia mereu îi uit numele, ceva în genul: Marcu-Gavanoasa - sau poate chiar Barbu-Craiovețe... Zicea că e pictor de biserici, javra... Deși, mai știi, o fi fost și pictor de lucruri sfinte și turnător cu condi-cuță... - nu văd, la noi, la ortodocși vreo incompatibilitate... Putoarea asta, imediat după deșteptare se înscriesese la tun; după ce-a ieșit din dosul rogojinii, în loc să se așeze la coada de la spălat îndărătul ulti-mului așteptător, cum ar fi fost normal, intră ca un berbecete în mijlo-cul rândului. Și nu despicînd, adică pătrunzînd între doi (nici asta nu era permis), ci dizlocuînd, îmbrîncind, dînd pe altul la o parte. Acest altul era un frontierist, un șvab, Klapka. Luat pe nepregătire, Klapka se lovește cu tâmpla de muchia patului din apropiere. Furios, orbit de durere, îi arde un pumn pictorului - în fine, lui Zugrăvete din Segărcia. Artistul - religios! - în loc să-i dea înapoi lovitura, ori să-și ceară scuze, ori să rezolve conflictul în familie, se năpustește la ușă și-ncepe să bată și să zbiere:

«Dom' sergeeent! Dom sergeeee'!»

••• Nu numai atât. Legile de celulă, cele nescrise cer ca oamenii să respecte rândul de orice natură ar fi, la ce-ar fi, oricine-ar fi el, deținutul; nimeni nu poate “sări” decât dacă întreaga celulă este de acord sau un deținut își cedează rândul - însă acela trece în locul beneficiarului, nu doar un pas înapoi... În celulă justiția o face, nu gardianul, ci deținutul. A face apel la gardian înseamnă a turna. Apoi măgarul de pictorețe, Barbu ori Marcu-Aninoasa (și dacă: Mărcoasa ?) nu era victimă, ci agresor. În primul rând, călcase legea rândului; în al doilea, nici măcar nu-l dăduse îndărăt pe Klapka, ci-l scosese în afara rândului:

«Tu, mă puță, poți să mai aștepți, ești un mucea, eu am mai multe drepturi...», zisese Barbu-Mărcoasa.

Să lăsăm la o parte calificativele la adresa unui coleg de celulă - dar “drepturile”? Barbete-Segărcete își imagina că are mai multe drepturi, fiindcă era copilul lui Goiciu...

••• Așa li se spunea, în Gherla, turnătorilor cu diplomă: “Copiii

lui Goiciu”. Numai că lui Klapka, adevărat frontierist, puțin îi păsa de... rudenie... Înnebunit de durere, negăsind cuvinte (în românește), se repede la Barbu-Copilescu (de Goicescu):

«Mă-ta-i puță, mă... mucea!» - și-i arde un pumn în mutră.

Nici palmele, pumnii, îmbrâncelile, înjurăturile nu erau ceva neo-bișnuit - mai ales când era în joc un loc de așteptare. Însă Barbu-Marc' avea, în partea din față un dinte spart (de la altă "întâlnire" cu un turnat - în Fabrică). În urma loviturii - pe dinafară, îi crestează, pe dinăuntru buza. Începe să sângere. Nici sângele nu lipsea din încăierări, însă Marcu-Barbete, pictor, cunoștea valoarea... culorii. Așa că, înainte de a se repezi iar la ușă, își stoarce bine-bine buza, ca să mulgă cât mai mult sânge - pe care-l întinde pe obraz, pe cămașă, pe zeghe - și abia după ce se asigură că e bine, impresionant pavoazat, bate-n ușă:

«Dom sergeeeen'! M-omoară legionaaa-rii!»

••• Da de unde! Klapka era un puști în acel moment, n-avea nouăsprezece ani (fusesse arestat la șaisprezece), n-ar fi avut când să fie legionar - apoi: un șvab legionar!

Altă paranteză: cu vreo trei zile în urmă venise o dubă, un transport de deținuți. Carantina de sosire era alături, la 14. Și... Dar înainte de a mă întoarce, în timp, cu vreo două săptămâni : Acest cretinete de Marcu se apucase să țină, dragă doamne, un curs de... istoria artei religioase - ca să nu urlu ca lupul, auzind ce ineptii spunea, am intervenit, l-am ridiculizat... Din acel moment pictoretele creștinou se uita la mine de parcă aş fi ucis-o pe muică-sa. Colegii de celulă mi-au atras atenția că, la prima ocazie, Barbu are să mi-o plătească. Și uite ocazia: duba !

Simțind că au fost aduși "proaspeți", iau legătura cu ei, prin perete, aflui niște noutăți de șase luni, transmit mai departe ce aflasem... Dar Copilul goicic mă pândeă. Careva îmi atrage atenția:

«Fii atent, te-a văzut vorbind la calorifer...»

••• La Gherla, singura întrebuințare a caloriferului era "vorbitul" - ciocănitul prin Morse... Mie însă puțin îmi păsa, în curând mă liberam, n-or să se apuce să mă bată cu câteva zile înainte de liberare, ca să vază dușmanii că apărătorii socialismului ne rup în bătai... La câteva ceasuri după venirea dubei, zdrang!, ușa - întră un gardian bătrân, un ungur căruia noi îi ziceam Siki Toiaș:

«Nò! Ia, òtent', la mine! Chite strîjace și patur' gòle este, scòte minteni òfar'!»

În celula noastră - cameră de liberare - existau și paturi goale și saltele. Am înțeles că pentru cei de-alături cerea Siki Toiaș, iar cum știam și noi ce-i aceea o carantină de sosire...

••• Cea de plecare e fleac față de cea de sosire. Dealtfel, ple-carea durează cel mult trei zile, pe când o carantină de sosire poate dura...

peste patruzeci, dar nu pentru că organul ar cunoaște etimologia cuvântului (eu stătușem zece săptămâni, ceea ce face șaptezeci de zile...). Claie peste grămadă, fără paturi, fără saltele, fără legi de celulă, fără un "șef de cameră", fără program, fără... Îngrozitor. De dormit... Se doarme pe jos, fiecăruia revenindu-i o suprafață atât de îngustă, încât nu poate sta decât pe-o parte și atât de scurtă, încât picioarele se odihnesc pe umerii, pe obrazul altuia, obrazul tău "găzduind" picioarele altuia...

••• Ziua? 'N cur! Cu picioarele cât mai adunate, ca să lase puțin spațiu de trecere... În carantină se doarme "în 4" - pe-o coastă, cu picioarele strânse, ca să se poată "împleti". În fiecare noapte e desemnat un planton care, din vreme-n vreme strigă : «Atențieeee - dreapta!» și oamenii se despletesc, buimaci, apoi se împletesc pe dreapta. După alt timp, plantonul : «Atențieeee - stânga !» iar deținuții se întorc pe stânga. Deci știam cum se trăiește în carantina de sosire, de aceea ne-am grăbit să scoatem pe coridor paturile și saltelele de care nu aveam nevoie. Deocamdată trebuia să le depunem în fața ușii, Siki plecase probabil pe la alte celule să caute paturi și saltele. Cum se închide ușa, Barbu se năpustește cu gura :

«Nu se scoate nimic din celula asta!»

Ne uităm la el:

«De ce, doar sunt libere și paturile și saltelele...»

«Ba sunt ocupate!» zice Barbu.

Nu l-am luat în seamă, însă noi duceam paturile în dreptul ușii, el le lua și le căra înapoi. Între timp se întoarce Siki :

«Dat ordin să scòte strijace și patur' gòle, de ce nu egzecùtat?»

Un bătrân de pe la Buzău glumește :

« Nu ne dă voie Barbu, dom' sergent».

Siki, furios :

«Car' ești ala, mă?» și se pregătește să-l facă bucățele pe "ala" - însă când dă cu ochii de javra de oltenete, scade glasul : «Da di ce să nu scòță?»

«Nu-s paturi libere-n celula asta», face Barbu.

«Dar alea ce-s?», zic și arăt paturile - demontate - pe care el le dusesese înapoi, în fundul celulei.

Stă Siki, stă, se cujetă, se scarpină... Cine, dintre deținuți ar fi-ndrăznit să..., nu doar să comenteze o dispoziție de-a gardianului, ci să refuze s-o execute ? Numai că și cumplitul Siki știa cine-i Barbu, în Gherla... Îi era și lui - dacă nu frică-frică, atunci sigur, cum spune ardeleanul: orecum - ceea ce e... oarecum mai puțin frică decât frica cinstită... Zice Siki:

«Aaaai, ce òamen' rei! Voi liberaț' az'-mine și schepaț,' de gherlă, da eia mai are de tras la sùspin și dòrme pe țiment...»

«Să doarmă !», face Barbu.

Eu, fără o vorbă, împreună cu alți câțiva încep a scoate paturi,

saltele pe coridor.

«Da' di ce, domnu' Barbu», face Siki, «și eia-s to' deținut' de-ai 'mneavost'...»

«De-ai mei, nu!», face el.

Văzînd că scoatem paturile, dă să ne împiedece. Din greșală, îi scap o somieră pe picior. Se închide ușa, în urma lui Siki... Barbu se năpustește la mine :

«De ce m-ai lovit, mă? De ce-ai dat în mine - de ce-ai scos paturile?»

«Nu te băga în sufletul meu, că riști să nu mai ieși», zic.

«Las-că te-aranjez eu!» mă amenință el.

«Să-ți fie rușine: ai ajuns să te-nvețe Siki cum să te porți», zice Klapka.

«Tu mă puță, să-ți ții gura - că știu eu cine-ai fost!»

«Știi, un căcat...» - nici Klapka nu avea gura sigilată.

«Aaaa», intervin eu, «acum înțeleg de ce te-ai opus : paturile alea te ascundeau de vizetă, te acopereau - ei, ce-o să fie dacă n-o să mai soilești câteva zile, până la liberare? Nu te gîndești că paturile sunt mai de folos amărăților de-alături, care tot de-ai noștri sunt...»

«De-ai tăi, nu de-ai mei !», urlă Marbu (sau Barcu). «Las-că știu eu c-ai vorbit cu ăia prin perete - legionari de-ai tăi! De-aia mi-ai luat paturile, ca să-i ajuți pe ei, pe legionari - ăsta-i ajutor legionar, legionarule, legionarilor!» - trecuse la plural, poate-i ieșea de-un lot - nu apăra el interesele Securității?

••• Foarte gravă. Cu atît mai gravă, cu cît nu cerea să fie motivată. Era suficient ca X să spună despre Y că e legionar : putea Y să se dea peste cap, să aducă o mie de dovezi - că nu e - nu era luat în seamă. Administrația cultiva cu grijă această “etichetă” - ca să nu șomeze: atîta vreme cît mai există legionari, Securitatea este necesară, ea veghează, ca să ne păzească de cel rău... De această acuzație se foloseau și unii deținuți cînd, într-o ceartă de celulă, constatau că nu mai au argumente - nici insulte. Atunci scotea arma cea mortală: «Legionarule!» - cel desemnat era terminat... Barbu cel Marc'; aflîndu-se doar întîmplător în celulă, cînd locul lui ar fi fost pe coridor, ca gardian - știa cum și unde să atace...

••• Ei uite că era posibil! Și nu doar posibil, ci obligatoriu: o datorie de onoare a fiecărui cetățean cîstit era să-i demaște pe legionari! La urma urmei, pictorul de biserici nu-și făcea decît datoria - dinăuntru și îmbrăcat în “pijama” de deținut, deși locul lui ar fi fost în interiorul unei uniforme cu epoleți albaștri... Deci : după ce încasează sca-toalca de la Klapka, Barbete își întinde borșul pe mutră și bate în ușa:

«Dom sergeeen', mă-omoară legionarii!»

La acea oră (cinci și un sfert) puteai să bați în ușa pînă ameteai, nu ți se răspundea. De la numărătorea de seară pînă la cea de dimi-

neată celula rămânea închisă. Chiar dacă unui deținut i se făcea rău, chiar dacă trăgea să moară, gardianul nu numai că nu aducea doctorul, dar nu se deranja să se arate la vizetă - iar în cazul în care apărea, atunci doar ca să:

«Bă, dacă mai bați, te bat eu, de te...» - nu era un fel de a vorbi...

Muribundul trebuia să... aștepte deschiderea, ca să aibă dreptul să ceară asistență medicală. Am spus bine : să ceară, fiindcă una e să ceri și cu totul altceva să primești asistența ceea... Deci gardienii, în timpul închiderii nu răspundeau la chemări. La cele obișnuite - ca de pildă agonia unui deținut... Fiindcă mai existau chemări la care răspundeau în pas alergător! Barbu, copil al lui Goiciu, știa cum anume trebuie să chemi ca să te faci auzit. Chemarea trebuia să cuprindă cuvântul *legionar*.

Deci, auzind cuvântul-cheie, gardianul vine, trap, la vizetă :

«Ce vrei, mă, de ce bați?»

«Să trăiți, dom sergent, uitați-vă ce mi-au făcut legionarii din celulă ! - zice Barbu.

«Care, mă, cum îi cheamă?»

Te rog să observi că întrebarea-tip a gardianului fusese: **Care, cum îi cheamă?**, deci sărise câteva etape, fiind acum gata să noteze numele legionarilor, înainte de a se convinge că existau legionari în celulă. Și, desigur, înainte de a afla dacă reclamantul fusese victimă, nu cum se întâmpla frecvent, mai ales cu cei ce cunoșteau “taina chemării”: agresor...La care Barbu:

«Să trăiți dom’ sergent, îl cheamă Klapka Ferdinand! A încercat să mă omoare, uitați ce mi-a făcut !»

Gardianul pune a doua întrebare-tip:

«**Cin’ l-a instigat ?**»

Așa fuseseră învățați. Să caute peste tot, în toate, instigatori. Evident, Barbu dă numele meu - adăugînd:

«Mă paște de mult, e un legionar înrăit și notoriu, mă urăște de moarte, fiindcă eu sînt un element conștient, reeducat - vreau să mă reintegrez!»

••• Ce e : «vreau să mă reintegrez»? Bine-nțeles, tot o... eclipsă socialistă. Zice gardianul:

«Las-că-i învățăm noi minte să mai pună la cale rebeliune în locul de detenție!»

Tocmai aveam de gând să traduc : aflînd ce aflase (admitem că reclamantul era victimă, nu agresor), gardianul ar fi putut deduce: în celula cutare deținutul X l-a “instigat” pe Y să-i rupă gura lui Z - în termeni juridici: instigare la omor, nu? Exagerat? Da de unde: prea puțin. Afacerea trebuia mulsă de tot laptele, obligată să derapeze înspre ceva mai substanțial... instigarea la omor e fleac pe lângă, de pildă, **rebeliune în locul de detenție** - te rog să ții seama că asta se întâmpla la câteva luni după răscoala frontieriștilor de la 14 iulie 58...

••• Coincidență, adevărat, însă când și-au adus aminte de Bastilia, răsculații au cântat Marsilieza - e o poveste lungă, am să ți-o spun altă dată. Gardianul, după ce notează numele instigatului și al instigatorului, pleacă, în trap - se anunța un vânat gras pentru schimbul lui...

«Ești nebun?», mă adresez Oltenetelui. «De ce-ai spus că l-am instigat pe Klapka să facă nu știu ce ? Când ?»

«Las-că știm noi!» - când auzi pe un singular tratându-se de plural, dacă nu are uniformă, atunci nici o îndoială: e turnător. «Tot timpul, tot timpul, numai de asta ați vorbit, cum să mă omorâți!»

«Să te omorîm? Dar nu mă interesezi, domnule, nu pot pune la cale moartea unei inexistențe...»

«Ba da, ba da! », a început să guște, îl atinsese adânc... ‘xistența. «Las-să vă judece, să vă condamne, legionarilor!»

«Cu legionarii lasă-o moartă, știi că dintr-o vorbă iese un proces. Până atunci or să ne omoare pe noi - la instigația dumitale...», zic.

«Să iasă! Să vă condamne ca legionari, legionarilor!»

Klapka se năpustește la el. Sar ceilalți, îl opresc. Klapka :

«Ba lejonar îi mumă-ta, nu io!»

Bătrânul de la Buzău (unul care izbutise, el știa prin ce minune, să-și păstreze - intacte - niște izmene de lână țigaie) zice:

«Lasă-l, dracului, nu vezi că-i turbat? Ce-a ieșit dintr-un rahat de pumn - dacă-i mai dai una, ăsta fabrică organizație, cu arme, în legătură cu Vaticanul...»

«Să taci, boșorog bășinos, c-acu’ te bag și pe tine-n lot cu ăștia!»

«Ce lot? Ești diliu?», se sperie bătrânul.

«Las-că te știu eu pe tine cine-mi ești: un chiabur exploatare, îi sugi de vlagă pe țărani săraci și-i îndemni să nu dea obligațiile către stat ! Și sabotezi socializarea agriculturii !»

«Și nu citești *Scînteia* în fiecare dimineată, cu întreaga familie...», strecor eu.

Barbu deschide gura - m-ar fi-nghițit ; s-a prefăcut că n-a auzit.

«Ești într-o ureche: de unde scoți că sânt chiabur?», face bătrânul.

«Uite: după izmenele alea! Izmene de lână fină, ai? Țigaie! Poporul muncitor n-are nici țurcană și tu-ți faci izmene din țigaie!»

Ne-am distrat o vreme, însă bătrânul s-a dat la fund, era el sătul de lupta de clasă - dar nu în închisoare. Barbu începe să se rotească prin celulă:

«Mai ești careva care pactizezi cu legionarii? Fă-te-ncoace, să te văd! Să-ți arăt cum se distruge un cuib legionar!»

Cu asta a făcut să amuțească definitiv glasurile celor care ar fi avut de gând să ne sară în apărare. Noi, “legionarii-nrăiți” ne-am așternut pe așteptat : știam ce urmează, dar încă nu știam **cum**. Și **de câte ori**... Klapka însă îl urmărea pe Barbu prin celulă, “șoptindu-i”:

«Labagiule! Turnător și labagiu! O să mori cu mâinile pe ping-pong, înecat în căcatu’ pe care-l mănânci la taică-tău, Goiciu! Las-că

ne-ntâlnim noi afar'! Te caut eu la Segarcea, la Craiova, la Calafat - tot pun eu mâna pe tine, turnător labagiu !» - Barbu se ferea, amenința că "spune" și asta, Klapka: «Spune, labagiule, că și eu te spun cum deteriorezi efectele statului, tot frecînd zarurile-n nădragi!»

După vreo jumătate de ceas auzim o cheie-n ușă. Ți-am spus că, înainte de numărul de dimineată nici în cazuri de boală nu se descuia. Și uite că, acum - în caz de legionarism... Era ofițerul de serviciu din schimbul de noapte, Tudoran sau Todoran, nu se știa exact, poate că și-și - se spunea că ar fi băiat de popă de pe lângă Dej.

«Aia doi, aia cu bătaia-n celulă, ia ieșiți voi pân-la portiță !», glumește Tudoran. Sau Todoran. Te rog să reții : băiatul popii nu spusese : «legionarii aia», nici : «instigatul și instigatorul», nici de rebeliune nu pomenise, ci doar de bătaie în celulă. Cu inima ceva mai ușoară, ieșim "la portiță". «După mine!», face și ne duce în camera căreia noi îi ziceam Corpul de Gardă. «Trageți ușa aia după voi !», mai zice, fiindcă noi intrasem, dar nu ne atinsesem de ușă (deținuții nu au voie se deschidă, să închidă, ei, ușile - las-că nici nu au prilejul...).

Klapka o închide, Tudoran se apleacă într-un colț și pune mâna pe o bătă - în ungherul acela era un maldăr, în fapt, câțiva snopi de bâte noi-nouțe..., rezerva, fiindcă la zelul gardienilor de a apăra cuceririle RPR, o bătă nu rezista la mai mult de o sută de lovituri, deci abia acoperea doi deținuți... Cea din mâna lui Tudoran era proaspătă, din prun... Deținuții țărani, după ce se întorceau de la "portiță", nu se plângeau de dureri, ci ziceau, oftînd: «Or tăiat prunii, prunii sănătoși, care numai noi știm ce greu cresc - ce i-ar fi costat dacă făceau bâte din lemn de pădure ?»

••• Chiar așa: Ce i-ar fi costat dacă făceau bâtele din stejar ori din carpen? - din fag nu: fagul crapă... Te rog să observi: oamenii ajunseseră să cârtească în legătură cu "materialul" din care era făcută unealta de tortură, nu împotriva torturii...

Așadar: bătă de prun, faină. Proaspătă, atârnavă încă de ea fâșii de coajă roșcat-brună, mirosea plăcut a prun jupuit de curînd (mirosul îmi aducea aminte de furtunile de vară în urma cărora se rup și crăcile prunilor...). Tudoran era cam... Oarecum doritor să scape de treaba asta - avea mâinile murdare, foarte murdare, acea murdărie specială, ca după o noapte de călătorie cu trenul, fără bilet, pe tampoane, pe acoperișurile vagoanelor... Murdăria de pe mâinile lui Todoran venea de la metalul închisorii: balustrade, chei, uși, zăvoare, lanțuri, rângi... Eh, rîngile de la Gherla - chiar dacă nu totdeauna erai lovit cu ele, participau din plin la tortură - când te puneau "la rangă".

••• Ajungem, ajungem și acolo...

«Tu!» zice Tudoran și-l arată pe Klapka. «Nădragii jos și ia podeaua-n brațe!»

Nu ridicase glasul, nu era furios. Doar cam grăbit - să se ducă

acasă, să-și spele mâinile, să-i mângâie pe nepoții popii pe creștete... Klapka își lasă-ntr-o clipă nădragii în vine, își saltă, la spate, poalele zeghei și se-ntinde, pe burtă, la picioarele ofițerului:

«Bine-i așa?»

«Nu-i bine», zice Tudoran. «Ia labelle de la cur, să nu te pălesc și peste ele!» - Klapka își lasă poalele zeghei în pace, își aduce mâinile în dreptul capului, pe dușumea. «Gata ești?», întreabă Tudoran.

«Gata», răspunde Klapka, «dar vă rog frumos să nu dați peste alea vechi...»

«Ai curu-zebră - cin' ți l-a vrâstat?»

«Dom' sergent Cârciu».

«Se vede : lucrează Cârciu ăsta, de parcă s-ar iscăli... Și-acum ce dracu fac, un' să dau, că nu mai am loc?!»

«Nu puteți da printre?», întreabă Klapka.

«Păi, da, să stau, să calculez, să ochesc... Ne prinde săptămâna ai' lalată - hai mai bine să ți le dau la palmă...»

«Nu», zice șvabul. «Mai bine la cur. Dacă vi-i greu să dați printre, dați peste, mă descurc eu cu contabilitatea...»

«Bine. Fii atent, că-s zece - le numeri tu, ori le număr io?»

«Numărați-le dumneavoastră, am încredere, n-o să mă-nșelați...»

Tudoran - sau Todoran - începe să...

••• N-aș zice. Ți-am spus că părea cam plictisit. Nici sătul, nici... Nu prea pune el inimă în ce făcea, dar așa se-ntâmplă în toate meseriile : cu timpul, pe fiecare ne pândește rutina... Tudoran sau Todoran ăsta era abia căpitan la cincizeci de ani, rămăsese bun-în-grad - să fi fost din cauza dosarului?, din pricina firii ? E-he, alții, la vârsta lui erau demult pensionați cu grad de general, măcar de colonel, ce Dumnezeu, în Securitate doar dacă *nu* vrei nu-naintezi, acum duceau o viață tihnită, în mijlocul familiei, aveau bătrânețea asigurată, dar și tinerețea copiilor, a nepoților, pe care dacă-i întrebai ce meserie are tata ori bunicul, răspundeau pe dată : «Ofițer de armată», ca să nu fie luat drept ofițer de secu, iar ofițerul (de secu), îi învăța pe cei mici să nu rupă flori, să nu calce furnici... În acest timp, bietul Tudoran (care poate că nici nu era **Tu**, ci **To**), era silit să-și câștige cu sudoarea frunții **Pâinea** lui cea **albă** - că tot unul de pe la ei, din jurul Gherlei, Dumitru Mircea, o comisesse... Acum dădea fără convingere, poate pentru că ajunsese la concluzia că, oricât i-ar bate, oricât i-ar chinui pe bandiții închiși la Gherla, el, ca fiu de popă, n-o să avanseze ; oricâte dovezi de devotament ar da (și dăduse, în epoca de aur a Gherlei, după spusele vechilor), tot degeaba: el era un oarecare tovarăș de drum, nu se putea bucura de avantajele și de cinstirile acordate slujitorilor ciomagului... Chiar de-ar fi lichidat un dușman, tot n-ar fi căpătat decorația pe care un oarecare căprar cu dosar curat ar fi primit-o, pentru simplul fapt că li se adresa deținuților politici cu: «Hoțule !», ca unul Păun de la Jilava...

În sfârșit, pe la a cincea lovitură, Tudoran zice:

«Mușchii moi, mă, să nu te rup!»

••• Simplu: când ești bătut la cur, e recomandabil să nu-ți încordezi fesele. Carnea relaxată “stinge” lovitura, o amortizează. Însă dacă, așa cum instinctiv faci, le-ncordezi, crezând că, întâmpinând lovitura, o faci mai suportabilă, pielea crapă, pot să se rupă fibrele musculare...

••• De ce, înfiorător? Ăsta-i ABC-ul deținutului și cine nu-l stăpânește, n-are decât să se duc' acas' - ha-ha-ha - acesta a fost un foarte bun banc de pușcărie... Lui Klapka ar fi trebuit să-i fie rușine obrazului că cel care-l bătea îi “sufla” lecția - trebuia să vină cu ea pregătită... Tudoran n-avea nici un interes să-i atragă atenția unui bandit de deținut să lase bucle moi, altfel i le face șnițel, interesul lui de Sec ar fi fost să-l facă pe bătut să și le-ncordeze (ca apoi, să stea-n cap, că-n cur nu se mai putea...). În sfârșit, Klapka, după ce încasează numai opt din zece («Două pe al'dat'!», glumește Tudoran), se ridică, își trage pantalonii...

«Următoru' la-nteres!», zice Tudoran și mă arată.

Eu mă aflu de mult cu pantalonii în mână, gata descheiați - așa că m-am azvârlit fulgerător pe burtă...

Știu ce vrei să întrebi, întâmpin: Da, mă grăbeam! Mă grăbeam al dracului! De-abia așteptam să se isprăvească - de-aia!

«Tu ești vergin, le-ncasezi pe toate», face Tudoran.

«Bine», zic - ai fi zis altceva?

«Gata ești?»

«Gata!», răspund aproape voios, de parcă m-ar fi întrebat dacă sânt gata de liberare.

Și... Și am început să număr loviturile cu un fel de recunoștință, cu aproape iubire pentru Tudoran, cel care, cu... Cu felul lui de a - nu neapărat bate (ce, aia era bătaie?) și de-ar fi fost, nu bătaia conta, ci... da, relațiile dintre noi care deveniseră aproape de complicitate. Ei, da: complicitate, deși nu atunci, adică nu în timp ce mă bătea, am simțit asta, ci mai târziu, în celulă, când, întorși, comentam și interpretam... deși nu le-am... Vreau să spun: chiar dacă, atunci, fără cuvinte, am făcut-o - n-aveam timp de cuvinte: ce să facem cu ele, râdeam, râdeam ca bezmeticii și ce era râsul nostru, dacă nu...?, fiindcă de noi și numai de noi depinsese totul, iar așa stînd lucrurile, în complicitate cu Tudoran ne bătușem joc și de javra de Barbu și de bestia de Goiciu și de toate regulamentele lor: de Barbu-Sfeștanie, cel care folosise cea mai sigură și mai ucigașă armă; de administrație care luase de bună acuzația - dar uite că noi stătusem prietenește de vorbă cu ofițerul de serviciu (ce bun un băiat de popă, la Gherla!), aproape pactizasem cu el, îl câștigasem de partea noastră și împreună înscenasem chestia cu podeaua-n brațe, pișîndu-ne pe toate legile închisorii (ce altă dovadă decât faptul că șvabul luase doar opt din zece, eu în jur de zece în loc de zece?)!

Se prea poate că, atunci când râdeam, să nu ne fi gândit la asta. Râdeam pentru că râdeam, asta-i, ne așteptasem la o ciomăgeală-de-Gherla, după care nu te mai poți ridica trei luni - și când colo... Fără îndoială, Tudoran rupsesse cercul : primise raportul sergentului, dar, în loc să mai umfle și el gogoșa cu legionarii, o dezumflase! - în raportu-ăla al lui o fi scris că ne-a “administrat” câte cincizeci, ori câte-o sută la cur - cine-l putea controla? Se descărcase și față de sergent, și față de Anafura lui Barbu, azi și mâine...

••• Existau turnători care-i terorizau - prin turnătoriile lor - numai pe deținuți. Alții - mai... săltați, îi turnau și pe paznici. Dacă unei creaturi ca acest Barbu-Labaghie i se părea insuficientă pedeapsa primită de un deținut (în urma turnătoriei lui), cerea să fie scos la raport “mai sus”: la ofițerul de serviciu, la politic, la director. Turna pe gardianul care “pactizase” cu deținutul bătut (insuficient, după părerea Segarcei... Dacă ofițerul nu lua măsuri - împotriva gardianului, dar și a deținutului - adică o nouă și mai aspră pedeapsă, Barbu-Tămâia mamei lui avea fir direct cu Goiciu - nu era el unul din fiii iubiți (de el, bestia, fiindcă deținuții...)?

În Gherla, mai sus de Goiciu nu se putea urca. Nu doar pentru că era comandant, dar pentru că, înainte, fusese prieten cu Gheorghiu-Dej, de la Nea Ghiță primise Petre Goiciu închisoare în custodie... Avea drept de viață și de moarte asupra... inventarului (viu și mort, ca să zic așa...). În alte închisori, turnătorii din vocație “urcau” până la comisiile MAI venite în inspecție - nu doar cu pâre, ci și cu... sugestii. Sistemul a atins perfecțiunea la Pitești: echipa lui Țurcanu trata direct cu Centrala, peste capul “persona-lului” în uniformă - gardienii făceau sluj în față “deținuților” reeducatori...

••• A, nu, Piteștiul pentru altă dată - nesigură, pentru că eu n-am trecut pe-acolo - deși... Deși nu știu de ce-am folosit *deși*-ul... Poate fiindcă nimeni dintre cei trecuți prin reeducarea de la Pitești - și de la Gherla, să nu uităm, unde hălăduia un alt copil al lui Goiciu, Calciu...

••• El însuși - dar despre Calciu mai bine să-ți povestească Ochișor, el fiind muuult mai creștin decât mine (în fapt: creștin, punct). Voiam să vorbesc despre...

••• Exact! Și mai exact: asta era libertatea celor care ne interziceau nouă libertatea : a paznicilor, a gardienilor, a caraliilor! Norocul lor că erau tâmpiți de-acas', abrutizați de meserie, înspăimântați de... Securitate. Cred că lor, Securității, le era și mai frică de Securitate decât nouă, fiindcă ei știau: au să fie tratați, nu “doar” ca niște dușmani ai poporului (noi, cei 95% din populațiune), ci ca “trădători” - ceea ce era mult mai grav - dealtfel, aveau închisori speciale... Ziceam că brutele de securioți nu-și dădeau seama că ei sunt mai neliberi decât

noi; că începi să fii liber cu adevărat în momentul în care nu mai ai nimic de pierdut. Ei n-aveau cum să ajungă la libertate, securizii: în primul rând, nu știau ce-i aia, niciodată nu fuseseră liberi ; în al doilea: nu și-o puteau apropia, fiindcă ei mai aveau ce pierde: o primă, o avansare, slujba... Noi eram oprimați într-un singur sens: dinspre ei; pe când ei, vitele - săracele rumegătoare turbate - erau îngrădiți/t: sus erau ordinele și superiorii (care, oricât de sus, nu se termină niciodată), de cealaltă parte, deținuții: făceau și ei ce puteau ca să le facă viața amară... Apoi turnătorii (ai lor și ai noștri, deși am impresia că mai mult se temeau de turnătorii deținuți decât de ai lor, secii). Sporadic și cam pe cont propriu, s-au dus câteva "campanii" împotriva turnătorilor deținuți (în care, pentru prima oară gardienii și deținuții au colaborat, ca să scape de păduchi ca Barbu-Păduchia...). Dar cum am spus, fără voie de la primărie... În fiecare închisoare erau gardieni, ofițeri care-i urau de moarte pe turnătorii deținuți și-i pedepseau de cum prindeau ocazia. După cum vezi, meseria de gardian nu-i ușoară, nooo... Dè, dacă nu-și aleseseră alta, mai puțin bănoasă...

••• O, săracuții de ei... Și ia mai dă-i în crucea mă-si - cine i-a obligat să intre în hora-securității? Adevărat, unii nimeriseră ca musca-n lapte: din armată li s-a propus să intre la o școală de... agenți de circulație, la primul "curs" și-au dat seama că un asemenea agent n-are nevoie să știe cum se pune o cătușă, cum se bat niturile unui lanț, cum se bate banditul - ca să nu moară de tot, dar să nu mai ridice capul contra regimului nost', în veac... Semnaseră însă pe cinci ani, primiseră avansuri, nu mai puteau scăpa - cel puțin așa lasă unii dintre ei să se înțeleagă... Oricum, aceștia erau cei mai cumsecade (chiar la Gherla era unul, Petrică-și-nu-mai-știu-cum): nu băteau - ceea ce dovedea că nu aveau obligații în această privință - nu făceau pe marii vigilenți când erau de schimb, se întâmpla să dea unora câte o țigară, să vorbească omenește cu deținuții... Știi ce însemna pentru noi să ni se vorbească omenește, adică fără urlete, fără înjurături (și fără neapărat lovituri)? Sigur că această categorie n-avea viață lungă. Ți-am spus ce-a pățit doctorul Paraschiv de la Jilava... Tot la Jilava, un caporal, un moldovean cu dinți de viplă...- după nici un an de slujbă la ei, a trecut, pas-alergător, dincoace, la noi, ca deținut, condamnat pentru favorizare...

••• Asta și spuneam: cum să fie liberi? Măcar pentru că se temeau și ei de turnători! Apoi: nu-și petreceau ei anii, cu noi, la umbră? Nu trăgeau în piept același aer împuțit? Drept: ei îl inspirau numai pe nas, nasul umbrat de cozorocul unei caschete, dar cozorocul, până la noi dispoziții, nu-i chiar mască de gaze...

••• Ce crezi c-a fost? Încă o glumă - foarte bună, cu toată modestia... Așadar, același aer de celular, mâncau aceeași mâncare... Ba nu:

nu toți, pentru că... În timpul anchetei, întâi la Interne (unde-i acum sediul C. C.), apoi la Malmaison, pe Calea Plevnei, colț cu Ștefan Furtună, am auzit - atât, de văzut, în afara celulei tale, nu puteai vedea - înainte de a ni se distribui mâncarea... Dacă-ai ști ce "mâncare"... auzeam cum o vămuiesc, cum se înfruptă ei întâi...

••• Așa am crezut, la început: că gustă, ca să controleze. Ei bine, nu gustau nici controlau, înfulecau! Și nu doar carnea (câtă se nimerea) și jumările, dar subprodusele : mațe, plămâni, copite, capete, cu un termen generic: oțostroafe... Eh, dacă ar fi fost îngrijit spălate, mai cu seamă ceea ce îndelicat se cheamă: burtă... Ar mai fi mers... În sfârșit, ce să mai insist cu lista de bucate... Deci gardienii aceia nu se bucurau numai la acele fărâme de "carne", ci se bucurau până și de terci - care, orice-ar zice deținuții (spun și e!), tot mâncare pentru porci rămâne.

••• Nici una, nici alta. Nu primeau ordin să ne vămuiască rațiile - ba îndrăznesc să spun: din contra, judecînd după taina în care se desfășura "gustătura". Iar de sărăcie... Sigur că fuseseră și ei săraci înainte de angajare la ăștia - dar nu mai erau! Primeau salarii de peste patru ori mai mari decât un muncitor calificat, asta îi și tentase pe cei mai mulți când își părăsiseră meseriile lor cinstite (vorbesc de cei ce avuseseră una și nu de țiganii care se pomeniseră peste noapte îngalonați, încizmați, înarmați, înciomăgați, astfel însărcinați cu paza orânduiri de stat celei mai juste dupe lume; nu vorbesc nici de românași de-ai noștri care tăiaseră frunză la câini - în cazul în care nu fuseseră agățați cu câte o afacere de drept comun: furt, înșelătorie, agresiune, viol: ca să scape de plictisul drept-comunului, li se oferise salvarea: nu intră la răcoare, dacă intră la Secu, să-i păzească pe cei intrați deja, pentru "crime politice"). Acești apărători ai regimului democrat-popular, în afara salariului propriu zis, foarte ridicat, mai primeau și o serie de sporuri, care ajungeau să tripleze, cvadrupleze venitul scris pe hârtie: în primul rând acel vestit "Ordin 50" care le aducea, dintr-un foc, o jumătate de salar "peste": apoi: primă pentru muncă-grea...

••• Să nu credem noi, bandiții că ei, tovarășii aveau o muncă ușoară - păzindu-ne... Trebuia să fii bivoli cu mușchi de fier și nervi de oțel (și creier de vrăbie) ca să rezisti. Hai să nu vorbim de fanatici, pe care credința în partid, în URSS îi ținea treji... Dar ceilalți: tot timpul sub presiune, și nu doar la slujbă, "în unitate", cum ziceau ei - și aveau dreptate : era militar(izat)ă, ci și acasă, cu nevasta, cu copiii: grija de a-și ascunde meseria, sau măcar isprăvile din schimbul lor - față de ai lui, față de vecini... Nu era chiar de laudă să fii copil de gardian de închisoare... Apoi efortul de a păstra cele o mie și unu secrete de stat: torturarea unuia, refuzul asistenței medicale în cazul altuia, moartea unui al treilea... Bine-bine, toate astea erau "acoperite" de MAI, dar omul se teme: dacă are să vină clipa în care va fi obligat să răspundă -

cum s-a-ntâmplat cu “colegul” cutare de la unitatea cutare? Apoi munca propriu zisă... Crezi că-i de colea să stai opt ore în picioare, pe un coridor friguros, prost luminat, împutit?; să pășești ușor, de la vizetă la vizetă? Să-i conduci pe bandiți la “program”, cu oala de noapte, plină? Iar acolo, la closetul fără ușă, să nu-i slăbești din priviri, să-i supraveghezi pe bandiți și când se află pe vine și când defecă și când se șterg și când își trag la loc pantalonii? Crezi că e ușor pentru un bărbat gardian să “asiste” o femeie-deținut când își face nevoile - orice s-ar spune : cam ca și noi, bărbații? Și crezi că e o plăcere să bați cu parul niște ființe care abia respiră - de înfometare, de boală, de vârstă? Să-i cari, însângeați, pișați, căcați - în celulele lor?

Așa că era justificată prima pentru muncă-grea... Ca dealtfel și prima pentru muncă-periculoasă.

••• Ei, da: munca lor cea plină de riscuri: oricând un deținut sau reținut disperat, ori înnebunit de bătaie putea să-l strângă de gât pe el, pe apărătorul libertăților populare - și democratice, firește...; să-i dea cu ceva în cap (nu cu o scrumieră: cu toatele sunt din aluminiu extrem de ușor - așa că cel mai bine era... tot cu un scaun!).

Ori, cum se zice că s-ar fi întâmplat la Interne: un arestat a făcut rost din biroul de anchetă, de o agrafă, a dezdoit-o și, pentru că era torturat de supravegherea continuă, l-a pândit pe gardian : când acesta a venit iar și și-a lipit ochiul-de-bou de gaura aceea, i-a băgat...

••• Ei vezi că prima pentru muncă periculoasă era și ea justificată? Îți dai seama : un oarecare bandit, acolo, și să-ți bage ție, ditamai securistul, sârma-n ochi?!

••• Foamea însă nu se poate justifica. Chiar de-ar fi avut acasă cinspe copii, opt soacre, șapte cumnate, șase bunici, trei verișoare : un Băiat-de-la-Secu ar fi avut din ce să-i țină. Avantajele de apărători vajnici ai orânduirii nu se reduceau la bani; pe lângă, primeau locuință, membrii familiei beneficiau de slujbe “corăspunzătoare”, aveau acces la magazine speciale... Nivelul de viață al unui simplu și semianalfabet sergent de securitate ajungea să fie de cel puțin patru ori mai ridicat decât al, să zicem, strungarului calificat care fusese, înainte de angajare în Organ. Dar să mă întorc la bătaie...

••• De-abia a început. Și a-nceput cu cele zece-la-cur de la Tudorăn, despre care...

••• Asta-i o poveste mai delicată... Oamenilor, foștilor pușcăriași le e teamă s-o abordeze. Sigur că între ei discută, la urma urmei, toți știau lucrul acesta, dar... Dar nu se rostește, tare... Explicabil : nici nu apuci să începi zisa și te și trezești acuzat de antisemitism! Asta și cea de legionar funcționează ca un căluș, ca o bucată de leucoplast lipită pe

gură. Adevărul este că, mai ales în prima perioadă, în Securitate au fost foarte, foarte mulți evrei. Bine-nțeles, nu gardieni și nu filatori mărunți (pentru așa ceva: țiganii) și destui de puțini anchetatori de rând. Evreii “lucrau cu capul” - expresia fiind consacrată. Ofițeri politici, “responsabili cu problema X...”, procurori... O ciudățenie: majoritatea zdrobitoare a evreilor din Securitatea românească era alcătuită din evrei ne-români (și care, de regulă, nu știau românește); cei mai mulți: unguri - dar și evrei ruși, evrei polonezi, evrei francezi...

••• Nu, n-au fost deloc “cumsecade”. Ei spuneau că au dreptate să fie... intransigenți. Evident, o crimă este o crimă (acum vorbesc de cele ale căror victime au fost evreii), iar circumstanțele atenuante nu atenuează nimic, nici crima nici intenția de a ucide. Dar, rămânând aici: se știe că, în 30 august 1940 am rămas și fără Ardealul de Nord (tocmai cedasem, la 26-28 iunie Basarabia și Bucovina de Nord). După război, supraviețuitorii lagărelor de concentrare, evreii din Ardeal au redevenit cetățeni români (cum se mai bucuraseră “marii maghiari”, în 40, că deveneau cetățeni unguri!). Numai că nici zece la sută n-au rămas în orașele lor din Ardeal, au coborât spre București. Și nu doar evrei din Ardeal, ci și din Ungaria, care n-avuseseră niciodată de a face cu România - astfel acum se spune că al doilea oraș unguresc, după Budapesta, e Bucureștiul... Aici, evreii persecutați de nemți, de unguri, au fost larg răsplătiți de români (în fine, de guvernul prosovietic, din România), cu slujbe grase, cu case, cu... Dar cine îndrăznește să întreb : «Bine, dragă domnule... Spiellmann, dar dumneata, locuitor al Oradei, între 1918 și 1940 ai suferit cumplit, sufletul dumitale de mare maghiar a fost umilit, ofensat, îngreșat de împruțitii și bătăranii de valahi care administrau Ardealul (cel maghiar, desigur! - de o mie de ani...), iar după Diktat, te-ai bucurat, ai coborât în stradă, împreună cu Ungurii dumitale, ca să-ți manifestezi până la lacrimi bucuria că ai redevenit cetățean maghiar. Statul unguresc te-a dat pe mâna nemților (după ce te-ai chinuit polițiștii unguri) așa ai rămas fără nevastă, fără copii, fără neamuri, fără prieteni, dumneata singur ai scăpat de la Auschwitz... Și pe cine te răzbuni dumneata, acum: pe Ungurii care te-au înșelat și te-au dat nemților? Pe Nemții care te-au dat morții și ți-au lichidat familia? E adevărat, noi, creștinii nu aprobăm legea Talionului, dar nu-ți putem interzice să fii setos de răzbunare - dar încă o dată: pe cine te răzbuni? Ai venit în România, țară pe care, înainte de '40, o detestai. Fii bine venit, ai o meserie, ai să capeți o cartelă, de lucru, o să încercăm să-ți găsim ceva mai ușor, pe măsura puterilor. Dar din nou: de ce îi consideri pe români - în totalitate - vinovați de ceea ce ți-au făcut Ungurii și Nemții? De ce ai intrat în Securitate și, acolo, îi rupi în bătaie pe țărani din Oltenia, din Dobrogea, acuzându-i mincinos că te-au trimis la Auschwitz? De ce-i torturezi pe preoți care, se știe, în numele umanitarismului creștin au făcut ce au putut ca să ascundă evrei, să-i scape de lagăre, să le faciliteze hârtii de plecare? De

ce? De ce v-ați înfipt în fruntea bucatelor într-o țară care nu v-a fost ostilă (când era obligată să fie), de ce o considerați țară dușmană pe care voi ați înfrânt-o, iar acum o pedepsiți? Ce legătură aveți voi cu literatura acestei țări, cu istoria ei, când voi nu știți măcar limba uzuală a locuitorilor? Limba voastră maternă e maghiara și germana (!) și rusa, româna vă este străină și destestată... De ce, în statisticile răspândite în lume i-ați trecut la rubrica României pe evreii din Ardealul de Nord, din Basarabia, din Bucovina (așa cum i-ați scos de la rubrica Ungariei pe evreii exterminați de unguri și de nemți, dar trecuți la Voievodina de Nord și la Slovacia)?

••• Nu, eu merg mai departe și, dacă nu aprob răzbunarea, o accept la alții. Însă dacă chiar vrei să te răzbuni cu orice preț, caută-l pe vinovat, nu lovi la întâmplare, numai pentru că trebuie să te răzbuni și pentru că tu ai fost lovit la întâmplare!

••• De ce să-mi fie frică? Nu sânt antisemit și asta-mi ajunge. Adevărul nu este filo-, nici anti-. Eu spun ceea ce cred că este adevărat. Am stat de vorbă cu evrei-români, cu evrei-unguri, cu evrei-ruși. Adevărul, cât îl cunosc, de la ei îl dețin. Asta-i bună: o să mă tem de niște isterici - cunosc câțiva din ăștia, atât evrei “militanți”, cât și... dimpotrivă. Niște cretini și unii și alții!

Ai dreptate, să mă întorc... Să ne întoarcem... în celulă, în camera de liberare, unde ne întorsesem după cele zece-la-cur încasate de la Tudoran. Adevărat că mâncasem bătaie pe daiboj, dar bine că - tot pe daiboj - nu ni se rupseseră oasele (vezi cu cât se mulțumește omul?). Deci, eram chit. Vreau să spun: în regulă. Dar n-am fost...

••• Cum am fi putut? Deci, după ce ne-am întors de la Tudoran, cu toate că noi râdeam, Barbu părea satisfăcut. Și-o fi zis că numai durerea, emoțiile, spaima (provocată de bătaie) ne împing la o asemenea veselie - ceea ce nu era departe de adevăr.

Acum Klapka nu-l mai urmărea, nu-l mai amenința. Dar el nu s-a șters de sânge e bot, a rămas așa, năclăit.

Ei, și vine numărul de dimineață... Ei și numai ce apare Goiciu...

••• El însuși. Cel care, vorba lui Guliman: «Ăl de-l decapită de picioare pe alde Pană, că nu-ncăpea-n pardisiu de brad...» - hei, viața și opera lui Goiciu : câte volume ar umple...

Faptul că însuși Goiciu asista la numărătoare nu era ceva ieșit din comun, Petrică cel Goic' trăia din plin, cu toată ființa misia lui de reeducator al sufletelor banditești, se dăruia total, ardea cu flacără înaltă pe altarul închisorii Gherla. Numai că în acea dimineață de toamnă, prezența lui era neliniștitoare. Mă uit cu coada ochiului la Barbu-Turnătoarete, să aflu ce-avea de gând: jigodia, își “aranja” ținuta (își mulgea botul de borș), semn că avea de gând să iasă la raport, la

ta-su, cel Petre. Mă uit la Klapka - băgase și el de seamă că Barbu-Zugrăvelnicul se zugrăvise cu sânge pe mutră, deci avea de gând să ridice două dește, ca să ne dea-n gât cu legionarismul... Șeful de secție care prelua schimbul de noapte rămăsese în ușă, un gardian tânăr se-apucă să bată gratiile...

••• Gratiile de la ferestre, ca să afle, după sunet, dacă nu cumva în timpul nopții bandiți de deținuți le piliseră cu... deștu'...

••• Ei, da, asta-i întrebarea ce-mi place: **Pe unde evadam?** Variantă penitenciară a: **Ce-i de făcut?** Întrebi, de parcă am fi avut săptămânal program de evadare - nu evada nimeni, doamnă. La noi nu se evadează - unde dracu să te duci: ca să mai bagi la pușcărie încă zece-douăzeci, pentru că-ți arătaseră un drum, pentru că-ți dăduseră o cană cu apă, te găzduiseră o noapte? - și nu te denunțaseră? Știi bine că al nostru cod penal pedepsește aspru nedenunțarea - cheia de boltă a societății noastre foarte multilateralică a fost și rămâne: *denunțul* - o obligație, o necesitate (iar nedenunțul: o infracțiune). Așa că nu evada nimeni. Se vorbea despre o "evadare" din Timișoara, dar Timișoara era închisoare de grad regional, nu, ca să zic așa: republican, ca Jilava, de-o pildă. Ori Aiud, Gherla, Făgăraș, Pitești, Suceava... - continui, ori mă opresc aici? Se mai vorbea de niște sârbi (antititoiști, după '49 refugiați în România, la adăpost - erau considerați spioni titoiști - adăpostiți la pârnaie), cică izbutiseră să escaladeze taluzurile Jilavei... Nimeni n-a aflat de soarta lor, nici nu e foarte sigur că ar fi trecut de primul "val"... Se mai glumea pe seama a doi foști polițiști care se hotărâseră să evadeze din Cetatea Făgărașului, printr-o hrubă: în ajunul zilei hotărâte cei doi s-au întâlnit nas în nas în biroul politicului, unde fiecare "se ceruse" - ca să-l toarne pe celălalt...

După cum vezi, chiar aceste tentative au ocolit de la bun început gratiile, pila, funia din cearceaf - astea doar în filme se pot vedea. Ceea ce nu înseamnă că administrația putea să se culce pe urechea aceea: de două ori pe zi gratiile erau verificate, ciocănite cu un ciocan special...

Rămăsesem la... A, da: înainte ca șeful secției să termine de numărat și, dacă-și aducea aminte să întrebe dacă are cineva ceva de raportat, Goiciu se oprește cu ochii pe mine:

«Ce-ce-ce-ce pi-pi-pi-pizda mă-ti mă-mă-mă ssstu-den-tu-tu-le, a-a-a aici e-e-erai, mă?»- trebuie să știi că Goiciu era bâlbâit (nu ca Maromet de la Jilava, dar nici cu el nu-ți era rușine - adică nu le era lor, celor care-i selecționaseră, ca directori de închisori pe cei mai bestiali și mai bâlbâiți la cap...).

«Aici», zic.

«Și-și-și ce mai fffaci, tu-tu-tu, mă?»

«Ce să fac», zic, apoi iute-iute : «Poimâne mă liberez!» - știam că Goiciu e sensibil la îndrăzneală, chiar la obrăznicie.

«E-haaa! Te-te-te liberezi... (acum, că știi că se bâlbâia, permi-

te-mi să nu-l mai câcâi și eu). Foarte bine, foarte bine, mă băiatule, liberează-te sănătos ! Poimâne ieși, te duci acasă, în sânul familiei - fii atent să nu mai faci prostii, că vezi unde te-au adus prostiile, așa că pune mâna și te reîncadrează, că vezi-ți de treabă și că nimeni n-o să mai aibă nimic cu tine? Și să te-nsori, bă! Să te-nsori, auzi?»

«Aud», zic - cunoșteam placa, Goiciu îi îndemna pe toți liberații burlaci să se-nsoare de urgență, aflase el pe la curscurturile lui de partid că nevasta, copiii îi mai opresc pe oameni din recidive - politice...

«Așa, așa», face Goiciu, «că, dacă te-ntorci iar acia, pe mâna mea, am io grijă să nu te mai liberezi a doua oară decât cu picioarele-nainte, auzi?»

«Aud», zic.

Stăteam cu mâinile la spate și cam într-un peș. Se uită la mine, se uită... Constată că stăteam "nereglementar", constată și că eu constatam că el constatase...

«Bă studentule», zice el după o vreme, «tu armată ai făcut ?»

«Nu», zic.

«N-am făcut armată, să trăiți! - așa se zice!», intervine Șomlea cel Bătrân, ofițerul de serviciu proaspăt intrat în schimb.

Eu tac. Rămân tot pe-loc-repaos, carevasăzică ținând mâinile la spate și cam deșelat.

«Ai făcut armată?», mă întreabă Șomlea, ca să verifice dacă învățasem lecția.

«N-am făcut», zic.

«N-am făcut, să trăiți, așa-i formula!», strigă Șomlea, vânat.

«Dacă n-am făcut armată, nu cunosc nici formula».

Goiciu se uită la mine, lung, cu pleoapele apropiate... Începe să zâmbească:

«Păi, da! De un' s-o știi, dacă n-ai făcut armată!», se apropie, mă bate ușor pe umăr: «Da' las-că nu-i nimica, mă băiatule, poimâne, din poartă, cum faci un pas ca cetățean liber, cum tre' să-ți faci datoria de onoare! Până poimâne ești bandit, da' de poimâne o să ți se dea cinstea de onoare! De s-o aperi, de s-o lauți, de s-o cânti - ca la cântec! S-o aperi, bă, da' nu cu arma... Că tu nu meriți pe deplin să faci parte. Tu o s-o aperi și-o s-o lauți și-o s-o cânti cu lopata, bă bandit'le, lopata te mănâncă, acolo-i locu' tău, cu dușmanii bobor'lui! Dai la lopată și, -n timpu liber faci instrucție, de să-nveți să raportezi cum se raportează și să nu-mi stai ca un coi într-o căldare!»

Suita în uniforme începe să behăie. Zic:

«Nu mă ia - sânt reformat».

Goiciu care se pornise pe veselie, se-ntunecă:

«Da' ce cristosu' mă-ti ai, mă, de ce ej' reformat?»

«Sânt miop, am minus șase».

«Poți tu să ai și minus o mie, lopata și târnăcopu to' le vezi, că-s mari, mă, mari și grele, de să vă deșele pe voi, dușmanii regimului nostru de democrație 'bulară! Și... Și dacă zică că ej' chior - de ce

n-ai ochilari?»

«Mi i-a spart, la anchetă».

«Ți i-ai spart - la anchetă!», mă corectează Șomlea.

«Mi i-a spart».

«Ți i-ai, bă !», intervine Goiciu. «Un'e-ai fos' tu- anchetat?»

«La Interne».

«Ministerul Afacerilor Interne!» mă corectează iar Șomlea.

Tac. Ridic din umeri.

«La Interne, ai?»», face Goiciu. «C-adica te exprimi de-al nostru ca cum te-ai exprima de-ăla dinainte, burghezu' - Ministerul Afacerilor Interne, mă!», urlă el, bătînd din picior. «Ori Centrală, așa se zice, nu Interne. La Interne!» - m-a maimuțărit, suita nechează, fericită. «Și-mi pretinzi că tovarășii noștri, lucrători pe țărâm se ocupă cu spartu-ochilariilor? Păi, acolo, la Centrală, se sparg alte chestii, nu se-ncurcă tovarășii pe ramură cu niște căcați de ochilari!»

«Acolo mi i-a spart», zic. «La anchetă. Căpitanul Enoi...»

«Ia mai du-te-n pizda mă-ti, banditule, că minți ca un porc! Păi io-l cunosc pe tovarășu' nostru Enoi Gheorghe, n-are el timp de ochilarii tăi! Ți i-ai spart singur, ca prostu' ș-acuma dai vina pe noi, organe de stat, că nu ș' ce ți-am făcut - este? Este?»

Tac. Tace și el câteva secunde, apoi:

«Da'... Da' pe mine mă vezi, mă chiorule?»

«Ca prin ceață», zic.

«Ca prin ceață!» - Goiciu râde. «Da-atunci, când cu greva-aia, tot ca prin ceață mă vedeai?»

Eu tac. Și el...

••• Făcusem o grevă a foamei, la începutul verii, la Zarcă - o să-ți povestesc altădată... Zice Goiciu:

«Mi-ai scăpat atunci, 'tu-ți cristoșii mă-ti de bandit, 'tunci io-am fost chioru, că ți-am pierdut urma pînă unitate, că scoteam io greva din tine !» - după o pauză: «Cînd ajungi acas', s-aprinzi lumînări, să faci dăanii, să-i zici mulțam lu' dumnezeu' mă-ti că n-am pus laba pe tine, cînd cu greva... Că, de nu-ți pierdeam urma...»

••• Dracu să-l ia, poate că mi-o chiar pierduse - tocmai, pentru că evidența lor era atît de bine pusă la punct. E adevărat că în timpul acela începuseră niște mutări "pe cap de locuitor", în intenția administrației fiind să-i despartă pe toți... de toți ceilalți opt mii de deținuți. Chiar dacă pe cei douăzeci sau cincizeci de oameni dintr-o celulă îi dispersa în cincizeci de celule, nu se putea să nu întâlnească în altă celulă măcar un cunoscut dintr-o altă închisoare, dacă nu un prieten, un frate. Dovadă că sistemul lor avea găuri: chiar în urma acelei mutări, trei inși, plecați împreună din Jilava - toți trei greviști! - am fost mutați în celula 26 de pe Celularul Mare...

În sfârșit, Goiciu mă mai blagoslovește cu câțiva paști, dumnezei

- dă să iasă. Barbu:

«Să trăiți, dom' comandant, permiteți-mi să ies la raport...»

Goiciu se răsuțește, enervat, dar dînd cu ochii de Barbu, se luminează:

«Tu, mă Barbule?» - îl apucă de-o ureche, cu dragoste de comandant de gherlă. «Ia zi, mă băiatule, ce durere ai, raportează-mi mie, cu-ncredere.»

«Să trăiți, dom' comandant, vă raportează că...» - dar Goiciu-l întrerupe:

«Ce-i cu tine-n halu-ăsta? Cin' te-a umplut de borș?»

«Legionarii din celulă, să trăiți, dom' comandant!»

«E-haaa!» ziuă lui Goiciu se anunța bogată. «Care-s ăia, mă? Cum îi cheamă?» - părăsindu-l pe Barbu, își rotește ochii prin celulă. «Cine-a-ndrăznit să se-atingă de tine, mă? Care-ai dat în Barbu, mă? Car' te-ai sinucis, car' eş' mortu de te-ai atins de băiatu' meu - fă un pas afar' din rînd!»

Klapka face pasul cu mâinile lipite de trup. Când îl vede Goiciu:

«Tu, măăă!?» - nu-i venea să creadă că cel din fața lui avusese îndrăzneala să se atingă de Barbu - ai observat că nici Goiciu nu-ntrebase (și nici n-avea să-ntrebe) pentru ce îl lovise, nu-l interesau motivele, pe el îl interesa că băiatul lui, Barbu, fusese atins.

«Eu, dom' comandant - dar el a dat primul, el a-nceput, întrebați în celulă...»

«Ce, măăă?», se miră cumplit Goiciu. «Cum să-nceapă el? Păi io-l cunosc de multă vreme, io-l cunosc foarte bine pe Barbu Anton [na, că mi-a scăpat din gură prenumele, rămâne să-mi vină și numele - să fie Ananghia?] - este, Barbule?»

«Este, dom' comandant, să trăiți!»

«Vezi, bă?», Goiciu se-ntoarce iar la Klapka. «Și tu ai nerușinarea să-mi pretinzi aicea! Să susții! Cum s-ar zice, provocă scandal în celulă! Aciia, la mine,-n închisoare! Păi în Gherla mea ți-ai găsit să provocă tu, mă? - este Barbule?»

«Este, dom' comandant, să trăiți!»

«Ia spune, Barbule, spune, mă băiatule : când te liberezi tu?»

«Să trăiți dom' comandant, vă raportează că mă liberez în douășcinci curenți!»

«Brava, mă! - tu-ai auzit, mă?» se răsuțește spre Klapka. «Tu?» - acum mie, desigur, ca să văd eu cum i se raportează, lui - apoi din nou lui Klapka: «Ai auzit, mă? Ai au'...?» - se răsuțește fulgerător spre Barbu: «Căâând? În douășcinci? Adică în nici o săptămână? Eeei, păi futu-ți cristoșii mămicii tale de bandit!» - și-i arde o palmă (nu grozavă) lui Klapka. «Vasăzică știai că se liberează peste nici o săptămână, dar intenționat te-ai luat de el, intenționat l-ai bătut, așa-fel de să-l mutilezi! Păi cum să dai tu-n Barbu, mă ? 'N deținutu meu, când este el pe liberare? Uite-n ce hal l-ai adus! Iar o să zbiere reacți-unea pe cum că noi îi batem pe deținuți - îi batem noi pe deținuți, Barbule? - încă o

palmă lui Klapka, pe care îl apucă de gulerul zeghei: «Ai auzit, mă, ce-a zis colegul tău de detenție ? Că-i batem pe deținuți!» - palma care urmează e mai îndesată. «Păi cum să-i batem, mă, cin' ne dă nouă dreptu-ăla, ce, nu-s și ei oameni, săracii, nu-s ei bătuți destul prin privarea de libertate - este, Barbule? Păi cum să nu fie! De ce să-i batem, păi n-avem noi alte mijloace de să-i reeducăm? Să-i redăm societății? Pașnice, mă, educative, nu... - două palme, una pe față, alta pe dos. Și tu bestie, l-ai mutilat, ca reacțiunea să zbiere că noi l-am...»

De astă dată Klapka se ferește din calea loviturii și încearcă să zică :

«Dar dom' comandant, el a-nce'...»

«Gurra,'tu-ți dumnezeii mă-ti de limbric cu ochi, c-acu io vorbesc - este, Barbule ? Așa... Asta ai urmărit tu, mă banditule: să provoci tot felu de diversi' - cum te cheamă pe tine, mă?»

«Klapka Ferdinand, să trăiți».

«Ce-ce-ce nume-i ăsta, ce-ce-ce eș' tu de felu' tău?»

«German».

Klapka a spus în șoaptă, dar Goiciu a auzit - era cu urechea la gura lui:

«Ger... Ceee?! Păi tu eș' hiclărist, nazist, tu-ți dumnezeii mă-ti, tu i-ai omorât pe tovarășii noștri dragi la Aușviț!»

«Dom' comandant, eu...», încearcă Klapka, dar Goiciu nu mai putea fi oprit :

«Uite explicația! Că-i neamț, de-aia! E-haaa, păi lasă neamțule, că-ți scot io Aușvițu pe nări! Și pe urechi!»

«Sânt șvab, dom'...», apucă Klapka să strecoare.

Goiciu, derutat:

«Ce, mă? Șvab? Atunci ce pizda mă-ti-ai pretins? 'Ce-ai vrut să mă induci, bă ?!» - încă o palmă. «'Ce mă ? Pe mine, mă ? Nu m-am purtat io bine cu tine ? (încă o labă, îndesată) 'Ce !? Și... pentru ce-ai fost condamnat?»

«Trecere de fron'...»

«Aoleooo!! Ați auzit?» - începe Goiciu să se vaiete și să caute martori. «După ce că provoci și vrei să mă induci pe mine care, că ești neamț, pe deasupra mai ești și frontierist! Uite cum se explică! Totul se explică! În ce cameră erai tu la 14 iulie, mă frontieristule?»

«La 26, aici, deasupra», zice Klapka.

«'Ce minți, mă?! Vezi că pun să-ți aducă fișa de la grefă și, dacă mă minți pe mine, o-ncasezi și pentru inducere, că preținzi că n-ai fost printre ăi cu scandalu' de la 14 iulie!»

«La camera 26 am fost, pe cuvântul meu de...»

«Mă cac pe cuvântul tău de șvab! Și de frontierist!», lansează Goiciu, iar suita behăie, se distrează la comandă.

«Am fost împreună la camera 26», intervin.

Goiciu se rotește spre mine, încet, cu gâtul țeapăn; se răsucesce ca lupul. Și se uită lung, lung. Miroase bine, Goiciu. A săpun bun și a

tutun bun. Hainele lui miros a casă.

«Am fost împreună toată vara», adaug.

Înțeleg că Goiciu mă crede și e gata s-o lase baltă - dar Barbu, ca mușcat de dracu' :

«Minte-minte-minte! Amândoi au fost în celulele răsculate, știu precis, i-am văzut cu ochii mei, amândoi!»

«I-auzi, mă!», face Goiciu, indicându-mi-l pe Barbu. «'Ce c-ați fost amândoi în alea... sculatele...»- și râde.

Lui Goiciu îi lipsesc aproape toate măselele. Când râde, i se astupă ochii (ori sunt prea sus pentru mine - Goiciu e cu două capete mai înalt).

«Ordonăți să se aducă fișele și pedepsiți-l pe cel care vă dezinformează», spun.

Goiciu își pune mâinile în șolduri:

«Ce spui, Franț! Adică-mi dai mie ordin că ce să...», însă Barbu îl întrerupe, isteric :

«Minte-minte-minte, dom' comandant, că el...»

Dar nu apucă să termine: fără să se întoarcă spre el, Goiciu îi arde un dos de labă peste gură. Apoi, răsucindu-se încet, încet, spre el:

«Ia mai taci în pizda mă-ti, că de data asta mă minți - păi de ce să mă minți tu pe mine, Barbule, io, care ți-am fost ca un părinte...» - îi cam tremura glasul, era sfâșiat de durere că fiul cel multiubit...

«Să trăiți, dom' comandant, așa-mi aduc amin'...», miorlăie Barbu.

«Vezi că-ți aduci prost și-odată mă supăr și-ntorc foaia și cu tine! Fii atent, nu mă mai supăra și tu...» - către suită: «Ăsta de se pretinde student nu știu la ce cameră a fost la data respectivă, da-n alea cu scandal, nu. Precis! Că, dac-ar fi fost... 'Pare rău, da' nu l-am întâlnit. Regret și n-am cuvinte, da' ăsta-i adevărul: n-a fost. De frontierist... To' ar'șu plotoner!» - se întoarce spre Șomlea, însă din ușă Tudoran clatină din cap că nu. «Mă rog...» face Goiciu și ridică din umeri a regret. «N-ai fost printre ăia cu scandalu' - norocu' tău - da' frontierist tot ești - este ? Și, dacă la momentul respectiv ai fi fost în camerele-alea, ai fi făcut și tu ca ei - este? Mă rog, n-ai fost acolo, n-ai făcut, da-n plus, provoci scandal în celulă - și-ncă-n camera de liberare! Îi rupi băiatului gura, de să nu se vindece pân-la termen, să-mi iasă mie pe poartă mutilat, de să zbiere iar reacțiunea că noi l-am mutilat - fii atent, Barbule: nu treci poarta, pân-nu-mi dai, mie,-n scris, să am io, la mână, pecumcă! Păi, ce, noi te-am bătut, noi te-am desfigurat în halu-ăsta? Este? În două 'gzemplare, mă, unu-l iei tu, de să-l arăți la cine s-o mira, să le spui că nu noi te-am torturat - este?»

«Este, dom' comandant !», Barbu ciocnește galenții.

«Așa, mă!», zice Goiciu, se întoarce iar spre Klapka: «Tu, mă șvabule... Cu tine... Las' că te-nvățăm noi minte să mai provoci!»

Pornește spre ușă - dar Barbu:

«Dom' comandant, să trăiți, uitați cine l-a instigat!» - și mă arată.

Goiciu din prag zâmbește :
«Și mai bine, și mai bine...»

••• Așa am crezut și noi, la început : că nu-l luase în seamă pe Barbu - chiar dacă prin «și mai bine...» promisese contrariul. Ne gândeam că are să ne lase în pace - noi doi ne liberăm înaintea lui Barbu și, dacă era grijuliu cu “aspectul” deținuților, ca să nu zbiere reacțiunea... Apoi... Apoi putea să ne pedepsească și fără să se atingă de noi - să ne lase să așteptăm pedeapsa (nu-i deloc mai ușor să aștepti bătaia decât să înduri bătaie). Speram în această pedeapsă. Am fost încurajați și de faptul că programul de celulă începuse: șahul, cărțile, liberarea unuia pe la ora zece, plimbarea...

Dar pe la unsprezece intră Șomlea - la Gherla erau doi frați Șomlea: “Cel Bătrân” fiind chiar plutonierul care făcea pe ofițerul de serviciu (nu pentru că n-ar fi fost destule cadre “superioare”, ci pentru că acest Șomlea era cel mai vechi gardian, iar Goiciu știa că un argat avansat la rangul de vechil va fi mai al dracului decât zece vechili din tată-n fiu). Fratele plutonierului era sergent și “lucra” pe Zarcă. I se spunea “Câinele Roșu” - ajung eu îndată și la bestia asta roșie... Deci, Șomlea cel bătrân intră și zice:

«Tu și tu!» - ne arată pe Klapka și pe mine, fără să ne rostească numele. «Ieșiți afar’!»

«Să-mi iau și pătura?», întreabă Klapka...

••• Asta eram pe cale să explic : când erai chemat (“afară” sau “la porțiță”), nu ți se spunea unde ești dus. Aveai în față zece posibilități: la grefă (pentru niște amănunte la dosar, ori să iei unostință că o anume cerere îți fusese respinsă); la tribunal; la bătaie; la magazie; la medic... În nici un caz acasă... De multe ori nici gardienii nu știu pentru ce te-au scos, doar unde trebuiau să te ducă - dar, evident, nu-ți spuneau. Deținuții învățaseră cum pot afla măcar una din posibilități: izolarea. De orice grad ar fi fost, se făcea... cu-pătura. De aceea întrebuse Klapka dacă să-și ia și pătura.

«Fără!», zice Șomlea.

«Tot e bine...» apucă să-mi șoptească Klapka.

Iartă-mă, sânt silit să mai fac o paranteză: Klapka întrebase: «Să-mi iau și pătura?», cu toate că eram doi. Cu toate că eram doi Șomlea zisese, nu: «Voi!» (dacă tot nu rostea numele nostru), ci : «Tu și tu».

••• Simplu; în închisoare, deținuții nu au voie să folosească pluralul *noi*. În închisoare ești singur, ești **unu**, ești : *eu*. Când ceri ceva, când reclami, n-ai voie să ceri, să soliciți decât în numele tău, nu în al unui grup (noi). Până și cei mai tâmpiți dintre proaspeții gardieni te repezeau:

«Vorbește cu *io*, bă, nu cu *noi* - ce, tu ești mai mulți?»

Șomlea răspunzînd: «Fără pătură!» - știam: nu la izolare...

Ne scoate pe coridor. Ne duce la Corpul de Gardă - acolo unde încasasem cele zece-la-cur de la Tudoran. Când intrăm...

Drept în fața ușii, rezemat de tocul ferestrei, cu mâinile încrucișate pe piept, doctorul Sin; în stînga noastră - deci în dreapta doctorului, rezemat de birou (azi dimineață, când cu Tudoran, nu remarcasem prezența acestui birou) - în fapt, nu rezemat, ci urcat cu o bucă pe dungă, bătîndu-și numai așa, cu cravașa, pantalonul... - domnul Istrate!

••• Comandantul adjunct al închisorii, căpitanul Istrate. În pri-măvară, când venisem de la Jilava, îl găsisem locotenent, dar în urma strălucitelor fapte de arme din timpul răscoalei frontieriștilor (cea de la 14 iulie 58) fusese avansat. Merita din plin să-l facă direct colonel sau general - măcar maior, că doar cine trăsesse cu mitraliera pe vizetă, dacă nu el?

••• Cum, în cine? În deținuții răsculați - adevărat, a tras în tavan, doar vreo cinci gloanțe ricoșate i-au atins pe cei dinăuntru, dar nu mortal. Frontieriștii n-au murit de glonț (ar fi fost o favoare), ei au murit pe încetul, până la decretul de amnistie din '64 au tot avut timp să moară... de moarte bună, după cum glăsuiau certificatele de deces semnate de doctorul Sin.

Deci, Sin la fereastră, Istrate pe dunga biroului, cu cravașa. Imediat în stînga noastră... Am uitat să spun că, înainte de a ne scoate pe noi din celulă, fusese strigat prin vizetă:

«Barbu Anton - la doctor!»

Bine-nțeleș, doctorul era... Goiciu.

Încă o dată: Sin la fereastră, cu brațele cruce; în halat alb...

Tot în halat alb fusese echipat și la 14 iulie, când lucrase cot la cot cu gardienii, cu pompierii, cu milițienii, cu securiștii din detașamentele de intervenție de la Apahida... - se spunea că "dom' doctor Sin" schimbase vreo cinci cămăși, dar și trei pari, pentru că așa știa el, învățase la Medicină, la Cluj: deținutul se tratează cu parul, cu "extract de ciomag", însă munca lui nu s-a sfârșit cu pacificarea, a trebuit să facă ore suplimentare: toată noaptea a pus în ghips oase rupte. Mai bine ar fi supravegheat operațiunea și i-ar fi lăsat pe medicii-deținuți să facă ce se pricepeau ei, fiindcă nici anatomie nu știa: a pus și el... osul, a pus mîna și a pus-o atât de bine, încât... Am cunoscut mai târziu un client de-al lui Sin: avusese o mîna ruptă sub cot, dar avînd ghinionul să i-o pună în ghips însuși doctorul Sin, s-a ales, pe viață, cu... două coate, cel din naștere și cel confecționat de doctorul Sin în locul fracturi... Cu Tiana (așa-l chema pe cel cu două coate la mîna stînga) am stat în domiciliu obligatoriu, în Bărgan...

••• Nu, fusese pentru altceva condamnat, din întâmplare nimerise într-o celulă mare, un "Stadion" de frontieriști. În timpul răscoa-

lei, se ascunsese sub paturi. Dar când, după câteva ceasuri baricada din dreptul ușii fusese dată la o parte și năvăliseră gardienii în celulă, în frunte cu neobositul, viteazul, devotatul Goiciu, Tiana dăduse să se vâre și mai adânc... Dar ochiul de vultur al lui Goiciu deslușise mișcare în întunericul subpaturilor:

«Bă, ăla gare vrei ză zgabi de mânia boborului - vă-te-ngoa!»

Tiana s-a făcut... îngoa'; Goiciu l-a apucat de-o aripă și i-a făcut vânt pe Ulița Verde (Dostoievski s-ar răsuci în mormânt de gelozie, aflînd că Goiciu preluase primitiva Uliță Verde din ocnele rusești și o dusesse la perfecțiune socialistă-carpatină). Deci Tiana e scos din celulă și băgat în tocătorul (dacă aş sta de vorbă cu un basarabean, aş zice: şişcorniță - mașină de tocat paie) Uliței Verzi gherliote. De sus, de la etajul trei, pe pasarèle, pe scări, până jos, la parter, din doi în doi metri, perechi-perechi de pacificatori înarmați cu... nu cu nuiele verzi (ca în Dostoievski), ci cu pari, cu ciocane de bătut gratiile, cu răngi de fier și... arme de foc, adevărat, mînuite ca la Mărășești... Tiana, chiar în pragul celei, a încasat o lovitură de ciomag în cap, o lovitură de pat de pușcă în brațul stîng (care i-a frânt oasele), dar el, în fierbințeala aceea nu și-a dat seama. Când a ajuns pe o pasarelă, a simțit că... nu mai poate înainta, că parcă-l ținea locului ceva, parcă ar fi fost prins cu arcanul... Ce se întîmplase? Îl agătase Pop, cu pironul... Acest Pop (unul de la etajul trei, nu cel de la unu - nici acela mai breaz) era o bestie-bestie, de parcă adineauri ieșise din peștera lui mioritică - în timpul reprimării revoltei frontieriștilor a folosit o armă scornită de mînurile lui de țaran-român (după "munca" la închisoare, se ducea în satul lui, Aluniș ori Nicula și lucra pămîntul, alături de nevastă): prin capătul unei bâte de prun (din cela bun...) bătuse un piron lung de vreo douăzeci de centimetri. Rezultase un fel de târnăcop. Cu care Pop lovea cu sete cum se lovește cu târnăcopul, dar fiindcă era un fost țaran, gardian școlit, învățase cum anume trebuie să provoci dureri (și-urmări): nu lovea cu partea ascuțită, cu vârful pironului - fleac, acea "întepătură", ci cu floarea: pironul pătrundea în carnea banditului odios (și de clasă, desigur), însă nu mai ieșea, se oprea acolo, înăuntru - iar Pop al nostru, ca țaranul român de veacuri (pe care-l mai chema și Pop!) ținea zdravăn de coada uneltei, a mijlocului de producție, ca să fim în ton, ca de o undiță. Mai mulți povesteau că, în acele momente, bravul Pop (cel de la etajul trei - nu frate-său ori văru-său de la primul) striga:

«No, d-apăi di ce te grăbgești așe, mai stai on chic, să mai grăiiim...» - iar colegii, acum vecinii pacificatori se strâmbau de rîs, Pop nu era doar un devotat, dar și un mare-comic - așa că se distrau grozav... dînd cu sete în nenorocitul imobilizat de glumețul lor consătean (trei sferturi din gardieni erau țărani din satele învecinate). Lui Tiana pironul îi pătrunsese în mîna ruptă, dar deasupra cotului...

Dar am luat razna, rămăsesem la... Pornisem de la mîna lui Tiana, unde ajunsesem, pornind de la... de la... Ei, da, de la domnul doctor Sin. Care era chiar doctor! Făcuse medicina la Cluj. Unii spuneau că

ar fi sas de pe lângă Sibiu, deportat și el în '45 în Donbass, la cărbune - acolo nu rămăsese mult, începuse a da-dovadă ca "felcer", așa că pentru probe-de-reeducare, a fost liberat - deci numele lui s-ar scrie: Sien. Alții însă - mult mai puțini și mai discreți - pretindeau că "Mengele al Gherlei" era român-român, dintr-o bună familie din Făgăraș... Probabil tată-său urcase la munte, partizan, frate-său murise la Canal iar el, ca rumânul imparțial, intrase în Securitate - mai cunoșteam eu "Mari Familii" făgărășene astfel alcătuite, pentru ca, la caz de ceva, să aivă... 'coperire

în ziua liberării, deci la două zile după întâmplările pe care ți le relatez, pe când așteptam, în Poarta Mare, să mi se dea un însoțitor (aflasem că, deși ispășisem pedeapsa, n-o să plec acasă, ci în domiciliu obligatoriu), s-a apropiat Sin. Care, nu numai că asistase la scena care urmează, dar, desigur, semnase și raportul pentru, în fine, pentru ce fusese la Corpul de Gardă și pentru ce mai avea să urmeze... Era cam jenat, dom' doctor. Poate că voia să mă facă să cred că îi pare rău. Prea multe lucruri nu-mi amintesc din acel moment (îmi trăiam liberarea - fie ea și amânată, prin trimiterea în Bărăgan) - oricum, știu că Sin mă tot îndemna să stau lângă el pe o bancă, sub un copac - era un păr cu tulpina văruiată... Nu țin minte ce mi-a spus, dar mi-a rămas aerul acelei conversații (mai corect: monolog al lui). Parcă îmi dădea sfaturi : cum să mă port "acolo", adică în d.o., ca să nu le dau "*ăstora*" prilejul să mă "*întoarne aici*". *Ăstia, ei...* cunoșteam metoda căcănară. Nu erau fanaticii, cărora puțin le păsa de ce avea să li se întâmple, cândva (nici nu le trecea prin cap o asemenea posibilitate). Nu: Sin - și ca el erau cel puțin trei sferturi dintre securiști - intraseră "la ei" din interes, din dorință de a câștiga mulți bani, de a avea puterea în capătul bătei ciobănești, de a face parte din tabăra călăritorilor, nu din a călăriților... Uneori era chiar metodă de anchetă: "anchetatorul cel bun" - succedându-i celui rău... - îmi oferea țigări, scădea glasul, nu mă-njura, nu mă lovea, ba îmi dădea sfaturi, folosind ca și Sin: "*ăstia*" - de parcă el nu era un *ăst*! «Spune, dom'ne, dacă nu știi, inventează ceva, ca să nu te mai bată *ăstia* - las', că la proces o-ntorci, dar aici, ca să nu te mai tortureze...» Și încă : «Nu te pune cu ei, *ăstia*-s tari, au toată putere - fă cum zic ei, ca să scapi...». Așa-cumva mă sfătuia și doctorul Sin. Atunci nu eram atent la el și la ale lui, mai târziu m-am gândit: javra de făgărășan trădător, ca să-și scuze trădarea, dădea altora sfaturi înțelepte, ieșite direct din popularnica înțelepciunică! Mai știi, poate că în acel moment ticălosul regreta (numai atâtica, cât un grăunte de muștar) că acoperise, ca medic, ceea ce ni se făcuse lui Klapka și mie, în 19 noiembrie... Mai știi, poate era și ceva frică - frică de ce, de cine? Fiindcă eram trimis în d.o., care nu era închisoare, de-acolo se scapă ușor : și-o să vin la Gherla și-o să-i pun mâțele-n palme? Și-l bag și-n mă-sa de făgărășan securist, m-a făcut să mă îndepărtez și mai...

••• Dar e limpede. Basarabean refugiat în Ardeal, sânt și ardelean de adopție. Cum mi-am petrecut copilăria și adolescența în zonele Sibiu, Târnava Mare, Făgăraș, mă consider sibian, făgărășan, deci pun la inimă fiecare trădare - cum, când viețuitorii Țării Făgărașului se împărțea în trei: o treime: sus la munte, ca partizani; o treime: jos, în beciurile Securității - ca partizani prinși - iar a treia: restul, "nehotărîții": urcă la munte?, au coboară direct în aresturile Securității? - și tu, făgărășan țapăn, român verde: intri în Securitate? Ca singularul Trâmbițaș, ajuns comandant al închisorii din Cetate?

Acum chiar mă-ntorc - și nu mai fac paranteze - jurat!

Deci: Sin la fereastră, Istrate cu buca pe marginea mesei, cravașîndu-și pantalonul.

Istrate era singurul securist pe care nu l-am văzut vreodată încălțat cu cizme, el purta pantofi, deci și pantalon drept; de două sau trei ori l-am văzut cu caschetă, de obicei se purta cu bonetă, cochet aplecată pe-o sprinceană; totdeauna îngrijit, elegant chiar - și parfumaaat... Fuma Virginia roșii, iar manșetele... E-hei, manșetele lui Istrate... Albul lor: cel mai alb dintre toate alburile văzute de mine, de la arestare. Din când în când și le scotea și mai la vedere, trăgînd de ele, îndelicat, cu doo dește... Dè, Istrate era 'telectualul Gherlei, fusese învățător, îți dai seama?!

Revin: în stînga ușii - Barbu și Goiciu.

«Ia luați, acolo, pe-un rînd!», ordonă Goiciu.

Ne așezăm cu spatele spre peretele din dreapta ușii - acum Istrate și Sin rămăseseră în dreapta noastră - cu fața către, desigur, Goiciu. Barbu stătea smirna, nici nu clipea - și cu boneta-n pumn. De pe obraz cojile de sânge se cam descojiseră, nici urmă de rană, însă buza superioară, ce-i drept, era oarecum umflărită - cred că 'oțul de oltean și-o mpungea pe dinlăuntru, cu limba... Goiciu ne verifică, ne constată la locurile noastre, așa că poate începe reprezentațiunea :

«E-haaa! Va's'ică voi s'teți ăia!» - noi tăcem, ce dracu să răspundem: că nu, nu sîntem (ăia)? «Ăi de l-ați torturat pe Barbu Anton, aci dă față!» - urcase cu un ton. «De să zbiere reacțiunea! C-adicătelea, noi... Ia-ia-ia, to-to-tovar'su doctor, ia te uită, domn'e, ia te uită la ce i-au făcut bandiții ăștia băiatului! L-au mutilat! L-au - de să zbiere reacțiunea că noi nu ș' ce le facem la deținuți, că-i torturăm. Vîno-coa, fă-te mai aproape, dă-te lîngă el, domn'e, de constată!», îl cheamă din mînă pe Sin, Sin, cam alene, pornește de la fereastră (se vedea că, înainte de sosirea noastră, mai constatase de cel puțin zece ori). «Uite! Uită-te la el, domn'e, nu la mine! Ce-au fost ei în stare să-i facă băiatului...» - și Goiciu îl apucă pe Barbu de falcă, îi cască gura - arată: «Vezi, to'ar'su, vezi, domn'e?»

Sin se lasă din genunchi, își zbârcește un ochi, se chiorăște-n gura lui Barbu, țâțâie, clatină din cap...

«Ei, recunoaște cîstit că n-ai mai văzut așa ceva! - este că n-ai mai văzut?»

«Este», aprobă Sin.

«Păi dacă este, ia să pui mâna și să-i coși gura la loc, to'ar'su'!»

«I-o cos, tovarășu comanadant».

«I-me-di-at, auzi? Să nu se observe că-i cusută, domn'e, s-a-nțeleș ?»

«'Nțeleș, să trăiți' - Sin dă se se retragă la locul lui lângă fereastră - dar Goiciu:

«Un' te duci, domn'e? Un' te cari ca de la moara părăsită? Păi ia vino-ncoa și constată ca lumea, to'ar'su', ca să fii în temă cân' i-o coși! Ia repetă, spune aciaa, de față cu toți: cum i-o coși?»

Sin, din roșu-sângeriu devine ficățiu. Tace, clipind iute.

«Vezi că nu știi? Vezi că to' io tre' să-ți dau indicații? Fii atent la mine, că-i pentru ultima oară când îmi răcesc gura - după-aia verific cum ai executat ordinu'. Fii atent: i-o coși așa-fel, fii atent, i-o coși de-așa manieră, de să nu bage de seamă nici mă-sa car' l-a ouat!! Fii foarte atent, to'ar'su' doctor, că asta-i o sarcină de mare răspundere ce-ți trasez io acuma! E-n joc prestigiu' nostru, al clasii 'ncitoare, măi to'ar'su! Și, când e problemă de să fie de prestigiu, am terminat-o cu mișmașurile, cu căcaturile voastre, de medicină - nu, domn'e! Mie mi-l faci pe Barbu Anton ca nou - asta-i sarcina! Că iar zbiară reacțiunea!»

Goiciu se apropie iar de Barbu, iar îi cască gura, Sin se apleacă din nou din genunchi, din nou țâțâie, clatină din cap...

«Ai văzut? Acuma te-ai pătruns de importanța sarcinii de ți-am trasat - este? Ce-au fost ei în stare să-i facă, băiatului...», se miră Goiciu foarte, clatinând din cap. «Bandiții ăștia, doii - da' las'!, las' că... Te doare mă băiatule?», schimbă el tonul.

«Mă doare rău, să trăiți...», scheaună ăla.

«'I auzit, to'ar'su' doctor? Că-l doare rău? Păi cum să nu-l doară rău, când bestiile astea... De-aia-l doare!», constată el, senin, ridicând din umeri, din sprincene. «Te doare, mă?», trece la exemplificare.

«Aoleooo, cum mă mai doareee, să trăiți...»

«Ai auzit, ai auzit? Că-l doare rău - ia să-i dai ceva urgent, de să nu-l mai doară, domn'e, o injecție de ceva, de să-i mai ia din durere !»

«Îi dau, să trăiți, tovarăș'...», zice Sin, dar Goiciu, de parcă doctorul ar fi avut de gând să execute pe loc ordinul (nici nu se clintise, nici mâinile nu și le dezlipise de pe piept), îl oprește:

«Nu acuma ! Acum constată, că de-aia ești doctor: de să constați! Constați 'mneata, mai constatăm și noi, că nu s'tem de ieri, da' după-aia-l bagi urgent în tratament, îi dai ce ai mai bun, nu faci economie de medicamente - este? Dacă n-ai ce-ți necesită, dăm telefon la Cluj, dacă nici Cluju' n-are, cerem la București, să ne trimită cu Aviasanu'! - io-aș propune să-i bagi nește sânge - ce grupă ai, mă?, las', că-ți face analiza și constată, niște sânge ar fi foarte binevenit, că-i hrănitor și uite cât ai pierdut - ai pierdut mult, mă?»

«Muuult, să trăiți, dom' comandant...»

«Ai auzit?,» îl întreabă iar Goiciu pe Sin, Sin răspunde că da, Goiciu se-ntoarce spre noi...

Începe să vină către noi. Și deodată se oprește la mijlocul drumului. Își prinde capul în palme și începe să se vaiete:

«Aoleoooo!»- pornește iar spre noi, ținându-se de fălci: «Aoleoooo!»

Se oprește la un metru de noi. Lasă mâinile în jos, se uită când la mine, când la Klapka... Întoarce capul spre Barbu. Iar la noi:

«Și-acu ce fac eu cu voi, mă?», ne întreabă Goiciu, de la un metru, dar nu urlînd, nu amenințator, nu cu mânie - ci cu aproape durere. De parc-am fi fost copiii lui care o cam făcuserăm de oaie. Iar ponoasele cine le trăgea, dacă nu el, părintele? «Ce fac io cu voi, mă, ia spuneți!» - ne întreba sincer, el nu știa și nu vedea nici o cale de scăpare.

Noi tăcem. Eu... Cum să spun... Parcă începusem a mă simți vinovat că-l adusesem, că-l pusesem în neplăcuta situație în care se afla. Goiciu oftează. Adânc. Se duce iar la Barbu, iar îi cracă gura, îl cheamă iar pe doctor, chestia cu zbieratul reacțiunii (care atîta așteaptă) se repetă, se repetă și ordinul de a-i coase gura, apoi cu medicamentele de la Cluj, cu avionul de la București... Și iar vine la noi :

«Ce fac cu voi, ce mă fac eu cu voi, asta-i întrebarea !» - și-și desface brațele în lături - părea doborît de supărare că noi, copiii lui, ne încăierasem și uite ce dădănaie ieșise. Stătea dinaintea noastră cu umerii povârniți, căzuți, curși, prăbușiți. Și clătina din cap, moșnegește. Teribil de trist, întristat de pocinogul pe care i-l făcusem.

Și, așa, cam pe când era cu totul covârșit de tristețe, îi împușcă lui Klapka o palmă...

Dar ce palmă! Nu eram un ageamiu, văzusem destule, pe unele le încasasem (îmi aduc aminte, de pildă, cu nemărginită admirație *și cu ținere-de-minte* - asta n-a fost un contra-pleonasm - de labelle primite de la căpitanul Enoiu... Dar așa ceva... Dă-mi voie, dă-mi voie! La dreptul vorbind, nu fusese palmă decât pe jumătate, cealaltă fiind croșeu. De dreapta. Ca palmă, a plescăit; dar, fiind și croșeu (care, la rîndu-i ceda jumătate upercutului), l-a luat pe bietul șvab pe sus și l-a trimis tocmai între picioarele doctorului. Acesta, fără să-și despletească brațele, a făcut doi pași la stînga, așezînd cu grijă tălpile pe dușumea ; poate ca să nu-l calce pe nenorocit, dar poate ca să nu-și murdărească încălțăminte. Ce lovitură, Dumnezeule mare, ce scatoalcă! Ce precizie, ce adresă - fiindcă nu-l izbise (cel puțin în prima fază), ci îl agățase; lovitura asta, dracu s-o ia, intrase printre capetele noastre (al meu și al lui Klapka și, acolo, "între" se prefăcuse în... cârlig - orientat spre sus - pur și simplu se strecurase între noi care stăteam lipiți. Pentru o lovitură de dreapta în mutra lui Klapka, numai directă ar fi fost posibilă - ei bine, Goiciu, fără să mă atingă pe mine...

••• O lovitură lucrată, originală, frumoasă, eficace, chiar când e încasată, te umple de admirație - pe tine nu?

Bine: pe tine, nu - chestie de gust - atunci revin:

Cred că amicul Klapka se afla încă în zbor planat spre picioarele doctorului, când Goiciu, liniștit, întors lângă Barbu, îi căsca gura: «Te mai doare, mă băiatule?» - îl întrebase încetisor, aproape în șoaptă - apoi: «Ei, las', că to'ar'su' doctor te tratează el, numai să constatăm ce și cum. În două zile nu se mai cunoaște nimica, io-l cunosc pe dânsu', e foarte capabil, e doctor cu facultate, dânsu' te face ca nou! Da' să fii atent în privința la-alimentație, c-alimentația-i foarte importantă la un caz ca asta - to'ar'su' căpitan!» - acum se adresează lui Istrate: «Fii atent, domn'e, ia măsuri urgente să primească alimentație corăspunzătoare, domn'e! To'ar'su' doctor îi prescrie ce și cum, da 'mneata supraveghezi acțiunea, să fie adusă la bun sfârșit - s-a-nțeleș?». Istrate își pleacă pleoapele, fără să se miște de pe birou și fără să contenească din cravașa aia. «To'ar'su' doctor, fii atent, domn'e, a rămas stabilit : îi coși gura la loc, i-o coși, domn'e, i-o coși, de să nu observe chestia asta nici cel mai 'răit dujma'!»

«'M înțeleș, tovarăș comandant», zice Sin.

Klapka se întorsese la loc, lângă mine. Îi simțeam cotul cu cotul și-i zăream cu coada ochiului, pe cornul maxilarului stâng o gâlcă vânăt-alburie, ceva în genul rezultatului croșeului de stânga încasat de Clay, în ultima repriză cu Frazer...

•• Cum, cine-i Clay? Dac-ai fi-ntrebat cine-i Frazer, deși... Se poate una ca asta: să nu știi cine-i Cassius Clay... și ce poeme a scris el... Înseamnă că nu știi nimic despre poezie - nici despre adevăr...

Goiciu se apropie iar de noi. «Acum e rândul meu...», îmi zic și-mi propun ca, dac-o să repete lovitura - adică nu: stânga mea era descoperită, putea veni liniștit cu un croșeu de dreapta, cinstit - eu să încerc (*să încerc*, pentru că, la viteza de execuție goiceeană; n-aveam nici o șansă) să salt la momentul potrivit umărul stâng... Goiciu se oprește, se uită la Klapka, dă din cap, clatină într-una, adică: Vezi în ce situație m-ai pus ? Crezi că mie-mi place să fac ce fac - crezi că n-am altceva mai bun de făcut, decât să te bat pe tine?... - sau cam așa ceva. Fiindcă se uita la șvab, eram sigur: peste o secundă (sau peste o zecime) are să mă pocnească pe mine. Dar *unde?*, încercam eu să ghicesc. În plină figură, cu o directă ? Tot sub ureche, ca pe Klapka? Un upercut la plex? Un șut în rotulă (specialitatea casei, dacă se poate spune așa)? Pe măsură ce secunde treceau și lovitura așteptată nu mai venea... Nu mai puteam îndura, așteptarea-i îngrozitoare, mai distrugătoare decât... Decât ceea ce urma să vină. La un moment dat, mi-am zis: «Mama mă-si, decât să-mi pleznească ceva, de așteptare, mai bine să mă prindă moale, nepregătit...» - stăteam cam prost cu inima și-mi era frică să nu mă lase tocmai atunci, în prag de liberare...

•• Ce aveau toți deținuții... sănătoși: palpitații, gheară... În timpul anchetei, acolo, jos, la Interne, începînd din prima zi, credeam că

o să mor de inimă-rea, eu care aveam inimă-de-bou... Stomacul, ficatul, oasele - astea vin mai târziu, din cauza alimentației, însă inima încasează primele șocuri ale detenției: așteptarea, emoțiile, frica, speranța, disperarea - prin inimă trec toate. Doctorul Kahane (medicul aresturilor MAI) "trata" și inima cu un fel de smac adiind a camfor, un unguent pentru reumatism - trecea de la vizetă la vizetă și, orice boală ai fi avut, îți întindea un... vierme de camfor pe un petic de hârtie igienică...

Așteptarea... Așteptarea, mai ales așteptarea, mereu așteptarea... Tot din așteptare... N-ai să crezi, dar am auzit-o pârâind ca un vreasc, ca un chibrit... Asta s-a întâmplat în... știu și data: exact de Sfântu Ilie, adică în 20 iulie, același an, '58, la câteva zile după răscoala frontieriștilor... Pe ei, răsculații, îi tocaseră mărunț-mărunț, îi puseseră în lanțuri, îi împrăștiase prin celulele nerăsculate - le pregăteau procesul. Dar administrația nu se mulțumise cu atât : se pusese cu parul (asta fiind o expresie consacrată) pe întreaga închisoare; și nu doar la Gherla se înăsprise regimul, ci și în Jilava, la Aiud, chiar și în închisorile regionale. Nici înainte de 14 iulie nu domnea raiul pe pământ în regatul lui Goiciu : izolările, mâncarea proastă, obloanele lipite, plimbarea și baia doar de formă, îngheșuiala cumplită - însă după răscoală...

În primul moment ne-au lovit, cum se spune, în burtă : nici înainte mâncarea nu era grozavă, nici îndeșulătoare, dar după 14 iulie ne-au aplicat un regim alimentar punitiv: rația de pâine s-a redus de la 125 grame la 75...

•• Pe zi, nu pe... masă. Turtoii a început a fi amestecat cu petrol - unii erau siguri că e păcură curată! Iar fiertura de la prânz și seara a fost câteva luni la rând, invariabil: borhot de roșii - nici măcar de roșii, ci reziduuri de bulion: mai mult pielite și sărate-ocnă. Asta era mâncarea-caldă, de două ori pe zi, zile, săptămâni, luni. La care se adăuga lipsa de apă dulce, ți-am spus că ni se dădeau 250 grame pe zi. Eram în miezul verii; obloanele fuseseră lipite - tot punitiv, se-nțelege, în fiecare celulă erau de cinci, de șapte, de zece ori mai mulți oameni decât ar fi fost... igienic să fie - cel puțin din punct de vedere al cantității de aer - frontieriștii, la 14 iulie, tot din pricina obloanelor se răsculasera...

•• În două cuvinte! Nu mi-ar ajunge nici douăzeci de mii, însă pentru că povestea lor se întretaie cu a mea... Uite ce știu eu:

În ziua de 14 iulie '58, la Gherla... Dar mai întâi să-ți fac un plan al închisorii, mai ales al Celularului Mare, altfel n-ai să înțelegi nimic... Celularul Mare e în formă de U foarte lat, mai degrabă un dreptunghi căruia îi lipsește una din laturile lungi. Latura lungă rămasă e străbătută, de-a lungul, de un coridor - care se prelungește pe înăl-țimea a trei etaje). Coridorul împarte inegal lățimea clădirii: spre exterior celulele sunt aproape duble ca suprafață în comparație cu cele

din curtea interioară. “Capetele”, laturile scurte ale dreptunghiului sunt ele însele celule foarte mari, mari de tot - dar nu atât de mari încât să cuprindă 150-200 deținuți...

••• Am vrut să spun ceea ce am și spus : în fiecare cameră câte 150-200 deținuți. Astea se chemau “Stadioane” - am stat și eu, dar împreună cu... 241 - cu mine: 242...

••• N-aveau încotro, încăpeau! - dar nu despre asta e vorba... Să-ți fac planul unui Stadion : un dreptunghi de aproximativ 15 metri pe 7; are patru ferestre pe latura lungă, spre interior, spre curte (care latură lungă este, de fapt, latura scurtă a dreptunghiului) și două ferestre pe latura scurtă (de astă dată, latura scurtă a Stadionului) care dau spre oraș Bine-nțele toate ferestrele au obloane, obloane de închi-soare, din volete îndreptate în sus, întregul oblon sprijinit de perete, la bază, iar în partea de sus lăsînd un spațiu de un metru, de jumătate, de un sfert, de...- sau lipit - după toanele directorului, ale politiciului, ale ”Centrului”, ale Centrului Central...

••• Moscova. Pedepsa cu-obloanele era un mijloc, și el, de a ne pedepsi - privarea de lumină, de aer... În “timpuri normale”, partea de sus a oblonului era la un metru de perete, puteai vedea chiar și ceva nouri - dar, i s-a sculat, pardon, Goiciului ca în acel 14 iulie să le lipească de perete. În Stadioane se pătrunde din culoar pe aici; cum intri, în stînga e o mică încăpere: closetul. Care closet e despărțit de celula propriu-zisă printr-o *ușă care se închide* - e de mare importanță o astfel de ușă - după cum ai să afli... Importantul rol al ușii care se închide între closet și cameră îi era bine-cunoscut lui Goiciu. A știut el unde lovește când, la începutul lunii iulie, a dat ordin să se suprima closetele stadioanelor, cele două ferestre de pe latura scurtă să fie zidite, iar obloanele celorlalte patru să fie lipite...

••• De ce, de ce! În primul rând, nu se pun astfel de întrebări: tu, întrebător, ești deținut, deci bandit, deci ne-om - deci nu ai voie să pui întrebări, în general, obligația ta e să răspunzi; în al doilea rând, gîndirea Securității (deci a lui Goiciu) nu e gîndire, deci nu o interpe-lezi cu: «De ce?», fiindcă n-ai să capeți răspuns, nici dacă Securitatea ar face un efort să-l dea! Securitatea ne vine din Asia, prin NKVD, prin Ceka, prin Ohrana, *pocemu?* este o întrebare retorică - și profund dramatică a Rusului care nu așteaptă *potomu* decât de la Dumnezeu...

••• Dracu să-l ia - i s-o fi părut că deținuții lui huzuresc, trăiesc prea “ca la pension” - altă expresie favorită a securiștilor. Toate se legau: cât mai puțin aer în celulă (prin suprimarea a două ferestre, prin lipirea obloanelor celor patru), aerul, cât mai era, să fie bine împuțit de hârdaie (desființarea încăperii-closet făcuse să fie aduse în celulă șase

tinete descoperite) și, ca și cum n-ar fi fost de-ajuns pentru luna lui Cuptor: hornul bucătăriei închi-sorii, un burlan de tablă de jumătate de metru în diametru trecea chiar prin dreptul unei ferestre “libere”...

••• Cum să n-aibă dreptate! Dar când au protestat (“reglementar, organizat, la singular”), au fost acuzați de nesupunere, de agitație în locul de detenție și amenințați cu izolarea. Asta a fost în 13 iulie. În 14 vine în celulă un sergent și, curajos nevoie-mare, intră în “groapa cu lei” - gardienii aveau ordine stricte : nu intră în celule decât însoțiți de un coleg... Însă acela pătrunde în celulă, pune mâna pe un frontierist și începe să tragă de el - cică să-l scoată la izolare!

••• Bine-nțeles că era un bou - dar în regimul nostru boii fac boiile, dar nu trag și ponoasele. Așadar, sergentul trage de deținut, colegii victimei trag de cealaltă mână - să-l țină pe loc. Începe un fel de joacă - frontieriștii, chiar mai în vârstă erau, în general... juvenili... Se înveselise și gardianul, trăgea, râzînd...Cine știe cum s-ar fi sfârșit, dacă... Dacă un firicel de curent n-ar fi închis ușa, izbind-o. Auzind zgomotul, gardianul a crezut că vreun deținut a închis ușa, abia acum și-a adus aminte de regulament - și a intrat în panică... Unii dintre cei care mi-a povestit pretind că bietului sergent i se slăbiseră sfîcțerele, cum s-ar zice: se pișase pe el - oricum, s-a repezit la ușă, a început să bată în ea cu disperare și să cheme garda.

Aici sunt două variante: prima o cunoști: sergentul auzind ușa închizîndu-se izbită, a crezut că deținuții îl prinseseră - în groapa cu lei - și făcuse pre sine; a doua: că, da, în primul moment, crezuse că deținuții umblaseră la ușă - dar numai decît își dăduse seama că din pricina curentului se închisese - dealtfel imediat după izbitură, deținuții se îndepărtaseră de intrare, ca să arate că n-au nici o intenție să fugă... și nu-i puseseră gînd rău vitei cu epoleți... În continuare, purtătorul celei de a doua variante spune că sergentul, mai liniștit, pornise spre ușă, să iasă - ori să se asigure că poate ieși. Dar, pe când se îndrepta într-acolo, un frontierist nu s-a putut stăpîni de a observa în gura mare:

«Ia uitați-vă la zmeul ăsta de sergent : s-a pișat pe el!»

Această a doua variantă mai zice că abia atunci sergentul a aflat ce se întîmplase cu pantalonii lui și nu pentru că ar fi crezut, în continuare că bandiții blocaseră ușa, ar fi strigat el după gardă, ci de rușine: rușinea de colegii gardieni, rușinea de bandiți... Alții susțin că sergentul ar fi început să urle după gardă imediat după trîntirea ușii - dar ce contează adevărul, aici?

Contează că deținuții și-au dat fulgerător seama de pericolul care-i paște (garda intervine numai în împrejurări excepționale, de rebeliune) și au încercat să-l convingă pe sergent să n-o cheme, explicîndu-i că ușa se izbise din pricina curentului, nimeni nu-i făcuse nimic și n-avea de gînd să-i facă. Ba chiar i-au deschis-o - *dar sergentul a închis-o la loc, pe dinăuntru!* și a început să bată în ea și să strige să

vină garda. Și garda a venit...

L-a găsit pe sergent cu hainele strâmbe, fără caschetă (toți frontieriștii susțineau că el însuși își sucise hainele, își aruncase cascheta în fundul celulei)...

••• Exact : metoda lui Barbu! Nu știu cine de la cine învățase, o fi existând un fond comun al ticăloșilor, fie ei și pictori de biserici... Așadar, sergentul i-a raportat șefului gărzii că deținuții îl sechestraseră, îl molestaseră (nu sânt sigur că voiseră să-l omoare. Frontieriștii au încercat să explice șefului gărzii care fusese adevărul - dar acesta nu avea urechi decât pentru sergent. Căcăciosul începuse a arăta cine-l îmbrâncise, cine-i luase cascheta, cine...

«Ăla cu urechi mari... Ăl cu mustață. Ția doi de colo m-au...»

Se mai spune că la un moment dat vita de sergent a pretins că fusese... dezarmat (îl chiar arătase pe un frontierist care-i luase revolverul...), șeful gărzii i-a ars un cot, făcându-l să tacă...- toată lumea știind că gardienii în timpul serviciului, nu pătrundeau nici măcar în celular, darmite în celule, înarmați...

«Cei pe care i-a arătat tovarășul sergent - să ias-afar'!», a ordonat șeful gărzii.

N-a ieșit nimeni.

«Dacă peste cinci minute nu-i găsesc în fața ușii, cu păturile, pe cei arătați, dau alarma-mare !» - și a ieșit, împreună cu sergentul.

Văzînd că n-o pot scoate la capăt pe cale... diplomatică, frontieriștii au pus mîna pe paturi, le-au demontat și le-au îngrămădit în fața ușii, încropind o baricadă. De-o parte și de alta a ei au montat două "turnuri" - din câte trei paturi suprapuse. Pe ele au urcat "apărătorii", înarmați cu, de regulă, căpătăie de pat, somiere... Fiindcă tot fusese chemată garda, nu aveau ce să aleagă : dacă-i bal, bal să fie! Au băgat picioarele printre gratii, în câteva clipe au doborât obloanele. Au prin gust de aer ; au desfundat ferestrele proaspăt zidite, iar cărămizile au fost păstrate ca proiectile... În afară de cei de pe turnuri care păzeau ușa, cu toții s-au agățat de gratii și au început să strige, în cor:

«Ne omoară Goiciu!»

«Vrem pachet și vorbitor!»

«Să vină procurorul! - și, bine-nțeleș:

«Să vină Crucea Roșie!»

Până să se dezmeticească garda (care de astă dată se ținuse de cuvânt și aștepta în coridor trecerea celor cinci minute), toate celulele care aveau ferestre spre curte s-au răsculat : obloanele dărâmate, ușile baricadate, deți-nuții, prinși de gratii, urlînd în cor. Cineva a început să cânte Marsilieza: s-au luat cu toții după el. Strigătele și cântecele s-au auzit până pe la ora zece, pe o rază de cincisprezece kilometri de închi-soare - un milițian care m-a escortat până la Fetești povestea că "în ziua aia" el fiind liber, o ajuta pe nevastă-sa să facă zilele-muncă la colectivă, pe un deal aflat la doisprezece kilometri de oraș - și a auzit...

«că-i ceva de parcă nu era în regulă... Așe să strâga cătră Ghierla, de parcă era de douăștrii augùst - și parcă și mai și...»

Garda a deschis ușa celulei (se deschidea spre coridor), dar n-a putut intra - din cauza baricadei. Șeful, alt isteț de securist, a întins mâna; să împingă paturile alea încălecate - de sus, “de pe turnuri”, a venit o somieră ca o ghilotină peste degetele lui - s-a lăsat păgubaș, cu degetele rupte...

S-a dat alarma-mare. Bine-nțeleș, Goiciu a fost primul care a dat fuga, furios și hotărît să lichideze scandalul în câteva secunde. Dar, ajuns la fața locului, a înțeleș că nu-i va fi prea ușor - dealtfel pentru prima oară în viața lui se vedea silit să parlanezeze cu bandiții (**după**, mai vedem noi, deocamdată era obligat să trateze). De jos din curte începuse târguielile - după bunul lui obicei, cu o ploaie de înjurături și amenințări. I s-a răspuns cu o ploaie de cărămizi, de bucăți de turtoi și de săpun. A fugit ca un iepure, cu o sprinteneală de necrezut la unul ca el - s-a adăpostit sub streășina pavilionului celor care lucrau în fabrică, acolo nu-l ajungeau proiectilele...

A schimbat tactica:

«Mă băieți ! Mă copii...»

«Huooo! » i s-a răspuns.

«Vă dau pachet, scrisori, vorbitor!...»

«Mincinosule !»

«Suprim obloanele, deschid closetul, vă îmbunătățesc mâncarea, baia, plimbarea...»

«Huooo, criminal bătrân și mincinos !»

«Să-să-să mo-mo-mor de nu vă dau - vă dau și-si fi-fi-filme cu mu-mu-muieri, mă!»

«Huo, criminal libidinos !» strigau deținuții, dealtfel amuzați de noua ipostază a terribilului Goiciu.

Comandantul, văzînd că nu merge cu morcovul, a trecut la cio-mag : a început să-i amenințe cu cele mai cumplite pedepse. A fost fugărit și de sub streășina pavilionului Fabrică.

Și-a încercat norocul o javră de procuror - în fine, tot un securist care se prezenta procuror. Răsculații au recunoscut în el pe un ofițer de securitate de la Cluj, “specialist” în preoți catolici, sub directă îndrumare a lui Kohler. N-a apucat să rostească decât trei-patru cuvinte (printre ele : «fraaaaților !» și: «oameni buni!»), că a fost demascată, huiduit, fugărit cu cărămizi și cu turtoi.

Goiciu și a dat seama că “forțele locale” corpul gardienilor, Miliția, Securitatea din Gherla și Pompierii) nu erau bune de nimica. Așa că a făcut apel la Detașamentele de Intervenție de la Apahida...

••• Formații militare compuse din neangajați, din tineri care-și făceau armata, însă în cadrul Ministerului de Interne. Recrutați cu grijă, după dosare sănătoase constituiau unități foarte bine hrănite, echipate, antrenate - în caz de “ceva”, deveneau apărătorii *dinăuntru*,

adică împotriva “dușmanului intern...”

••• Cam așa ceva, cam în genul CRS-ul vostru, cu deosebirea că ai voștri sunt profesioniști - adevărat că dintre ceștialalți se recrutau reangajații, dar deocamdată trebuiau să dea-dovadă și fără salariu...

Primul asalt l-au dat pompierii: fără succes. Jeturile de apă nu ajungeau până la ferestrele Stadionului și a celorlalte celule de la trei. Au înădărit, au prelungit furtunurile, le-au urcat pe pasarele, prin interior, ca să “stingă” mai întâi o celulă mică aflată în unghi drept față de Stadion, prin fereastra aceea să-i pacifice pe frontieriști. Adevărat, era iulie, era cald, un duș n-ar fi stricat, numai că jeturile pompierilor nu stropeau ci străpungeau, rupeau, pătrundeau - în saltelele puse în ferestre, ca tampon, dar și în carnea frontieriștilor (am văzut, la mai bine de o săptămână după răscoală, pe umărul unui frontierist o... un fel de rană cum nu mai văzusem: mai degrabă ruptură, carnea fusese dislocată și ca dintr-un măr din care muști, dar lași bucata să mai atârne-ntr-o ață - cam așa cumva...). S-au apărat mai mult de o oră de pompieri, dar pe la cinci și jumătate (tărăboiul începuse înainte de prânz), frontieriștii au fost înfrânți. Cu un cric a fost îndepărtată baricada (Stadionul în care începuse a rezista până la urmă, celelalte celule căzuseră demult) și primul care a pătruns...

••• Cum altfel - dar am uitat să spun că, mai înainte, în timp ce pompierii dădeau al doilea asalt, Istrate a tras cu mitraliera printre... prin baricadă, fiindcă ușa se deschidea spre coridor...

Ziceam că la urmă, în cetatea înfrântă, primul intră Goiciu... Cu mânuța lui cea albă a început a-i scoate pe răsculați, câte unul, și a le face vânt pe Ulița Verde.

Ce s-a petrecut în timpul acelei Ulițe - pe altădată, acum doar atât: frontieriștii au fost puși în lanțuri, răspândiți prin celulele nerăsculate, apoi, după două săptămâni, judecați și condamnați. Au primit pedepse între trei luni și doi ani jumătate. Dar după încă două săptămâni, au fost anunțați că, în urma recursului făcut de procuror (să fi fost adjunctul lui Kohler?), pedepsele au fost majorate. Frontieristul adus în celula noastră primise inițial șase luni. Într-o dimineață a intrat în celulă un sergent necunoscut care a citit cum a putut de pe o hârtie ceva din care s-a înțeles că bietul frontierist fusese condamnat la încă cincisprezece ani - și nu la șase luni, cum, dintr-o greșală...

••• Pedepsele pentru infracțiuni comise în timpul și în locul de detenție se adaugă pedepsei inițiale, nu se îngroapă în ea, nu se compută. Cam asta a fost. În două cuvinte... Rămăsesem la...?

••• A, nu Goiciu nu voia să mă lovească, asta îi și..., ca să zic așa, reproșam, mai corect: eu credeam că el o să mă... Dar el... Parcă începusem altă paranteză...

••• Ei, uite o ciudățenie: noi, cei din celulele aflate în partea opusă curții (asta ca să nu spun: spre exteriorul închisorii, tot nu ne slujea “afara” aceea la nimic) n-am știu ce se petrece - la urma urmei, alături, în același celular. De auzit am auzit ceva, dar n-am priceput ce ar putea însemna ceea ce auzeam : parcă ar fi fost un aparat de radio - rumoare, cântece, câte un strigăt (vorbesc de faza dinainte de “pacificare”, pentru că pe asta am urmărit-o, am auzit-o și am trăit-o cu toată carnea. Nu uita că, în fiecare celulă deținuții stăteau claie peste grămadă - de pildă la noi, la 26 de pe etajul întâi eram în jur de șaptezeci de oameni și dacă numai o treime din ei vorbeau, fie și în șoaptă... N-am auzit nimic din început ; însă am bănuț că *ceva* se petrece (cam pe la ora unu, după ceasul burții), când gardianul nostru a ordonat prin vizetă:

«Toată lumea, culcat! Pe burtă, pe burtă! Pe ciment, nu în pat, că vin la control!»

La început am tras chiulul. Însă gardianul se holba pe vizetă cam din minut în minut - ceea ce însemna că trebuia să-și “facă” secția în pas alergător și fără pauze. În secunda aceea cât își băga ochiul de vită belită pe vizetă... încă de la ordinul de culcat!- careva aflat mai aproape de vizetă a spus că i s-a părut : gardianul era înarmat - ți-am spus : numai în cazuri excepționale “personalul” umbla înarmat în interiorul închisorii. De fiecare dată când revenea la vizetă, încercam să controlăm, să vedem mai mult - dar cum? Vizeta nu permitea să i se vadă decât obrazul, numai dacă am fi fost în picioare (nu culcați) i-am fi putut zări umerii, epoleții. Colegul susținea că-i văzuse, pe umăr o altă *diagonală* - cea a revolverului. Numai că de jos nu puteam vedea decât ochii și cozorocul.

Între două vizite ale lui m-am târât până la fereastra (care da spre exterior) și, printr-o gaură din oblon am văzut... Ei da: sentinelele din gheretele de pază se aflau culcate, pe platforme, în poziție de tragere - mitralierele fiind îndreptate spre închisoare, spre noi! În pauze s-au chiorât și alții prin gaură: într-adevăr, *ceva* era! Dar ce? Ei bine, n-am putut afla decât pe la nouă seara, când ni s-a adus un răsculat. Între timp auzisem urletele înfiorătoare de pe sală, dar închisoarea are o acustică specială (acum vorbesc de Celularul Mare de la Gherla - toate închisorile au o acustică specială - și personală): pe de-o parte amplifică sunetele, pe de alta le deformează, le alterează, de aceea am crezut că e un aparat de radio, poate sonorul unui film... - de unde radio, de unde film?- asta-i altă-ntrebare... Iar “telefonul” cu partea cealaltă a Celularului nu funcționa - dealtfel nu funcționase niciodată, țevile de calorifer nu traversau holul.

Deci veștile n-au venit de acolo de unde trebuiau să vină... Abia după ce ne-a fost aruncat în celulă frontieristul plin de sânge, cu capul spart în multe locuri, cu alte, multe oase rupte, dar... cu lanțuri la picioare - am aflat cam ce se petrecuse...

Să mă întorc: spuneam că după răsccoală începuse teroarea-n întreaga închisoare. Goiciu era hotărât să scoată dracii din noi toți, chiar nerăsculați (ca să nu ne dea prin gând să facem ce-au făcut frontieriștii (nici un pericol - o să revin...)). Bine-nțeleș, obloanele de la care pornise balamucul au rămas bine și pentru multă vreme lipite de perete. În afară de asta, petreceam aproape toată ziua, ba cu mâinile-n sus, ba în genunchi și cu mâinile-n laturi, ba pe burtă - în care caz, gardienii controlau să nu ne fi pus între mațele noastre și ciment vreun bocanc sau cârpă... Orice abatere era pedepsită cu Ulița Verde-Expres: "vinovatul" era scos din celulă și... îndrumat spre baia Celularului, aflată la parter, într-un capăt al coridorului - printre ciomege, lovituri de ciocan, de cizmă... Ajuns la baie, pedepsitul era întins pe burtă pe o bancă din leături, un gardian i se așeza pe cap, altul pe picioare, al treilea îi făceau curul șnițel, cu ciomagul (de prun, de măr, de corcoduș...): zece, douăzeci, cincizeci, depindea de toanele pedepsitorului - după care nenorocitul trebuia să se întoarcă în celulă pe aceeași cale, de astă dată încasînd mai multe ciomege și cizme decât la ducere - ei, unde era sprinteneala de anțărt?

Ei, da... Pe etajul întâi, spre cimitir, unde se afla camera 26, toți gardienii erau niște porci și niște câini turbați: în primul rând, Todea (și el din împrejurimile Gherlei): ăștia i se spunea: Stalin - poate numai pentru că era rău al dracului; apoi: Mureșan, Pop (nu cel cu pironul, dar rău și ăsta - și prooooost...). Însă cel mai al dracului, în acea vară a dracului, era un "proaspăt" cu o gură uriașă, de la ureche la ureche; deținuții îl botezaseră: Vasea - fiindcă avea mutră de lipovean (am aflat mai târziu: lipoveanul era maramureșan get-beget, de pe la Berința). Vasea era de statură potrivită (Basarabenii ar fi zis: josuț...), însă grozav de vânjos ; încolo... Ochi albaștri de sticlă de bere, obraji rumeni - gura aceea, monstruoasă (chiar când o ținea închisă te înspăimînta ... adîncimea ei) și...

Și un limbaj special. După calculele noastre - tendențioase!, dușmănoase! - lipovanul din Maramureș, sergentul poreclit Vasea (l-o fi chemat Văsâi, dacă nu cumva Pinte...) avea un fond principal de cuvinte ce nu depășea suta (și încă eram generoși...). Asta n-ar fi fost de mirare în mediul securist; erau alții care nu ajungeau nici la cincizeci. Însă Vasea avea un fel aparte de a îngăla sunetele și de a le ameți, undeva, în străfundurile burții, încât cu greu și abia după săptămâni (și după discuții pătimașe în celulă) am izbutit să deducem ce vrea să spună Vasea când... Hai să spun: spunea...cuvinte - care erau vizibile (pentru mine cel puțin): Vasea le frămînta, înăuntru, și cum gura era crăpată - ca un gârlici, ca o gură-de-peșteră - ieșeau la vedere (la auzire) doar cojile, de parcă acele cuvinte ar fi fost semințe de floarea soarelui. Și se opreau acolo, în prag, pe buze...

Vasea, ca orice bun gardian, știa să se apropie fără zgomot de ușă, să dea la o parte căpăcelul vizorului - dar numai cu un milimetru - apoi, dacă observa o neregulă, știa să descuie și să deschidă ușa, fără să-l

simți; te pomeneai cu el la un metru de tine, urlînd prin gaura aceea care ar fi trebuit să fie gură de om:

«Hăbț'!»

••• În traducere, asta însemna: «Drepti!» Când striga Vasea Hăbț!-ul lui, înghețam. Nu ierta pe nimeni și nu accepta explicații - nu știa să discute. În ochii lui de gardian-model totul era interzis : scrisul pe săpun, plimbatul prea aproape de fereastră (fereastră oblonită !), prea aproape de ușă (închisă, încuiată), discuțiile, tăcerile, folosirea closetului - orice, orice era prilej de:

«Du, ă'a, 'uă! Drej' la-nderè'!»

••• Adică: «Tu, ăla, mă! Treci la interes!» - terminologie de bordel, însemnînd scoaterea la UVE (Ulița Verde Expres). Dacă protestai, dacă încercai să-i explici că nu făcuseși ceea ce credea el că ai făcut, ori că nu era interzis acel făcut, Vasea îți răspundea astfel:

«Doa'ă ga' ra be buuu'!»

••• Ei, da, fără un dicționar Vasea-Român nu te descurci. Vasea zisese, în fapt: «Toată camera, pe burtă!» - el pedepsea întreaga celulă pentru că un deținut încercase să explice... Dar ce să-i explici lui Vasea? Ajunseseră oameni să “iasă” fără un cuvânt, chiar dacă Vasea îi confundase cu alții - din altă celulă...

Deci, în acea zi de 20 iulie - de aici pornisem - nu mai țin minte pentru ce (de parcă ar fi fost nevoie de *pentru că...*), Vasea ne ținuse de la “cafea” până la prânz - întâi «be buuu'»; apoi «'le-n' zuuu'» (adică: «Măinile-n sus»). În timpul prânzului ne-a lăsat în pace - era ocupat cu distribuirea - dar, la scoaterea gamelelor, numai ce:

«'I'e nuzadinje de ba', 'uă!» - pe asta ai înțeles-o: «Nimeni nu s-atinge de pat, mă!»

Ceea ce însemna că, după cele câteva ceasuri de tortură directă, începeau altele, mai cumplite, tocmai, fiindcă pedeapsa părea o bagatelă: ei, na, să nu ne-atingem de paturi - mare scofală, parcă nu putem răbda, stînd în picioare, plimbîndu-ne, mai rezemîndu-ne de câte-un pat... Ba da, ba da, boborul nostru cunoscuse greutăți și mai grele - de-a lungul veacurilor... Sigur că era mai ușoară (pedeapsa asta) decât «be buuu'» și decât «'le-n' zuuu'», chiar și decât «Gogozdîr'» ceea ce însemna: «Cocostârc» : într-un picior... Adevărat, Vasea ne interzicea *numai* patul, ceea ce însemna că am fi putut să ne așezăm pe orice altceva - dar pe ce? Pe un scaun?, pe o laviță, pe un fotoliu, chiar pe jos, pe covor, nu? În celulă exista o singură bancă de lemn pe care încăpeau, bine înghesuiți și “unu pe față, unu pe dos” 7-8 oameni, însă aveam în celulă peste douăzeci de bătrâni și bolnavi, ei înșiși fiind nevoiți să se “roteze” ca la volei, pe bancă...

••• Nu : pe jos nu era interzis, numai că pușcăriașii, oricât de

obosiți ar fi, evită contactul cu “piatra” - chiar vara, când cimentul e răcoros-răcoritor...

Dacă suportasem fără crâcnire toate celelalte șicane, interdicția de a mă așeza pe pat m-a scos din sărite; m-a... înnebunit. Vasea completase în stilul lui, gâjâit și fonf:

«Niji-n jezu’ă, ‘uă!» - adică: «Nici în șezută, mă!», *șezută* fiind, în capul lui cubic, mai... radical decât șezut și desigur, mai decent decât *fund*, ca să nu mai vorbim de ceea ce era el însuși: *cur*...

••• Cum să nu fie grijuliu cu “esprimarea”? Asta era una din grijile de căpătâi - de unde și complexe...

A propos de “esprimare” (sau „sprimare”) : pe când eram la Malmaison, pe Calea Plevnei, era și un gardian cumsecade - realmente cumsecade, pentru că mă scotea la program când îi ceream, ba de câteva ori din propria-i inițiativă (ceea ce constituia o uriașă favoare!), întrebându-mă, încetîșor, prin vizetă:

«Aveți neapărată nevoie de necesități fiziologice?»

Tot la Malmaison, un alt gardian... Pentru el, *program* devenise sinonim cu *closet* (pentru că deținuții se cereau la... program, iar gardienii îi scoteau la program - sau li-l “tăiau”...). Așadar, într-o zi, la întrebarea unui gardian care căuta o mătură, asta îi răspunde:

«Vezi c-am dus-o-n program, după ușă...»...

Dar să mă întorc la Vasea...

Interdicția de a ne apropia de paturi - pe care le foloseam ca scaune, bănci în timpul zilei - m-a scos din fire; și din pepeni. Oful era mai vechi, așa că am început să-i pișc, să-i atac pe colegii de celulă, acuzîndu-i că sunt cu toții niște fricoși, care își merită soarta - de ce nu crâcnesc, de ce execută orbește un ordin absurd, abuziv? Zic:

«Ia să ne așezăm cu toții pe paturi - să vedem ce-o să ne facă?!»

«Pleacă, domnule, cu ideile dumitale periculoase!»; mă repede unul, «cum adică să ne-așezăm, când el a dat ordin din contra: să nu ne-așezăm?» - și se uită, roată, în celulă, ca să capete confirmarea că el gândea cu bun simț (și la mintea cocoșului...).

«Dacă toată celula “calcă” dispoziția idioată a unui idiot, acel idiot nu ne poate face nimic!», insist eu.

«Ești nebun, domnule», face altul, «pe ce lume trăiești? Parcă ieri ai fi fost arestat! Păi Vasea e-n stare să ne ucidă pe toți, fără să clipească, pentru un rahat de pat - ia dă-l în mă-sa de pat, să zicem mersi că nu ne-a pus iar în Cocostârc, ori cu burta goală pe piatră...».

«N-om fi noi în stare să răbdăm pân-la cină?», îl susține altul - român de viță veche (și țărănist de nădejde).

«Dumneata nu vezi că întreaga închisoare e supusă aceluiași regim? Și asta numai din cauza derbedeilor de frontieriști, acești golași pe care dracu’ știe de ce i-a băgat cu noi, politicieni - uite ce-au făcut, uite ce-au provocat, pramatiile!»

Nu a fost prima oară când am zis, în legătură cu frontieriștii:

«Măcar jumătate din ce-au făcut golani, derbedei, pramatiile să fi făcut noi, dragă-doamne, marii deținuți politici!»

Atât le-a trebuit ; au sărit cu gura pe mine aproape toți - mai cu seamă vechii pușcăriași, cu osebite "intelectualitatea"...: că spun prostii, că țin cu imbecilii de frontieriști...

«...care n-ar fi de mirare să fie oamenii lor, puși între noi, ca să ne provoace, să ne pună să ne revoltăm - după aceea să ne pedepsească numai pe noi, politicii...»

«Până una-alta, s-au revoltat numai ei, deci numai ei sunt pedepsiți...», zic.

«Că știi dumneata ce-o să fie mâine, cum are să iasă la suprafață provocarea... Nu vezi că toate vin de la Minister, de la Centrală? Vasea a primit ordin de la Goiciu, Goiciu de la minister...»

«Aiurea, minister!», zic. «Și chiar dacă de la ministerul lor ar veni, de ce să acceptăm un ordin tâmpit? Convingerea mea e că nu-i un ordin - de sus se va fi sugerat "înăsprirea regimului", dar nu s-au dat detalii, chestiile astea cu mâinile-n sus și Cocostârcul și porcăria asta cu patul, astea au ieșit din capul lui Hăbț cel deștept - de ce în celelalte schimburi nu ne chinuie colegii lui cu aceleași invenții de cretin? Bine-bine, Hăbț e un imbecil, dar imbecilul n-ar fi ouat asemenea idei dacă, așa cretin cum îl credem noi, nu și-ar fi dat seama cu cine are de a face: cu o turmă de căcăcioși! Dumneata, domnule director general la Chefere: te arăți profund jignit că frontieriștii au fost asimilați deținuților politici - vorbești în numele deținuților politici? Ce fel de politici sunt cei care-i învață ei pe gardieni ce șicane să ne mai facă? Noi, dârjii politici i-am încurajat pe criminalii de pe sală să fie și mai ai dracului decât le cere regulamentul lor criminal! Noi, politicii le-am "suflat" idei, inițiative, noi i-am împins să caute, să găsească în fiecare zi mereu alte torturi! Fiindcă nu protestăm, fiindcă nu crâcnim, fiindcă ne zicem: Las', că trece și asta, cum au trecut altele - sau cum atât de înțelept a zis adineauri domnul senator țărănist de Târnavă-Mică : "Ce, n-om fi noi în stare să răbdăm fără pat - pân-la cină?" Iar mâine tot așa: "Pân-la cină..." - și așa, an după an, generație după generație, (pân-la cină) că dădă noi rumânii sântem foarte rezistenți'...»

Am provocat o ridicare generală împotriva mea - păi dacă mă atinsesem de poala nației românde...

•• Cum, ce să fi făcut? Să ne fi opus măcar atunci la porcăria aceea cu interdicția de a șede pe pat, porcii n-ar fi-ndrăznit să facă dintr-un abuz o regulă. Careva, ca să-mi închidă gura, s-a legat de faptul că sânt basarabean...

•• Pentru că în ochii ne-basarabenilor, Basarabenii sunt lichele, colaboratori, turnători - în fine, oameni de nimica!

•• Cum să fie adevărat - mai ales că ai pus această întrebare

unui... basarabean?

••• Atunci... Desigur, după 23 august '44 Basarabienii mei s-au cam vârît ca tălmaci de rusească... Și nu doar ca tălmaci... Și nu stau prea bine cu caracterul... Asta fiind o explicație autocritică... Se întâmplă însă altceva: Basarabienii (și Bucovinenii) știau, pe proprie piele, încă de la ocupația din '40 ce-are să vină... Că au fost tălmaci de rusește? Bineînțeles că au fost - dar "cochetarea" cu armata liberatoare n-a fost din proprie inițiativă, din plăcere, din ticăloșie - au fost împinși, pe de o parte de frica de ruși, pe de alta de neîncrederea arătată de nebasarabeni față de ceea ce povesteau "refugiații" din experiențele lor tragice: "Românii" nu-i credeau, cu toate că atâtia dintre ei fuseseră pe frontul de Est și înțeleseseră, cât umblaseră de la Prut până la Volga, care-i fața comunismului și care-i obrazul rusului... În fine, explicații; nu justificatii...

Nu încerc să-i scuz pe ai mei, dă-i dracului (dă-ne!), încerc să explic această tragedie... Era și neîncredere inversă: după Unirea din 1918, Basarabienii, după o vreme, au constatat că "frații" veniți la noi, să ne lumineze, să ne ajute să ieșim din bori, mai ales mărunții funcționari de la sate: percepatori, jandarmi erau hoți, murdari, mincinoși, răi și... țigani. Fiindcă, după Unire, succesivele guverne de la București au tratat Basarabia ca o Nouă Caldonie românească: toată pleava funcționărească a Vechiului Regat a fost trimisă disciplinar în Basarabia - acesta a fost întâiul contact cu "Românii": Basarabienii îl vedeau pe Ilie Cobelete, trimis de Țară să facă pe, de pildă, percepatorul; venea desculț, cu o coșniță de papură, iar după doi-trei ani, Ilie era, nu doar încălțat, ci proprietar, mare "domn"! De jandarmi ce să mai vorbim! A fost, din partea Bucureștiului o atitudine iresponsabilă - din păcate nu prima... Și iată că, timpul trecând, gafele, erorile "Românilor", întetindu-se în Basarabia, țăranii basarabeni începeau să regrete administrația țaristă și, unii dintre ei țineau pe perete, nu portretul lui Ferdinand, ci al Țarului... S-au lecut ei și de țar și de administrația rusească în '40, la Ocupație. Iar în 1944 au știut de ce anume fug... Dar frățiorii din Regat i-au primit, nu doar ca pe niște intruși, milogi; nu numai ca pe niște *străini*, ci ca pe adevărați *dușmani* - mai ales în Ardeal, fiindcă aveau despre ruși o părere, nu doar alta, ci opusă; au mers Ardelenii până la a colabora cu jandarmii la "vânătorile" de basarabeni, considerați de ruși "cetățeni sovietici": mulți dintre noi au fost... repatriați în Kazahstan, în Taișet, pe Amur - dar asta este o altă durere, o s-o povestesc pe larg altă dată...

Individului care se legase de basarabeni (tot un țărănist ardelean, unul din cei care, imediat după 23 august 44, au mulțumit Armatei Roșii pentru că intrase în România, să le deie lor Ardealul de Nord de la Unguri) nu i-am spus toate astea - l-am întrebat altceva:

«Câți dintre anchetatorii cu care ai avut ori au avut de a face colegii dumitale erau basarabeni? Spune-mi numele unui basarabean

director de închisoare, ofițer de securitate, măcar gardian» - n-a putut, a încercat cu niște evrei - i-am zis: «Evreii din Basarabia se consideră ruși - rusa e limba lor maternă, cultura lor e în limba rusă - după cum Evreii din Ardeal se cred unguri și țin, cultural, de maghiară și de germană. Dacă mi-l scoți pe Nikolski, eu încep cu Kohler - și nu mai sfârșesc!»

N-am convins pe nimeni să se așeze pe pat. Nici măcar pe Mihai - care, în timpul discuției intervenise luându-mi apărarea. Mi-a șoptit că n-are rost să încerc aplicarea pedagogiei curajului unor oameni distruși, striviți de pușcărie. Avea dreptate, desigur. Dar eu? Eu n-aveam nici măcar un strop de dreptate?

••• Ei, să vedem: ce-o să-mi facă?», zic. «O să mă omoare? O să mă scoată la UVE? Ei și? O să mă-ntorc și iar o să stau pe pat - să văd cât o să reziste el la chestia asta?!»

«Ești bolund, dragule», face Senatorul ardelean. «Gândești ca neoamenii, cum adică: el să reziste? La ce? Eu zic că noi sântem ăi de trbuie să rezistăm la ce ne supune ăsta - dumneata, dragule, ai inversat termenii...»

«Ba dumneata inversezi termenii când înțelegi prin rezistență: capacitate de a îndura - eu nu-ndur, domnule, eu rezist! Să văd cât rezistă el la rezistența mea!»

Și... m-am așezat pe pat. În primele momente colegii de celulă s-au foit prin dreptul ușii, cu intenția de a mă acoperi vederii vizetnice. Era după amiază, liniște în celular - ca totdeauna după prânz, oricum ar fi fost el. Se auzeau distinct cizmele lui Vasea, potcovite, trecînd de la vizetă la vizetă, ca să se asigure el, ficior-fain, că bandiții de deținuți respectă “dispoziția” („spozi”),...

La prima oprire Vasea a clinchetit căpăcelul vizetei, s-a uitat, n-a văzut nimic nereglementar - a plecat. A doua oară a grohăit:

«'A u barde, 'uă, ză 'uăz!» - adică: «La o parte, mă, să văz».

Oamenii, cam grăbiți s-au dat la o parte și s-au adunat, ciopor, lângă rogojina closetului, cu ochii ținți la mine - numai urmărind privirile lor, Vasea ar fi fost condus la patul meu, la mine... Dar... Vasea a plecat! Plimbăreții s-au mutat cu toții în capătul dinspre fereastră. Ca să nu fie cu nici un chip amestecați în... Eu - pe pat. Ei, și-acum... Și-acum, aici... De-aici începe... o... Începe o...

Dacă am zis că stau pe pat, nu mai puteam da înapoi... Măcar de ochii celor pe care-i rușinasem (s-o cred eu!). Orice-ar fi urmat (știam eu foarte bine ce...), nu mă puteam ridica. Auzeam pașii lui Vasea venind, îl urmăream: acum e la a treia celulă... la a doua... peste câteva celule are să fie la vecini, apoi peste alte secunde la ușa noastră: o să fie, așa, ca un chlinchetit de vizetă, o pauză - n-o să-i vină să creadă că cineva a avut îndrăzneala - apoi: «Hăbț'!», o să descuie, și...

Pașii lui Vasea se opresc la noi. Celula încremenește - o secundă, două, trei, patru, cinci... Pașii pleacă! Cam după două minute scena se

repetă: deținuții, cu răsuflarea ținută stau cu ochii pe mine, parcă desemnându-mă vindictei lui Vasea. Și răsuflări adânci, grăbite, de recuperare - când pașii se îndepărtează.

Numai că... Numai că pe mine... Ei, da, inima începuse să-mi dea de știre. Că există. Prinsese a mă ustura - asta era senzația: usturime.

Încep comentariile:

«Nu l-a văzut, de-aia...»

«Îi bate lumina-n ochi, de la geam, cum să vadă?» (nu bătea nici o lumină de la nici un geam, oblonul era bine lipit - poate lumina becului să-l fi "bătut" pe domnul Vasea).

«Ba l-a văzut, dar o fi crezut că-i bolnav».

«Spui prostii: unde-ai mai văzut, de la 14 iulie, bolnav cu drept la pat? N-a zis că toată lumea, mic, mare, bolnav, bătrân, să nu se-atingă de paturi?»

Careva încearcă o glumă - dar celula este impermeabilă.

Pașii lui Vasea vin iar, din partea cealaltă a Celularului. Vasea e la vecinii din dreapta... Acum străbate cei cinci-șase metri dintre o ușă și alta... Mă ustură urechile, mă ustură inima (sau invers). «Ei și, ei și, ei-și?», îmi spun, de încurajare, dar nu simt cine știe ce încurajamânt. Aud cizmele potcovite în fața ușii noastre : cizme derutate, fâsticite, nehotărâte. Îl simt pe Vasea cu ochiul lipit de vizetă - nu-mi dau seama unde anume se uită. Unde, în altă parte, dacă nu la mine, la banditul care calcă dispoziția lui în privința patului? Se uită bine, să mă înregistreze, să mă țină minte, apoi o să descuie - și «Hăbț'!» - după care, în sfârșit, o să scap de toată, de toa'... Dar vizeta clinchetește lăsată la loc, pașii se îndepărtează.

Reîncep comentariile: dacă m-a văzut ori, din contra: nu m-a văzut... Iar dacă m-a, de ce nu m-a... Și pe mine mă scoate din sărite povestea asta care se prelungește din cale-afară. De-ar striga odată: «Hăbț'!», să se-aleagă-ntr-un fel! Vasea vine iar, acum din cealaltă parte. Și pleacă... Și mai vine o dată... Și tot nimic. Acum inima mă frige, iar urechile mi s-au înfundat. Un bătrân bodogănește:

«El face pe viteazul, dar până la urmă o să suferim cu toții!»

«O să strice totul!» face altul. «Dacă nu-i sigur că reușește, de ce se bagă?! În loc să stea, să aștepte, să prindem momentul favorabil, ca să ne cerem disciplinat drepturile, să nu ni le mai încalce cu tot felul de abuzuri...»

Simt că fierb (dar asta-mi face bine) : colegii mei sunt, nu doar plini de contuzii, dar și de confuzii - dacă s-ar auzi ce spun... Altul:

«Aștia tineri zic de noi, vârstnicii, că suntem lași, că n-avem curaj - ce curaj e acela să-l provoci pe un gardian? Să-l superi și mai rău? Nu-i el destul de câinos, să-l mai întărâtăm și noi?».

Altul, tot dintre "vârstnici":

«Încetează, domnule, cu puțoismele, nu vezi că ne omori? Nu ți-e rușine să ne mai chinui și dumneata? Dacă te mănâncă spinarea, bate-n ușă, cere-te la UVE, dar nu ne ține pe noi în tensiune și-n...»

Vasea mai vine o dată. Nici de data asta, nimic. Boșorogii sunt gata să mă linșez :

«Scoală, domnule, de-acolo, ori te ridicăm noi cu forța! Cu ce drept ne bagi în gura lupului? Crezi că numai pe dumneata o să te pedepsească? O să ne rupă la toți oasele, fiindcă te-am lăsat să-ți faci de cap!»

Intervine Mihai:

«Nu vă temeți: dom' sergent Vasea e înțelept, e drept, o să-l pedepsească numai pe el, nouă celorlalți o să ne dea supliment, o să ne permită să scriem acasă, o să primim pachete... Pentru bună purtare...»

Dacă altcineva ar fi rostit cuvintele astea, ar fi fost făcut bucăți. Dar Mihai era Dom' Doctor. În celulă mai erau vreo trei medici, adevărați, nu ca Mihai, abia student în anul IV, însă numai Mihai avea răbdare să asculte câte trei ceasuri "istoricul" unei boli, numai el "trata" (cu ce avea) furuncule dintre fese, eczeme dintre picioare și alte împuțenii pricinuite de căldură, murdărie, promiscuitate. Totuși, unul:

«Bine-bine, dom' doctor, dar spune și dumneata: e corect, e colegial ce ne face dumnealui? Dacă nu l-aș cunoaște de la Jilava, aș putea zice că e provocator! Că nu urmărește decât să-l provoace pe Vasea, ca acela să ne chinuie și mai rău!»

În altă împrejurare aș fi sărit cu dinții în beregata porcului temător de provocare. Acum nici măcar nu mă uit în direcția aceea. Ochii mi s-au lipit de vizetă. Fiindcă Vasea e din nou acolo. Stă, stă, stă... Tușește, se mută de pe un picior pe altul... Și pleacă!

Îl urmăresc cu auzul până în capătul celularului. Îl simt când se întoarce. Vine - cu pasul lui împuțit; agale. E la a treia celulă... la a doua... La a...

Când a ajuns la vecini, am... Ei, bine : am simțit-o, am auzit-o cum pâraie ca un chibrit frânt între degete. Inima, de ea vorbesc! M-am speriat, așa că...

În clipa în care Vasea se holba pe vizeta ușii noastre, eu eram în picioare. Mă plimbam... Mă plimbam cu mânie, furie, frenezie - de parcă adineauri aș fi scăpat de izolare, de la o izolare-dulap, nu din astea simple... Și adineauri mi-ar fi dat drumul - să mă plimb, să mă mișca, nu în solariu, nu într-un țarc, ci în curte, în întreaga curte - eu singur în întreaga...

••• Mă obligi să mă îndepărtez și mai mult de... Nici nu mai știu unde rămăsesem... Dar, în sfârșit, întreabă!

••• Am înțeles, am înțeles! La rândul meu te rog să înțelegi că mi s-au strepezit dinții tot discutînd, tot dezbătînd, tot întorcînd pe-o parte, pe alta chestiunea solidarității. M-am săturat - de crezut în ea, în solidaritatea compatrioților, a colegilor, a prietenilor! M-am săturat să caut motivele, resorturile refuzului - totdeauna m-am izbit de refuz, acel refuz specific, neaș, nu ferm, ci în stilul nostru, răsăritean, moale,

cu dulceață, cu o glumă... Românul, când e încolțit de un amic, de un coleg, când are el impresia că are să i se propună cine știe ce “acțiune comună”, bruiază propunerea presupusă cu un banc despre - sau cu - Bulă. La care nimeni nu rezistă...

••• S-o fi spunând. Am auzit și eu zicându-se că acest individualism... latin al românilor se manifestă, azi, prin politica de independență față de agresorii imperialiști (vorba cuiva: ruși, ucraineni, tadjici, buriat-mongoli)! Se spune! Se spune, dar... A se slăbi!, cum zicea Nenea Iancu. A se rămâne în bancă - și a nu mânca borș! Chestia cu independența... Văd: stăpânul pune mâna pe slugă, îi leagă mâinile, îi leagă picioarele, îi vâra un căluș în gură și, cu lovituri de ciomag pe spinare îl îndeamnă :

«Fii independent, Ioane, că dracu' te ia! Fii liber, Rumâne, că... nu știu ce-ți fac!»

Ce-i aceea : independență - fără libertate? Vasăzică nu mai depindem de rușii din afară, ci de... românii dinăuntru! Independența nu-i tot libertate la nivelul nației? Vasăzică: liber “pe-afar” și rob pe dinlăuntru? Dar nici nu merită să mai discutăm asemenea lucruri la mintea cocoșului - deși... Nu pentru toți sunt la-mintea-cocoșului... Dar a fi liber înseamnă a fi liber să-ți alegi libertatea - s-o cucerești întâi, apoi să lupți s-o păstrezi. Îmi amintesc, în anii de școală, pe lângă lozincile “roșii” (citate din Lenin, Stalin, Kalinin, Jdanov), era și una “neagră”, de Bălcescu: Nu e liber acel popor care împilează alte popoare. Putem zice și noi: Nu poate fi independență acea țară care-și împilează cetățenii. Asta ar fi una. Apoi: “setea” de libertate, de independență, de demnitate națională - să fie un specific al românilor? Numai al lor? Ungurii se dau în vânt după robie? - motiv pentru care s-au și răsculat în 1956 - Cehii la fel (acum, am zice, sunt fericiți...), polonezii, grecii - toți în afară de noi - doresc să rămână în robie...?

Căci - vorba Secului de serviciu - boi mai sântem noi, Românii! Nu spun că lucrurile stau vițăvercea, dar... Dar a înceta cu patriotisme fără patrie! Sântem ce sântem, avem istoria pe care o avem - cui îi folosesc minciunile? Se știe - o știe toată lumea: neavînd încotro, am... supraviețuit. Istoria noastră?: istoria aranjamentelor cu vecinii, cu stăpânii. Mărunte, ceva mai puțin mărunte, unele au ținut, altele nu prea - nu, deloc... Vorba celuia: *Cedez orânduire multilaterală contra poziție geografică favorabilă*... Ce Dumnezeu să facă bieții noștri moși-strămoși? Nu puteau lupta mereu, mereu cu Tătarii, de pildă: ajungeau la o înțelegere: noi vă dăm vite, miere, cai, femei, voi ne lăsați în pace (ca să putem aduna vite, grâne, miere, femei...). Cu Turcii la fel: cum să-i dai Turcului, definitiv, peste bot? Au încercat, ba Mircea, ba Ștefan, Vlad, Mihaî - le-au tras câte o papară într-o încăierare la drum de seară, dar niciodată n-a putut fi vorba de victorii definitive - în fine: definitive, ca în istorie... De ce? Mai bine s-o lăsăm moartă, unii spun, jură: tot Apusul e de vină... Că nu ne-a apărut pe

noi... Au fost siliți să se aranjeze - se mai spune: să se închine. Din câte îmi aduc aminte doi inși n-au știut să se închine, erau mai mult oameni de arme decât diplomați: Decebal și Mihai - n-au murit în așternutul lor... Adevărat: sub Turci, Românii au avut alt tratament decât Sârbii, Grecii, Bulgarii - sau Ungurii, după Mohács. Că ne-au furat, ne-au jefuit, ne-au luat femeile și copiii - dar de bisericile noastre, modestele lăcașe de cultură (atâtea și așa cum erau) nu s-au atins. Turcul cerea ca "angajamentul" (în fapt, impoziția) să fie respectat, în rest nu-l privea. Dacă un candidat la domnie oferea mai multe pungi - de ce să refuze? El avea nevoie de bunurile, nu de sufletele noastre. Spre deosebire de Turcul păgân, Rușul creștin a vrut și sufletele - a fost pe cale să le aibă... Că nu le-a chiar avut... - nu din pricina opoziției noastre, ci a delăsării lui. Poate că... Poate că cei ce ne-au încălecat nu ne-au călărit de-a binelea - vreau să spun : să ne fi încălecat astfel, încât să provoace mânia, revolta noastră. Așa se face că în '44, când Rușii ni s-au suit în spinare cu totul și ne-au încălecat, Românii n-au zvârlit, au crezut că, lasă, trece și asta, cum au trecut altele... Ei uite că asta n-a trecut!

••• Sigur că n-ar fi reușit. *Acum* înțelegem că n-am fi reușit, fiindcă abia acum aflăm că am fost vânduți la Yalta - dar *atunci* nu știam că... nu se poate... N-am fi reușit - dar măcar am încercat? Măcar pentru sufletul nostru, am încercat să stăm pe două picioare?

••• Închisorile au fost pline, dar nu cu rezistenți activi - erau și dintre acești, dar ei constituiau minoritatea minorității - ci cu *foști*. Iar *foștii*, ori în închisoare, ori afară, tot un rahat ! Ei s-au lăsat duși de nas, ei au pactizat în dreapta și în stânga, cu cine s-a nimerit, fără alegere - numai și numai pentru ca ei să nu fie dați jos de la putere - nu mă gândesc numai la social-democrați, ceva mai apropiați... ideologic de comuniști, ci la țărăniști, mai cu seamă ardeleni: l-au lăudat pe rus, au făcut declarații de închinare Rusului, de mirare că nu s-au dus cu toții după curu' lui Groza, măcar porcu-ăla știa ce lături mănâncă! Sigur că au fost băgați în pușcărie și măcinați, martirizați - dar uneori, când mă gândesc cum anume au apărât țara și a lor, țărăniștii și liberalii și social-democrații... Păi nu avea dreptate Carol al II-lea să-i batjoco-rească, să-i înhame la carul lui - al Frontului Renașterii Naționale?; nu era îndreptățit Antonescu să-i disprețuiască și să-i trateze ca pe mai mult decât nimica? Dar ce-au făcut ei, ca să nu intrăm în rahat - în 1940? Și ce-au făcut ei, ca să ieșim din rahat, măcar în vara lui '44? Marii oameni politici l-au lăsat, la 23 august, pe rege singur-singurel în fața monstrului! Ei s-au ținut "în rezervă" - nu le-a slujit rezerva la nimic...

În pușcărie am întâlnit un rabin bătrân, Eskenazy... După o vreme, convingându-se că n-au să mă supere peste poate cuvintele lui, a zis că noi, Românii, n-avem "vocația" să supraviețuim (auzi: supra-

viețuim!) puterii și buneistări. Atunci, pe loc, am râs - pentru că n-am înțeles ce anume spunea. Atunci i-am răspuns - în gând : «Oi fi știind tu, jidane care, de două mii de ani, ești rob - n-am pus la socoteală robiile babiloniană, egipteană...» Am început să pricep câte ceva zece, cincisprezece ani mai târziu...

••• Înainte de asta, ascultă: eu, ca basarabean, sânt sensibil, chiar mândru de Cetățile noastre de pe Nistru : Hotin, Soroca, Orhei, Tighina Cetatea-Albă. Ei bine, știi ce zice unul - de la mine, de la Orhei?- zice:

«Măi : strămoșii noștri cei viteji au ridicat cetăți de apărare pe Nistru: patru, iar pe ce-a de-a cincea, Cetatea-Albă au reconstruit-o... Foarte bine! Dar ce făceau bravii strămoși, când se apropiau invadatorii? Ieșeau degrab' din cetăți și luau calea codrului! Căci codru-i frate cu Românul, nu? Nicăiri nu se spune că... cetatea-i sor' sa...»

••• Dă-mi voie, dă-mi voie! Nu de explicații ducem lipsă - dar să mi se dea voie să constat...- să constat că bătrânul rabi' avea dreptate: nu ne prea putem lăuda cu setea de libertate - cum să-ți fie sete de ceea ce nu cunoști?; nu ne prea chinuie *setea activă* de libertate, trebuia să zic... Cu asta am ajuns la solidaritate.

Pe român greu îl convingi (sau nu-l convingi deloc) să intre "în front contra". Tot ce depășește ograda lui, băutura lui - nu-i interesant, ba îi trezește suspiciunea, teama - de asta **Moromeții** este o carte mare. Tot ce înseamnă asociere, întovărire atentează la "libertatea" lui, la bunurile lui, la persoana lui. În caz de pericol, Românul sare - nu pentru că vecinul i-ar fi în pericol, ci pentru că pericolul s-ar putea întinde la gospodăria lui. Dacă însă motivul "asocierii" este lipsit de concretețe sau (în cazul colectivizării) direct împotriva lui..., el nu se opune cu hotărâre ci cu...ne-hotărâre. Sigur că nu e de acord, dar nu zice NU, ci: SĂ MAI VEDEM...Dacă trăgănarea (acesta e cuvântul!) înseamnă înțelepciune, atunci... mă dau bătut. Românul nu se apără cinstit, adică întorcînd agresiunea - de atacat nici vorbă (decât de după gard), și nu neapărat de frică ci din obișnuința de a trăgăna: «De ce să fac azi ce... n-o să fac mâine...?»; «Las', că trece și asta...», «De ce să-mi aprind paie-n cap?» (cu vreo zece variante) și mai recenta (de unde tragem concluzie că Românul e și cinic): «Decât să plângă mama, mai bin' să plângă mă-ta!» - astea alcătuiesc înțelepciunea poporană balcano-carpatică...

De o mie, de zece mii de ori mi-am spus, am spus și în direcția colegilor de lanț că supunerea "înțeleaptă" nu face lanțul mai ușor, mai... purtabil. Răspunsuri: «De ce să-l irităm (pe dom' sergent)»; «Dacă-l lăsăm în pace cu cererile noastre, ne lasă și el în pace cu șicanele...»; «Și ce rezolvi cu asta - rezolvi ceva?» - iată o întrebare încuietoare! Trebuia să fac un efort grozav ca să re-explic ceea ce știau ei, dar făceau pe tâmpiții - că libertatea se cucerește mai întâi

dinăuntru : ca să devii liber, trebuie mai întâi să vrei, să dorești să fii liber, apoi să-ți propui să faci totul ca să te liberezi... «Fugi, domnule, cu idealismele - cum adică: libertatea mea depinde de mine? Ei, uite : eu vreau să ies din închisoare - ies?» îmi închideau gura. Ce dracu să răspunzi unor puitori de întrebări ca ăștia?

Eu... Eu încercam să mă simt liber - uneori chiar reușeam. Ei se simțeau bine așa cum... nu erau. Se rezemau pe înțelepciunea poporului cea plină de îndemnuri de genul: «Fă-te frate cu dracul, până treci puntea», «Capul ce se pleacă sabia nu-l taie...»- aici, oricât ar fi de tocit Bolintineanu, îți vine să continui, dus de rimă (...“lanțu-l încovoie...”), «Tăcerea-i de aur» - ce să mai vorbim de foarte românească «Apa trece, pietrele rămân» - rămân, dar cum? Modelate până la nerecunoaștere de apa care-a trecut, chiar prefăcute în nisip... Oricum, pietre românești, blestemate să treacă peste ele oricare apă ar avea chef să treacă... Nu e suspectă absența din tezaurul de înțelepciune a unei zicale precum: «Mai bine o zi șoim, decât o viață corb (sau șarpe)»?

••• De import! Am împrumutat-o pe cale cultă - la noi umblă: «Decât filozof ofticos, mai bine măgar sănătos»!

Mi-am spus, am încercat să spun în jur: cu cât ești mai supus tiranului, cu atât tiranul va deveni mai... tiran. Pentru că fiecare slugă își are stăpânul meritat. Cu cât ești mai... blajin (altă trăsătură-pacoste națională) față de cel care te călărește, cu atât acela devine mai obraznic, mai pretențios, mai agresiv: fiindcă a constatat că tu înduri fără crâcnire. Dar ia azvârle-i o copită! Ce-ai să pățești tu, asta-i altă poveste, dar el are să ia aminte în viitor... Românul însă își zice că dacă-i dă el o copită aceluia, vai și-amar de viața lui! Se gândește numai la ce-o să pată el, pentru îndrăzneală - așa rămâne veșnic rob ; din ce în ce mai rob și cu suflet mai de rob... Pe porc trebuie să-l tratezi cu parul, ca pe un porc, pe câine să-l ții la distanță, cu bățul. Dacă însă... trăgânezi, dacă te gândești numai la “urmări”, dacă aștepti să-ți pice salvarea din părul mălăieț...

••• Dă-mi voie, un exemplu cu același Vasea și cum i-am dat peste rât, iar el...

Uite cum s-a-ntâmplat : la vreo două săptămâni după întâmplarea cu patul, eram, împreună cu Mihai, de serviciu în celulă - deținuții de serviciu întrețin curățenia, tratează cu administrația (declinându-și funcția, ei avînd voie să folosească pluralul...), dau raportul la deschidere, la închidere, supraveghează rîndurile - cozile - de orice natură ar fi... Pe lângă aceste “atribuții”, deținuții de serviciu o mai au și pe aceea de a primi gamelele : hârdaiele cu mâncare - la Gherla - sunt aduse în fața celulei ; ușa e închisă ; polonicarii, fiind deținuți de drept comun, politiciii n-au voie nici măcar să le vadă mutra, de aceea gardianul ia gamela plină din mîna polonicarului și, prin ușița practică în ușa celulei, o dă deținutului de serviciu - bineînțeles,

numărînd, ca nu care cumva să dea una mai mult...

Domnul Vasea cu același titlu mai inventase o modalitate de a ne face viața plăcută: lua gamela din mîna poloniarului și o apropia cu viteză de ușiță; în clipa în care gamela ajungea deasupra policioarei de la buza ușiței - policioară al cărei rol era chiar acesta: să suporte gamelele - tovarășul nostru Vasea ce-mi făcea? Păi el făcea ce-mi făcea: smucea gamela și o trăgea puțin înapoi - după care o trîntea pe policioară. Rezultatul? Cel puțin o treime din mîncare se vărsa în celulă. Și peste picioarele goale ale deținuților de serviciu. Sigur, "mîncarea": eternul borhot de bulion, sărat ca moartea, puțini dintre noi înghițeau întregul conținut al gamelei - dar era *mîncarea* noastră, porția noastră! Deținutul îndură umilințe, bătaie, întuneric, frig, căldură, lipsă de aer, îndură și foame cât cuprinde, însă una e foamea, una e să *nu* primească, din principiu, cât i-ar fi necesar și cât ar putea mânca și alta-i să știe că i se dă porția, dar acea porție e risipită, înjumătățită sub nasul lui.

Așadar, după proaspătul obicei, Vasea începe distribuirea gamelelor. Mihai și cu mine trebuia să le luăm alternativ din mîna lui Vasea și să le așezăm pe banca de lemn trasă în dreptul ușii, de unde oamenii și le luau. Fiecare deținut își însemnase gamela, așa că, măcar din acest punct de vedere, era ordine. Însă chiar de la prima gamelă, jerba de ciorbalic fierbinte mă stropește pe picioare... Încep să țopăi de durere, să suflu, să înjur... Mihai îmi face semn să-mi țin gura, că le ia el pe toate... - a încercat să le preia din zbor, nelăsîndu-le pe policioară. Dacă Vasea acceptase acest "amendament", a început să le smucească și mai cu putere - bietul Mihai, de fiecare dată nimerea cu mîna în valul de ciorbă. Dar nu crâcnea. Zic:

«Dom' sergent, vă rog să dați gamelele mai cu grijă».

Vasea își bagă numaidecât ochiul lui de sticlă de bere pe vizetă:

«Ge 'uei, 'uă?»

«Vă rog să nu mai smuciți gamelele».

«'A 'i ge, 'uă?» ca și cum n-ar fi știu **de ce...**

«Se murdărește ușa», zic, aveam impresia că dacă pun în joc bunurile statului, îl conving - aiurea:

«Ji ge dag-o 'rdărè'? O zbeli!» - iar gamela următoare vine și mai repezită.

Mihai alternase mînile, dar avea de toate numai două, amîndouă îi erau opărite până la cot, dincolo de cot... însă după fiecare gamelă îmi făcea semne să-l las numai pe el, să nu mă amestec. Zic, tare:

«Dom' sergent, dacă mai dați gamelele așa, smucit, vi le dau înapoi!»

Vasea-și bagă iar ochiul de bou pe vizetă:

«Ge-ai 'is, 'uă?»

«Am zis că, dacă ne mai vărsați mîncarea, porția noastră reglementară, dau gamelele-afară!»

Mihai îmi făcea semne disperate să-l las să le ia el, cum le luase

până atunci. Dar Vasea se opri se din distribuit. Cugeta. Se auzeau trozniturile gânditorismului vasic. Știam la ce cugetă unul ca el: în limbaj de pușcărie, “a da gamela afară” însemna : a declara greva foamei. Pentru că, în pușcăriile noastre, așa cum au fost ele, administrația se temea de greva foamei. Încerca să “stingă” asemenea inițiative, prefăcându-se că nu aude, că a uitat ce-a auzit - nici vorbă să-ți dea, de la bun început, hârtie și toc, ca să declari în scris, apoi, sub supraveghere medicală, să fii izolat și așa mai departe... De aceea deținuții erau obligați să refuze mâncarea cinci-șapte-nouă zile la rând, uneori și mai mult, până când administrația să-i ia în seamă și să trimită un “procuror” (între timp, ca să-i înmoaie, îi obliga să iasă la plimbare, la eventuale corvezi, la lucru - încasau și bătaie...). Dacă de ONU, de CRUCEA ROȘIE, de alte organisme internaționale de control puțin le păsa, Dumnezeu știe de ce se temeau - și se temeau cu adevărat ! - de declarațiile de greva foamei... Așa că Vasea zice:

«'A 'i ge ză degla' gre', 'uă?»

«Nu-i vorba de grevă, pur și simplu vă restitui gamelele», zic.

«A !», face el și, asigurat că nu-i nici un pericol de grevă, aproape azvârle o gamelă, apoi o trănțește pe policioară.

Mihai dă s-o ia, dar eu sânt mai iute: o “prind” cu tăișul palmei și o proiectez afară, pe coridor...

••• Tocmai asta-i ciudățenia: n-am pățit nimic. Să vezi: deci, în termeni de pușcărie : îi pusesem lui Vasea gamela-n poală. În loc să urle, să înjure, apoi să descuie ușa, să-mi ardă un aconto, apoi să mă treacă prin UVE... Ce crezi că face, animala? Ce să facă: animalește (în mod animalist, animaloidul): stă încremenit, stupefiat, încremenit cu ochii cât gamela ațintiți la nădragii înciorbați, la cizmele lui faine și sclipchicioase, acum ude, maculate de pielite de bulion...Își mută privirea la gamela căzută pe ciment, lângă tălpile lui... Din noi la nădragi și la cizme... Bine, să zicem că acesta a fost primul moment - uimirea - dar mai departe? După ce-i trece uimirea, ce face un gardian? Mai ales când îl cheamă - de chemat, mai puțin, dar este... Vasea? (Nu-i nevoie să mă jur, ca să mă crezi că-mi dădusem seama: sărisem peste cal). Ce face mai departe Vasea cel... vastit? Ei bine, ca o maimuță care verifică o primă impresie, cu ochii la vizetă, depune cu infinită grijă pe policioară o gamelă. Cu atâta grijă, de parcă ar fi fost porția lui Goiciu; ori chiar a lui Dej. Și așteaptă încordat, cu gura căscată de efort, curios să vadă ce va urma. Eu iau frumos gamela de pe poliță și o dau în celulă.

Vasea șade, se cujetă...Apoi mai dă o gamelă, tot așa, “cuminte”. Și iar așteaptă. Constată că nu se întâmplă nimic rău pentru el! Cu a treia gamelă pornește repezit dar, deasupra policioarei oprește lin și o depune fără să verse o picătură. Și iar așteaptă, așteaptă...- tot nimic. Cu a patra vine după metoda veche. Eu fusesem atent, îmi ferisem picioarele, apoi, calm, o răstorn afară.

Numai că și Vasea fusese atent: se dăduse doi pași îndărăt, bănuind ce va urma. Iar pentru că “prevăzuse”, era vesel. Frânt de mijloc - nu mai îndrăznea să se apropie de ușă - zice, dar nu amenințător; nu cu mânie, ci cu un fel de reproș moale:

«Ge-ai, ‘uă?, ej’ ‘ebuuu’?»

După o scurtă pauză, reia distribuitul - dar cuminte - și așa avea să distribuie, deși în celelalte tot Vasea avea să rămână. La urmă, în timp ce polonicarii mutau hârdaiele la ușa celulei vecine, el:

«Dza’n da’ gu-una-n minuz, ‘uă ! ‘I vărza’ bordzia da, ‘uă, du n-ai bordzie!» - după care, triumfător, a închis vizeta (las-că-l trăsese pe sfoară: vărzasem două bordzii, nu una...).

Asta voiam să spun: porcul se tratează cu parul. Peste rât! Cine-ndrăznește, desigur, s-ar putea să se aleagă cu ceva cucuie, dar are posibilitatea să-l pună la locul lui, de porc. Cine se lasă călcat în picioare, rămat, înnoroiat, fără să miște un deget, n-are decât “posibilitatea” de a fi mereu, mereu călcat în picioare, umilit, înnoroiat...

••• Sigur că sânt rău - asta-ar mai lipsi: să fiu bun !- dar știi că ești bine? Mă tem că bătrânul rabi’ avea dreptate: noi nu putem fi liberi, pentru că n-am cunoscut libertatea, nu știm ce este... Cum să-i ceri românului să aibă simțul libertății, când el n-a cunoscut realitatea numită libertate?! A avut el vreodată conștiința că, prin votul lui influențează ceva, cât de puțin? Niciodată. Libertatea se însușește treptat, se învață ca abecedarul, ca tabla-nmulțirii, ca o limbă străină, nu se intră în stăpânirea ei ca-ntr-o bucată de pământ, o casă, o femeie... Deși pe femeie niciodată n-o stăpânești... M-a revoltat somnolența, resemnarea, inerția alor noștri. Când cască gura, auzi: «Și-asa nu putem noi schimba ceva...» Conștiință de turmă, de cireadă? Fatalitatea în loc de coloană vertebrală. Mioritismul? Stare de moluscă. Ciobanul înțelept? Când era liber - dar unde-i ciobanul român de anțărt? A coborât de la munte, acum face naveta la un șantier, la o fabrică, în loc de traistă poartă servietă, în loc de toiag un capăt de sârmă pe care înșiră pâinile cumpărate la oraș, în loc de fluier are televizor, în locul oilor, numără zilele rămase până la chenzină. Încolo, tot... mioritic a rămas. Ba a scăzut cu câteva trepte, din păstor a devenit oaie - și nu năzdrăvană...

••• Ai dreptate. Ai fi în stare să-mi amintești unde rămăsesem...?

••• A, nu, să trecem peste asta, ți-am spus că m-am sătu’... De-atâtea ori am încercat să... Încercat, pe dracu, n-am încercat, n-am îndemnat la răscoală, nici la rivoluție, am amintit doar celor de-alături ceea ce știau ei foarte bine, dar se străduiau să uite : că demnitatea nu-i o abstracțiune, nici o atitudine gratuită. Și nici păgubitoare - din contra, lașitatea, “înțelepciunea” sunt păgubitoare. A fi demn înseamnă a nu accepta loviturile, fără măcar să te plângi, fără a încerca să le eviți

- și, de ce nu, să le dai înapoi (de ce nu : însutit?)! Te doare? Crezi că dacă accepți fără crâcnire ciomăgelile, zicându-ți că, lasă, trece și asta - asta aceea chiar trece? Și nu te mai doare? Că, vorba ceea : strămoșii noștri, ba dacii, ba din contra : romanii, hă-hă-hă!, câte șuturi în cur au încasat ei la viața lor istorică, prin câte încercări au trecut, din negura veacurilor... Și... Și? Și cu ce s-au ales? Cu înțelepciunea?

••• Pardon! Nu confunda situațiile fără ieșire - de-o pildă, în fața plutonului de execuție: inutil să protestezi, nu scapi de glonte... în fine, cam așa ceva... În episodul Tudoran pe care l-ai amintit... Oricât de demni am fi fost, Klapka și cu mine, tot n-am fi scăpat de bătaie... Sigur că eu așteptam să-mi vină rândul - ca să se termine odată ! Bătaia nu putea fi evitată, apoi... Apoi, da... În majoritate pușcăriașii au... un strop de maso'... Nu sări, n-am terminat ce-am avut de spus. Nu atât masochism, însă mai ales cei tineri se mândresc cu bătaile pe care le-au luat de la gardieni - și mai lăsați-mă-n pace, înțelegeți ce vă luminează Domnul!

••• Pe unii gardieni, într-adevăr, rezistența, liniștea, demnitatea bătutului îi scotea din fire, îi îndârjea, îi excita. Dar nu psihologia bătaușului mă interesează, ci a... Ascultă: știi ce era dureros? Nu atât faptul că oamenii nu îndrăzneau să se opună răului, să fie demni, să...

••• Dacă-ți închipui că m-ai înfundat... Pentru că frontieriștii erau o categorie aparte, de asta. Ei erau paria, politiciii se uitau de sus la ei, ca la niște intruși, ca la niște mai mult decât nimica. De ce? Pentru că nu aveau instrucție, în majoritate erau băieți simpli, muncitori, țărani, mai puțin intelectuali - dar asta era explicația... pentru urechile lumii, în fapt politiciii nu-i puteau înghiți pe frontieriști, fiindcă "golani" avuseseră ceea ce ei nu aveau să aibă vreodată: curaj. La urma urmei, toți frontieriștii se aflau în închisoare, pentru că **făcuseră** ceva : prin simplul fapt că voiseră "să părăsească teritoriul patriei socialiste", își manifestaseră greața, refuzul socialismului... Or politiciii se aflau în închisoare pentru că... fuseseră câte ceva (ai observat: Românul nu se prezintă astfel: «Știi *ce am făcut eu?*», ci: «Știi *cine sânt eu ?*»

••• Există o explicație - care mi-a prilejuit o teorie... Eu îi spun: teorică, pentru a lua peste picior... Dar să rămân la frontieriști: optzeci la sută dintre ei aveau sub douăzeci și cinci de ani. Se știe: când ești tânăr, nu te temi de moarte, sau într-o mult mai mică măsură decât un vârstnic, bolnav pe deasupra... Apoi: ei erau condamnați pentru trecere de frontieră (nereușită, din moment ce se aflau dincoace, la închisoare) - dar încercaseră, deci dăduseră probă de curaj. N-ai să-mi spui că chiar oricine se apucă de o treabă, știind bine că șansele de reușită sunt de în jur cinci la sută, iar șansele de a fi împușcat, de a fi sfâșiat de câini, de a te îneca în Dunăre (împușcat, agățat în cârlige,

sfășiat de grenadele bravilor noștri grăniceri) urcau până pe la douăzeci la sută... Pentru români nu-i deloc ușor să fugă din raiul comunist. Nu avem frontieră directă cu Occidentul, vecinele noastre sunt și ele "în lagăr", ca Ungaria și Bulgaria, iar Iugoslavia... misterul plana, nimeni nu se întorsese să povestească de trecerea lui prin Iugoslavia...

••• Nu te scuza, fiindcă am întâlnit un tip - toată lumea zicea că e unic în închisorile românești! - care ajunsese în... URSS, așa glăsuiau dosarele lor, însă, pe de o parte: locul unde nimerise individul era... în Bucovina de Nord (de aici agravarea cazului - n-a mai fost considerat trecător de frontieră, ci "trimis", șpion"... Pe de alta, bietul flăcău din Suceava: el plecase în... Italia, să se facă dansator și cum cel care-i tot vorbea de Italia arăta cu degetul mare peste umăr și cum acela ședea pe scaun totdeauna cu spatele spre... nord, el într-acolo o pornise...

Ziceam de frontieriști că fuseseră pedepsiți pentru *fapte*, nu pentru *stări*..., ca politicienii...

••• De pildă: atunci când, la Zarcă, am putut declara greva foamei - tot pentru obloane! - din zece deținuți câți eram (în celula de doi...), opt eram tineri: patru studenți și patru frontieriști. Ceilalți doi: un fost prefect de Lupeni din 29, Dinu și un fost jandarm (ce javră: ai fi zis că-i frate cu Barbu-Malachia), nu numai că nu ni s-au alăturat - deși bătrânul prefect suferea mult mai mult decât noi din lipsă de aer - ce-au făcut : păi, uite ce-au făcut: au bătut în ușă, rugându-l frumos pe dom'-sergent Șomlea (Câinele Roșu, fratele mai mic al plutonierului) să facă bine să-i "separe" de-alde noi, fiindcă ei nu vor să se amestece cu niște "iresponsabili" care vor "răzmeriță", nu alta!, că ei sunt foarte mulțumiți de tratament, n-au nimica de cerut... Până și al patrulea student, Stejăroiu, intoxicat cu plumb, a ținut să facă grevă. Aproape l-am bătut, ca să renunțe: nu atât nemâncarea, cât "pacificarea" l-ar fi ucis...

••• În sfârșit, o întrebare... din acelea cărora le duceam dorul, chiar mă întrebam: de ce nu mai vin...? Cum îți imaginezi că un deținut politic ar fi putut lucra într-o... tipografie? Chiar dacă ar fi imprimat, să zicem, etichete pentru flacoane de sirop de tuse... Colegul nostru era bolnav de saturnism, fiindcă lucrase câțiva ani în minele de plumb de la Cavnic, Baia-Sprie, Nistru în acele orizonturi demult abandonate de minerii civili, pe motiv că "un om normal nu rezistă la temperaturile acelea și la infiltrațiile continue"... Numai că deținuții politici nu erau oameni normali ; ei rezistau și la căldură și la foame și la bătaie și la plumb și la cele douăsprezece ore pe șut...

••• Ai dreptate. Nenea Iancu ar fi zi:

«Ci dă-i odată cu halba aia-n cap, monșer!»

Rămăsesem... Cu halba ridicată la...Da, la Vasea - povestea cu inima care a făcut : crrr! De la Vasea am derapat... Tot la Vasea -

povestea cu gamelele...

A, da! Mi-am adus aminte! În Corpul de Gardă, în așteptarea lui Goi'... Așteptînd ca Goiciu să mă... Fiindcă îl pocnise pe Klapka și credeam că mi-a venit rîndul... Și, pentru că Goiciu întîrzia, întîrzia - tărăgăna și el ca tot Rumînul care el bulgar este - îmi zic:

«Mama mă-si, decît să-mi pleznească ceva, pe undeva...»

Dar Goiciu nu mă lovește. Tot la Klapka se uită - deși mă avea în vedere pe mine... Și totuși, nu dă. Ceea ce nu înseamnă că n-o să mă...

Deodată se holbează la mine, de parcă abia atunci m-ar fi descoperit:

«Ce-i cu tine, bă?!», face și-și pune mâinile-n șolduri.

Eu - ce să răspund, dacă nu pricepeam ce întrebă?

«Tu n-auzi, bă? Ce-i cu tine,-n halu-ăsta?» - din ce în ce mai mirat, mai revoltat.

Habar n-aveam la ce "hal" făcea aluzie. Întîi m-am gândit că vorbește de păr - de vreo lună, de cînd Arhanghelică de la grefă mă chemase la vizetă și-mi ceruse "datele" și mă mai întrebasese unde mă stabilesc după liberare, nu mă mai tunsesem.

«La uitați-vă la el!», îi îndeamnă Goiciu pe ai lui. «Uitați-vă numa-n ce hal se compoart-un student!» - mă arată doctorului întîi, apoi lui Istrate, la urmă lui Barbu - care, desigur, ia mutra de rigoare, mirat-revoltată... Părul, despre păr vorbește, mi-am zis, te pomenesti că mă tunde - ma'a mă-si, tundă-mă, peste trei zile o să am o bilă de ocaș, o să-mi fac niște fotografii pe cîste, n-o să fie nevoie să înjur regimul, doar să-mi port capul tuns prin RPR...

«Păi tu te pretinzi student, bă?», se întoarce Goiciu spre mine.

«Da», zic.

«Sunt student, să trăiți!», mă corectează Istrate.

Eu tac. Nici nu mă uit la Istrate. Goiciu :

«La ce facultate, bă?»

«La filologie», zic.

Goiciu pufnește în rîs. Mă măsoară de sus până jos, de jos în sus - cu ochi critic:

«Și te crezi mare filozof, ai? Te-oi fi crezînd un mare jmecher, f'un mare zmeu...»

Eu tac. El:

«Păi așa te-au-nvățat să te comporti profesorii ăia-ai tăi de la facultatea-ăia de filozofie?»

«Filologie», zic.

«Ceee?», face Goiciu, ultragiat.

«Filologie, nu filozofie».

«Ce, bă? Filolo... Lolo... Tot un căcat!» - taie aerul, cu scîrbă.

Sin, Istrate și Barbu încep să hăhăie. Și Klapka rânjește.

«Răspunde, bă: tot așa, cu-aspectu-ăsta umblai și la facultatea-ăia? De fo-fo-fo... De flo-flo-flo...»

Sin își ferește obrazul sfecliu - i-i rușine, rușinosul... Istrate e

scuturat de râs mărunț.

Eu ridicasem din umeri: nu mai eram sigur că de păr vorbea, mă măsura de sus până jos - deși... Deși prin regiunea capului întârzia cu privirea - să fiu murdar pe obraz? După episodul Tudoran mă spălasem, un băiat îmi cedase jumătate din porția lui de apă de băut...

«Răspunde, mă, tot cu-aspectu-ăsta umblai?»

Îmi fac curaj, întreb:

«Care aspect?»

«I-auzi la el, că care-aspect!», se-nveselește Goiciu. «Păi tu nu te uiți la tine, bă? Să constați că cum arăți?»

Zic, fără să mă gândesc prea mult:

«N-avem oglindă-n celulă».

Am simțit cum, fulgerător, scade temperatura în jurul meu. Goiciu arăta de parcă i-aș fi băgat deștele-n ochi. Începusem să mă blestem pentru nestăpânire - ce m-o fi apucat, iar, să spun ce-mi trece prin cap? - când Goiciu, râzând:

«Da-da-da cu-cu aia de la ma-ma-magazie, de-ai primit-o cu-nventar, ce-ce-ce-ai făcut, mă?»

Încurajat, zic:

«Mi-au spart-o la anchetă».

De astă dat Istrate sare de pe birou (lui Sin îi căzuse falca), Goiciu însă... Îmi dă o “ștearsă” prietenească peste creștet:

«‘Te-n pizda mă-ti, că minți ca un porc! Nu la anchetă, nu la anchetă! Te-ai uitat în oglinda mă-ti și-ai spart-o - este?»

În locul meu, Goiciu îl aude pe Barbu:

«Este, dom’ coman’...»

Și mai înveselit, Goiciu se răsuțește spre el :

«Nu la mămica ta făceam aluzia, băiatule! La mă-sa lu’ ăsta! Cu mămica ta n-am nimica, Barbule, că a a născut un om, nu o zdreanță umană, o... o lepădătură a societății, o drojdie dujmănoasă!» - se întoarce, lent, spre mine și... și-mi aruncă un scuipat drept în frunte :
«La tine-am făcut aluzie, mă !»

Mă mai scuipase Goiciu o dată, când cu greva foamei, pe Zarcă, dar atunci abia mă stropise: atât de furios era, încât avea gura uscată. Acum însă, era... calm. De aceea mă scuipase consistent. Încep să mă șterg cu mâneca și mă uit pieziș la el. Goiciu:

«Nu mi-ai răspuns: așa crezi tu că trebuie să arate un student?»

«Student din ăsta...», face Istrate și se retrage la locul lui, lângă birou, dar nu mai urcă.

«Ai, mă?!», insistă Goiciu. «Așa arată un student? Deținut?»

«Cum ne-ați făcut, așa arătăm», zic.

Goiciu, de parcă n-ar fi auzit cine zisesse ce zisesem, îi consultă din priviri pe ceilalți:

«Ce-ce-ce ? ci-cine-a zis?!»

«Am zis că arăt ca toți deținuții».

De astă dată Goiciu își iese din fire - ca orice nebun avea reacții

încrucișate, lua gluma drept ofensă și turba din pricina unui răspuns oarecare. Începe să alerge de colo-colo, să-i ia martori pe doctor, pe Istrate, pe Barbu... Până și pe Klapka:

«Aoleoooo! Aoleoooo, ce-a ziiiis!», își dusesese mâinile la fălci, de parcă l-ar fi doborât durerea de măsele: «Aoleooo, ați auzit ce-a ziiiis? Ai auzit, to'ar'șu'? Ai auzit mă? Și tu? 'Ce c-arată ca toți deținuții - care, toți, mă? Care deținuți, mă? Deținuții mei? Ca tine, mă?!»- deși acum nu mai avea nici o importanță, mă întrebam, în continuare la ce "hal" se gândea Goiciu - care: «Păi știi ce bucurie-ți fac, mă studen-tule?», se întoarce iute și mă apucă de bărbie, strânge, strânge, de-mi țâșnesc lacrimile de durere. «Păi te pun să le plătești, mă, ți le imput - auzit-ai tu de chestia asta? Cu-mputarea? Păi trimet acasă la tine, la domiciliu' tău stabil o hârtie, pecumcă de s' te egzecute agentu' fiscal, bă! Păi cum de-ai adus tu-n halu-ăsta efectele statului!?»

••• Efectele statului, ai auzit bine: «Cum de-ai adus...?»

••• Hainele, țoalele, zdrențele în care eram îmbrăcați "penal", astea erau efectele statului. Pentru că ale statului democrat popular erau - efectele... Iar efectele (statului) sânt de două feluri: recuperabile și... irecuperabile (obiielele, cămile de aluminiu, eventualele cearceafuri...). În general... Voiam să mai spun că erau și altfel de efecte: cele personale... Ți se pare că vorbesc altă limbă?

••• Cum arătau acele efecte - ale statului? Asta-i, că nu prea ară'... Sau: arătau ca dracu'? Rămăsese, din ele, cam o treime din ce fuseseră cândva, cine știe când - probabil la începuturile terorii comuniste. Acum, gândindu-mă, găsesc de neconceput să poată fi purtată, de pildă, o pereche de pantaloni din care n-a rămas decât... Mai puțin de singularul pantalon - cred că perechea vizează cracii, nu piesa de îmbrăcămintă... Așadar, din pereche, rămăsese betelia și, pardon, scuzați, prohabul... Acolo însă eram obișnuiți cu simbolurile...

••• E puțin spus: rupte. Incomplete! Tunică fără mâneci și fără pulpane, pantaloni fără craci, uneori fără tur. Dacă le-ai fi văzut... Dacă ne-ai fi văzut pe noi, cei din camera de liberare...

••• Pentru că liberabilii erau vidanșorii celulei, adunau ce era mai rupt, mai zdrențuit, mai uzat - mai scos din uz... Dacă ne-ai fi văzut cum arătam - în afară de Barbu: ca un porc de câine ce era, nu le schimbam...

••• Hainele, efectele, de el vorbesc! Mă-mpingi la altă paranteză, se vede că nu pot înainta decât în cerc; sau în spirală.

Uite cum stăteau treburile: din momentul în care un deținut era anunțat că peste, în general, patruzeci de zile, urmează să se libere'...

Inexact: nu era anunțat că se va libera, asta o deducea el din faptul că, aproximativ cu patruzeci de zile înainte de data pe care o știa el ca dată de liberare, venea un plutonier de la grefă pentru verificarea datelor din dosar. Ziua liberării nu se anunța. Deținutul trebuia să și-o calculeze...

••• Ți se răspundea:

«Las-că vezi tu când când te-o scoate pe poartă - atunci !»

Nu se osteneau să-ți spună data precisă. De aceea deținuții calculau singuri: dacă aveau o condamnare fermă și nu lucraseră, era simplu, nu trebuiau să țină seama decât de anii bisecți (anul penal are 365 zile). Dar dacă lucraseră și li se dăduse condițional de muncă, începeau "calculele-speranță": cât timp lucrase; la ce fel de muncă și câte zile la zi primise (sau i se promisese; câte i se tăiaseră... și alte, multe elemente, toate imponderabile... De la deținut la deținut calculele erau altele: pentru exact aceeași muncă și același timp unora li se dădea, să zicem, trei zile la zi condițional, altora două, altora una, altora nici una - depindea de dosar, depindea de rapoartele de pedepse, de rapoartele turnătorilor, ale gardienilor, ale politicilor, ale... Erau unii care pentru "servicii interioare" în închisoare căpătau trei zile pentru una lucrată, după cum - marea majoritate, oameni care supraviețuiseră iadului Canalului, minelor de plumb - aștia dacă "ciupeau" două la una - și nu pentru toată perioada lucrată. Așadar, ca și în viața "liberă" - vreau să spun: cea din închisoarea-largă: țara, domnea cel mai perfect bordel - ridicat la rangul de secret-de-stat (și de partid). Oricum, dacă aproximativ cu patruzeci de zile înainte de data presupusei liberări, deținutul era chemat la vizetă - la Gherla un plutonier pitic, poreclit Arhanghelică - și i se verificau datele din dosar (nume, prenume, părinți, adresă), apoi era întrebat:

«Unde te stabilești după liberare?», ei bine, acel deținut avea mari șanse să se chiar libereze.

••• Cum să fie sigur? Când era vorba de ceva în folosul, întru binele deținutului - ca liberarea - nu exista siguranță. Însă dacă se arăta Arhanghelică sau Bunavestirescu și te întreba unde te stabilești, șansele de a te libera urcau până la... 47 %...

••• Ți-am mai spus: la noi nimic nu era sigur sută la sută. Mai ales când venea vorba de liberare. Puteai să te afli la un metru de Poarta Mare, la un metru de linia din poartă, albă, dată cu var, dincolo de care se consideră că începe, material, libertatea și, în clipa aceea să fii apucat de mână, răsucit nițel, cât să ți se bage sub ochi o hârtie:

«Semnează de luare la cunoștință...»

••• O nouă condamnare; un supliment de pedeapsă - la cea veche; sau o... încurcătură: «Cine muncește greșeste, noroc c-am descoperit greșala la timp...», să zică ei - dacă sunt bine dispuși...

••• Dar care *loc* și *moment* ar fi mai potrivite pentru anunțarea unei astfel de vești? Dacă omul ar fi aflat de prelungirea pedepsei de pe când se afla încă în celulă, n-ar fi fost ușor, dar acolo n-ar fi fost singur, s-ar fi luat cu vorba, cu băieții. Și cel anunțat-în-poartă se va lua cu vorba, însă primul moment, *acela* îl va petrece singur... Consolarea va veni după: «Lasă, frate, nu ești singurul...» Psihologii cu epoleți ajunseseră la concluzia că dușmanul de clasă, dacă n-a fost distrus - dar distrus! - de pușcărie, atunci poate fi definitiv surpat - în poartă, prin lovitura de ciomag dată în ceafă, cu... amânare liberării la care omul, săracul, visase săptămâni, luni, ani. Pe unii îi “întorceau” de la gară; din tre ; din “domiciliul stabil” - după o zi sau după zece de libertate. Să recunoști că aceste “cadre” - psihologii MAI - nu mâncau degeaba pâinea albă de securist-bestialist...

Dar să mă întorc: după vizita lui Arhanghelică cel binevestitor, “anunțatul” știa că poate să-și lase părul să crească și poate începe schimbarea... efectelor... Hainele penale erau în diferite stadii de uzură și, într-o închisoare de execuție, după starea lor puteai să-i recunoști pe *vechi* (nu vechi, în general, în detenție, ci în acea închisoare) - care avuseseră timp să-și schimbe în mai multe rânduri efectele, ajungând la o oarecare... eleganță... Fiecare transfer făcea să se aleagă praful din toată agoniseala, deținutul anunțat pentru dubă trebuia să predea la magazie efectele statului și, pentru perioada transportului, să îmbrace hainele cu care fusese arestat

dacă penalele nu puteau arăta decât urâte, triste, chiar când erau aproape noi, ți se sfâșia inima văzînd în ce hal, vorba Goiciului, ajunseseră sfintele haine civile, hainele care te legau direct cu acasa, cu familia, cu libertatea. În carantinele de plecare și pe dubă întâlneai cele mai stranii, inimaginabile combinații de vestimente (pe un singur om), cele mai îndrăznețe (!) combinații de petice, adausuri, întărituri, adaptări (pe o haină). Fiecare piesă, în parte: un talcioc; fiecare om: un talcioc la pătrat - iar o dubă întreagă: o sută, o sută cincizeci de oameni...

Pe dubă, în “civile”, sau “personale”, chiar de trecuseră mulți ani; oamenii mai păstrau semne, “mărci” ale identității lor dinainte: cutare era preot; cutare ofițer; cutare țăran din Vrancea - spre deosebire de celălalt: din Făgăraș...; uite și un fost milițian - locul lui ar fi la închisoarea din Tg.-Ocna, cum de-l vor fi aruncat printre... dușmani?: un ceferist; un, probabil, fost mare grangur, pentru că e îmbrăcat într-un (fost) smocking... Preotul mai purta rasa - dar scurtată, cârpită, dublată ca o pufoaică (va fi fost la Canal cu ea), dar pantalonii îi erau kaki, “cumpărați” sau primiți de la un fost militar...; căciulă rusească - de la vreun tractorist; în picioare... galenți - e-he, de câți ani se terminaseră ghetetele preotești, din cele cu urechi... Ofițeru : el păstrase pantalonii kaki, cu vipușcă, dar abia îi acoperea genunchii - de scur(ta)ți ce erau...; pufoaică, bască; pantofi cu talpă de crep - cine știe în ce

împrejurări obținute de la un civil... Fostul mare demnitar, sub smocking păstra cu sfințenie ce mai rămăsese din bluza de pijama - din mătase - cu care fusese zmulș din pat...

Mă întorc la cele penale : deținuții care rămâneau mai mult timp într-un loc deveneau di ce în ce mai “eleganți”: își schimbau efectele primite cu cele ale plecaților, în special cu ale liberabililor, cu a “tunariilor”, li se mai spunea, cu un cuvânt: cu ale anunțaților...

••• O lege de celulă spune că cei care mai au doar un an până la liberare, fiind cu un picior afară, pot să se lipsească de “drepturile” de celulă : un pat mai bun (câștigat și acesta, treptat, pe măsură ce alții plecau), rînd la spălat, closet, supliment, bărbierit, doctor... Pentru că locul patului avea mare importanță (un pat bun se află departe de tun, ferit de vizetă, nu e la parter, unde-i frig iarna, nu-i la “cucurigu”, unde lipsește aerul - în general, într-un bun pat urci repede, din el cobori repede și neobservat, în caz de alarmă...) - se spune că un anunțat pentru liberare, din moment ce nu mai are multă închisoare de făcut, doar un an, poate să petreacă timpul rămas pe tun...

••• Așa am spus: **doar** un an... Un an e **doar**, o bagatelă față de... încă zece sau cincisprezece sau încă... toată viața. Erau oameni care făceau închisoarea de atâta amar de vreme, încât un an era **doar** - ce n-ar fi dat ei să știe că au de făcut **doar un an**? L-ar fi făcut, într-un picior. Pe tun... Am cunoscut - adevărat, de la distanță (prin crăpăturile gardului solarilor de plimbare) și din mers, un om care, în acel moment, adică în 1958, avea în spate 23 ani de pușcărie. Fusese arestat în '35, adică în anul în care mă nașteam...

••• Știu ce vrei să spui că “nu era”, dar dă-mi voie: doctorul - era doctor, nefericitul și îl chema Tru... sau Uță, oricum, ceva cu -*uță*. Deci doctorul, să-i zicem Uță fusese condamnat în 1935, pentru omor - împușcase pe cineva care-i necinstise sora, așa ceva...

••• Bine-nțeles că era faptă de drept comun, pentru asta fusese condamnat. Numai că era legionar - sau simpatizant? Așa că, în '40, când au venit ai lui la putere, a fost liberat, a primit nu știu ce post, dar nu s-a bucurat de libertate: după rebeliunea din ianuarie 41 a fost din nou băgat la închisoare - de Antonescu. Și a fost preluat de comuniști.

Dar să revin : oamenii erau atât de obișnuiți cu pedepsele mari, cu faptul că Americanii veneau mereu, dar nu mai ajungeau, că decretul se anunțau lunar și nu se aplicau, Crucea Roșie dracu știe pe unde se ascundea - că un an era *doar un an*...Deci tunarii se puteau recunoaște după zdrențele de neînchipuit în care erau îmbră'

••• Exact! Deci și eu, ca orice anunțat, cu toate că nu agonisiseam cine știe ce avere - nu avusesem când, făcusem numai doi ani...

••• Ei, da - **numai doi!** Și nu noi ne jucam cu anii, fiindcă erau anii noștri, noi îi făceam! Cei care se jucau - cu anii noștri erau...

••• Ei bine, nu ! Nu judecătorii - ei nu judecau nimic, nu hotărau nimic, în cazuri fericite anunțau : «Masa este servită...»- ci Securitatea. Adevărații judecători erau securiștii : ei anchetau întâi, apoi... “judecau”. Și condamnau. Pe fiecare dosar trimis “tribunalului” securiștii scriau citeț o cifră : anii pe care trebuia să-i încaseze banditul! Dacă îți imaginezi că acea cifră era scrisă pe dosar *după* anchetă, deci după ce organul de instrucție afla ce hram poartă arestatul - ei, bine, te înșeli! Securitatea, instituție, nu numai omnipotentă, ci și omniscientă, știa ce condamnare vei primi, înainte ca tu, condamnatul, să fi fost... arestat! Când se completa mandatul de aducere (arestare), se pregătea și un dosar proaspăt: pentru ce urma să fie arestat X?- bănuie de, să zicem, agitație publică? Articolul 327 pedepsește agitația aceea de la 5 la 10 ani. Hai să nu fie chiar zece, dar nici (chiar) cinci : șapte să fie! - și șapte era, oricare ar fi fost “cursul” anchetei (ce alt curs decât al ciomăgelilor în scopul de a obliga realitatea să ia forma... previziunii din dosar: omul lua bătaie de... șapte ani pentru agitație publică!

Cu mine a fost așa: în primele minute de anchetă, acel Vasile și nu mai știu cum Gheorghe mi-a zis:

«Încasezi șapte ani !»

Eu, neîncrezător, zic:

«Nici nu știți ce-am făcut și, dacă am făcut ceea ce vă închipuiți că am făcut - dar mă condamnați. De ce șapte ani?»

Și el - care nu era un prost, oricum, nu cel mai bou dintre securiștii anchetatori - rânjește:

«Cum adică: tu ne-ntrebi pe noi de ce-ai să încasezi șapte ani? Rolul nostru e să te-ntrebăm, băiețică, al tău să răspunzi! Așa că tu ai să ne spui, în zilele următoare: pentru ce o să te condamnăm noi - la șapte ani?»

••• Uite că era posibil. La noi pedeapsa nu avea legătură cu *fapta* - ci cu mai degrabă *starea*. Desigur, erau și cazuri în care se cântărea o faptă, consumată - abia apoi se hotăra condamnarea - evident, tot Securitatea o hotăra - doar Justiția, la noi, este de-clasă. În general...

«La noi nu se pedepsește, mă! - la noi s-atrage atenția...», glumau glumeții securității, după ce te...glumeau cu pumnii, cu picioarele, cu ciomagul. “Atenția” aceea se atrăgea cu ajutorul exemplelor: strategii seci, aplecați de-asupra hărților, a coloanelor cu cifre, vor fi constatat:

«În localitatea A-ești avem numai trei cazuri, nici unul care să poată servi de exemplu pentru restul populației pașnice... X: pentru port ilegal de armă, Y : pentru tentativă de trecere de frontieră de stat și Z - ăsta a fost legionar. Dar în A-ești avem mari probleme cu cotele, țărani ăștia-s înapoiți de tot: refuză să dea cotele către stat, la lână

- cică n-au oi - ia să vedem, ia să vedem pe cine să luăm exemplu, ca să aibă și ei oi... Pe Ionescu, în primul rând, fiindcă la cârciumă a zis de tovarășii noștri sovietici că-s barbari, în fine, și hoți... Pe Popescu - ăsta n-a fost legionar? Deloc, deloc? Nici cât ne trebuie nouă? Păi ia să-l punem pe Vasilescu să ne dea o declarație cum că-l știe pe Popescu de când umbla cu cămașă verde... Niculescu - ăsta n-a fost țărănist? Nici liberal? N-a zis nimic de nimic?- și ce dacă-i mut, o fi făcut vreun semn la adresa noastră! A, e și ciung? Dar e văr cu un legionar - găsiți voi. Popescu - trece-l și pe el! Al patrulea să fie... învățătorul Grigorescu - n-are probleme cu lâna, nici cu legionarii, dar nu strică să lovim la cap ca să priceapă curu' - trebuie să fi fluierat el în biserică pe la vreo lecție, ceva, să zicem la istorie - trebuie să facem rost de o declarație - tot de la Vasilescu - pecumcă învățătorul Grigorescu a zis în clasă că Basarabia și Bucovina au fost răpitate de tovarășii noștri sovietici...»

Și uite-așa: în sate, în orașe, în ministere, în birouri, în fabrici, în facultăți - se căutau - nu prea mult - tapi ispășitori; "exemple". Pentru o vreme aveau pace; puteau construi nestingheriți raiul pe pământ: comunismul...

••• În al doilea rând: când, ajuns în închisoarea de execuție - Jilava - eram întrebat ce condamnare am, îmi era rușine să spun : *numai doi ani*. Și cum să nu-mi fie, când în jurul meu plouase cu vechi - ți-am mai spus ; vechi nu însemna neapărat deținut bătrân, după cum greu putea să fie un puștan de optsprezece ani (și *vechi* de trei - fusese arestat la cincisprezece ani, condamnat la douăzeci sau pe viață). În materie de "crime politice" nu se ținea seama de vârsta criminalului, chiar dacă avea unsprezece - mi se pare că ți-am vorbit de celebra organizație "Rombul roșu". Ei bine, eu, de douăzeci și trei de ani, mă liberam (după *doar doi*) de lângă meseviști în vârstă de...

••• De la "Muncă Silnică pe Viață" - de aici: MSV, deci, mesevist...

••• Ce faptă urâtă - știi că nu sună... urât? Uite, să-ți dau un exemplu de... faptă-urâtă : am stat la un moment dat cu un lot de puști, elevi în primele clase de liceu, condamnați pentru organizație (paramilitară, evident) conform articolului 209 partea...

••• Pușcăriașii cunosc legile poate chiar mai bine decât "judecătorii" - din păcate încep a le cunoaște atunci când e prea târziu... Deși, chiar de le-ar fi știut, înainte, la nimica nu le-ar fi slujit... Ziceam că lotul acela se numea... Ghici? Findcă tot n-ai să ghicești, îți spun eu: "Tânăra Gardă" !

••• Exact, de Fadeev. De-acolo a pornit crima: puștii citiseră

cartea, le plăcuse și hai să-i tragă și ei o gardă - tot Tânără. Zis și făcut! S-au adunat vreo cincisprezece, au săpat o groapă în grădina unuia dintre ei («Aici ziceam că-i Comandamentul...»); și-au ales un șef («Ziceam că el e Comandantul...»), câțiva subșefi, au fixat parolele...

••• Bine-nțeles că așa se joacă toți copiii de pretudindeni - numai că acești copii (dintre care unii pionieri) erau înarmați...

••• Așa: înarmați - nu ți-am spus că au fost condamnați pentru... paramilitară? Aveau trei pistoale ruginite, găsite pe lângă Podul Băneasa, nu prea... funcționau. Din punctul de vedere al oamenilor mari, deci lipsiți de imaginație, pistoalele nu mergeau deloc, însă din al celui care «zicea că...» - erau perfecte : TânărGardistul n-avea decât să facă din gură:

«Bum!»

Gurile rele zic că tot din punctul de vedere al lui «ziceam că...» priviseră realitatea și anchetatorii, judecătorii, iar înaintea lor cei care redactaseră acea lege în legătură cu portul ilegal de arme : textul nu spunea nimic de armele care funcționează doar pe bază de Bum ! oral, pedepsea cu asprime pe *deținătorul de arme !* Ai armă ? Ești 'fractor - indiferent dacă acea armă face Bum! pe limba oamenilor mari (lipsiți de imaginație) sau pe limba copiilor. Deci, prima acuzație: port ilegal de arme; a doua: atentat la viața și la integritatea corporală a ostașilor sovietici liberatori - care ne ocupau de la război... După cum știi, Armata sovietică ne liberase, în '44, de nemți, dar, luându-se cu vorba și dedulcindu-se la trai, neneaco, pe banii ocupatului, uitase să ne libereze și de ruși, cum ofta o babă d-a noastră, dă baștină...

••• Imaginează-ți! Și încă un foarte bun banc, râd de se prăpădesc toți Românii - adevărat, Francezii, rusofili de la Marea Papară din 1812, dar mai cu seamă de la vrăjitoria făcută de Stalin: dintr-o țară bătută, învinsă, ocupată, colaboraționistă, Stalin a făcut a patra Putere învingătoare a Germaniei! De-asta aveți voi ce nu mai are decât Coreea de Nord (nu e deloc sigur...): o piață Stalingrad!

••• Bine, vă las în pace - mai corect: Dormiți în pace, Francezi!

••• Așadar: Bravii krasnoarmeți liberatornici mișunau peste tot - deci și pe "teritoriul controlat de Tânără Gardă de la Podul Băneasa". Oleg Coșevoii i drughie ucideau niemți; cei de la Băneasa, neavînd de unde să-și procure marfa asta, în schimb, avînd din belșug niemți... în uniforme rusești, au început să tragă-n ei cu bărbăție: «Bum !» și Bum și chiar bum - ocupanții cădeau, secerăți...

••• Se jucau - dar cu focul. "S-a sesizat" organili. Unul dintre bum !-iști, supărat că șeful, în timpul unei ambuscade, i-a luat pistolul din

mână să lichideze el ultimul focar de rezistență inamică - să zicem că-l chema Georgică Păstârnac - s-a dus acasă, bocind și l-a spus lu' mama... Auzind mama, i-a spus lu' tata: ăsta, bărbat, nu căcat, i-a ars lui Georgică un toc de bătaie (pen' că se joacă cu focu'), nevستی-si (pen' că-i muiere, -n al doilea că de ce nu-l supraveghează pe ăsta micu și bou, de să nu ne bage cu dujmanii). Apoi, ca un element cinstit, devotat și lămurit, s-a dus la șeful de cadre al fabricii și i-a spus păsul: «Uite măi tovarășe drag ce problemă am io...»- ăla a pus mâna pe telefon, a chemat Securitatea: în jumătate de ceas era neutralizată o periculoasă organizație teroristă, paramilitară, subversivă, subvenționată (când te gândești câte cuvinte au învățat, analfabeții, aplicându-le!) de anglo-franco-vaticani. Șeful Tinerei a devenit, normal, șef de lot, dar nu pentru că ar fi comis cele mai abominabile crime, ci pentru că era cel mai vârstnic; șaispe ani - a încasat întâi moartea, după un an de așteptare i s-a comutat la MSV...

••• Turnătorul? Ăla micu, fiul tatălui său, și, orice s-ar crede, chiar și al mamei sale - azi și mâine? Dar nici măcar turnător nu poate fi numit. Ce vină a avut el, nefericitul că... i-a spus mă-si ce-i făcuse “șeful”? Vinovat, nevinovat, a ajuns erou: “Un Pavlik Morozov de la Băneasa”, scriau ziarele. Poze, reportaje, interviuri. Pionierul Georgică Păstârnac (și dacă chiar așa-l chema?) relata cum și în ce condiții grele și cu riscul vieții demascase și dăduse pe mâna organelor de stat o mână de elemente!

••• Ei, cum să nu te simți umilit într-o asemenea companie, “coleg” de celulă cu astfel de grei? Tu, cu numai doi ani de condamnare (în vârstă de douăzeci și trei!), lângă un căcăcioșică plângând după mămică - dar mesevist?

••• Minor! Nu se ținea seama de asta - când periclitase securitatea statului-socialist-în-drum-spre-comunism, o făcuse în mod... minor Stimată doamnă, precum și chère camarade, dacă-ți închipui că dușmanii orânduirii se împart după criterii burgheze în majori și minori - te-nșeli! Cum spunea tovarășul Radu Florian etern profesor de marxism: «în perioada în care lupta de clasă se ascute din ce în ce, dușmanul nu șade cu mâinile-n sân: încearcă să-ntoarcă roata istoriei - ș-atuncea noi, clasa, ce facem? Ce-ntrebare: îi dăm una peste roată!» Până una alta, copiii noștri aveau planuri diabolice: să ia, din Parcul Carol, un tun - de pe soclu-i să-l ducă până-n Piața Victoriei, la Ministerul de externe și să tragă-n Ana Pauker! Uite-așa!

••• Copiii noștri, schimbul de mâine să nu se joace de-a războiul, că intră la pușcărie. La un moment dat învățătorii patriei comuniste primiseră o circulară : copiii să nu se mai joace de-a hoții și vardistii, ci de-a “Tovarășii milițieni și bestiile teroriste”...

••• Bine faci că mă chemi la ordine. Deci la Arhanghelică rămasem.

După ce Binevestitorul pune sfânta întrebare:

«UNDE TE STABILEȘTI DUPĂ LIBERARE?»,

puteai începe schimbarea hainelor. În primul rând ofereai prietenilor ce aveai mai bun - sau mai puțin foarte-rău...

Comoara mea era puloverul. Un pulover alb, cu flori albastre. Fusesse foarte frumos, iar eu făcusem din el și un pulover bun: îl dublasem, blindasem cu ce-avusesem la-ndemână: cârpe, vată, petice de postav de la "pijamalele" penale... Îl și prelungisem, la spate, ca să acopere șalele, fesele. Acest pulover, bietul își petrecea viața mai mult prin izolare - nu doar cu mine ci și cu prietenii pedepsiți...

Deci, am început schimbarea efectelor cu puloverul. I l-am oferit lui Sașa Ivasiuc... Ba nu! Întâi l-am oferit unui profesor de matematici: avea o condamnare de douăzeci și cinci de ani, Sașa de doar cinci... Pe profesor îl cunoșteam de afară, de la liceul din Rupea, unde fusesem instructor de pionieri - tocmai picasem la Cinematografie și...

••• Și încă ce meserie! Nu făceai nimic - și luai salariu! Mai bun decât a unui învățător - decât maică-mea, cu peste douăzeci de ani de învățământ... Pe atunci fiecare școală beneficia de "aportul neprecupețit" al instructorului de pionieri, sarcina junilor politrucci fiind "munca-politic-educativă" a pionierilor, în fapt, să fie ochii și urechile partidului... Recrutați inițial dintre ucenici, muncitori tineri, trecuți printr-un curs politic de trei luni.

••• A, nu, întrebarea nu mă jignește! În anul în care am fost angajat eu au mai fost recrutați încă vreo zece - din aceștia nouă, fie căzuseră la facultăți, fie nici nu încercaseră să intre. Majoritatea dintre noi ceruse posturi în învățământ, cultură. Ni s-a comunicat că fusesem primiți în învățământ - ca instructori. Bine-nțeleș, depindeam de comitetul raional UTM. Cu toate că în acel an, 1953 instructorii fuseseră recrutați dintre absolvenți de liceu, în majoritate, erau... avantgarda clasei... Și totuși, chiar acei băieți simpli și acele simple și, nu de puține ori fanatice fete, după câteva luni de vigilență revoluționară, de bătăranie și de turnătorie, se... înmuiau în contact cu învățătorii, cu profesorii. Aflau că meseria de învățător și de profesor de ciclul doi nu-i chiar așa de ușoară, cum li se spusese la instructaj («rămășițe burgheze care iau banii poporului degeaba») și că "ieducatorii burghezi" aveau un singur scop: să educe. Multe alte descoperiri făceau tovarășii (tata zicea : dacă și ceilalți activiști ar fi rămas în contact cu oamenii - ca instructorii de pionieri - demult am fi scăpat de comunism...). Complexul de superioritate cu care veniseră în satul cutare, la școala de-acolo se transforma curând în complex de inferioritate: comparîn-

du-se, nu cu adulții - ci cu copiii, constatau că ei, marii-instructori trimiși de partid, să instruceze lumea satului... nu știau nimic și că ceea ce știau ei de la cursul politic nu le slujea la nimic. Îndoială, nedumerire, disperare - apoi revenire la suprafață... Se lipeau de câte un dascăl mai... serios și verificat (de astă dată în sens invers!), mărturiseau că tare ar dori să-și completeze studiile (unii nu absolviseră nici cele șapte clase), apoi liceul, apoi... Părinții mei adoptaseră pe un asemenea tovarăș, un ungur de pe la Racoș, fost ucenic la Brașov. La venire, făcuse și el pe nebunul, pe vigilantul, pe fiorosul - în câteva săptămâni s-a dovedit a fi un băiat cu fond bun, modest - în același timp extrem de ambițios - iar părinții l-au preparat, în secret, întâi pentru cele șapte-clase, apoi l-au condus spre liceu, la fără-frecvență, iar după armată, s-au ținut de capul lui până l-au văzut student la Institutul de Mecanică. Cât timp am fost închis, apoi cu domiciliu obligatoriu, băiatul acesta le scria părinților lunar și, cam de două ori pe an îi vizita, între două trenuri...

••• Da, la pulover. Pe care i l-am dat profesorului... Cu el fusem coleg de cameră, când eram instructor la Rupea... Vis-à-vis de liceu, în casa unui sas, expropriată, prefăcută, la stradă, în RATA- așa-i spunea chestiei cu autobuzele, în curte și în grajduri taurii, stația de montă, cele trei odăi rămase... de locuit, fuseseră repartizate unui milițian, unui îngrijitor de tauri și... nouă, două cadre, pasămite, didactice. Cum arăta "odaia", n-are rost să ți-o descriu, am cunoscut eu altele... Așadar, dormeam în aceeași odaie cu profesorul de matematică de la liceu. O persoană cu vreo zece ani mai în vârstă. Relații corecte, între noi n-a fost nici prietenie, nici conflicte n-am avut. În vara lui 54 ne-am despărțit, eu am intrat la facultate, el a rămas profesor la Rupea. Pentru ca, în primăvara lui 58, în carantina de plecare de la Jilava, să ne întâlnim! Nu arăta prea bine... Avusese o anchetă grea, lungă, îl măcinase și așteptarea sentinței (capitală, i-o comutaseră la MSV)...

••• N-am aflat de la el mare lucru, era speriat de avioane, cum se spune - de crezut, dacă-ți spun că făcea parte din ultimul lot de partizani fâgărășeni. Comisese o groază de crime : nu-i denunțase, îi găzduise, le dăduse de mâncare - chiar și apă! - partizanilor... Cea mai gravă acuzație : împreună cu un cumnat îngropase un partizan - rudă de-a lui - în grădină. Am discutat toată noaptea aceea de carantină, apoi pe dubă, apoi în carantina de sosire - dar mai mult de-atâta n-am aflat. Ne-am reîntâlnit toamna, într-un Stadion - cel în care eram două sute cincizecișidoi (sau: "numai" patruzeceșidoi?)

••• Pușcăriașii vechi povesteau că pe timpurile de aur se cunoscuseră și densități mai ridicate. Ca să-ți faci o idee de cum arăta Stadionul în care am stat în toamna lui 58, înainte de a fi scos în camera de liberare : timp de trei zile, doi deținuți, frați, au stat în aceeași

celulă - asta - fără să știe unul de altul. Erau doi oameni în vârstă, de pe la Turnu Severin, cel "mic" fusese arestat în '56, nu știa că, un an mai târziu, fusese imitat de frate-său... Ordinea intrării în Stadion fusese inversă: proaspăt-arestatul era vechi, iar vechiul fusese adus "peste". Dar nu s-au întâlnit. Și cine știe câte zile ar mai fi trecut, dacă un gardian n-ar fi strigat pe Cutare să iasă "la doctor" - în fapt, la politic, amândoi severinenii ciripeau voios - iar la ușă s-au prezentat doi...

••• Mai departe n-are haz, așa că mă întorc la pulover. Deci, ofer puloverul meu cel fain profesorului - am spus de ce : fiindcă el, dintre prietenii mei, avea cea mai mare condamnare. Însă el (ardelean de la Viștea de Sus):

«Nu-mi trube!» - zisese cu mânie, negru la față, urîndu-mă.

«Ia-l, Ioane, o să-ți prindă bine...», zic.

«Ia-ț' p'lovăru' de-aci, că ți-l țâp în tun!», strigase la mine.

Fac imprudența să insist:

«De ce, nu-l iei, Ioane, uite ce gros și bun e, eu plec, nu mai am nevoie, în schimb tu...» - greșisem, dar nu-mi dădusem seama ce fac...

«Io, ce?», mă întrerupe el. «Vrei să zici că io mai rămân? Și de-aia am nevoie de plovăr? Ba io nu! Că io vreau să ies! Că, dacă iau plovăru tău, înseamnă că-i fac pe toți și io nu vreau, că n-apuc să-i fac pe toți și de-aia vreau să ies cu-un decret, cu ceva...»

Asta era... Abia atunci am înțeles. Mi-a fost grozav de rușine de prostia mea. I-am dat puloverul lui Sașa Ivasiuc. El mi l-a dat pe al lui, unul neschimbabil...

••• Adică eu, primindu-l, nu aveam voie să-l schimb - trebuia să-l scot din închisoare și să-l duc nevesti-si: ea, recunoscându-și-l (în fapt, era al ei) să aibă încredere în ce-i spun, să nu creadă că sânt provocator.

••• Nu, n-am putut - am fost trimis în Bărăgan în domiciliu obligatoriu. I l-a dus tata - bătrânul se descurca în treburi din astea... Deci, puloverul: lui Sașa. Boneta: tot cu Sașa am schimbat-o - și boneta lui era neschimbabilă, însă din alt motiv: n-ar mai fi tentat pe nimeni... Deși, uneori deținuții rămași dădeau un lucru bun pentru unul mai prost, dar care aparținuse unui liberat...

••• Superstiție, dar din ce trăim noi?

Arătam cam în halul următor : boneta (de la Sașa): o cârpă, o zdreanță fără formă, descusută și năclăită de păcură; zeghea: un sfert din mâneca stângă, numai jumătatea din față a mânecii drepte, câteva fâșii atârinate de un guler - totul ciuruit de scânteii (probabil careva din purtători lucrase la forjă ori la sudură, fără șorț de protecție). Dar dacă zeghea arăta cum... nu arăta, în schimb, avea un buzunar de toată frumusețea, din material aproape nou, cu capac și cu nasture adevărat.

Pantalonii: aici e ceva mai greu, eu le spuneam *pantaloni*, ca *pantaloni* aveam să-i predau la magazie, însă erau mai degrabă fustă: n-aveau tur, erau desfundați și... oarecum făr' de craci. Betelia era întreagă. Întreg și prohabul (cu un nasture de lemn)...

••• Restul de efecte? Păi, restul... Mai aveam o *cămașă* și o *izmană*, ca atare aveam să le predau la magazie, dar simbolic; un guler și o betelie...

••• În acel moment... În acel moment nu le aveam la mine... Le păstram bine, în celulă, ca să am ce preda la liberare...

••• Așa : n-aveam! Că mi se vedea ori ba, nu știu, nu cred, eu nu mă priveam...

••• Fiindcă nu era suficientă lumină, acolo, de-aia!

••• Cum să nu aibă dreptate și să se supere Măria Sa Goiciu? Că arătam în halul, vorba lui, mai treacă-meargă, dar avusesem nerușinarea să pretind că toți deținuții lui umblă-n halul gol - sau, mai bine: în hala goală...

••• Așa i-am și spus:

«Port ce mi s-a dat de la magazie», dar el:

«Minți ca un porc, nu există, la noi, să se dea efecte deteriorate, tu le-ai deteriorat!«

Am tăcut. Ce să fi făcut? Ce să fi spus: că nu eu? Că ei, gardienii...? Fiecare om are momente în care se înțelepțește fulgerător. Totdeauna sau aproape totdeauna această senzație de înțelepțire e legată de tăcere. Și-a zis adineauri că n-are rost să continue o "discuție"; că n-are rost să răspundă unor întrebări. Că n-are absolut nici un rost să întrebe ce-i stă pe buze și pe inimă. Că, în general, n-are rost, nimic.

Ce să întrebe? Ce să spună. Nu e semn de slăbiciune tăcerea. Ci de lehamite. De înțelepciune. Mi se făcuse lehamite. De tot. Mai ales de *EL* - care era *EI*. Prin *EL* tăceam tot ce ținea de *EI*.

Și am început să tac. Să-l tac pe Goiciu. Știam, dracu' mai știe de unde că tăcerea poate fi una din cele mai teribile arme - dacă nu de atac, atunci de apărare. Activă. Mai ales când adversarul e unul ca Goiciu. Goiciu nu-mi era anchetator, așa că n-aveam ce-i răspunde. Nici de ascuns nu aveam nimic. La urma urmei, nici el, Goiciu, nu avea de gând să-mi zmulgă o mărturisire - și nu se știa, nu se credea anchetator.

Dar îi plăcea grozeav să "converseze". Goiciu era un... era să zic: conversant; conversaționist. Marea lui plăcere era să trăncănească, să monologheze în doi - și cu martori. Evident, nu aștepta răspunsuri, dar

să te fi pus naiba să-i dai de înțeles că nu te interesează întrebările lui retorice! Pe Goiciu puteai să-l înfrunți - cu vorba, cu "atitudinea" (ce păteai, mai apoi, altă căciulă), dar să nu taci. Să nu-l taci. Goiciu era un gălăgios, un agitat, la urma urmei, un anxios, ca toți paranoicii: încerca să-și alunge neliniștile prin cuvinte. Rostite. Cât mai tare rostite, repetate, la nevoie - cât mai mult timp ocupat cu, de ele. Îi era frică de singurătate, de aceea nu stătea, n-mă-sa, acasă, decât două-trei ore din douăzeci și patru, iar singur cu sine nu rămânea nici un minut. Avea nevoie de agitație, de vânzoleală, de mișcare, de cuvinte - în fine, de răcnete. Dar avea nevoie și de cuvintele celorlalți - chiar dacă acelea nu erau totdeauna răcnete (de durere). Interpreta tăcerea celui-lalt, partener ori adversar ca pe o ofensă, dezaprobare. În privința asta Goiciu avea structură muierină...

... bine : feminină :

«Spune-mi ceva, spune-mi orice, dar te implor, nu tăcea!»

Ca un nebun ce era, tăcerea celui-lalt i se părea ripostă, înfruntare. O dezaprobare pe care el, Goiciu, n-avea cum s-o... dezaprobe. N-avea cu ce, fiindcă îi lipsea tăcerea; nu știa să tacă, nu cunoștea această materie...

Îi plăcea să știe și să verifice mereu că deținuților le e frică de el. Frică activă - asta îl liniștea, îi păstra un fel de echilibru. Îi plăcea, uneori, chiar curajul deținuților. El va fi interpretat acest curaj ca... inversul : frica...; manifestată sub formă de "gălăgie", cum zicea el. Acest "curaj" îi promitea un supliment de plăcere - de a umili, de a strivi, de a distruge... Cu atât mai bine că șoarecele nu se azvârle de la început, nu în ghearele, ci între colții pisicii, pisica (motanul cel mare) o să se distreze nițel...

Dar să-l taci pe Gociu? Tu, un deținut, un vierme, un nimic, un ăla asupra căruia partidul (prin Ghiță Dej) îi dăduse drept de viață și de moarte? Să-l înfrunți, mai merge, mai ales că, pentru îndrăzneală, ai să capeti supliment de pedeapsă - dar să taci în fața lui Gociu? Când Goiciu Însuși te-ntreabă? Să taci, nu pentru că n-ai ști ce să răspunzi, ci să taci pentru că..., așa vrei tu: să taci? Să-l taci?

A început să se neliniștească. Îi lipsea ceva, ceva îi prisosea, ceva nu era în regulă. Neliniștea s-a transmis și lui Istrate și doctorului. Istrate s-a dezlipit de birou, cu ochii țintă la mine (cum te pot băga în boale o pereche de ochi total inexpressivi!) cu buzele strânse, subțiri-subțiri. Sin i-a luat-o înainte, dar, după doi pași, s-a întors la locul lui, la fereastră de acolo a început a-mi face semne cu buzele, cu sprincelele - să vorbesc. Să nu tac. Până și Klapka îmi dădea ușurel, dar insistent, ghionți. La un moment dat l-am simțit că vrea să deschidă gura - să vorbească în locul meu, la urma urlei, Goiciu avea, pentru moment, nevoie de cuvinte zise, rostite, deocamdată indiferent cine le sonoriza - a fost rândul meu să-i ard lui Klapka un cot.

«N-auzi, bă, te-am întrebat ceva!», dar în glasul lui Goiciu suna

acum o notă falsă: el nu rugase niciodată, oricum, nu pe vreun deținut.

Eu tac. Cred că și zâmbesc ușor. Tac și mă uit prin el. Nu evit să mă uit spre locul unde se află, dar nu-l văd, mi-am modificat distanța focală, mă uit la *altceva*, de dincolo de el... Istrate urlă :

«Vorbește, mă!»

Sin, prin semne, îmi face semn să vorbesc, orice... Klapka mă îndeamnă cu cotul. Barbu... Barbu-Canalia ajunsese să mă îndemne și el să vorbesc - din cu totul alte motive decât Klapka: și Sin.

«Marș la celulă, dumnezeii voștri de bandiți!», face Goiciu.

••• Dacă nu mă lași să continui... Ei, da, ne-a trimis la celulă. Nu-mi venea să cred că scăpasem atât de ieftin.

Însă când am ajuns în dreptul ușii celei și gardianul se străduia să descuie...

«Napoi, studentule, ‘tu-ți dumnezeii mă-ti!» Gardianul însuși s-a speriat, în primul moment n-a știut ce să facă, nu știa exact care din noi era “studentul”, așa că l-a apucat, de încercare, pe Klapka. Goiciu, prin ușa deschisă: «Nu ăla, bă, ăl’lant!», gardianul îl lasă pe Klapka, mă apucă pe mine...«Adu-l și p-ăla, să nu se plictisească studentul!», strigă Goiciu.

Și ne-ntoarcem...

••• De astă dată nu m-a mai îndemnat să vorbesc, n-avea nevoie. S-a așternut pe treabă: pumni, palme, picioare, dumnezei, cristoși, răzătoare...

••• N-ai auzit de **Ciocoliul** lui Arghezi ? Cum așa, până și Goiciu îl știa - deși am impresia că era singura lui cunoștință literară...Ne cita:

«*Ca-ca-ca hrea-hreanu’ pe-pe ră-ră-răzătoare, mă !*»

••• Foarte simplu: ne apuca de ceafă și ne freca cu botul de calorifer - asta însemna a da hreanul pe răzătoare. Ne-a cam belit mutrele, dar n-a durat mult...

••• Cum să termine? Abia începuse. Și nici eu n-am început cu adevărat... Răbdare, ajungem în curînd la... început...

Scena cu răzătoarea s-a petrecut cam cu jumătate de ceas înainte de prânz. Și cam pe când gamelele începeau să clinchetească dulce și promițător, pe sală...

••• Credeam că ai înțeles: Goiciu ne apuca - pe rînd ori pe amîndoi în același timp și ne freca, uite-așa, cu obrazul de elementii caloriferului - de aici apropiere de răzătoare: după un asemenea “tratament”; moaca arăta julită, jumulită, cam ca un morcov - sau ca un hrean - pe care l-ai purtat pe dinții răzătoarei... Ne-am ales cu mutre deloc vesele...Oricum, mai puțin triste decât a...Vreau să spun că ale noastre

nu fuseseră atât de conștiincios și variat prelucrate ca a lui... Un... Cum Dumnezeu îl chema? Ceva cu B... Un băiat care... Un basarabean cu nume neromânesc... Băiat! Băiat fusese la arestare, de-atunci trecuse peste un deceniu... B... B... Butnaru? Buti... Butmy, domnule, acum îmi aduc aminte că se i spunea: «Ăla cu i grec!»

••• Adică numele lui conținea și un i grec... Așadar, Ăla-cu-i-grec o pățise mult mai rău, fusese dat, nu pe răzătoarea-calorifer, ci pe răzătoarea-scară...

••• De ce? De ce! - ce să-ți răspund la o întrebare ca asta? Nu se întreabă: *de ce* (un deținut a fost bătut, umilit, ucis)? Pentru că... pentru că nu există un *pentru că*!

••• Bine. Acest Butmy era un recalcitrant - un irecuperabil, cum gândea administrația; un gongar, după expresia (tandă - a deținuților. Petrecuse cel puțin jumătate din timp la izolare: cu lanțuri; fără; cu cătușe; fără; lanțuri și cătușe (și c-on pai în cur, cum zicea Marin Cocioran, unul dintre cei mai simpatici pușcăriași din câți am cunoscut - a murit și el, după lungi greve ale foamei...), mâinile prinse în cătușe, la spate și legate de lanțuri cu un lănișor de vreo treizeci de centimetri, pentru ca banditul să nu se poată întinde, să nu se poată ține drept; la Alba, la Neagra; cu drept la pătură - la pielea goală... - și așa mai de-parte, fără a mai socoti și câinele, adică bătaia. Atât de nerecuperabil-nereeducabil era Butmy, încât nici atunci când s-a constatat că e tuberculos în ultimul grad, nu i s-a permis să fie măcar scutit de izolare, dacă nu internat în secția TBC. Abia cu vreo săptămână înainte de răscoala frontieriștilor, cine știe din ce motive, (să se fi așteptat la vreo inspecție? - ei și?! - nu se inspectau ei în de ei?), Goiciu a permis internarea lui Butmy. Cu o condiție: să nu i se scoată lanțurile (se spunea că le purta de doi ani, fără întrerupere).

În seara zilei de 14 iulie, după ce frontieriștii fuseseră pacificați, Goiciu și-a adus aminte de "clienții" lui - nerăsculați. Cu toate eforturile depuse până atunci, mai avea energie, mai avea...Nu era el scutul orânduirii? (Securiștii au, pe epoleți un scut). A început să colinde închisoarea, să-i cheme "la porțiță" pe câte un client. La un moment dat:

«Da' un'e-i ba-ba-banditu-ăla de Bu-Butmy?»

Iar un plutone :

«La 'fermelie, să trăiț'!»

«Și ce dacă?», a făcut Goiciu. «Ai de la fermelie-s scutiți de... tra-tra-tament?»

«E la tébécé, tova' 'mandant, da' ăia-au fost cumiți...», a încercat un sergent - la care Goiciu:

«Câ' de gumindz', bă boule? Ca-ca-ca mă-ta când z-a vudud cu veginu' și de-a brăzit be dine?»

... Ei, da, nu numai pe noi, ci și pe-ai lui - dar numai pe subalterni...

Se zice: ar fi urcat scara cu câte trei trepte pe pas până la ultimul etaj. Ar fi început să întrebe încă de pe pasarelă :

«Păi de ce nu te faci tu băiat de treabă, mă băiatule!?»

A intrat în celula tebeciștilor, întrebând mereu. A continuat să-l întrebe pe Butmy de la un metru depărtare - numai că Butmy - așa se spune - n-ar fi răspuns. Se mai spune că Goiciu s-ar fi așezat pe pat. A continuat să-l întrebe (de ce ?...), însă Butmy, dușman înrăit, refuza în continuare să răspundă. Așa că Goiciu:

«Dacă-i pe-așa, leagă-ți cravata, trage-ți pantofii și condu-mă până la portiță, că vreau să-ți spun ceva...» - și i-a făcut semn să-l urmeze.

Butmy n-a făcut nici o mișcare. Goiciu a continuat:

«Să te iau în brațe, mă băiatule? Văd că ești cam alintat...»

Începând de aici variantele se contrazic: unii pretind că Goiciu n-ar fi zis nimic de alintat, ci doar:

«Hai, la tata,-n brațe !», la care Butmy:

«Dacă insistați...» - și ar fi întins mâinile, așa cum fac copiii pe care mama lor se pregătește să-i ia în brațe.

Alți martori neagă cu îndârjire, susținând că Butmy ar fi răspuns:

«În brațe să-l iei pe Pană!» - e vorba de acel Pană pe care Goiciu, după ce-l ucisese în bătaie, pentru că nu încăpea în cosciug, îi tăiasse picioarele...

Alții, tot martori, spun că Butmy ar fi zis:

«Să nu pui mâinile alea murdare de sânge pe mine!»

Alții însă n-au auzit ca Butmy să fi scos vreun cuvânt: omul era atât de bolnav, slăbit, indiferent, încât nici ochii nu-i deschisese.

Că Butmy a zis aia sau aialaltă, că a tăcut - ce contează!, contează că Goiciu (de aici toate variantele coincid)) l-a luat pe Butmy în brațe. L-a ridicat din pat, a făcut, împovărat, doi pași spre ușă, însă mâinile i-au slăbit nu l-au mai putut stăpâni pe bandit - iar banditul a căzut. Așa-s bandiții: cad singuri, la cea mai ușoară adiere. Goiciu s-a aplecat să-l culeagă și, pentru că de jos, de pe podea, e mai greu să ridici o povară decât de la înălțimea unui pat, Goiciu a aplicat un artificiu: l-a apucat pe Butmy de lanțuri. A tras de ele până l-a avut pe Butmy întreg, din nou în brațe. Însă, ce ghinion: n-a apucat să facă un pas și iar l-a scăpat - ce vrei, bătrânețea, oboseala din dedicație... În nici un caz nu poate fi bănuیت de rea intenție - dacă judecăm numai după faptul că de fiecare dată când Butmy evada, sărind în cap din brațele lui, în cap, pe ciment, Goiciu îl potolea:

«Ușurel, ușurel...Ho cu tata, ho cu tata...»

S-a întâmplat să-l piardă și în pragul celulei. Apoi pe coridor. Martorii oculari continuă să fie de acord : pentru că gardianul de pe secția aceea uitase să încuie ușa (s-o credem noi!), tebeciștii au văzut că, în cele din urmă, exasperat de propria slăbiciune, Goiciu a renunțat

să-l mai ducă pe Butmy în brațe: l-a apucat de lanțuri și, așa, a început să coboare treptele. Martorii o țin pe-a lor : că *au auzit* capul lui Butmy “pășind” din treaptă-n treaptă. E greu de crezut că un cap poate scoate un asemenea zgomot, încât să fie auzit de la douăzeci de metri; în al doilea rând, “martorii” aceia n-au avut de unde ști că... “din treaptă-n treaptă”, asta depinde de viteza cu care trupul înaintează - mă rog : deplasează, coboară, aici : este coborât de cel care, coborînd, trage de lanț... Martorii ar fi putut să se înșele. Apoi: martorii *n-au văzut ceea ce au auzit*. Or, după cum se știe, urechea înșală; ochiul mai puțin...

••• Iar : *de ce?*! Pentru că... Butmy nu putea merge pe picioare; ori se prefăcea - ga ză zgabe de mânia boborului

à propos de această mai cumplită mânia decât cea a lui Achil (peleianul, nici o îndoială) : închisorile, lagărele, “obiectivele” secrete, sânt împrejmuite de ziduri, garduri de sârmă ghimpată, nu? Coama gardului e alcătuită din console, “doage” încovoiate spre afara incintei păzite, știut fiind faptul că “peste” se trece mai ușor decât pe “dedesubt”. În cazul închisorilor pericolul de a trece sârma vine dinăuntru : deținuții se gândesc tot timpul numai la evadare, nu? Ei bine, în timpul Revoluției Maghiare din 56, Goiciu a dat ordin ca “doagele” să fie îndreptate spre afară - după care, fără să-l fi întrebat cineva, a trecut din celulă-n celulă, “explicînd” :

«Bă bandiților, vedeți ce grijă avem noi de voi? Avem informații că boboru-a aflat că aici e închisoare de politici și s-a indignat și vrea să vă linjeze, bă, așa cum meritați! Da legea-i clară și noi respectăm legea care zice că ‘fractoru’ tre’ să fie protejat legal! De-aia-am schimbat alea cu sârmă, de ză nu vie boboru-ndignat bezde voi, de ză vă linjeze!»

••• Motiv-u-adevărat? Se temea - iertare: ze demeà gă boboru are ză vină bezde el, pe el, ză-l linjeze...

••• Nu mai trăiește, dă-l în mă-sa, a murit, săracul, Dumnezeu să-l ierte, că deținuții niciodată!

••• Ce-eș’ copil, vorba aceluiași Nenea: Iancu? De moarte bună, dă-l în tămăia mă-si - cine să-l fi, vorba ta, lichidat?

••• Te ascult cu drag... Ia mai zi. Te-aș tot asculta - ești, în continuare, sublimă...

••• Cine, soro? La noi, în România! Să-l pedepsească - dar cine? Românul?!

••• Nu știu, poate că ar fi normal și... pardonabil, cum spui: să fie

ucis ca un câine turbat, fiindcă asemenea ființe sunt un pericol pentru omenire - dar cine s-o facă în spațiul... umano-românesc? Nu pricepi că la noi n-are cine? Și nu poate...

••• De ce, de ce, de ce! De-aia!! De... Știu eu? Cum să spun... Într-adevăr, Goiciu și cei de seama lui ar fi meritat să fie uciși. De mâna deținuților, a rudelor acestora. De mâna celor pe care el îi umilise, înfometase, chinuise, torturase, ucisese. Ar fi fost firesc și drept, Doamne-Doamne nu numai că ar fi iertat fapta, dar ar fi spus:

«Iar acum, după ce ai curățat pământul de un diavol, mergi de te spală pe mâini, să te curățești!»

Dar, iarăși: Cine s-o facă? Românul? Dar Românului i-i frică! - de Dumnezeu, o povârnește el pe creștinătatea lui din tată-n paștele mă-si... Deținuții liberați? Dar nu știau cum să se dea mai la fund, ca să li se piardă urma (las-că unii, odată liberi, ajungeau la compromisuri pe care acolo, față-n față cu moartea nu le făcuseră - fiindcă se rezistă la greu la bine mai greu...). Cine ? Rudele celor torturați și uciși? - de bătă, de rangă, de muncă, de foame, de boală, de neasistență medicală ? Nu poți realiza adâncimea până la care pătrunsese spaima în suflete (și din multe n-a dispărut nici azi). Dar au fost părinți care, nu numai că nu și-au apărat copiii aflați în boxă, dar s-au lepădat de ei în public, în presă... Ei, da: au fost siliți s-o facă, dar dacă un om nu vrea să facă o porcărie, o ticăloșie, **nu** o face! - cum a făcut-o generalul Pipă...

••• Un căcănar, profesor la Academia Militară, care s-a lepădat de fiu-său (las'-că și fiu-să, după liberare, s-a lepădat de sine - ca să fie chit).

••• Da, au fost "asemenea părinți": ca să-și păstreze amărâta de slujbă, nenorocitul de apartament, nemernica de libertate a lor... Dar mai ales părinții au cedat rudelor : ele au exercitat presiuni adeseori insuportabile - începînd cu frații și surorile arestatului; continuînd cu verii, cu unchii, cu... Încă n-am auzit și de bunici...

••• Asta era mult mai frecvent: copiii se lepădau de părinți - mai ales - de tată, la "sugestia" mamei (sugestionată de Securitate) în fața drapelului detașamentului de pionieri și, în scris, la gazeta de perete a unității... Soțiile "divorțate" prin procura... procuraturii (slujită de securiști purtînd o uniformă de altă culoare) au fost nenumărate.

Românii au înțeles destul de repede (dintr-un punct de vedere: prea târziu ; din al meu - căci și eu sînt român, am și eu on punc' dă vedere...: cam prea devreme). Anume că România e fără putere, vîndută de mult, pentru mult timp. La Ialta. Și că nici îngerul salvator nu o mai poate salva. Vorbesc de America. Cea care pe voi v-a scos din rahat de două ori în cele două războaie mondiale - de aceea sînteți voi

atât de antiamericani... Iar noi, abandonati, trădați, vânduți-copti, uite-ne filoamericani! C-așa sântem noi : masochiști! Azi-măine o să-i iubim pe ruși, dacă tot ne-am pornit și, vorba ceea: după cât rău ne-au făcut ăștia - cum să nu-i iubim, din rărunchi?

••• Ce erau să facă? Să zicem că s-ar fi găsit un nebun curajos care să-l suprima pe Goiciu; să admitem că, din aceeași mișcare, îi lichida pe cei de la Centru: Drăghici, Teohari... Foarte frumos - dar încă o dată: ei și? Sistemul criminal nu se schimbă numai pentru că niște pioni au dispărut? Regele și Regina nu jucau la vedere, pe tablă, ei dirijau din umbră, necunoscuți-foc, cum ar zice un tovarăș. Iar pe urmele lor nu puteai înainta, nimereai într-un zid de ceață: consilierii sovietici. Bestiile noastre tricolorete erau uneltele (bine alese, bine instruite într-un făcut rău), însă mâna care le conducea sforile pe degete era a tovarășilor noștri neprecupeți de la Răsărit.

Ehei, unde erau întunecatele timpuri de pe timpurile turcilor (iar l-am citat pe tovarășul cu pricina)? Unde sângheroasele veacuri de spaimă de sub tătari? Ce timpuri - și ce moravuri! - atunci puteam zice că... Frații ruși nu se mulțumeau cu materia; ei poșteau și sufletul. Cereau insistent, la nevoie ajutînd-se de nagaikă: în locul strigătelor de durere, de groază, victimele să înalțe imne de slavă - partidului și Uniunii Sovietice; și mulțumiri din inimă ciomagului care ne rupea spinările, ne strivea mâinile și ne sfărâma dinții. De la tovarășii noștri sovietici ne-au venit toate reformele, toate ideile, toate nouățile. Noi fiind, nu-i așa, o nație cu totul înapoiată, cu atât mai vârtos, cu cât în ultima jumătate de veac ne dedulcisem la "așa-zisă" - e vorba de civilizația, democrația burgheză... Noroc cu frații noștri, Rușii: ei ne-au dat 'napoi: ne-au învățat că binele e rău și vițăvercea; ne-au învățat să ne punem singuri ștreangul de gât și singuri să dăm la o parte scău-nelul pe care urcasem - neuitînd să strigăm că așa ne trebuie!, că asta merităm! Ei ne-au dăruit - printre altele - o Securitate (ei o aveau demult: Ceka lor moștenitoare directă a Ohranei țariste). Ei ne-au învățat cum se lichidează, doar în câțiva ani, politicienii, intelectualii, preoții, studenții, țăranii, chiar comuniștii care, la început, truseră în Aparatul de Distrugere a Țării - ce să mai vorbim de socialiști: cei mai periculoși dușmani ai lor nu sunt cei de extrema dreaptă, ci vecinii de la stînga... Modelul colectivizării, deci a metodelor de a distruge o înapoiată agricultură privată și de a o înlocui, în cel mai bun caz: cu nimic, fiindcă de obicei puneau în loc o anti- : antieconomie, anticultură, antimorală... - de la ei ne vine. Rezultatele superiorității sistemului e la îndemână: după jumătate de veac de colhoz, agricultura sovietică trăiește din grâul american și din untul francez. Cât despre tineret "mândria țării"... Așa cum se intenționa distrugerea păturii intelectuale (să recunoaștem: rezultatele au fost mai mult decât mulțumitoare) s-a urmărit și distrugerea tineretului, strîmbarea lui definitivă.

••• La Pitești? La Pitești n-au fost doar studenți; n-au fost exclusiv legionari. La Pitești au fost adunați, într-o "reeducare" deținuți studenți, proaspăt-absolvenți - și elevi. Nucleul inițial, al lui Țurcanu a fost instruit la Lubianka și a "lucrat" la Pitești sub directa îndrumare a lui Nikolski: evreu, evreu - dar evreu rus. Totul, totul, tot ce-i rău și murdar și strâmb de la ei ne-a venit. Lumina de la Răsărit ne vine, ea - l-am citat pe Sadoveanu, porcul (legionarii îi arseseră cărțile pe rug și i le tăiaseră cu toporul, însă prietenii de la Răsărit, muuult mai subtili în materie, l-a adus până la și le arde singur, a le ciopârți cu mâna lui...).

Ei, da: o vreme oamenii s-au amăgit cu: Vin Americanii!... Las-că vin ei, Americanii și ne scapă de toate relele! - pe-atunci Americanii dădeau de înțeles că or să vină, că n-or să întârzie...

Îmi aduc aminte, la Gherla... Toți deținuții - nu doar cei cu faimă de zvoniști, de folcloriști, de "balonari", de "injectofili" - cu un cuvânt: optimiștii - sperau mai degrabă în venirea americanilor, decât în decrete de amnistie. Iar Americanii - ca și Crucea Roșie, de altfel - veneau, veneau și nu mai ajungeau... Până una alta noi îi așteptam, la cotitură, să se arate cu Flota a VI-a...

••• Cum, unde? La Gherla, pe Someș... Dacă nu cunoști geografie... Deținuții știau, iar cine nu, învăța pe hărțile desenate pe pătură, cu săpun. Iată traseul urmat de navele Flotei a VI-a americane:

Din Mediterana, prin Dardanele și Bosfor, în Marea Neagră...

«Distanțate, cam la o oră una de alta - să nu se prinză Turcii!»

«Aiurea, Turcii! Turcii-s de-ai noștri, domnule, nu ne toarnă ei după ce ne-au supt atâtea veacuri - la bulgari *să fim atenți*, Bulgarii *ne* dau în gât la ruși!»

«Au, la Balcic, un punct de observație».

«Au ei mai multe și nu numai la Balcic, la Balcic e inima reginei Carmen Sylva»...

Odată în Marea Neagră, Flota a V-a se îndreaptă cu toată viteza: («Atenție : numai noaptea!») spre gurile Dunării...

«Pe brațul Sulina, că-i dragat, e drept, în două ceasuri *sântem* la Tulcea!»

«O fi Sulina dragat, dar nu-i protejat, domnule, nici tu sălcii, nici tu stuf de să te-acopere - eu zic s-o luăm pe Sfântu-Gheorghe: mai lung, dar mai sigur: și departe de ruși...»

«Ce-ar fi s-o luăm de-a dreptul: prin Portița, intrăm în Razelm și, de-acolo, fie prin canalul Dunavăț dăm în Dunăre lângă Murighiol, fie prin canalul Dranov...- sau juma'-juma'...»

«Nu merge prin Razelm și nici prin canalele alea, n-ai adâncime, frate, păi știi ce pescaj au navele de război? Tot mai bine pe un braț al Dunării...».

Până la urmă, ca să împace și capra și varza, Flota a VI-a se

împărtea: câteva nave, cele mai ușoare, o luau pâș-pâș,/ pe sub sălcii ș' pân stufăș - prin Razelm...; cele mijlocii, dar rapide, pe Sulina; cele grele: pe Sfântu-Gheorghe...

«Ne dăm întâlnire la Tulcea!»

«Nu-i bine la Tulcea ! Eu propun întâlnirea, fie la Ada Marinescu, pe Sfântu-Gheorghe, fie la Galați - ori chiar la Brăila. În nici un caz la Tulcea: ne văd Rușii de dincolo, de la Reni...»

«Ce Reni, domnule, în fața Tulcei? Reniul e mai sus, în dreptul Isacei...»

Cu chiu cu vai Flota a VI-a, regrupată (la Brăila, unde nimerise...), o lua pe Dunăre-n sus. Etapele erau știute, "reperele": cotele apelor Dunării: Hârșova, Cernavodă, Călărași, Giurgiu... Și Flota urca, urca...

«Ce crezi: s-or fi prins Bulgarii?»

«N-au decât! De-acum nu ne mai pot opri!»

«Om fi ajuns la Cazane?»

«O parte».

«A-ha, cum ar veni: avantgarda».

«Asta e : avantgarada; în recunoaștere...»

«Și cam pe când crezi că... La noi?»

«Păi, dacă zicem că acum sântem la Orșova, în patru zile - hai cinci, introducem și necunoscutul...»

«Urcă mai întâi pe Tisa».

«Pe Tisa, în sus... După aia pe Someș, în jos... De la Dej, o facem la dreapta, pe Someșul Mic...»

Oamenii se uitau plini de speranță prin găurile obloanelor: s-au ivit Americanii debarcați, ori încă nu? Cum numai Zarca avea ferestrele spre Someș, oamenii erau liniștiți: Gherla constituia punctul terminus al misiunii, infanteria marină o să răsară, în curând și în piață...

Încetul cu încetul s-au domolit. Circula tot mai insistent un zvon, se rostea tot mai des cuvântul: Ialta. La noi cu I, la voi cu Y - același lucru, deși, pentru noi, semnificația este dusă în spinare... Printre deținuți existau și "parașutiști", "favorizatori" - deci "americani", așa li se mai spunea. Seara, la stingere, auzeai pe câte unul încheindu-și rugăciunea cu :

«Și bate-l Doamne, pe *Paralitic*, nu-i da hodină nici în mormânt, că ne-a vândut ca pe vite !»

••• Da, Roosevelt. Alții, mai "informați" îl blestemau și pe *Burtos* - pe Churchill, zicând că el fusese "adevăratul vinovat"...

••• Asta este... Una din ciudățeniile pe care n-am izbutit s-o explic : în închisoare, după cum se știe, cultura, informațiile, transmitându-se pe cale orală, se folclorizează, se deformează până la nerecunoaștere. Firesc: pe lângă receptarea, adeseori deformată - mai ales când informațiile acelea vin prin perete - se adaugă și dorința

deținutului de a modela un eveniment, o știre, în... folosul lui, în folosul nostru, al deținuților. De aceea în pușcărie existau variante ale literaturii, variante ale filosofiei - ale istoriei și ale politicii nu mai vorbim! - unele ajungând să arate chiar opuse celor îndeobște cunoscute din libertate, din cărți... Și, totuși... Au fost câteva lucruri tulburătoare. Atunci când le-am auzit, le-am tratat cu neîncrederea lucidului (eu eram acela!), al celui care-și dă seama de deosebiri, adeseori esențiale dintre adevărul de afară și adevărul de pușcărie. Deci n-am crezut o iota din poveștile cu Ialta, cu vânzarea... Spre uimirea mea, cu vreo zece ani mai târziu, liber fiind, iar în România pătrunzând (tot ilegal, dar mai puțin greu ca înainte) cărți, documente publicate în Occident despre aceleași evenimente, am aflat... cu stupefacție (și cu multă rușinare) că, în pușcăriile românești din jurul anului 1956 se știau lucruri care, în Occident, abia ieșeau la lumină - observă: n-am spus: «Nu erau cunoscute...»

••• Nu știu. Dar așa a fost. Uite, despre Ialta se vorbea, în 56 - dar se știa de prin '49, probabil de la sârbii antititoiști care se refugiaseră în România și... nimeriseră în închisoare...

••• Ți-am mai vorbit despre ei, în legătură cu “evadările” de la Jilava. Prin 56, se povestea prin celule că sârbii povestiseră ce știau, despre împărțirea de la Ialta, din ceea ce... povestise Randolph, fiul lui Churchill, încă din vara lui 43...

••• Bineînțeles, conferința de la Ialta a fost în februarie 45, dar “împărțirea” se făcuse, oricum, se gândise - și mai ales i se promisese lui Stalin halca cea mai consistentă... Acei sârbi ajunseseră la conflicte - contondente - cu colegii de celulă români, pentru că ei, sârbii, susțineau că procentajul fusese propus de Churchill lui Stalin - care nu făcuse decât să-l aprobe - și nu zmulc de Stalin...

••• Povestea cu peticul de hârtie pe care Churchill scrisese: 90% pentru Stalin, din România...

••• Multe am văzut, de atunci, am citit, am ascultat - și tot nu cred. Nu pot crede - nu e de crezut! În capul meu - mai degrabă: în viscere - bătrânul leu britanic n-a făcut asta, nu putea face una ca asta, fusese dus de nas de hiena de Stalin...

Ca mine erau mulți: nu credeau! Fiindcă prea era dureroasă... Pentru români, Englezul rămânea ce fusese de pe când ținea partea Turcilor: Perfidul Albion - dar Americanul, domnule? Uriașul cel Bun, soro? Mai uriaș decât Rusul și, spre deosebire de el, loial...

«Cum, loial ?!», sărea totdeauna la acest cuvânt, unul din așii aviației de vânătoare (condamnat la douăscinci de ani pentru că doborâse nu știu câte zeci de *Rata* rusești pe frontul de Est). «Cum

să-i pretinzi să fie... loial, când noi i-am distrus Americanului atâtea avioane, la Ploiești? N-a uitat, și cum el a învins în război, ne pedepsește!»

Deținuții îl evitau pe aviator: prea doborâse multe avioane americane (dar nu pentru acelea era în închisoare - ci pentru cele rusești...) și nu era un partener potrivit pentru urmărirea Flotei a VI-a pe Dunărea sus, la dreapta pe Tisa, apoi pe Someș în jos...

Oricum: oamenii n-au crezut acele zvonuri, până în 1956, când cu Ungaria. Atunci însă... Nikita nu și-ar fi trimis tancurile împotriva Ungurilor, dacă n-ar fi fost sigur că, în afară de disperarea lor și a mâinilor lor goale, nu vor întâlni altfel de rezistență.

••• Ai dreptate : să ne-ntoarcem!

••• Touvier... Touvier... Parcă am citit ceva... Șeful poliției din Lyon?

••• O, da! Sigur că binele triumfă și răul își ia pedeapsa binemeritată, atunci când răul cel... cum să-i spun? Terestru, pipăibil, e pus la pământ. Ce mare scofală să pedepsești un nazist sau un colaboraționist *după* ce sistemul nazist a fost distrus? În cazul vostru, răul cel mare, ocupația germană a durat cinci ani - după care a venit, dacă nu binele visat, atunci un mai puțin rău. Franța a putut să-și plătească polițele față de Nemții și de Francezii colaboraționiști - pentru că trecuseră numai (iar: numai!) cinci ani. Un om, o comunitate îndură cu (relativă) ușurință un rău de numai cinci ani. Contează mai puțin intensitatea acelui rău - contează durata. Dincolo de cinci ani durata nu se mai măsoară aritmetic, ci geometric. Dacă, doamne-fereste, acel rău ar fi durat și la voi zece, douăzeci de ani, apele s-ar fi amestecat atât de bine, încât nici o justiție a oamenilor n-ar mai fi putut distinge binele de rău, nu s-ar mai fi putut ști cine a rezistat și cine a colaborat. Deși, fie vorba între noi, după numai cinci ani, Francezii au dovedit că și ei pot confunda punctele de vedere... Nici azi, după treizeci de ani, nu le cade bine când le aduci aminte că atunci, la acea scadență s-au reglat cam multe conturi personale și de... grup, nu de națiune - și nu de bine-rău. Dacă ar fi să ne amintim doar răfuielele dintre comuniști (care erau departe de a fi majoritari în rezistență) și tot am...

••• Firește: La noi sunt popularizate aceste cazuri - dar știi cum? Fixate în semnificația lor politică - și numai politică. De pildă cazul lui Touvier este adus la cunoștința securiștilor astfel:

«Iată cum, mai devreme ori mai târziu naziștii și cozile lor de topor sânt pedepsiți de popor!»

Nici o clipă nu le va trece prin cap că între ei și acest Touvier - acest coleg deț meserie - există măcar o legătură; nu vor găsi o singură trăsătură comună între criminalii care ucideau cu glonțul, cu gazul, în

numele lui Hitler și criminalii care, în numele lui Stalin au ucis, mai ucid cu parul, cu foamea, cu “mărturisirea”, cu, în vremea din urmă, seringa “psihiatrilor”. Li s-a băgat în cap că ei apără cuceririle poporului - care popor? Care cuceriri? Dar și Nemții, lichidând evrri, țigani, slavi, apărau cuceririle poporul german! Niciodată, în istorie, o idee generoasă nu a fost mai iremediabil compromisă, negată, prin aplicare, ca ideea de socialism - de către însuși stindardul socialismului : Rusia. Va fi necesar să se caute, nu doar alte căi, ci să se schimbe însăși noțiunea (trăim, totuși, printre cuvinte...)- care noțiune galopează puternic, ca să ajungă plutonul cuvintelor: nazism, hitlerism, fascism... Nu degeaba fascismul italian a fost... socialist; nu degeaba nazismul a fost, după cum îi indică numele: *nazional-sozialismus*. Noi, cei din afara Europei occidentale am privit spre voi cu admirație, cu prețuire: de la voi au venit ideile nobile, înalte, voi sânteți lucizi, cu simțul măsurii - niște adevărați europeni. De la o vreme însă... De la o vreme aveți orbul găinilor, daltonism politic. Pentru că tot trăiți și vă bucurați de democrație, vă confecționați o dictatură! Stângismul!

Îmi aduc aminte că, în închisoare, în discuțiile purtate cu legionarii noștri, atâta vreme cât nu se atingeau de chestiuni politice, dialogul era posibil; în clipa în care se intra pe teren politic, partenerul se transforma subit: ochelari de cal, limbă de lemn, intoleranță, convingere că numai el deține adevărul... Ei bine, aceeași senzație am avut-o în discuțiile cu gauche-iștii voștri... În plus, lovituri sub centură de genul:

«Cine pune la îndoială socialismul e fascist!»

Sântem sătui de astfel de “schimburi de idei”. Aș zice: în clipa de față, “cadrele” de aici sunt ceva mai ponderate (n-am spus : mai inteligente, Doamne-fereste!, ci doar mai puțin imbecile) mai... așezate - păi dacă au puterea...- decât stângiștii voștri dragi. Care, fie vorba între noi, habar n-au despre ce vorbesc : urlă împotriva crimelor capitalului, dar ce vor în schimb? Crimele rușilor, în numele socialismului? Rusia le-a fost model multă vreme, dar puțini au fost cei care au părăsit capitalismul împruțit, să se strămute în socialismul biruitor - ce, sunt proști ? Ei vorbesc doar - și vorbesc pentru galerie. Cu moartea în suflet au renunțat - ideologic - la modelul URSS: cică acolo socialismul a fost trădat... Garaudy, această javră, a spus totuși un cuvânt amuzant și aproape adevărat:

«N-a putut fi trădat - fiindcă n-a existat niciodată»...

Fiindcă nu se putea să rămână fără țâță de supt, au alergat la China. Vor și pentru Europa, un... maoism - mai ales că China e departe... Și Cuba e departe, așa că hai să mergem cu Fidel! Albania e aici, la o azvârlitură de băț, dar cum e închisă - hai cu Enver Hodgea!

Mi-a povestit un prieten care, la Paris, a participat la o reuniune special convocată pentru a dezbate situația din Cehoslovacia, după “ajutorul frătescovietic” din 1968... După cuvântul de deschidere rostit de un francez, a urcat la tribună un ceh. Care a spus... adevărul, ce altceva? După vreo cincisprezece minute de liniște... politicoasă, în

care bravii juni din Cartierul latin au discutat între ei și și-au distribuit reciproc manifestele pentru manifestația de mâine, plictisiți au început să strige spre tribună :

«Assez! Assez!!»

Iar ca să nu mai fie vreo îndoială, au prefăcut meetingul pro Cehoslovacia în unul anti Nixon, anti american, anti război (din Vietnam, desigur - că și-așa-i departe), contra regimului de la Pretoria, contra celui de la Atena... Când cauți, găsești! Povestea cu Cehoslovacia... Un om de dreapta, Michel Debré spusese că fusese “un accident de circulație”...

••• La noi... Ei, da, domnul Drăghici nu mai este atotputernicul. Dar nici pedepsit n-a fost - ca omologul său, Beria... În fine, omologul lui Beria ar fi fost Teohari Georgescu, nici el atins cu vreo floare. Drăghici... Că nu mai e ministru? Că nu mai ocupă cazemata aceea de pe strada Delavrancea? Sigur, îi vine destul de greu, după atâția ani de domnie peste milioane de nefericiți intrați în labelle securiștilor lui, să fie acum doar un amărât de director peste nește găinării, la Crevedia... Nici măcar director-general, îți dai seama! N-a fost pedepsit în nici un fel. Nici măcar pentru... victimele juste - cum ar veni : comuniștii, fiindcă necomuniștii rămân în veci nejuști, chiar morți... Dacă nu i s-a întâmplat nimic lui Drăghici nici măcar pentru uciderea lui Foriș, a lui Pătrășcanu - ce să aștepti? Dacă Pantiușa îi plimbă plictisul etilic pe strada Pangrați, așteptînd și el - ca și Drăghici - să fie rechemat, ca să lucreze ca pe timpurile bune, cu ranga de fier (după ce dădea pe gât un litru de cel mai pur spirt... Mai sunt destui Secii care așteaptă rechemarea; re-mobilizarea. Care nu e deloc imposibilă...

În exemplu: în '57, la Jilava, cei care povesteau ce se întâmplase în lagărul de la Salcia, cu “auriștii”, invocau, invariabil, un nume : Ancateu: «Știu de la Ancateu», «Ancateu mi-a spus...». Individul fusese gardian în lagărul de la Salcia (unde fuseseră adunați numai condamnați pentru “deținere de metale prețioase” - care puteau fi lingouri, napoleoni, cocoșei, dar și o amărâtă de verighetă) și, după scandal, băgat în lot, condamnat și el la vreo șapte ani...

••• Salcia ? Sunt mai multe, una în Balta Brăilei, alta în Lunca Prutului, lângă punctul de vărsare în Dunăre - cum ar veni : “pe lângă Galați”. Acolo deținuții - auriștii - lucrau după metoda sovietică pe care tata o cunoștea foarte bine, din de la... mama ei, de pe Canalul Ladoga-Onega, anume:

«Pământul se cară cu poala, apa cu boneta...»

••• Apa... de infiltrare, apa de ploaie - sudoarea...

••• În ce scop! Doar nu pentru a obține un canal - ce să facă cu el? Să și-l puie-n păr, pe sub caschetă? Ci un mormânt, săpat de înșiși

condamnații la moarte prin muncă!

••• Bine, ne întoarcem la Ancateu: Metoda stalinistă obișnuită... Însă pentru că, nu știu prin ce minune se aflase în străinătate că la Salcia mor oamenii ca muștele, "Centrul" a rezolvat urgent cazul, înscenînd un proces pentru dragă doamnă, "crimă împotriva omenirii", în care au fost implicați numai cei de la Salcia, nu și cei care le ordonaseră să facă ce făcuseră): comandantul, politicianul și câțiva gardieni... Au fost condamnați, sperînd că are să i se închidă gura străină-tății (aia care tot zbiară... - ca și reacțiunea lui Caragiale...), să se creadă că ceea ce se petrecuse fusese, nu din ordinul, ci... împotriva recomandărilor Centrului... Așa au făcut și la Canal și la Pitești... În sfârșit! Deci, printre acești foști securiști se afla și gardianul Ancateu. Care, în acel moment, ca deținut la Jilava, lucra la bucătărie... Dar, în '59, pe când mă aflu în Bărgan, la Lătești, un proaspăt liberat (de la Gherla) a adus vestea că Ancateu (fostul sergent (la Salcia), fostul deținut bucătar (la Jilava) era, acum... plutonier, responsabil cu magazia de efecte personale (tot la Gherla). Liberatul reușise să schimbe câteva cuvinte cu Ancateu (fost coleg de celulă - la Jilava) și care-i spusese: cu câteva luni în urmă fusese liberat - cu vreo trei ani mai devreme - i se dăduse gradul, ba chiar fusese avansat, primise salariul pe tot timpul detenției și o sumă de bani ca despăgubiri : i se oferise să-și reia slujba activă. Ancateu însă, pârilit, sufla și-n iaurt, n-a vrut decât în sectorul administrativ, unde lucra, ca să ne exprimăm și noi: respectat de tovarășii săi de câmpu-muncii, apreciat de superiori...

••• Speranță! Speranța că, din când în când, acești criminali caracterizați vor fi bușiți, măcar pentru un an-doi. Dar nu speranța că vor fi judecați și pedepsiți de victime; și nici de o instanță nepărtinitoare. Ci, ca Ancateu: de "colegii de șaibă..."

••• Sau colegii de ciomag - acum e clar? Deci un fel de sancțiune mai degrabă administrativă decât penală. Cu care prilej se va face mare târaboii, se va promite că "aceste lucruri nu se vor mai repeta..." Pe de-o parte victimele se vor mulțumi să-și sareze inima cu cu-atâta, pe de alta, nici cei bușiți n-o vor duce rău, ba chiar se vor bucura de un concediu binemeritat - după care vor fi rechemăți. Fiindcă va fi mare nevoie de ei. Și de experiența lor - cadrele se cresc greu, ce credem noi, nu le putem da cu piciorul...

••• Din fericire speranța oamenilor nu se leagă de răzbunare - nu știu de ce, dar așa e... Și e rău că e așa - la urma urmei, de ce nu mă răzbuna? Asta-i întrebarea...

Ne întoarcem? Bine, atunci...

Ziceam că începuseră a se auzi pe sală gamelele, când: Zdrang!

ușa. Intră Șomlea cel Bătrân - plutonierul (singurul dintre ofițerii de serviciu din Gherla care purta brasardă cu O.S. - ca nu cumva să fie luat drept un amărît de șef de secție ori nici atât, judecînd după grad...). Zice Șomlea:

«Tu și tu! Zeghea-n cap!»

Ne-a luat prin surprindere, credeam că se terminase; că, pentru ceea ce făcusem (pentru ce ziceau ei că am fi făcut), ne luasem porția. Ei bine, nu. Nu ne puteam înșela: când te scoate Șomlea la porțiță, nu la femei te duce. Apoi spusese limpede: «Zeghea-n cap!» Dacă ne-ar fi scos la o bătaie obișnuită, n-ar fi avut nevoie de zeghe, treburile s-ar fi aranjat acolo, pe loc, în Celularul Mare, fie la baie, fie la Corpul de Gardă, într-o izolare goală, pe Ulița cea Veșnic Verde... Dar «Zeghea-n cap» anunța ceva cumplit: bătaie la Zarcă - acolo se... administrau pedepsele grele.

Ca să ajungi la Zarcă, trebuia să traversezi curtea Celularului Mare; cu toate că deținuților le era cu desăvârșire interzis să se apropie de obloane, ei nu numai că o făceau, dar, prin găuri date cu un cuișor, priveau în curte, se strigau de la geam la geam, chiar “conversau” cu o mână - un alfabet special, derivat din al surdomuților. Care mână, scoasă de după oblon până la încheietură, transmiteau cu o viteză uluitoare - se compara numai cu Morse. În acest cod se transmiteau știri de la fereastră la fereastră, de la fereastră în curte (și rețiproca, ar fi zic celălalt), în și din solariile de plimbare. Gardienii, știind că deținuții, în ciuda interdicțiilor, stau lipiți de obloane, trăgînd cu ochiul prin gaură, îl obligau pe deținutul condus prin curte spre Zarcă să-și acopere capul, ca să nu fie recunoscut. Cu zeghea - săltată, ori chiar dezbrăcată și pusă în cap, folosită ca o broboadă. Cei de la ferestre învățaseră că cei duși cu Zeghea-n cap spre Zarcă sunt duși la bătaie - pentru că îi vedeau cum arată când se întorceau...

••• A, nu, ce instalații speciale! În Zarcă erau folosite aceleași “unelte” ca și la baie, ca și în alte locuri mai puțin tainice. În asta consta ciudățenia: pe de o parte recalcitranții erau bătuți astfel (și în acele locuri), ca să se (de unde să se) audă în toată închisoarea - să știe tot omul ce-l așteaptă dacă nu respectă regulamentul. Ulița Verde ce scop avea dacă nu, în primul rând, unul educativ? - pentru cei care nu erau bătuți, ușa băii era lăsată deschisă, ca să se poată auzi până și loviturile mai... moi. Deci, pe de o parte, ei aveau intereseul și făceau totul ca să se audă; pe de alta, bătaia la Zarcă cea plină de secrete (pe care le cunoșteam cu toții, cel care trecea pe-acolo nu rămânea cu gura cusută)...

••• Asta și încerc: o explicație. N-ar fi exclus ca... Știind ei că deținutul urlă, nu numai ca să-l doară mai puțin, ci, prin urlat, să stabilească legătura cu ai lui de care fusese despărțit... Cam așa ceva. Fiindcă urlatul e o punte care-ți dă iluzia că nu ești singur în timpul

bătăii. Apoi: urla și pentru că te știi mai tare decât cei care te bat... Nu râde, c-așa-i! Psihologii cu epoleți își vor fi dat seama de... "funcția socială a urletului la 'fractoru' politic..." - și, ca să-l izoleze complet...

••• Ai dreptate, Zarca era și ea celular și era plină-stup. Deci explicația nu explică... În care caz, habar n-am de ce acolo! Poate pentru că acolo execuția se desfășura după un anume ritual și într-un anume cadru...Nu-mi dau seama. Dar mai bine să povestesc - concluziile la urmă!

Deci Șomlea îl apucă pe Klapka de zeghea-n cap, mie îmi ordonă să mă țin de șvab... Ieșim din celulă ca niște cai de povară, legați unul de altul - Șomlea fiind omul (!), conducătorul caravanei...După cum ne temeam și eram siguri, sântem scoși în curte. Șomlea mereu în frunte, trăgându-l pe Klapka de căpăstru(l zeghei), îndemnându-ne pe amândoi să grăbim pasul... Eu, după zece pași prin prundișul curții, îmi pierd galentul stâng. Îmi căzuse din picior. Dar nu mă opresc să mi-l iau - mi-a fost atât de frică, încât n-am îndrăznit să mă opresc și să mi-l recuperez. De făcut semne spre fereastră - nici pomeneală, deși cele câteva secunde cât durase drumul de la ușa celulei noastre până la ușa de ieșire din Celular, nu numai că mă hotărâsem să "vorbesc" spre obloane, dar chiar repetasem, cu mâna liberă, sub zeghe, cele patru litere care compun numele meu - ca să le transmit fără greșală... Și totuși... Dealtfel momentul galentului a fost un moment aparte, ceva ieșit din tâtâni - pentru că a fost singurul cu frică-frică. Nu mă laud, nu mă blamez - explic. Acum, după exact treisprezece ani de la întâmplare - în care am povestit întâmplarea de cel puțin treisprezece ori - constat că, în întreaga zi de 19 noiembrie 1958 de la Gherla am avut un singur moment de frică-frică: acela. Cel din curte, la ducere, când n-am îndrăznit să fac semne spre obloane, măcar să-mi recuperez galentul căzut; măcar să-mi "zic" numele. Poate că...Poate că mi-a fost frică, pentru că... Motivul ar putea fi : pentru că eram liber să fac ceea ce aveam de gând să fac să-mi iau galentul de pe jos și să vorbesc spre obloane ! - am mai spus: Șomlea mergea cam cu jumătate de pas în fața lui Klapka și în stânga lui; eu - la un metru în urma lui Klapka, ținându-mă de poala zeghei lui. Pentru un...Pentru un - pentru oricare deținut, ar fi fost un fleac - chestie de două-trei secunde - să se întoarcă după galent, să și-l ia și să se "așeze" la loc. Iar de vorbit spre obloane... Ar fi putut-o face începând din ușa Celularului până la poartă, distanță de cincizeci de metri (sau poate numai douăzeci și cinci?). Ar fi putut vorbi cu obloanele chiar dacă, în acest timp ar fi vorbit (cu vorbe) cu Șomlea, mâna liberă aflată la spate nu era obligată să stea în nemișcare... Și chiar de s-ar fi întâmplat ca Șomlea să mă prindă asupra faptului - mai puțin în povestea cu galentul, mai mult în cea cu mâna... Ce-mi putea face? Ce-mi mai putea face? Nu tot la bătaie mă ducea? De caftit acolo, pe loc - nu se putea: obloanele și graba... Un supliment la ceea ce, în mod obișnuit, se încasa la Zarcă -

nu mai conta. Deci aş fi putut să-mi văd de treabă liniştit, fără grabă, fără teamă.

Dar n-am făcut-o. N-am făcut nimic. De o frică, la urma urmei, fără motiv.

••• Nu ştiu, nu ştiu. Cred aşa, că marile spaime sunt mari pentru că n-au motiv - sau nu li-l poţi lipi atunci, pe loc...

Am traversat curtea încălţat cu un singur galent. În talpa piciorului stâng, cel fără' de, simţeam... Ei, da, simţeam... Mai degrabă : ştiam care va fi... simţirea, senzaţie în amândouă tălpile peste o jumătate de oră, pe drumul de întoarcere... Nu mai ţin minte dacă am verificat îndeplinirea... Adeverirea sentimentului

am ajuns la prima poartă, una din multele porţi care despărţeau multele curţi ale închisorii. Poartă de metal, glisantă, acţionată electric. Numai că electricitatea aceea nu prea voia să funcţioneze. Portarul, ca toţi portarii multelor porţi de la Gherla, era plutonier şi aproape foarte bătrân - a început să umble cu o cheie uriaşă într-o gaură pe măsură. Apoi a bâjbâit într-un colţ întunecos, după ceva. Acel ceva era, desigur, maneta care punea motorul în mişcare. Un bâzâit cunoscut. Poarta s-a dat în lături. Am trecut în altă curte. Din care nu mai ţin minte nimic, deşi până atunci trecusem prin ea de trei ori (atunci era a patra) şi aveam să mai trec încă de două. Am ajuns în dreptul altei porţi. Şi din nou un portar aproape foarte bătrân a umblat cu o cheie uriaşă într-o gaură uriaşă. Bâzâit, poarta se lasă suptă de zid. Altă curte.

O cunoşteam bine: era curtea Zărcii. Stătusem la Zarca vreo două luni, mai şi iunie, de la fereastra celulei noastre (ultima de la ultimul etaj) se putea vedea bine peste zidurile împrejmuitoare: Someşul, dealurile domoale de dincolo de apă (îmi aduc aminte de un lan de rapiţă) apoi, chiar lângă zid (acest lângă nu trebuie luat ad litteram), un fel de prelungire a ora'... Nu, nu o prelungire a oraşului (spre sat), ci o prelungire a satului spre oraş...

De la acea fereastră am văzut, afară, întâia primăvară, tot de-acolo am... Acolo am cunoscut-o şi pe Gabriela...

••• În închisoare, da, eram numai bărbaţi, dar eu vorbesc de ce se afla dincolo de zid, în libertate, în acea prelungire a satului. În casa cea mai apropiată, lângă un podeţ, locuia o fată, Gabri'...

••• Cum ? Gabriela, aşa o chema - dacă aşa-i spuneam noi...

••• Ce contează cum o chema cu adevărat! Pentru noi era: Gabriela, deci... Poate că nici n-o chema cu adevărat... Ştii ce am vrut să spun? Anume că... La urma urmei, nu te numeşti numai cum vrei tu, ci şi cum ţi se spune, cum te numesc ceilalţi nu? Ce zici de teoria asta? Bine, e debilă, dar cum e a mea...

Deci, de la acel geam o cunoscusem pe Gabriela. De acolo o... De astă dată nu e rușine: o iubisem, de la acel geam o surprinsesem...

••• Ba tocmai asta voiam să spun : ne-a înșelat! Pe toți, cei vreo opt sute de deținuți câți eram la Zarcă (opt sute în acel moment, dar cei care o cunoscuseră se numărau cu miile). Asta a făcut, bestia de muieră! După ce am crescut-o, după ce am avut grijă de ea, după ce i-am ținut pumnii la fiecare examen, să răspundă bine, să nu ne facă de rușine (era în ultima clasă, nu se prea omora ea cu cartea...), ei bine, această... Această ingrată apare într-o seară cu cu... Un ăla, un mucea, un căcăcios cu mutra ciuruită de coșuri! Se oprește, nerușinata, cu el pe podeț și se...

••• Ei, da, asta a făcut! Sub ochii noștri! Sub ochii a vreo sută de inși (numai cei de la ultimul etaj vedeam podețul, ceilalți... ceilalți se mulțumeau cu ce le povesteam noi...). Da, domnule, asta ne-a făcut mam'zela! Măcar dacă ăla ar fi fost un bărbat - dar cu un puțoi? Să ne înșele cu un mucea? Cu un copil care habar n-are ce-i dra'... Ce tristețe, ce jale a fost în noaptea aceea. Cei care nu vedeau direct își închiuiau că acolo, pe pod... În fine că cei doi fac amor de-adevăratelea - noi, văzătorii nu i-am contrazis, n-am "rectificat", la urma urmei, când ești înșelat nu te mai interesează cum anume ai fost înșelat...

••• Că bine zici: așa-s, fir-ar ele să fie de femei! Măcar eu eram un proaspăt (și în închisoare și în Gherla și în Zarcă), o iubeam de numai două luni - adevărat: chiar atunci înflorise, se făcuse femeie - dar erau deținuți care-i șterseseră mucii, pricepi? O crescuseră, o luaseră de când avea... Dacă în '58 avea vreo șaisprezece, înseamnă că Moiescu o luase în grijă din '51, poate chiar din '50, de la opt ani...

••• A, nu! Nu putea să fie ținut atâta vreme într-o celulă (au fost cazuri, dar Moiescu nu făcea partea din ele). Lucrurile se întâmplaseră așa: Prin 50-51 acest Moiescu văzuse prin fereastra celulei de la Zarcă o fetiță care locuia în casa cea mai apropiată de zidul închisorii. Pentru că acest Moiescu avea și el o fetiță cam de aceeași vârstă și cum... nu-și putea da seama cum arată - distanța fiind, totuși, mare - în amintirea Gabrielei lui îi spusese Gabriela și acestei fetițe de la Gherla. Și... a luat-o în grijă... O conducea la școală, dimineața, la prânz o aștepta, o întâmpina, o mângâia, o consola... După o vreme Moiescu a fost dus la Canal sau la minele de plumb, însă după doi-trei-patru ani s-a întors la Gherla. A avut norocul să stea tot la Zarcă. Peste alți câți-va ani - după ce a făcut Turul României închisorilor - s-a întors. Și tot la Zarcă. Numai că, la începutul lui aprilie, Moiescu a fost luat în fabrică, deci mutat de-acolo. Mai bine: a fost scutit de spectacolul de la sfârșitul lui iunie... Dacă ar fi văzut-o tată-său, Moiescu. Câțiva ani mai târziu mi s-a spus că acolo, la fabrică, cei care știau de trădarea

fiică-si nu i-au suflat un cuvânt...

••• Cum, cu ce drept? Cu dreptul... celor care o crescuseră, cu dreptul celor care o iubeau cu adevărat!

••• Asta-i bună - nu știa... Să fi știut! Era obligată să știe, să simtă. Chiar dacă nu ne vedea din pricina obloanelor, trebuia să... miroase, lua-o-ar dracu de... Cum, adică, nu știa, nu simțea cum o deșteptăm, cum o spălăm, cum o pieptănăm - o încălțăm, îi aducem micul dejun, apoi o însoțim până la colțul uliței (de unde nu mai vedeam noi) și îi ținem pumnii, fiindcă era o elevă slabă, asta se vedea de la noi, din Zarcă... O primeam când se întorcea de la școală încărcată ca o albinuță de note proaste - o consolam, o... Cum de nu simțea că până și somnul îi era păzit? Cum de nu știa că ne rugam pentru ea lui Doamne-Doamne chiar mai multe decât pentru noi? Muiere proastă! Să se pupe ea cu buburosul - chiar acolo! Sigur că toate femeile sunt niște trădătoare, dar cele care nu sunt idioate, încearcă să se facă mai discrete, nu? Să se fi dus și ea într-un parc sau la cinema, sau prin buruieni - ea să numere stelele, iar el floricelele...

••• Ți-a plăcuuuuut - c-așa-i folclorul nostru: foaaaaarte plăcăreț. Și, îndeobște, popular...

••• Sigur că nu glumesc! Fiindcă pentru noi, ea... De la o sută de metri nu ne puteam da seama cum arată la obraz, dacă e frumoasă ori ba, iar dacă este, în ce fel este ea frumoasă de pică... Poate că era o boccie, o coșuroasă și ea, o idioată ca toate fetele de vârsta ei, însă pentru noi... Știi că... Voiam să spun că povestea cu greva foamei din Zarcă... Știi că n-ar fi o explicație de aruncat? Am declarat greva foamei a doua zi după întâmplarea de la podeț, când am surpins-o... Înseamnă că am declarat-o și din pricina ei. Adevărat, ni se lipiseră obloanele, începuse canicula - ei și? Ar fi fost pentru prima dată când ni se lipeau obloanele, când ne sufocam de căldură, de lipsă de aer? Numai că "dispoziția" cu obloanele a venit după trădare - asta este! Cum să mai suporti și? După o noapte în care întreaga Zarcă și-a plâns de milă, din pricina trădării, a părăsirii, cum să înduri și lipirea obloanelor?

••• Explicație, nu coincidență, dealtfel la Gherla... Femeile și obloanele...

Altă întâmplare, cu alte femei dar tot cu obloane...: un student din Timișoara îl roagă pe un coleg de-al lui care tocmai se libera, să treacă și pe la el - la părinți și la logodnică (trebuie să știi că noi toți aveam logodnice - chiar când nu aveam...). Logodnicei să-i spună să încerce... Iată ce-i spune fetei mesagerul băiatului:

«Du-te la Gherla, duminică spre prânz, în piața din fața închi-

sorii; plimbă-te în așa fel, încât să nu atragi atenția gărzii; să fii atentă la fereastra - să zicem: a șasea, numărând de la stânga, de la ultimul etaj: când o să vezi că, de după oblon o să apară o batistă albastră, să-ți pui pe cap un batic albastru - el are să fie cel cu batista...»

••• Ei, da nimic nu se poate întâmpla pe lume, fără să plagieze vreun film tâmpit! Sau: domle!, dragostea asta-i cu totul și cu totul lipsită de imaginație...

Mai departe: logodnica a făcut cum i s-a spus. A petrecut vreo cinci duminici în tren, apoi în piața închisorii, apoi din nou în tren (venea de la Turda și cu toate că distanța nu e mare, legăturile sunt proaste) și luna dimineață era la slujbă. Dar, ghinion : studentul fusese mutat în altă celulă. Logodnicei nu i-a dat prin cap că n-ar strica dacă ar da ocol închisorii - sigur că șansele de a-l descoperi din nou erau mici, dar încercarea moarte n-are. Abia după trei luni - un nou mesager:

«Procură-ți un coș, răsaduri de flori, o săpăligă și o stropitoare; duminica dimineață intri în cimitirul din stânga închisorii; mergi pe aleea centrală până la mormântul cutare: al cincilea și al unsprezecelea pe stânga sunt neîngrijite, abandonate, nu-i nici un pericol, apucă-te și îngrijește-le, ca și cum ar fi morții tăi; când îți vine bine, uită-te la fereastra cutare de la etajul cutare: ai să vezi batista albastră...»

••• Bine-nțeleas ar fi putut comunica prin semne, dar logodnica era din cale-afară de prudentă: de multe ori nici nu îndrăznea să ridice ochii, după ce se asigura că batista albă a apărut...

Să-ți povestesc altă... poveste, tot de dragoste - și tot neoriginală! Asta “conține” cum zicea un bou (ba chiar “tratează” - asta fiind vaca dumisale) sentimente mărturisite, împărtășite...

Deocamdată, alta, legată de cea de adineauri: în celula dinspre cimitir unde se afla Logodnicul Albastru, viețuia, ca să spunem așa, un student la Cinematografie, pe numele adevărat : Gănescu. Îl cunosc destul de bine, am stat cu el în două rânduri la Jilava, am făcut împreună și o izolare de neuitat... Acest Gănescu era un tip extraordinar, lui i s-ar fi potrivit caracterizarea : face din bici, rahat - în fine, invers, dar n-are importanță. În materie de... inventivitate, în închisoare trebuie să fii într-adevăr cineva, ca să uimești (pentru că deținuții sunt obligați să fie - și devin - extrem de inventivi). Ei bine, Gănescu era “un cineva”; “un cap”, cum zicea Ostap Bender despre nu mai știu care personaj din Odesa; Gănescu uluia lumea! Ce să mai vorbesc de ciopliturile din lemn, os, plastic, astea erau curente - dar Gănescu era și autor al cărților de joc din aluminiu și din pâine...

••• Nu : un joc era din aluminiu, altul din pâine...

••• Am zis bine : cărți de joc - nu piese de șah (din pâine). Eram

în celula 36 din Jilava - pe-atunci și clubul de bridge din celulă folosea cărți din cârpă: proaste, dar dacă nu aveau altele... Gănescu s-a oferit să facă altele, cu condiția că bridge-iștii să ofere cănille de aluminiu. Gănescu le-a tăiat, le-a îndreptat, le-a șlefuit, le-a gravat cu ajutorul dălțișelor din ace de oțel (avea o trusă în tocul galentului...) - au ieșit o minune ! Atât că erau cam... sonore când erau lovite una de alta - dar mai bune decât cele din cârpă. Însă că, după două-trei zile plutonierul Marcu s-a apropiat de Gănescu, zâmbind și cu mâna întinsă :

«Dragă Ioane, scoate-le...» - și dragă-Ion le-a scos.

••• A, nu, între ei erau niște relații speciale: Marcu îl pândea pe Gănescu prin vizetă (poate că și turnătorii dădeau o mână de ajutor), așa că știa ce anume lucrează în acel moment și în ce stadiu se află lucrarea. Când era gata, întindea mâna... Dacă Gănescu nu dădea de bunăvoie, s-ar fi ales cu izolare, iar “lucrările” tot confiscate ar fi fost.

••• O mulțime de medalioane, de cruciulițe, țigarete (unele adevărate opere de artă) au luat drumul palmei întinse a lui Marcu... Ca și cărțile de joc din aluminiu. Pe astea Gănescu le-a dat cu grabă - ca să scape de izolare: tăiasse vreo cincisprezece câni - deteriorase efectele statului, nu? După ce i-a trecut oful, Gănescu s-a apucat să facă alte câni : elastice... silențioase...

••• Din miez de pâine: i-a pus pe amatorii de bridge să economisească porția de pâine pe vreo două săptămâni, apoi i-a așezat pe un rând, a dat fiecăruia o porție:

«Mestecați!»

Bieții mestecători, aproape cu toții oameni în vârstă, prin forța lucru-rilor, fomiști - și tocmai pe ei căzuse năpasa : să rumege, să mestece, să saliveze abundant dar să nu care cumva să înghită vreo firimitură ! Din propria porție de pâine ! Câțiva dintre ei mestecau cu lacrimi pe obraz - de foame, de tortură, de... Gîndindu-se cum să-l trișeze pe Gănescu și să facă scăpată pe gâtulej bulgărele acela sfînt... Gănescu a fost silit să-i scoată unuia, cu degetul, dumaticul pe cale să alunece pe gât...

••• De ce : bietul bătrîn? Îl silise cineva? Dacă voia să joace bridge, dacă apucase să cotizeze cu porția de pâine, s-o mestece - fără s-o înghită! Nu din sadism îi pusese Gănescu să mestece, avea nevoie de un liant, iar saliva - mai ales a pușcărișului înfometat - e cel mai... Mă mir că nici unui politruc nu i-a dat prin cap să... Nu s-a gîndit la imensele beneficii realizate de economia națională prin exploatarea rațională, științifică a... S-ar echilibra și balanța de plăți externă, deficitară, n-am mai fi siliți să exportăm grâul, carnea, vinul, ca să importăm fabrici care nu fabrică nimic - am exporta salivă! Nu ne-ar costa nimic, nici măcar pâinea mestecată - ar fi recuperată din gura

deținutului-malaxor și i s-ar da o altă întrebuintă'...

••• Bine, mai departe: Gănescu a strâns miezul mestecat, l-a întins pe banca de lemn cu un "sucitor" dintr-o coadă de mătură, folosită îndeobște pentru bătutul deținutului, din acea foaie a tăiat cărțile, le-a pus la uscat... Până să se zvânte, au dispărut câteva, dar Gănescu, prevăzător, tăiasse câteva de rezervă... Le-a zugrăvit cu praf de cărămidă pisată, funingine, culoare de la învelișul pastilelor de polivitamine - o minune! Astea au rezistat o săptămână - plutonierului Marcu nu-i plăceau: căpătaseră o culoare pământie...

••• A, da! În Gherla, deci, Gănescu era coleg de celulă cu logodnicul. Văzîndu-l cum se chinuie în fiecare duminică, îi zice:

«Dac-am avea un binoclu...»

«Cere-i-l lui Goiciu cu împrumut», râde logodnicul.

«Nu-l mai deranjăm pe prietenul Petrică, o fi avînd musafiri - las', că ne descurcăm noi: n-o să fie bi, ci mono, dar n-o să mă dai în judecată...»

Bineînțeles, cei din celulă au rîs de glumă - nu știau cine e Gănescu... Însă, până duminica cealaltă, Gănescu a confecționat un fel de ochean...

••• În nici un caz, de la optician! De la ochelariștii din celulă a împrumutat o lentilă - noțiunile mele de optică sunt cu totul sumare, să nu mă întreb dacă lentila de ochelari a fost folosită ca ocular ori ca obiectiv - destul că, pentru cealaltă, Gănescu a șlefuit o bucată de coadă de periută de dinți... Cei care au privit prin acel ochean spuneau că imaginea era oarecum tulbure, dar... apropiată! Or apropierea femeii era esențialul, nu?

••• Minuni a săvârșit Gănescu și cu "dispozitivul de reglare a distanței": tubul ocheanului : dintr-un săculeț de pânză; înainte de a-l îmbiba cu arpacaș (ca să-l rigidizeze), i-a făcut și un filet - pe care să circule lentila - cred că ocularul... Sau nu? Oricum, dintr-un șnur, o sfoară, învîrtită în spirală și cusută, fixată de tub - mai întâi în exterior; după întoarcerea pe dos a tubului l-a rigidizat cu extract de... arpacaș... Lentila mobilă - care o fi fost - fusese găurită într-o margine și în acea gaură se introducea un cârlig de sârmă cu care... se regla distanța focală, rotind lentila...

••• Cunosc încă o sută de asemenea minuni... Încă o poveste cu femei și gata, m-am întins nepermis de...

Începe ca toate poveștile, cu: A fost odată ca niciodată. A fost odată o închisoare : Gherla. De la fereastra oblonită a unei celule aflată la ultimul etaj al Celularului Mare, aripa dinspre cimitir, prin găurile de la oblon, deținuții putea vedea câteva case din jurul pieței. Într-o

bună zi un deținut - n-avem încotro : tot un student!- observă că, la fereastra mansardei uneia din casele vizibile... Că la fereastra mansardei, în fiecare zi, începînd de la ora patru după amiază și până aproape de căderea întinericului, apărea - și rămânea - o...

••• Ce altceva! O fată! Cât de... fată, cât de tânără, de frumoasă și așa mai demult, vorba profesorului de zoologie al lui Leonid Dimov, în fine, cum era acea fată, studentul nu-și dădea seama (să zicem: pentru că nu avea ocheanul lui Gănescu); dar că era femeie, da. O, da !

O vede azi, o vede mâini... Totdeauna începînd de la ora patru... Stătea rezemată în coate și... Stătea la fereastră acea femeie sau fată ca o văduvă sau ca o logodnică al cărei iubit, bărbat, logodnic - ba chiar cumnat...- plecase undeva departe, departe...

••• Știi că nu era imposibil? Să-i fi plecat logodnicul, bărbatul, fratele - sau toți! - vis-à-vis? În închisoare? În închisoarea Gherla erau și mulți cetățeni ai Gherlei. Sau la Făgăraș... La Făgăraș, să vezi... - dar nici o paranteză mai mult, trebuie să ne întoarcem în curtea Zărcii - acolo ne așteaptă, cu nerăbdare, prietenul omului în general, în special al deținutului de la Gherla - și, ca supliment, prietenul meu de suflet : Șomlea cel Bătrân...

Ziceam deci : stătea femeia sau fata la fereastră ca o femeie singură care n-ar mai vrea să rămână singură, dar nu știe ce și cum să facă pentru a nu mai fi atât de singură... Studentul îi învățase programul, o aștepta; o consola, în gând, o conducea - la cinema, la o mătușă... La un moment dat s-a hotărît să-și încerce norocul - chiar dacă bănuia că n-are sorti de izbândă, fata aceea nu părea să întârzie cu privirea pe obloanele închisorii - dar... În timp ce un coleg ținea tira la vizetă, studentul scoate o mână pe după oblon și o flutură spre fereastra mansardei. O zi, două, cinci. În cele din urmă ea observă - în fine, dă semne că ar fi observat ceva... Dar mai trec alte zile până să îndrăznească să miște și ea mâna - a răspuns. Ce era greu se făcuse, acum trebuia învățată să "vorbească". Așa că studentul a început să miște mâna în așa fel, încât ea să înțeleagă: mișcările nu sunt întâmplătoare, au o semnificație. Ea dă semne că da, a înțeles că este vorba de un cod, dar nu-l poate prinde - n-are cheia... Studentul încearcă s-o facă să înțeleagă că îi "trimite" literele alfabetului, pe rând : a, b, c, d, e, f, g... - însă ea nu dă semne de înțelegere. Amărît, studentul vrea să renunțe, să se mulțumească doar cu "limbajul nearticulat" al fluturărilor de mână - când, a doua zi, după salaturile obișnuite, ea se retrage în umbra camerei. Apare numaidecît cu un fel de tăbliță neagră pe care se afla scris mare, cu alb, litera A. Flutură mâna, întrebînd (prin gest) dacă s-a înțeles. Studentul răspunde afirmativ. Fata întoarce tăblița pe cealaltă parte, nescrisă, și, pe fondul negru așază un baston, alb, o baghetă albă (colegii de celulă ai studentului au presupus că este un prosop făcut sul). Îl așază, deci... Nu știu cum anume, dar să zicem că

vertical - pe mijlocul suprafeței negre. Ea vrea să repete, dar studentul îi face semne că a înțeles - să treacă mai departe! Fata trece la următoarea literă, la B - să zicem că bastonul se culcă... Pozițiile statice au fost repede epuizate, la literele următoare au folosit "sugestiile": să presupunem că I era un punct - bastonul îndreptat spre oblon ca o țeavă de pușcă, S era desenat șerpuit, X, deasemeni desenat... - dar nu ne mai interesează codul, fiecare cuplu și-l adaptează, îl face pe măsură... Studentul și-a notat, pe săpun, alfabetul, l-a tocit toată noaptea, așa că a doua zi - la ora patru după amiază - au început să converseze...

••• Ce altceva și-ar fi putut spune un băiat și o fată decât: TE IUBEȘC... Așa a fost, pentru că altfel nu se poate. Numai că, măgarul de student, în loc să continue să vorbească, să epuizeze vocabularul îndrăgostiților (nu i-ar fi trebuit, chiar cu acel alfabet greoi, mai mult de un ceas...), el trece direct la:

«CE NOUTĂȚI POLITICE ȘTII?»

Ea, dezamăgită, întristată, ba chiar înșelată (în așteptări) nu răspunde. Studentul și-a dat seama de gafă și a trecut numaidecât la:

«CUM TE CHEAMĂ? CÂȚI ANI AI MĂ IUBEȘTI?»

La acestea ea a răspuns cu grabă și plăcere. Oricum, la sfârșitul acelei prime zile de "vorbitor", ajunseseră să fixeze locul întâlnirii - data se știa, era data liberării studentului peste, să zicem, cinci ani... De a doua zi, printre picături, el revine la ce-l ardea:

«CE SE AUDE CU AMERICANII - VIN SAU NU? CE SE ȘTIE DESPRE DECRET - SE DĂ ORI NU?» și, pentru că treaba fusese făcută, obligațiile îndeplinite: CE NOUTĂȚI POLITICE SUNT?»

••• La care ea... nu răspunde.

••• Așa a judecat și studentul: de frică. Or, dacă i-i frică, e semn bun : e sigură, nu-i provocatoare - un provocator n-ar fi răbdat mai mult de o zi să nu arunce șopârle: șopârle-răspunsuri (mincinoase, desigur), dar și șopârle-întrebări, mai ales după acestea se dau în vânt trăgătorii de limbă...

••• Trăgător de limbă: a) cel care se ține de capul cuiva, pentru ca acela să spună ceea ce...nu vrea să spună; b) cel care linge, lingusește - mai direct - îi trage limbi prin zona curului, altfel spus : drept în centru...

••• Pe de-o parte, de frică - semn bun - pe de alta pentru că...nu știa!, ca o femeie ce era (deficiență lesne corectabilă). La îndemnul lui, a început să citească ziarele, să asculte radioul și să-i transmită - la început știri prost alese, neinteresante, dar ghidată de el, a prins a se descurca: le selecționa, chiar le interpreta - deși această operațiune este monopolul exclusiv al deținuților...

Într-o zi a întrebat-o:

«CE SPUN CEI DE LA VOCEA AMERICII?»

Ea a răspuns că nu are aparat de radio - la care el:

«CUMPĂRĂ!»

Peste câteva zile ea l-a anunțat că are radio. El i-a explicat pe ce lungime de undă și la ce ore se poate asculta. Începînd de a doua zi întreaga închisoare Gherla știa ce se transmisese în ajun la "Voce" - adevărat, știrile întârziiau o zi (conversația de la oblon avea loc înaintea emisiunii, iar după nu se mai putea vorbi - fiindcă... pe întuneric, nu se mai vedea...). Numai o zi întârziere!, față de patru-cinci-șase luni... Mai târziu deținuții au putut confrunta știrile americanilor cu ale francezilor, spaniolilor, britanicilor...

••• Ca toate poveștile frumoase și asta a sfârșit prost: într-o zi studentul a fost scos din celulă cu bagajul - n-a mai dat semn de viață; fata n-a mai apărut la fereastră. Deținuții n-au știut ce se întâmplase, până când un coleg de celulă, unul Angheliu, scos de dimineață la... doctor, s-a întors, după amiază, de la proces!

••• Procesul studentului - Angheliu fiind martor al acuzării!

••• De ce : desigur? Fiindcă acest Angheliu era arhicunoscut în închisori ca unul care nu turna - ci demasca ! Fusesse mare ștab, ministru al sportului, apoi al silviculturii, prieten cu Ghiță Dej, cu care avusese un conflict pentru o femeie (spuneau alții, nu Angheliu), iar Dej, după ce i-a luat gagică; i-a dat o pedeapsă suplimentară: să facă închisoare împreună cu dușmanii poporului, cei pe care tovarășul îi combătuse cu mult avânt și dăruire de sine...

••• Cadrele comuniste care călcau pe bec - securiști cu grade mari sau funcții importante, activiști, înalți funcționari de-ai lor avea o închisoare specială, la Târgu-Ocna - unde, ca deținuți, aveau o viață incomparabil mai... normală decât nefericiții de noi: aveau și pachet și vorbitor și scrisori - la politici acestea erau de domeniul... folclorului. Însă cadrele de primă importanță erau ținute în izolare completă, în locuri conspirative, ori în spitale de nebuni, de unde să nu răzbată nici o veste - în nici un sens. Așa a fost ținut Pătrășcanu - n-am aflat unde... Despre Vasile Luca însă au venit ceva știri : prin 1960-61, la spitalul Văcărești careva cu un puternic accent unguresc striga, ritmic, preținzînd că e Luca - un gardian îl repezea:

«Mai du-te-n pizda mă-ti, boanghenă!»- după zgomote, îl cafta.

••• Ascultă: tocmai, pentru că am cunoscut închisoarea și suferințele detenției, nu voi spune că mă bucur când un tortionar intră și el la răcoare - dar să nu mi se ceară să-l compătimesc! Să se... descurce singur, cu Dumnezeuul lui, azi și mâine, cum ne-am descurcat

noi, zecile, sutele de mii, milioanele de victime ale lor, ale lui!

... Pătrășcanu - sigur că a avut o moarte atroce. Din partea tovarășilor lui, nu din partea tovarășilor mei! Au început să-l compătimească: «Vaaai, săracul Pătrășcanu...» - de ce, săracul? În timpul războiului a avut “domiciliu obligatoriu” în vila lui de la Poiana Țapului, iar după venirea comuniștilor, a condus comisia Armistițiului cu Rușii - care ne-a înrobit pe cine știe câte secole - a fost ministru de Justiție pe timpul marilor procese: lotul Antoneștilor, loturile marilor politicieni: Brătianu, Maniu, Titel Petrescu... - dacă a pățit-o și el - foarte bine, păcat că nu a căpătat ce merita din partea victimelor!

... Bineînțeles că ziceam că nu mă răzbun... Nu mă răzbun - dar pot să-i bag în pizdele mamelor lor de criminali ? Mulțumiri!

... Ce spuneam? A, da: că Angheliu l-ar fi turnat pe student și că depusese în proces. Oricum, prin Angheliu, întors, s-a aflat că studentul ar fi primit încă zece ani (din care cinci de izolare completă). Fata ar fi fost condamnată la cinci ani.

Dar... Dar mai circulau și alte variante: că, da, proces a fost, cu Angheliu principal martor al acuzării și cu studentul în boxă - dar că fata, deși prezentă în sală nu era lângă student, oricum: nu avea “poziție” de acuzat... ci oarecum prezentă la bara martorilor - ai acuzării, desigur...

... A, nu! Prezența cuiva la bara martorilor (acuzării) nu însemna în mod necesar că acel acuzator e și turnător. De pildă, la procesul meu au fost aduși ca martori ai acuzării prieteni, ei înșiși arestați, dar făcând parte din alte loturi, cu alte...pricini... Deci ea, doar prin faptul că era martor, nu însemna că se află de cealaltă parte.

Numai că mai circulau niște versiuni... Că nu Angheliu ar fi turnat - chiar dacă fusese martor principal al acuzării; că ea, fata, înfricoșată de proporțiile luate de “legătura” ei (mai ales de transmiterea știrilor de la Vocea Americii), se turnase singură, în speranța că astfel va beneficia de circumstanțe atenuante. Sau, chiar dacă nu se autodivulgase, trăncănise și... recunoscuse din primul moment “crima” făptuită. Poate, nu știu.

Altă variantă: că ea n-ar fi fost o jună și imaculată și tristă fată întârziată și însingurată copilă care, de la fereastra ei, ar fi încercat să-și alunge plictisul : Ci turnătoare cu condicuță - dacă nu salariată, atunci voluntară - sau : extrabugetară, cum se spune... Dar : acceptînd această posibilitate, lucrurile nu devin mai limpezi : de acord, ea a lucrat la inspirația și sub bagheta Securității - dar care dintre ele? Direcția Penitenciarelor ? Securitatea propriu-zisă? (mai concret: Goiciu sau Kohler?).

Pe Goiciu nu l-ar fi dus mintea la așa ceva, era prea bou - apoi ce

nevoie să fi avut de o asemenea punere în scenă? Ca să-și procure un pretext pentru înăsprirea regimului de detenție (se spunea că măsura cu obloanele fusese o consecință a procesului idilei)? N-avea Goiciu nevoie de pretexte, el credea cu tărie în metodele lui, radicale, fără "explicații". Deținuții erau de acord: Goiciu nu era amestecat în asta. Dar dacă înscenarea avea scop răsturnarea lui Goiciu?, se întrebau unii, cu speranță. Dacă cineva - sau ceva - încercase să-l luxeze pe Goiciu, prin idila oblonardă - nu Goiciu și nu ai lui o descoperise(ră), ci, să zicem... Clujul? Sau tot Gherla - adversarii lui Goi'... Nu, asta nu mergea. Atunci?

Și ia mai dă-i tămâia mamele lor, uite cu ce-mi bat eu capul: cu subtilitățile rinoceroasnice ale securoșilor!

••• Nu știu dacă am să-mi cer scuze pentru atâtea ocoluri, paranteze, paranteze-n paranteze. Sper că n-au fost chiar fără folos - mai ales că n-am pierdut din vedere: Șomlea ne așteaptă...

Deci, cum am pătruns în curtea Zărcii, primul lucru pe care l-am văzut: ușa țarcului de plimbare. Deschisă. Klapka s-a repezit primul - eu după el. Țarcul era... ce era: țarc, adică loc îngrădit, închis. Într-un fel e mult mai greu de suportat, decât celula - cu cei șase pereți ai este este un mormânt cinstit, cu capacul ținut. Țarcul însă... Are numai cinci pereți, îi lipsește tavanul, are deci o fereastră deschisă (și neoblonită) spre cer, spre aer, spre soare - spre libertate. Dar prin fereastra aceea libertatea ți se întinde cu o mână și ți se ia cu celelalte... cum zicea un amic... Și iar ți se întinde și iar ți se retrage - și din nou: ți se propune la o întinzătură de buze, cât s-o miroși, s-o simți, să știi că ea este - dar nu te poți bucura de ea.

Am cunoscut mulți deținuți care refuzau să iasă la plimbare. Chiar dacă acea plimbare se acorda cu zgârcenie și după toanele administrației, uneori o dată pe săptămână - sau pe lună sau pe un trimestru: câte zece minute... Refuzau să iasă, nu pentru că afară ar fi fost din cale-afară de frig : nu că ar fi fost bolnavi ; nu pentru că, mai ales la Gherla, plimbarea era încă un pretext pentru gardieni de a da din mâini și din picioare (adică : pumni, lovituri de cizmă) ; nu pentru că plimbarea se desfășura pe o suprafață de, să zicem nouă metru pătrați și, dacă în celulă erau cincizeci de deținuți, mai mergea - ce făceau în Stadioane?- ei, ce făceau: avea gardienii ac de cojocul lor: puneau umărul și ; și nu se putea să nu intre și două sute de oameni!, deci, nu pentru că plimbarea ar fi fost supliciu din pricina aglomerației, a prafului, a hărțuielilor și a loviturilor gardienilor

ci pentru că cerul era prea cer, aerul prea aer, lumina din cale-afară de luminoasă, torturantă,

eu
căpătasem un tic de memorie în timpul plimbării: o strofă, numai o strofă dintr-o poezie de Radu Gyr, acum am uitat-o, cum am uitat și celelalte poezii ale lui, și ale lui Crainic - fiindcă erau de-puşcărie:

Trec primăveri cu flori la subțioară

- așa începea strofa și poezia și fiecare strofă se termina cu
Noi tot aici și tot bătuți în cuie

nu te strâmba, aici nu au ce căuta judecățile “obiective”, aici se chiar potrivește “concepția” potrivit căreia... poezia chiar trebuie să spună în versuri ceea ce eu nu spun în versuri - ți-am citat opinia maselor de deținuți, chiar dacă aceia erau fini intelectuali, unii dintre ei buni poeți... Poezia de închisoare nu trebuie judecată din afară - și nici nu trebuie scoasă afară din context...

••• Da. Contextul fiind închisoarea. Poezia de pușcărie nu trebuie judecată nici de pușcăriașii înșiși, odată liberați. Ea există numai acolo. Scoasă dintre ziduri, din mediul în care a fost produsă - și pentru care a fost produsă - propusă, învățată (deci folclorizată, deci devenită cu adevărat a fiecăruia): moare. Se usucă. Nu suportă lumina, vântul... Ca Riga Crypto. Într-un fel, aceasta este tragedia poeziei de închisoare a lui Crainic, a lui Gyr: nu supraviețuiește libertății. Într-un fel, poezia lor (încă o dată : numai cea de pușcărie) se aseamănă celui deținut, elev în 1941, liberat în 63, dar care, după nici un an se înființează la poarta închisorii Aiud, rugînd să fie reprimat... Nu mai avea ce face cu libertatea. Așa și poezia: libertatea o respinge, o diminuează, o batjocorește, o neagă... După cum nici tiparul nu este pentru ea ; valoarea ei - și ce valoare! - rostul ei (ei bine: acea poezie avea un rost!) - numai acolo, între ziduri. Orală, prin circumstanțe, dar și în esența ei (destui poeți și-au scris poeziile în închisoare - pe gamelă, pe săpun, rugînd pe câte un coleg cu memorie bună să i le țină minte... - dar fără ca prin aceasta să fi scris și poezie de pușcărie: Ea e născută din și pentru uzul pușcăriei.

Și pe mine plimbarea, deci țarcul mă făcea să sufăr; mai protejat mă simțeam (de agresiunea libertății) în celulă, unde nu era nici o tentație - dacă ne gândim bine, dînd ordin să se lipească de tot obloanele, Goiciu o făcuse în folosul deținuților...

dar în momentul în care am pătruns în curtea Zărcii, am văzut o ușă, o ușă deschisă - n-avea importanță unde se ajungea prin acea ușă, nu asta interesa, ci ușa. De aceea ne-am repezit amândoi, la urma urmei, chiar împotriva voinței lui Șomlea: el va fi avut de gând să ne parcheze în altă parte. Noi însă ne năpustisem în țarc.

Șomlea a rămas câteva clipe cu mâinile goale, descumpănit, fără treabă, lipsit de rost. Dar și-a dat numaidecât seama că ne făcusem iluzii: pătrunzînd prin acea ușă, nu ieșisem, ci intrasem. Și mai adînc în burta chitului. Așa că ne-a lăsat acolo, neuitînd să ordone :

«Nu vă mișcați de-aici, auzit-ați?»

A ieșit, a dat să închidă, s-a oprit. A fluierat spre celular. Abia când au început să se apropie, bocănind grăbite, două perechi de cizme, a închis ușa țarcului. Ne-a ordonat, prin peretele de scîndură:

«Cu fața la perete, mă!»

Ne-am apropiat amândoi de zidul zgrunțuros - spatele pavilionului Fabrică.

«Nu așe, mă! Unu-n dreapta, altu-n stânga!»

Klapka s-a dus la peretele din stânga, eu la cel din dreapta, amândoi în alarmă...

••• Deținuții aflați în afara celulei, mai ales în drum spre “unde-va” (plimbare, medic, grefă, bătaie) când se întâlnesc cu alți deținuți, din alte celule, conduși și ei, ca să nu se vadă între ei..., trebuie să se așeze “în alarmă”, uite-așa: te întorci cu fața spre cel mai apropiat perete, zid, gard, stâlp, îți pui mâinile la ceafă, încleștate, cu coatele mult împinse înainte, alcătuind un fel de ochelari de cal - ca să nu poți vedea în lături și să nu poți fi văzut din lături... (în față fiind zidul sau gardul). Deci ne-am așezat în alarmă, spate-n spate.

«Nu-n alarmă, mă!», urlă Șomlea - cine-l putea trage la răspundere că, adineauri, tot el ne ordonase să stăm în alarmă? «Față-n față, mă, uite-așe, de să vă vedeți’ că ce faini arătați’ acuma...»

Ne-am răsucit, față-n față. Șomlea deschisese ușa țarcului și se proptise, crăcănat, în cadrul ei. Îndărătul lui apăruseră cei doi gardieni, știuți după cizme (și după răsuflări). Îi cunoșteam: unul era fratele mai mic al lui Șomlea: Câinele Roșu, celălalt un sergent al cărui nume nu l-am aflat, se spunea că e din Calbor de lângă Făgăraș - noi îi ziceam Clăpăugul, fiindcă avea niște urechi uriașe, transparente, fâlfâitoare, motiv pentru care i se mai zicea și Liliacul (și cine mai știe cum...). Șomlea cel Bătrân se uită la noi, se declară mulțumit, așa că iese, închide ușa țarcului și începe să șoșotească ceva cu ceilalți doi. Apoi îl auzim urcând treptele de intrare la Zarcă - ușa Zărcii dă drept în cea a țarcului - apoi doi-trei pași pe coridor, pe podeaua cunoscută. O ușă se deschide, se închide... Liniște...

Eram ușor derutați: știam că la Zarcă se bate în unul din subsoluri, adică în pivniță, însă acolo se intra prin capătul celălalt al celu-larului, nu pe-aici. Klapka mă întreabă din priviri; îi răspund...că nu știu, la rândul meu întrebându-l... Nu înțelegeam ce caută Șomlea în Corpul de Gardă al Zărcii, pentru că acolo intrase: în stânga? După câteva clipe înalț ochii spre Klapka, să-i spun ce aflasem, dar întâlnesc ochii lui care-mi transmit același lucru : că vom fi “prelucrați” în Corpul de Gardă. Pufnim în râs, fără să ne sinchisim.

«Nime nu să râde!», auzim glasul Câinelui Roșu de dincolo de gardul de scândură. «Că dacă vă mai prinz că vă râdeți’...» - și numai-decât schimbă tonul: «Râdeți-vă, numa’, râdeți-vă, că nu știți’ ce v-aștiapt’...»

«Că di-ar ști ei ce-i aștiapt’...», face, ca un ecou, Clăpăugul.

Pauză. Apoi tot Câinele Roșu;

«Zò lu’ Dumnezeu că io i-aș ‘pușca pe-amândoi, u’te-acuma, că ce să se mai canonească...»- un chicot reprimat numaidecât, apoi tot

Somlea cel Mic: «Că mai bin' să să spânzure cu mâna lor decât să comită că ce-or comis!»

Klapka îmi face cu ochiul, apoi semn cu degetul gros între arătător și mijlociu: încuvințez, cunoaștem amândoi "piesa", știm că această nevinovată discuție dintre gardieni (care nu știu că sunt ascultați de bandiții fioroși) era regizată de Somlea cel Bătrân, asta le va fi recomandat înainte de a intra în celular. Câinele Roșu, după o scurtă pauză:

«Io așe cred că, la urmă de tot, or să-i spânzure - u'te, de colò...» - glasul i se mută spre Zarcă. «Ca pe timpu' lu' Terezmăria!»

Și pe asta o știam. De pe când eram la Zarcă: Câinele Roșu se rezema de tocul ușii țarcului, într-un peș, cu cascheta dată pe ceafă și glumea, arătându-ne spânzurătoarea:

«U'te, mă, ce muiere cu cap o fo' Terezmăria! Triabă faină ca bonjur: dacă tu ori tu ori tu (ne arăta cu degetul pe câte unul) erai, să zăcem, condamnat la mòrte, ce-atâta vorbă lungă, ce ploton de-egze-cuțe, ce să mai străce moniția pe-on bandit - o țâr de sopon, o țâr' de laț la gât ș-o țâr' de-mpinsătură, noroc-bun, nici nu știi când dai în primire și te muț' pe lumea-ailaltă, u'te-așe, cu limba pe chept!» - și Câinele Roșu ne arăta cum: își înclina capul pe-un umăr și scotea o limboaie de juma' de metru, alburie și crăpată. Asta era distracția lui când ne scotea la plimbare, la Zarcă - la Celularul Mare fiind alte distracții...

••• Ba era spânzurătoare adevărată - celebra spânzurătoare din celebra Zarcă a celebrei Gherla. O paranteză lingvistică: Zarcă, în românește : închisoare-veche, vine din ungurescul zârka : care înseamnă pur și simplu închisoare - și vine prin turcă, din arabă; de la localitatea Gherla s-a născut substantivul comun: gherlă - care înseamnă închisoare și la propriu și la figurat, iar la jocul de table: închidere; și în blestem: «Mânca-te-ar gherla!»

Reîntorcându-mă la...Era să zic: reîntorcându-ne la spânzurătoare - să batem în lemn... Deci: Zarca Gherlei era pavilionul vechi, cel construit pe timpul Mariei Theresia - care a mai construit și alte astfel de așezăminte de mare nețesitate în Transilvania - și nu numai în Transilvania... Această cucoană, despre care se spune că a cunoscut "o domnie nefericită" a participat, totuși la prima împărțire a Poloniei! Cică din pricină că Friedrich cel Mare i-a luat Silezia... Se mai zice - dar câte nu se zic - că ea s-a opus cu îndârjire, însă Kaunitz a fost măgarul-de-câine care ne-a luat Bucovina, în 1775... Măcar de nu s-ar strădui atâta istoricii de curte să găsească circumstanțe atenuante, ba chiar absolviri de păcate în toate crimele...

••• Uite cum: Exact deasupra ușii de intrare în Zarcă, la primul etaj, se afla o altă... Era să zic: altă ușă, mai exact : un loc de ușă, un gol, o ușă fără toc - și fără... obiect... aparent. Mai îngustă - cam un metru înălțime - și mai scund (doi metri) avea, deasupra, bine înfipț

în zid o consolă cu un cârlig. De notat că, dacă Zarca, în general, nu se bucura de cine știe ce îngrijire (după metoda realist-socialistă, se dădea cu var peste cărămizile ce-și pierduseră mortarul, consola aceea era vopsită proaspăt, iar acoperișul, din tablă înflorită, cu încheieturi de plumb, era ca nouă... Execuția avea loc în felul următor: funia era prinsă în cârlig, lațul trecut în jurul gâtului condamnatului, iar acesta împins în gol...

•• De ce, doar ți-am spus că spânzurătoarea nu mai era folosită de pe timpul, vorba Câinelui Roș': lu' Terezmăria... Dealtfel Românii nu s-au slujit de spânzurători în zbuciumata lor istorie, pe noi ne caracterizează, ca să zic așa, bâta și piatra...

•• Cum ce faci cu piatra? Când ălălantu' doarme, tu vii, pâș-pâș, cu un pietroi - și-i crăpi capul! Dar e atât de simplu...

•• Bine, mai departe. Mai departe... Am așteptat. Șomlea cel bătrân nu dădea semn că s-ar grăbi - sau poate încă nu era gata "încălzirea" încredințată lui frate-său și a Clăpăugului. După câteva minute în care timp cei doi gardieni, ca și cum nici prin cap nu l-e-ar fi trecut că noi îi auzim - ne-au căinat în toate felurile), s-a auzit ușa Corpului de Gardă deschizându-se și cizmele plutonierului apropiindu-se. L-am simțit și pe Klapka încordându-se în aceeași clipă și, desigur, spunându-și: *coaieleșicapul* !

•• Fiecare se adaptează instinctiv situațiilor "cu bătaie", apărându-și acele părți din corp amenințate - așa că, aparent, n-ar fi fost nevoie să facem această repetiție, ca să nu uităm ce nu trebuie să uităm. Mulți, mulți deținuți făceau la fel - probabil toți, cu toții avînd ceva de apărat.

Șomlea cel Bătrân deschide ușa țarcului. Are o hârtie în mână. Se uită la Klapka, apoi la mine. Din nou la Klapka... La mine, din nou... Știam : nici șovăiala nu i-i sinceră, și ăsta e un truc de-al lor, învățat la școala de gardieni, dar stăpânit mulțumitor abia după un an de experiență (mai corect: experimentare). Șomlea, bestie bătrână, în uniformă de la înființarea Securității, stăpânea la perfecție toate "subtilitățile psihologice" ale meseriei... Deci, se uită la mine apăsător, îndelung, deci pe mine arătându-mă cu ochii și cu sprincenele, însă cu mâna îl arată pe Klapka:

«Tu!» zice.

Pe punctul de a se despica de răs: se aștepta să ne vadă pe amândoi năpustindu-ne întru executarea ordinului în coadă de pește. Ce desiluzie: Klapka anticipase - cu o optime de secundă - iar eu, care nu eram chiar ageamiu și fusesem portar de fotbal : învățasem să urmăresc, nu picioarele adversarilor, ci mingea... Or mingea nu pornise spre poarta mea - eu nu mă clintisem - nici măcar nu clipisem.

Dezamăgit, furios, Șomlea mi-a ars o palmă și-un picior în fund (mă văd silit să-ți explic : în momentul palmei, eram cu fața spre el, dar Șomlea știa cum să lovească - cu mâna - pentru ca în secunda următoare să te afli în "poziția" cea mai favorabilă unui șut în fund). Klapka se afla în ușa țarcului. Încordat, ca în poziție de start. Ca un alergător așteptând pocnetul pistolului...

«Dă-i drumu' la-nteres!», ordonă Șomlea.

Klapka pornește pe scări în sus.

Țin minte ; era o zi însorită, rece, limpede și, cu toate că mă aflam în situația în care mă aflam (fusesse luat șvabul înainte, ca mai "ușor", ceea ce însemna că atunci când are să-mi vină mie rândul...), trăiam același... aveam aceeași senzație ca totdeauna, la plimbare - pe de-o parte: mulțumirea, îndestularea, ghiftuirea cu acel ceva de care duceam lipsă - aerul - și graba de a profita cât mai mult de acest prilej, de a înfuleca, de a face provizii de aer ; pe de alta. Pe de alta... *Noi tot aici și tot bătuți în cuie...* Aerul curat, poate prea curat, prea tare pentru plămâni ca ai noștri, obișnuiți cu puțin și prost ; pentru carnea noastră de... ciupearcă, de Rigă Crypto - aerul îmi îndurera pe dinăuntru răsuflarea, pe dinafară îmi urzica pielea, îmi ustura vederea. Am început, ca de obicei, să tremur. Nu de frică - de aer. De un frig... Dar nu frigul din acel moment, ci de un alt frig, frigul care-mi rămăsese în carnea memoriei

tremuram de frigul de atunci

de frica de frig: decem-

brie '56, apoi ianuarie, apoi februarie '57 acolo, la înterne; ancheta ca ancheta, foamea ca foamea, dar frigul, frigul

fusesem arestat din holul

facultății, în pulover și în hanorac și așa rămăsesem, deși făcusem vreo cinci cereri de haine groase (la liberare, aveam să aflu că părinții erau și autori a vreo opt cereri aprobate - dar...), visam, pe lângă paltonul meu gros și cald și bun, paltonul meu cafeniu, de cartelă...

••• O clipă, n-am terminat cu

la Interne celulele numai din beton

și fier: paturile turnate în beton, masa și taburetele la fel, ușile, desigur, din fier - gardienii de pe culoar erau încotoșmănați în șube, încălțați cu pâslari, urechile căciulilor lăsate - iar eu doar în pulover și hanorac, în anumite schimburi vâram sub pulover, la spate perna de paie, în alte schimburi observau lipsa pernei, știau unde poate fi, ziceau doar, fără a ridica glasul:

«Scoate perna ! Nu-i voie...»

- trebuia s-o scot, în anume ceasuri

când eram mai puțin supravegheat, mă așezam pe dunga patului și-mi înveleam șalele cu pătura, însă această abatere se pedepsea pe loc, fie cu câteva labe (dacă gardianul era cumsecade), fie cu izolare, la "dulap", chestia aceea aflată între garsonierele 15 și 16, vis-à-vis de

Corpul de Gardă al Celularului

acolo suna un ceas dereglat dinadins, ca să ne zăpăcească și timpul - pe scurt: la Interne, în iarna 56-57 muream de frig, de foame, de anchetă...

••• Nu mai e mult și mă întorc, voiam să-ți vorbesc despre plimbarea de la Interne

am fost scos la plimbare pentru prima oară, după mai bine de o lună și jumătate de la arestare și abia apucasem să trag cinci guri de aer, că am fost dus înapoi în celulă, am protestat, am bătut cu pumnii în ușă, cerînd să vină ofițerul de serviciu - unul bătrîior, uscat, cu mustăcioară de frizer - și frizerul:

«Bineee...» și după cinci minute fusesem scos iar la plimbare, gardianul m-a băgat într-un țarc și mi-a zis:

«Acum o să te sature de aer!» și eu nu mi-am dat seama ce ascundeau cuvintele

eram după amiază, nu apucasem să mănînc pentru că, imediat după ce mă întorsesem de la anchetă, fusesem anunțat de plimbare - era pentru întâia oară, nu voiam s-o ratez - mă gîndeam: după ce mă plimb pe săturate, mă satur și de mîncare, ce importanță ca are să fie arpacaș - rece! - eu o să fiu sătul de aer - nu era foarte frig, dar se lăsase ceața: simțeam cum mă pătrunde pe după gât, pe sub mîne-ci, pe sub poalele puloverului, pătrundea prin fesul de lîună, m-am plimbat cei cinci pași, apoi cei șapte pași cîți se făcuse diagonala țarcului, am auzit pași, am bătut în ușă, dar n-a venit nimeni să vadă ce vreau, am întetit pasul, făceam mișcări cu brațele, dar de-geaba, nu izbuteam decât să lărgesc și mai mult intrările spre pielea și oasele mele a ceții de gheață, cam după un sfert de oră n-am mai simțit frigul: de sus, de la etajul cinci o mîână de femeie golise scrumiera, un muc de țigară, altul au căzut în țarc, erau năclăite de ruj solzos și îmbălate, numai o femeie poate să îmbăloșeze țigara, chiar de n-ar fi fost rujul aș fi știut că o femeie fumase

le-am adunat, le-am băgat în buzunarul de la piept al hanoracului - pentru cine le-o vrea, eu nu, dar văzusem pe plasa care acoperea țarcul ceva galben: coji de portocală, fuseseră aruncate pe fereastră ca și conținutul scrumierei, dar cojile nu pătrunseseră prin ochiurile de sîrmă, am început să arunc cu fesul, apoi cu un bocanc (îl prindeam înainte de a cădea pe ciment) și am reușit, aveam două bucățele de coajă - cea mai mare refuzase să treacă prin plasă - ceața mă pătrunsese pînă la os, nu mai aveam putere să mă plimb, dealtfel nici nu voiam să-mi cheltuiesc forțele, așa că-mi mișcam doar pielea, mărunt-mărunt, cum fac caii cînd se apără de muște (metodă învățată atunci, acolo), dar nici nu mă încălzea - am început să bat mai tare în ușă, iar după o vreme:

«Ce vrei, mă, de ce bați?»

«Am terminat plimbarea, vă rog să mă duceți la celulă», iar

glasul:

«‘Șteaptă !»- potcoavele i s-au îndepărtat, îmi venea să plâng de frig, simțeam cum mi se îngroașă limba, cum mi se împăinjenesc ochii, cum mi se răcește burta, știam că burta se răcește ultima și am bătut iar cu picioarele, după o vreme același glas:

«Ce vrei, mă?», iar eu, de astă dată plângînd de rușine, nu de frig, am zis :

«Vă rog să mă duceți la celulă, *vă rog frumos...*» - și el:

«Te-n pizda mă-ti! Aer ai vrut, aer ai!» și a plecat

și n-am mai

bătut în ușă, am rămas în picioare în mijlocul țarcului, cu mâinile lipite de coaste, cu gâtul scurtat, urmărind atacurile frigului și alungîndu-le cu câte un scuturat al pielei, numai în acel loc - și izbutisem, sau gândul că trebuie să alung frigul îl și alungase și am mai descoperit o metodă : îmi pliam pielea burții (fără ajutorul mâinilor, desigur) și, când ajungeam să fac să se atingă două pliuri, aveam impresia că *primesc* căldură din altă parte, de la alt corp, mult mai cald - când s-a întunecat bine, a venit ofițerul frizer și m-a întrebat dacă m-am săturat de aer, dacă plimbarea la aer îmi priise - eu tăceam, vedeam și tulbure și dublu, nu mă mai puteam concentra asupra eventualelor răspunsuri la întrebările puse și nu m-am dezmoțit decât abia a treia zi, după două sederi în biroul anchetatorului.

Tremuram de aer, tremuram de frica de frig - frigul băgat pentru totdeauna în oase și în miezul capului, atunci, la Jilava - în seara de Anul Nou, în seara de 31 decembrie 1957, la Jilava, când locotenentul Ștefan, cel care se temea de “radicale”, crezîndu-le insulte ne-a băgat la Alba pe mine și pe Ion Gănescu: în coridor, în fața ușii celei, ne pusese să ne dezbrăcăm la pielea goală ne lăsase doar cămășile, izmenele, zeghile, pantalonii și mantalele, aruncînd înapoi în celulă puloverele, obielele, prosoapele, ciorapii, căciulile

la Alba, sus, la

Turelă nu se afla măcar o mână de paie, până și tineta fusese scoasă, ca să nu avem pe ce ne așeza și odihni, afară noaptea era fosforescentă, zăpada scrâșnea singură, ni se părea că auzim clopote sunînd, bice pocnind - desigur, iluzie - ne-am plimbat toată noaptea (o vreme unul lângă altul, apoi de braț, apoi pe după cap), apoi toată ziua de 1 ianuarie ‘57, apoi toată noaptea spre 2 ianuarie și, în 2 ianuarie, a venit un gardian cu două gamele cu apă rece, noi am cerut să ni se dea, după regulament, pâinea și mămăliga și, la discreție, apă caldă și sărată - așa scria în regulament, dar sergentul a zis că așa-i dispoziția lui Ștefan, așa că am ajuns în 3 ianuarie, când plutonierul Marcu ne-a coborît “la murături”, o hală subterană în care, până cu un an înainte, se păstrasera butoaiele cu murături - ne-a dat de mâncare, ne-a dat apă caldă și ne-a băgat el însuși o tinetă, și un recipient pentru apă - era mai cald decât la Turelă, unde te aflai afară-cinstit, dar după câteva ceasuri aveam să ne dăm seama că, de fapt, e mult mai rău: la Turelă era ger uscat, pe

când aici, umezeala înșelător caldută ne-a dat gata, Gănescu era tuberculos, nu mai rezista, dinții începuseră a i se înălbăstri, nu-și mai putea ține gura închisă, voia să se culce, să doarmă, să doarmă, n-aveam cum să-l conving să n-o facă, așa că mă dezbrăcam de manta și de zeghe, le împătureauam în lung, confectionând "o scândură" de cârpă și îl lăsam pe Gănescu să stea întins «dar numai cinci minute!», strigam mereu, mereu cât alergam prin hală, doar în cămașă, apoi, când socoteam că au trecut cele cinci minute (cu siguranță cam repede - din pricina frigului se accelera timpul), îl rugam să se ridice, insistam și, în cele din urmă se ridica; nu de alta, dar aș fi înghețat eu

oricum, acolo, în hala aceea am avut timp să scriu pe perete, cu un capăt de sârmă titlul unui roman pe care-l și "scrisesem" povestindu-i-l lui Gănescu, iar el, la rândul lui "scrisesse" un scenariu de film.

Tremuram de aer. Până în momentul în care am auzit primul urlet. Înăbușit, se ghicea că i se astupase gura. Înăbușit și pentru că fereastra era închisă. Urletele lui Klapka au crescut, au început să fie din ce în ce mai ritmate, acum auzeam și loviturile, deși zgomotul lor ajungea cu o fracțiune de secundă în urma urletului...

••• A, nu: distanța era mică - șapte, opt metri - dar asta-i tehnica: urla înainte de căderea loviturii, doare mai puțin.

Din acel moment, precis, n-am mai tremurat - de frică, de frig. Din acel moment n-am mai fost singur

urletele au început să urce, ritmul să șchiopăteze, în loc de urlet sănătos, de țipăt, acum se auzeau horcăituri. Horcăiturile au început și ele să scadă. Scheaună, Nandi Klapka; din ce în ce mai slab și mai fără legătură cu loviturile care se aud distinct - după timbru îmi dau seama și unde lovesc.

Stătea rezemat de peretele de scândură al țarcului, cu urechile la pândă - la un moment dat m-am surprins numărând loviturile, dar m-am încurcat pe la unsprezece și abia după aceea mi-am dat seama că ar trebui să-mi fie rușine - și mi-a fost. Stăteam lângă perete, nu-mi mai era frică, nu-mi mai era deloc frică, dar îmi rămăsese rușinea că număraseram loviturile primite de un coleg - și fusese de parcă aș fi privit prin gaura unei chei. Vina vagă, dar sâcâitoare - ca s-o alung, mi-am propus să-mi fie rușine - îmi mai propusesem, îmi mai fusese, altceva nu mai aveam. Am început să spun, cu glas tare:

«Coaieleșicapulcoaieleșicapulcoaieleși...»

- și, rostind, constatam că mi-a trecut frica și că rușinea față de Klapka scăzuse, asta aducea cu o gură de aer proaspăt furată din timp în timp și iar îmi spuneam ce anume să apăr în primul rând și în ultimul atunci când mi-o veni mie rândul la

o singură dată m-a fulgerat un gând, mai exact: o întrebare, pe care n-o auzisem, mi se arătase ca scrisă: *dacă însăși constatarea*

că nu mi-e frică e un semn că mi-e foarte, foarte frică ?- dar am alungat-o, am reușit s-o alung, mai degrabă s-o șterg dinaintea ochilor, în acea împrejurare nu aveam nevoie de astfel de întrebare-răspuns.

Klapka n-a mai urlat. Așa: a început să neurle. Fulgerător.

Nici nu mai horcăia. Nu scheuna. Nu, nimic. Și totuși, atunci nici o clipă nu m-am gândit că el tace fiindcă ar fi murit. Am așteptat, *calm*, răbdător, să-i reaud glasul - pentru că așa trebuia. Loviturile s-au mai simțit o vreme, apoi, rușinate de lipsa de ecou, s-au așezat pe scaune, s-au culcat pe jos - pentru că sunaseră singure și fals - și de neacolo. Eu așteptam, *calm*.

Cam pe-atunci s-a petrecut o...Adică sigur atunci ? Ceva înspăimântător, lucru de care mi-am dat seama în celulă, atunci însă nu-mi fusese în nici un fel : ca într-o străfulgerare, mă văzusem în rolul lui Șomlea - inexact : nu în rolul lui Șomlea ci în al celui care - nu interesa numele - îl bătuse până mai adineaurea pe Klapka, iar acum, obișnuit cu asemenea întâmplări, așteaptă, *calm*, reîntoarcerea la glas sau întoarcerea glasului. Ca să reînceapă. Ca să reîncepem. Așteptam la gaură - ca în gura unei vizuine. Ca să reîncepem jocul. Sau ce era. Fusesem despicat, jumătate din mine fusese trimisă la gaură - dar nu, nu fusesem trimis cu totul, mutat acolo, la gaură, așteptînd ca Klapka să-și vină în fire, să-i trezească glasul, ca să mergem mai departe. Mai departe. Da, mai târziu, în orice caz, prea târziu, am înțeles ce se întâmplase și, cu ani și mai târziu, am priceput ceva mai mult: că atunci fusesem complicele lui Șomlea, nu tovarășul lui Klapka; că uneori suferința altuia, chiar a unei ființe apropiate nu trezește neapărat milă, compasiune ci, dacă e bine dirijată (?), întăritată, ca vederea sângelui atunci am alungat gândul ca pe o viespe - îmi spuneam :

«*Acumerândulmeuacumerândulmeuacumerândulmeu* »

Și m-am desprins de perete.

Ca să fiu gata.

Gata, de rîndul meu.

Am auzit ușa deschizîndu-se, apoi cizmele, de neconfundat, al lui Șomlea Bătrînul, pe dușumeaua coridorului, apoi un pocnet din degete - chemare; cele două perechi de cizme care până atunci tăcuseră și ascultaseră și ele, de dincolo de scîndură - s-au precipitat. Una din ele s-a oprit pe trepte. Cealaltă (după o scurtă pauză în care s-a auzit cuvîntul *apă*), a continuat să bocăne pe dușumea. Un zăngănit de tinichea. Cizmele lui Șomlea cel Bătrîn reîntrînd. Ușa închizîndu-se. Un robinet într-o găleată. Apa umple găleata. Celelalte cizme coboară ușor, cu șovăieli - cu siguranță e Clăpăugul, insuficient rodat. Coboară de-a-ndăratelelea, nesigur. Robinetul tace, găleata, plină, se izbește o singură dată de buza chiuvelei de fontă. Cizme împovărate dupăie, dezechilibrate (spre dreapta: Câinele Roșu e stîngaci). Ușa deschisă, înainte ca găleata să ajungă la ea. Pauză. Apoi ușa închisă. Cizmele Câinelui Roșu, parcă umilite că nu fuseseră lăsate se se uite și ele înăuntru, să vază, să arunce o privire - coboară tot de-a-ndăratelelea.

Apoi clar, ca pocnetul de bici, apa vărsată. Încă o dată. Și încă una - de astă dată mai degrabă foșnește. Pauză. Gâttejul Clăpăugului, clătindu-se întâi, ca să poată zice, în falset:

«Mai bin' l-ar 'pușca, să nu se mai canoniase'...»

Glasul lui Klapka țâșnește proaspăt, aproape lucios, aproape sticlind în soare ca o sabie. Dar sabia se dovedește a fi din oțel prost - se știrbește, licărul se întunecă văzînd cu urechile, mai repede decât mă așteptam. Horcăituri. Scheunat. Lovituri stinghere, fără ecou.

«Mer'i cu ai'la'...» - glasul Câinelui Roșu.

Cizmele Clăpăugului se grăbesc. Altă găleată goală zăngănește - de astă dată melodios și stins (găleată smălțuită). Robinetul curge iar, în sus. Cizmele lasă robinetul să urce, se întorc în prag.

Robinetul curge și curge, găleata e demult plină, încep să urăsc robinetul care îmi umple urechile cu nisip, nu mai pot urmări ce se petrece pe lume, mă lasă fără apărare, n-o să știu când

și cam pe-atunci când robinetul Clăpăugului și apa revărsîndu-se din găleată și apa gâl-gâind în țeava de scurgere și eu eram cu totul dezarmat, nu mai știam când are să se termine cu Klapka să-mi vină mie rîndul, urechea nu-mi era de folos, se lăsase ceața pe auz și mă întrebam: peste zece secunde? peste douăzeci? peste patruzeci?, nu contează, dar să vină odată - și-atunci am auzit un... - ba nu, greșesc, am auzit înainte de robi... A, nu ! *După* robinet am auzit, însă *înainte* ca ceața să mi se lase peste tot - dar ce contează ? Contează. Contează, contează, fiindcă înainte ca. Deși pare illogic, așa a fost : întâi s-a auzit răcnetul lui Nandi și numai după răcnet a venit...Și, Dumnezeuule, a fost răcnetul cel mai. Mai cum: mai aproape de moarte. Auzisem destule la Interne, mai ales sus, la anchete, apoi la Jilava, ce să mai vorbim aici, la Gherla - a pornit de foarte jos și parcă opintindu-se în urcuș, uneori sărind, știrbit, dar continuînd să... Degeaba, ce fac eu aici: încerc să prind în cuvinte? Dar ar trebui, pe lângă talent - eh, talent, dă-l dracului de talent, spuneam că fusese illogic: întâi urletul lui Klapka și numai după ce el și-a luat avînt, cumva pe fondul lui, a venit Șomlea cu grohăitul. Deși în realitate, sigur fusese invers: urletul lui Klapka fiind cauza grohăitului șomlesc. Dar. Dar grohăitul a fost scurt, înfundat. A lăsat numaidecât loc înjurăturilor. Apoi urletul lui Nandi a fost astupat, mecanic, i-a fost astupată gura, simultan producîndu-se multe zgomote, unele inutile, altele decurse din astuparea gurii : bușeli, lovituri înfundate, icnete (le distingeam pe cele de efort, ale lui Șomlea de cele ale lui Klapka : de durere). Apoi din nou urletul lui Klapka, de astă dată liber. Zăngănit de găleată goală, răsturnată. Zăngănit de bare metalice. Bușiturile continuă, din ce în ce mai dezordonat, glasul lui Klapka fiind acum un scheunat neînterupt, loviturile nu-l pot frînge, nici șterge. Pentru câteva clipe cineva îi înfundă gura. Dar numai pentru câteva clipe. Am înțeles că acolo se întîmplase ceva în afara programului, ceva care, de obicei, nu se întîmplă. Nu-mi era frică, nu-mi era decât... grabă: de

s-ar termina odată! Această așteptare, grabă s-au povârnit într-o altfel de așteptare, altfel de grabă, vreau să spun : acum așteptam altceva - desigur și aici așteptam un rând la ceva, dar acum așteptam altceva, la altceva și mi s-a părut că-mi slăbise bășica, m-am pipăit pe sub fustă-pantaloni, nu m-aș fi mirat dacă aș fi dat de ud - însă Câinele Roșu care mă pândește prin gard:

«Ce ai, mă ? Te-ai pisat pe tine?» - n-am răspuns, el a continuat: «No, las', că-ți vine și ție rândul': te piși tu și te caci pe toată părț': pe nas-gât-urechi!»

Clăpăugul găsește că tovarășul și inițiatorul lui în gardienie rostise ceva nemaipomenit de înțelept - și mai ales înveselitor. Se pornește pe râs. Înăuntru nu se mai aud loviturile. Doar scheunatul subțire, firav, rămas într-o ață. Eu, deși verificasem, mă simțeam pisat, dar nu îndrăzneam să mă repipăi.

În sfârșit, ușa se deschide - ușa lor, pe care eu din țarc n-o văd. Gâfâitul lui Șomlea:

«Lòți-l pe-ăsta ș-aducèți-l pe ștudent!»

Cei doi au dat fuga, bocănind pe scări. Șomlea cel bătrân vine și deschide ușa țarcului. Nu mă vede, cu toate că la mine se uită: în direcția mea, dar privirea nu găsește nimid din mine de care să se agăte, trece mai departe, căutînd altceva, pe altcineva... în țarcul de zece metri pătrați. E fără caschetă, pe sub tunica descheiată, de la subțiori năboiește sudoare iute, de cal alergat, maioul e ud leoarcă și tunica înnegrită sub braț. Brasarda cu OS e alunecată până sub cot. Gâfâie într-una, are ochii albi, vitroși, albiți. Își pipăie mecanic coapsa stângă, gâfâie, mormăie ceva din care deduc:

«'Ț precista mă-ti! 'Precista mă-ti!» și caută, caută ceva, pe cineva, în țarc.

Eu, în poziție de drepti, gata. Gata de... gata să trec la rând. Dar Șomlea nu are ochi pentru mine. Se dă, stângaci, la o parte din ușa țarcului : Câinele Roșu cu Clăpăugul îl aduc pe Klapka. Deși amândoi sunt voinici, cu toate că șvabul nu atârănă mai mult decât o oaie, gardienii cară din greu o povară care-i covârșește. Nu au destulă putere și nici îndemânare - ei, care căraseră sute de oameni, de sute de ori, așa. Gâfâind, îndemnîndu-se, înjurînd (Câinele Roșu), scuzîndu-se (Clăpăugul), tropotind, împleticit și în contratimp.

În prima clipă nu văd decât picioarele goale, stropite cu noroi - acel noroi special rezultat din praful de pe dușumelele murdare unse cu motorină. Din ușa țarcului, cei doi îl balansează pe Klapka:

«Hei-rup, una... Hei-rup, două. Hei-rup, 'șaaaa!» - și-l aruncă în mijlocul țarcului. Mă reped spre Klapka, să-l ajut să se ridice, să-l ajut să... nu știu ce o să fac, văd eu, dar... Dar o cizmă - care mă aștepta: cum mă mai aștepta cizma Câinelui Roșu, să fac mișcarea asta, ca să-i vin lui în cizmă - mă ia pe sus și mă azvârle peste Klapka în peretele pavilionului Fabricii. Glasul lui :

«Di ce pui tu mâna pe el, mă!?!», iar Clăpăugul:

«Di ce, mă, haaa?» - și, ca bun ucenic al Câinelui Roșu, se apropie și-mi arde și el un picior în burtă - tocmai mă ridicam (ce să-mi facă el mie, dacă îi venisem atât de bine la... îndepicior?).

«Nò, ian' trej' la-nteres!», zice Șomlea cel Bătrân.

Mă supun. Ies din țarc. Dar, odată în curte, plutonierul zice, de pe trepte:

«Mai țânêți-l on chic, colò,-n curte».

Am rămas dezorientat și dezamăgit - ei, da - între cele două uși: a țarcului și a Zărcii. Câinele Roșu închide îndărătul meu țarcul și zice:

«Ce stai, mă, așe, ca hițalu la pòrtă noo?» și-și însoțește întrebarea de o lovitură de cizmă în fund. «Mer'i colò,-n alarmă», zice, eu mă apropii de zidul Zărcii, ca cel mai aproape, «Nu colo, mă! Dincoaci!», mă răsucesc, să văd unde-mi arăta, dar nu apuc să-i văd ochii: alt șut în cur mă dă cu capul de perete, «Di ce-ai ieșât din alarmă, ha? Ț-am dat io ordin de să ieș'?» , înalț mâinile și-mi cuprind capul acolo, la zid - «Mă, tu eș' pruoos' ? D-apăi tu te pretinz ștuden' și nu pricepi atâta lucru, ce-i aia alarm'?».

Ba da, pricepeam foarte bine: că, până să-mi vină rândul acolo, înăuntru, aici, afară, cei doi or să glumeze din plin. Din nou mi-am spus : *coaieleșicapul*. Și am rămas pe loc. Dar Clăpăugul m-a apucat de un cot, m-a răsucit și mi-a făcut vânt spre Câinele Roșu. N-am putut să-l evit - m-am rezemat cu palmele în pieptul lui. Supărat foc că-l atinsesem, m-a trimis înapoi cu un brânci. Clăpăugul:

«Di ce mă-mpinji, ha?» și m-a trimis înapoi, iar Câinele și el - uite-așa, câteva drumuri în care n-am încasat nici o lovitură, doar îmbrânceli.

Apoi Câinele Roșu mi-a ordonat iar să stau în alarmă:

«La păretele de la țar', mă!»

M-am așezat cuminte - la peretele țarcului. Îi auzeam îndărătul meu, șoptind, chicotind, îndemnându-se unul pe celălalt, parcă cerînd întăietate... Poziția de alarmă e cum nu se poate mai nenorocită, când te aștepți să fii lovit: nu vezi lovitura și nici n-o auzi; dacă lovitura ar veni din spate, ar mai merge. Dacă în ceafă, mi-aș fi turtit botul de scânduri; dar puteau să mă lovească în șale, în noadă, sub genunchi, în mușchii gemeni, în tendonul lui Achile - cunoșteam toate nuanțele de durere - fără să mă pot apăra. Nu-mi puteam proteja (un fel de a spune) decât, poate, obrazul: încordîndu-mi brațele cuprinzînd strâns capul între coate, coatele proptite cât mai apropiat în perete - ceea ce făcusem eu. Iar acum așteptam, așteptam lovitura aceea care să mă prefacă în cârlig. În șale ? la rinichi, noadă, tendon?

Am chiuit ca o fată mare, pipăită... viril. Am început să țopăi, gâdilat.

Cei doi se prăpădeau de rîs ; își băteau genunchii cu palmele, frînți de mijloc:

«Nò, ian' lasă-mă și pe mine-on chic...», zice Câinele Roșu - de unde am dedus că Urechilă fusese cel care încercase...

Dar eu ieşisem din alarmă, luasem mâinile de la ceafă şi mă rezemasem cu spatele de peretele ţarcului.

«Trej', bă,-n alar'!», încep să strige amândoi.

Dar eu... Eu nu trec. Mai bine să mă lovească din faţă, decât să...

••• Ei, ce-mi făcuse! Îmi. Îmi băgase degetul în...

••• Ei, ba da! Căci așa sântem noi, autenticii, băştinoşii dacişiromanii. Aşa se distrau ei, în cadrul stânelor patriei, când oile păşteau liniştite ori zăceau - cine-o fi spus că ciobanul român suflă-n flueroaie, ba chiar şi-n fluierişcă, în timpul său liber? Şi angajează discuţii metafizice cu oaia năzdrăvană? Şi se gândeşte la moarte, senin? Eu n-am văzut asemenea ciobani. Ciobanul nostru român, măi frate, el când nu cujetă, profund, la niînica, îşi petrece timpul cu băgarea deştolului în curul altui cioban român - după care se cracă de râs.

••• Bun, hai să cedăm pudibonderiei: au încercat să mă zmulgă de lângă perete - reuşeau, dar nu reuşeau să... Să mă... Dar nu reuşeam să mă răsucesc, să mă pună în poziţie optimă - cum ar veni...

••• Pe scurt, nu mă lăsam: mă zbăteam, mă lăsam la pământ, mă suceam - şi rămâneam mereu protejat. M-au fugărit prin curte, chiuind, tropotind, strigînd ca la ei, la stână:

«Nu-l lăsa, mă!»

«Pune mâna pe el!»

«Lupu la uăi, 'uă!» - aici, schimbau accentul, făcîndu-l să cadă pe ultima silabă a lupului...

«Şo pe el, că n-are glonţă »

Mureau de plăcere, se dezmoţiseră, Clăpăugul căpătase un obraz de sfeclă roşie. Noroc de Şomlea cel Bătrân că-mi face semn să... - ce fel de noroc, aveam să constat.

Intru. În Corpul de Gardă al Zărcii.

Pauza fusese folosită de Şomlea ca să facă ordine în încăpere. Nu ştiam cum arătase înainte - dar urechi n-am?

Trei metri pe şase; uşă în mijlocul unei laturi lungi - cea dinspre coridor; fereastră în stînga intrării - cea dînd spre ţarcul de plimbare; în dreapta: un dulap Fichet, un birou, un taburet; pe lângă peretele opus uşii, pe jos, aşezate cu vădită grijă: răngi de toate calibrele, ţevi metalice, funii, câteva lanţuri uşoare, un lanţ greu, cu şuruburi, un snop de bâte legat cu sârmă neagră...

Podeaua learcă de apă. O mătură neîndemînatică încercase să împrăştie băltoacele, nu reuşise decât să întindă nişte dăre de nămol cu aţe de sânge şi stele multicolore de motorină.

Mai era un taburet. Binecrescut, zic:

«Bună ziua».

Şomlea tresare, gata să mă ia la poceală:

«Ce, te crez' jmegher?», însă Istrate:

«Bună ziua, domnuu...» - se întoarce, ia de pe birou o hârtie, citește ceva, apoi rostește numele meu (pe care abia acum îl afla...).

Nu glumea. Nu se prefăcea. Și el era binecrescut. Nu știu ce vor fi fost părinții lui, dar el însuși: învățător. Ca părinții mei. Se reze-mase de dunga biroului și, cu două degete își trăgea de sub tunică manșetele foarte albe ale cămășii. Cu butoni de aur. Cu cap de mort.

Șomlea își făcea de lucru: împingea mai încolo niște lanțuri, trăgea mai încoace răngile de fier, muta cu un sfert de metru mai la dreapta taburetul, apoi cu jumătate de metru mai spre fereastră... Apoi iar în vechiul loc...

«Poftiți mai aproape, domnuu...», zice Istrate și-mi face semn cu o mână delicată și albă.

Mă holbez ca un prost la mâna aceea care abia cu trei minute în urmă... Cu Klapka... Nimic, de parcă niciodată acea mână nu s-ar fi întâlnit cu urletele lui Nandi - să le fi auzit eu cu adevărat? Mă apropiu cu doi pași...

«Da' galentu-ălalant un'e ți-i?», mă întreabă Șomlea, indignat că apărusem așa, încălțat doar cu un galent, în fața lor.

E gata să-mi ardă iar o labă. Istrate îi face semn să mă lase-n pace. Ia din nou de pe birou hârtia de pe care citise numele meu. Se vede cât de colo că e un adevărat intelectual numai după cum ține hârtia în mână : ceilalți, Goiciu, Șomlea, chiar Tudoran ar fi ținut-o ca pe-o bătă ori ca pe-o pușcă. Istrate însă, fostul învățător, intelectualul Gherlei, avea deprinderea hârtiei. Începe să citească, intonînd corect, punînd virgulele la locul lor (desfătare intelectuală!):

«Pentru instigare la tulburări în locul de detenție... ați fost pedepsit cu douăzeci de lovituri la spate».

Citise cu glas aproape cald. De parcă m-ar fi anunțat că mi se acordase un premiu. Nu grozav și nu doar eu primeam distincția - de aici relativa moderațiune a tonului. Eu, din ce în ce mai derutat : știam de la alții că acest Istrate, fost învățător, e în stare să-ți dea cep burții cu degetul mic, cel cu unghie faină, să despice în sus și, fără grabă, să vâre mâna întreagă în burtă, să-și înfășoare mațele pe degete - și să tragă - a, nu brutal, nu brusc, ci delicat, centimetru cu centimetru - rămânînd calm, politicos, binecrescut. Știam, dar... Adevărat: auzisem urletele înfiorătoare al lui Klapka - nu se putea să fi "lucrat" numai Șomlea, asudatul, iar Istrate să fi făcut figurație, dar... Dar acest glas, aceste maniere, aceste gesturi... Ce legătură între poveștile înfricoșătoare spuse despre el, despre cruzimea lui, rece, între răcnetele neomenești auzite de mine adineauri și acest domn bine îmbrăcat, în uniformă lui curată, bine călcată, cu manșetele cămășii foarte albe, cu mâinile fine, cu obrazul deschis, bărbierit cu îngrijire?

«Da, bine», zic - ce altceva să fi zis?

«Așadar, ați luat la cunoștință», zice Istrate. «Abatarea dumneavoastră, foarte gravă, n-a fost, totuși, deferită justiției. Ci urmează să fie pedepsită aici, la noi, cu douăzeci și cinci de lovi...»

«Douăzeci», zic.

«Ce, măăă!?!», urlă Șomlea, năpustindu-se iar, cu pumnul ridicat, ca un actor prost, însă Istrate, cu un gest de plictis, de scârbă, îl oprește, îl îndepărtează de la sine.

«Mă rog?», se întoarce spre mine, întinzînd urechea.

«Prima oară ați spus: douăzeci, acum ziceți de douăzeci și...»

«A, da?», face el jenat. Așa am spus. Să verificăm, să nu facem vreo greșală, să nu comitem vreun abuz...» - se uită la hârtie, se uită, apoi zâmbeste: «Îmi cer iertare, am greșit, greșala îmi aparține în întregime: am spus douăzeci, or aici scrie clar: douăzeci și cinci - doriți să vă convingeți?» și îmi întinde hârtia.

Eram pe punctul de a o lua. Și, deci, de a-i confirma spusele, prin verificarea scrisului. Or, într-o singură secundă (sau mai puțin) s-au petrecut două evenimente: cred că există o ordine, deci primul: acolo unde arăta el cu degetul nu era scris de mână vreuna, necum două cifre și nu era scrisă cu litere vreo cifră mai mare de zece (dar nu era *zece*, avea cinci litere - deci nu era *opt*, nu era *doi*, nici *unu* - să fi fost *cinci*?); al doilea "eveniment": atât de amabil până atunci, văzînd că întind mâna spre hârtie - de el oferită - a tras-o-ndărăt cu violență și, mi s-a părut: cu frică - de care m-am speriat eu: să te ferească Dumnezeu de fricosul înarmat...

«Nu, mulțumesc», am zis, când nu mai putea fi vorba de verificat.

Istrate, calmat, revenit cel dinaintea hârtiei, ridică din umeri, adică îi pare rău că nu accept, dar nu insistă.

«Asta fiind pedeapsa, conform regulamentului, ne vedem puși în situația de a o executa», zice. «Nu-i nici o plăcere, pentru noi, chiar dacă credeți contrariul...»

«Da», zic, mecanic, mă trezesc: «Nu !», zic - și zic: «Douășcinci la spate ?»

Șomlea a priceput ce anume accentuasem, așa că intervine:

«De nu-ț' convine la spate, ți le dăm în cap!»

Istrate tușește în direcția lui.

«Bine», zic și ridic din umeri, «atunci să...»

«Cu permisiunea dumneavoastră», mă întrerupe Istrate, «pot să înțeleg că nu aveți nimic de obiectat împotriva justetei acestei pedepse?» - eu clipesc mărunț-mărunț, ca în lumină violentă, nu înțe-leg ce spune. «Dacă nu vă cer prea mult și nu vi se pare că vă deranjez, v-aș rămâne îndatorat dacă ați semna aici, de luare la cunoștință...» - își scoate stiloul.

Șomlea rânjește. Eu, în continuare dau din pleoape: n-am auzit ca vreun deținut, înainte de a fi bătut, să semneze de "luare la cunoștință". Însă Istrate e perfect serios, calm, binevoitor, răbdător - mâna întinzînd stiloul nu obosește, nu-și pierde răbdarea...

Numai că nu văd nici o hârtie...

A-ha: încă o eclipsă de-a lor. În capul lor pătrat *a semna* se leagă numai de instrument, nu și de suport; de stilou - fără hârtie. Ce faci:

intri în jocul lor? Tot acolo ajungi - adică nicăiri (atât, că pe un drum ocolit). Ființă normală, întrebi: «Unde să semnez?» și cauți din ochi hârtia care nu e, iar el ia această normală întrebare drept încuviințare, ba chiar desăvârșire a actului propus de el când te îndemnase să semnezi de luare la cunoștință.

Știu de la tata, am învățat ceva și de la mine: lucrurile drepte sunt cele simple; în relațiile cu răul, nu te slujești de jumătăți de măsură, de nuanțe - mai ales că nu tu conduci jocul.

Stiloul lui Istrate nu s-a clintit din fața ochilor mei. Fac din cap un gest prin care vreau să dau de înțeles să nu ne cramponăm de fleacuri ; să trecem la obiect. Istrate insistă cu stiloul:

«Vă rog să-l luați, domnuu...» - și iar mi-a uitat numele.

«Nu semnez nimic», zic.

«Ce, măăă?!» se miră Șomlea, ca el. «Da' ce, oar' eș' de capu' tău, aicea?»

Istrate îi face iar semn să nu se amestece, dar fără să se arate iritat că plutonierul se bagă mereu unde nu-i fierbe oala (ba îi fierbe - în piesa lor căcăcioasă).

«N-am înțeles - ați spus că nu semnați? Să mă fi înșelat auzul?», face Istrate.

«Nu semnez».

«De ce?», întreabă el grijuliu, ca un medic. «Sau poate... Poate nu știți carte...» - de pe acum se arată întristat de eventualitate.

Șomlea chicotește gros și mută, mai încolo găleata, răngile, taburetul...

«Din câte știu, sânteți student», zice Istrate. «Și... scriitor!», adaugă cu ironie, ridicînd din umeri, de parcă ar spune că el n-are nici o treabă în asta.

«'Ăspunde, 'uă, cân' te-ntreabă cineva!!», urlă Șomlea.

«Ați fost condamnat pentru... un roman...», zâmbeste Istrate. «Bun, prost, nu contează, interesează că, dacă l-ați scris, știți carte - doar dacă l-ați dictat, așa cum făcea Dostoievski». (nu știam că Dostoievski își dicta cărțile - Istrate știa, domnule!) «Sau poate doriți să semnați prin punere de deget...» - își pusese stiloul în buzunar, înăsturase cu grijă capacul. «Mai gândiți-vă: până vă hotărîți, noi ne vedem de treabă - de acord? Atunci să trecem la punctul doi de pe ordinea de zi» - oftează, depune hârtia pe birou (unde o fi fost până atunci: în mânecă?), se întoarce : «Dacă aveți intenția să contestați hotărîrea - în general sau numai numărul de lovituri sau locul: la spate - tovarășul ofițer de serviciu o să vă pună la dispoziție hârtie și toc...»

«Când?», întreb.

«Mă rooog? Fiți amabil, repetați, n-am înțeles...- ziceați că...?» - își apleacă urechea spre mine.

Șomlea grohăie.

«Voiam să știu dacă pot scrie contestația acum», zic.

«Aaaa, contestaaația... Din păcate timpul ne e măsurat, dar după

ce terminăm, cu cea mai mare plăcere, o să vă conducă tovarășul ofițer de serviciu la grefă, o să vă pună la dispoziție un birou, o încăpere liniștită unde n-o să vă deranjeze nimeni, o să vă dea hârtie și toc și...»

«Când, *după* ?», întreb, dar Istrate nu mă aude :

«...cu condiția să vă puteți folosi de toc și de hârtie, că adică sânteți știutor de carte - ei, sânteți de acord?»

«Nu. *După*, contestația n-o să aibă nici un rost».

Istrate râde :

«V-ați imaginat vreo clipă că înainte ar avea?»

Zâmbesc și eu (noroc că nu mă văd) și zic:

«Nu, nu mi-am imaginat - am sperat. Chiar dacă n-are rost, cum ziceți, nici înainte nici după, eu contest înainte de a fi pedepsit - așa e logic. Fiindcă nu puteți pedepsi un nevinovat».

«A-ha. Logic... Sânteți nevinovaaaat... Ei bine, o să scrieți că sânteți nevinovat - ce mare greutate !»

«Când o să scriu că sânt nevinovat: *după* ?» - bănuiesc că am zâmbit iar...

«Principalul e să nu depășiți termenul de șapte zile de la data hotărârii - scrie aici: în termen de șapte zile de la... contestație...»

«Șapte zile, începând de la ce dată?», întreb, Istrate își mângâie cu vârful unei unghii vârful nasului și se uită cruciș:

«Când v-ar conveni să fie datată hotărârea? Alaltăieri sau acum șapte zile?»

«Peste șapte ani - bine, o să v-o trimit prin poștă - tot e ceva.»

«În acest caz, vă recomand s-o trimiteți recomandată», zâmbește Istrate. «Chiar cu aviz de primire, ca să fiți sigur» - acum zâmbea asimetric.

Adică rânjea nestingherit. M-a trecut un fior.

«Mă liberez poimâne, pe data de 21», zic - speram că asta va constitui o frână în calea lui...

«Vă urez liberare plăcută», zice el, apoi : «Am impresia că vă roade o nemulțumire - o pot afla?»

«Da», zic. «Nu sânt deloc sigur că o să mă pot sluji de toc și hârtie după - vreau să zic : după ce o să mă bateți».

Istrate își scurtează gâtul, jignit:

«Aaa, dar de ce folosiți asemenea termeni - ca *bătaie*? Noi nu batem...»

«Atunci după ce-o să mă omoriți în bătaie...» - încercam și eu marea cu degetul.

Istrate cu totul ofensat:

«Să vă omorîm? Noooi? Am omorît noi pe cineva, vreodată - puteți proba?»

Asta era: ca și la anchetă - dacă au aceeași profesori; dacă sunt cu toții securiști...Te neutralizează, pe tine, victimă, doar cerîndu-ți "probe" - știi ei că tu știi că nu poți.

Somlea a intervenit și el, bănănăie:

«Asta-i numa scorniala dușmanului de clas'! Că numa dușmanu' de clasă scorniește, că nu mai știe ce să scorniască de noi, clasa...

«Bine», zic, «vă stau la dispoziție».

Istrate se dă jos de pe dunga biroului, se apropie de mine, îmi pune o mână pe umăr:

«Se vede că sânteți un adevărat intelectual, nu ca derbedeul de-adineauri, vagabondul de frontierist care...»- și mi-l arată pe Șomlea, același actor prost care, la comandă se frânge de mijloc și-și pipăie, strâmbându-se, coapsa stângă, imediat deasupra genunchiului:

«Să mă duc la-nfermelie, să-mi de ceva , de să nu să-nfecteze...»

«L-a mușcat de picior ca un câine turbat - să te vaccinezi împotriva turbării, tovarăș ofițer de serviciu! - dar să nu pierdem vremea, până și capitaliștii zic: taimizmani...» - zâmbește. «E de datoria mea să vă întreb, dreptul dumneavoastră să decideți: stați singur sau vă legăm?»

După câteva bune secunde de șovăială - cu asta chiar mă surprinsese, bestia! - zic:

«Nu mă legați, stau singur».

«Vă atrag atenția că, dacă sânteți legat nu riscați nimic, dar dacă nu, există riscul să vă zbateți, din greșală să fiți lovit în testicule, la rinichi...»

«Nu, nu! Stau singur, nu mă zbat!!»

«Ôr pòte mă muști de chicior, ca ăla, că-ț' spintec și țâie gura, u'te-așe!»

... Dă-mi voie, ajung și acolo. Acolo... Deocamdată...

Deocamdată nu-mi aduc aminte când anume a schimbat Istrate tonul... Cred că în clipa în care... A, d :

Deci, Istrate a insistat să mă las legat. Ca nu cumva, din greșală, mă rog frumos, să fiu lovit în anume locuri - ca și cum ei înșiși n-ar fi bătut numai în acele locuri - la rinichi, la testicule... Eu l-am rugat să nu mă lege, asigurându-l că am să fiu cuminte, că n-o să mă zbat. Și, înainte de... Da:

Istrate mi s-a mai adresat o dată cu dumneavoastră:

«Dumneavoastră», zice el, «desigur știți că fiecare organism are un nerv sciatic. Dacă nu sânteți legat și, cine știe cum, din greșală nervul respectiv e atins, o să zvâcniți din picioare ca broasca electrocutată - cunoașteți fenomenul de la fizică, nu? Și-atunci, tot din greșală, s-ar putea să-l loviți pe tovarășul ofițer de serviciu, ș-atuuunci...»

«Nu, nu-l lovesc!», l-am asigurat, ca și cum asta ar fi depins numai de mine.

«Și-atuuuunci, stimate doooooomn...», continuă Istrate, iar Șomlea:

«Ș-atuncia intri pe mâna mè!»

«Stau singur, nu-i nevoie de...», zic. «Unde trebuie să...?», întreb, căutînd din ochi "locul".

Și-atunci... Ei, da, atunci Istrate zice - tonul i se păstrase același:

«Atunci, ia,-n pizda mă-ti, taburetu-n brațe!»

Mărturisesc, turnura de vocabular nu m-a șocat. Ba mi-a plăcut - hai: nu mi-a displăcut, m-am simțit deodată mai puțin stingher, lucrurile redeveniseră ele, la locul lor.

Șomlea așază taburetul (cel pe care-l tot plimbase) în mijlocul camerei. Știam cum trebuie să mă slujesc de el... Dar atunci nu știam dacă ei vor să-l folosească...

«Cu sau fără?», întreb.

Șomlea, încurcat - băgase de seamă că pantalonii mei sunt doar cu numele - nu știa ce să spună. Îl consultă din ochi pe Istrate. Apoi întreabă în șoaptă:

«Cum să hie, s' trăiț': cu, őr fără' de?»

Istrate, după câteva secunde, face un gest de clemență:

«Cu!» - asta însemnând că îmi puteam păstra pantalonii.

Dar nici nu apuc să pricep favoarea care mi se acordase, că își schimbă părerea:

«Mai bine fără...»

«Jos nădragii, mă!», ordonă Șomlea.

Îmi dezumb pantalonii, însă Istrate (prea multe șovăieli în aceeași zi):

«Nu-i scoate de tot, lasă-i așa, în vine».

Ori în vine, ori jos de tot era același lucru cu niște pantaloni fără tur și fără craci. Le dau, totuși drumul pe călcâi și mă aplec să iau taburetu-n brațe...

... Da, soro, la noi muuulte chestii se iau în brațe...

Uite-așa: mă aplec, îmi lipesc burta de tăblie în așa fel, încât picioarele și trunchiul să facă unghi drept exact unde se termină tăblia. Vezi? Cu mâinile mă prind zdravăn de picioarele... dinspre mâini, iar picioarele - ca să nu cedez ispitei broaștei electrocutate - încerc să le vâr pe după stinghia taburetului...

«Nu-i ghine!», zice Șomlea. «Hai să te legăm, mă, o să ne zăci mulțam...»

«Nu-nu-nu, stau singur, mi-am băgat picioarele, n-o să pot lovi...» - și pentru că pantalonii îmi încurcau gleznele, mă debarasez de ei, vâr picioarele după stinghie... «Gata!», zic.

Istrate vine în dreapta mea și pune o talpă pe una din stinghiile laterale - ca să stăpânească totul când va începe dansul. Îl aud deasupra:

«Gata, tovarășu?»

Lui Șomlea i se adresa, nu-i eram eu tovarășul. Glasul lui Șomlea:

«Gata, tovarășu - cu asta őr cu asta?»

O mișcare a taburetului mă face să înțeleg că Istrate alesese.

«Ești gata?» - acum pe mine mă întreabă, atingându-mă cu genunchiul în coaste.

Nici n-apuc să răspund, că pică din senin prima lovitură. Urlu -

mai degrabă icnesc. Șomlea se oprește:

«Nò, păi dacă zghieri, ‘ț, punem căluș, așe să știi!»

«Nu, nu mai zbier!», zbier.

Au început să cadă celelalte. Cu atât mai cumplite cu cât, tăcînd, nu le puteam lua din putere. Ca să mă țin bine, să mă stăpînesc - convenția era convenție, trebuia s-o respect - am început să le număr:

«Ddddouă... plus una - trei! Ttttrei... plus una - patru! Ppppatru...» - umpleam timpul dintre lovituri, era ceva. Când am ajuns la: «Șșșșase... plus una», am renunțat. În loc de “șapte” am făcut: «Fffff...», ca atunci când te arzi ori îți scrintești un deget de la picior. Am abandonat numărutul și pentru că, atent fiind la... succesiune, nu eram atent la altceva, la esențial: la lăsat moale.

Mă străduiam să las-moale, dar pe de o parte poziția în care mă aflam pliat, subția până la... dispariție fesele, oricât de consistente ar fi fost, or eu, în acel moment, chiar “întins” n-aș fi avut acele relie-furi... Așa că trei sferturi din lovituri nimereau în oase. Când ești lovit în os, mai ales în articulații, ai impresia că oasele îți părăsesc carnea, o străpung, sparg și pielea, ca să iasă afară.

După vreo trei lovituri de la abandonarea numărutului, vine una care mă amortește. Îmi atinsese un nerv, poate chiar sciaticul domnu-lui Istrate... Cele ce au venit după mi s-au părut șterse, fade, parcă ar fi căzut pe oasele, pe carnea altcuiva - m-am speriat: dacă rămân așa pentru totdeauna? Așteptam nerăbdător lovitura care să mă doară, sănătos, cea care să-mi umple gura de salivă și urechile de câlți - ca să mă asigur că n-o să rămân amorțit.

Încetul cu încetul loviturile s-au apropiat de mine s-au făcut simțite, apoi dureroase - apoi insuportabile. Mi-a venit inima la loc: fusese ceva trecător. Apoi a mai venit una care care mi-a împrăștiat amorțeala până în ceafă, până în umeri, până în vîrfurile degetelor : o amorțeală dureroasă. Și din nou panica : dar dacă, de astă dată...? Le auzeam, dar le simțeam cu carnea altuia, sau nu puteau ajunge cu durerea lor până la mine din pricina “barajului” alcătuit din durerea amorțelii? Mi-am zis:

«De astă dată, chiar m-a...»

Nu urlam, nu mă zbăteam (și, bine-nțeleș, uitasem că-mi propu-sesem să țin moale), singura preocupare fiind: m-a amorțit, ca adinea-uri, pentru o scurtă vreme, sau...? Dar cum să verific? Poate că sensibilitatea la durere e una, iar imposibilitatea de a mă mișca, alta. Că, acum, nu simt loviturile, nu înseamnă că nu-mi pot mișca picioa... Hai să verific:

Am luat mâinile de pe picioarele taburetului și, imediat după o lovitură, am zvâcnit - ca electrocutata...

Am vrut să dau doar din picioare, dar cum mi le băgasem de la început după chinga taburetului... Ne-am rostogolit pe dreapta, cu tot cu taburet. Și peste piciorul lui Istrate .

Ceea ce a urmat a fost un fel de recreație; un popas. Binemeritat.

Istrate era furios că-l lovisem - am impresia că abia-l atinsesem; Șomlea, furios că-l întrerupsesem : avea ritmul lui...

Au început cu mine un parter: Șomlea cu bâta și cu picioarele, Istrate numai cu picioarele. De loviturile venite de sus, de la bâta nu mă puteam feri: nu le vedeam - nu le vedeam, pentru că trebuia să fiu atent la pericolul cel mare: patrupicioarele. Cizmele bine umplute ale lui Șomlea, cizmele burdușite cu picioare ale lui Șomlea au devenit cu timpul... Ei, da, timpul se dilatase ori se zbârcise, dracu să-l ia, nu mai era el, vreau să spun că învățasem picioarele lui Șomlea de la al doilea șut. Pentru că plutonierul, butucănos, greoi, prea bine hrănit, avea reflexe târzii ; era previzibil. Ca să lovească, avea nevoie de avânt, iar avântul era urmat, neapărat de lovitura care decurgea, firesc, din acel avânt. Șomlea nu știa să feinteze, să simuleze, să facă diversiune (ca Istrate), cizmele lui se trăgeau înapoi, după care veneau spre mine exact pe linia de avânt și în ritmul pendulului - adevărat, cu altă viteză, cu altă forță. Dar eu fusesem portar de fotbal - nu-i nimic dac-am mai spus-o - iar un bun portar nu va urmări picioarele adeversarilor, ci mingea. Dacă el rămâne... portar, or atunci eu eram, trebuia să fiu și minge - și eram, vai - deci din punctul de vedere al mingii trebuia să văd, să reacționez. Pe Șomlea l-am învățat, am mai spus, de la a doua lovitură: era un jucător rudimentar, nu știa să lovească decât de pe loc și numai cu dreptul, pentru el feinta era o taină de nepătruns, mișcările lui pregătitoare nu înșelau pe nimeni: în clipa în care vedeam pornind șutul lui de fundaș de divizia C, nu aveam de făcut decât un lucru : să mă salt ușor de la podea - mă lua din volé, azvârlindu-mă la un metru, dar... fără vătămare...

Însă de Istrate nu mă puteam apăra. Istrate era un adevărat "om de gol", cu reflexe proaspete, rapide, inteligent, derutant. Degeaba vedeam pantofii negri, lustruiți, pornind spre mine: mă feream prea devreme, prea târziu sau îmi feream un loc, iar lovitura se ducea în altul, fulgerătoare. Nu mă puteam apăra de el. Și lovea numai în articulații, învățătorul: coate, umeri, noadă, genunchi, glezne. Nici un rateu - de asta ziceam : cu timpul (în fine: cu-timpul) ajunseseam să îndrăgesc cizmoaiele dolofane ale lui Șomlea, cizme cinstite, de țaran ardelean, cu inima-n palmă, fără ascunzișuri - pe când pantofii moldoveanului domn Istrate...

Parterul a durat cât va fi durat, un minut sau zece, Dumnezeu știe. Când m-au lăsat, mă aflam lângă zid, peste rângi. Șomlea s-a apucat iar de ordine, cu taburetul acela. Istrate să se plimbe - plimbarea lui avea însă un scop : să-și scuture pantofii de praf, de atingerea mea... Se plimba între ferestre și birou, trântind talpa pe dușumea la fiecare pas, de două ori: toc-toc! toc-toc! - cum faci când îți desprăfuiești încălțăminte după un drum lung, de țară. Mi-am recuperat pantalonii-fustă și am încercat să mă...să mă, hai să zicem: îmbrac cu ei. Șomlea:

«Di ce te echipez', mă!? Or crez' c-ai scăpat?»

Mărturisesc: așa credeam - chiar fără să fi numărat loviturile (deși

aveam convingerea: fuseseră peste treizeci), bușeala de la parter făcea și ea cam tot atâta. Istrate se oprește înaintea mea, fără să contenească din toc-toc:

«Lipește-te de perete!» - încerc, dar nu pot din pricina grămezii de răngi, țevi, bâte, funii; vreau să mă trag mai spre fundul încăperii, unde zidul era liber, dar el: «E bine și-așa - genunchii sus!» - îmi lipsesc tălpile de dușumea și le apropiu de șezut, în așa fel, încât genunchii, lipiți, să se înalțe până în dreptul bărbiei. «Dă mâinile-ncoace!», zice Istrate, apoi lui Șomlea: «Americanele!»

••• Așa li se spune cătușelor “cu țac” - cele care se strâng la fiecare mișcare: americane... Fostii polițiști spuneau că, în realitate sunt o invenție poloneză, dar cum, de la o vreme, nu se mai spune despre orice noutate că-i nemțească, ci americană... Încătușatul trebuie să evite orice mișcare asimetrică a mâinilor, dacă nu vrea ca brățările să nu-i intre, cu fiecare declic, în carne, în os...

••• De la Sibiu, din vara lui '52, apoi în '56, la Interne... La Sibiu m-am ars : nu știam că sunt cătușe ”pedagogice”... Văzînd că el le închisese doar, fără să folosească o cheie, am crezut că le pot desface. După un sfert de oră zimții intraseră în oasele mâinii, iar după jumătate, palmele se înnegriseră, se umflaseră, mă dureau mai ales umerii - o durere specială, în umeri, de la cătușe. Mai târziu, la Malmaison, într-o izolare, un vecin mi-a “spus” prin perete că, dacă nu sunt încuiate, pot fi desfăcute dacă le izbesc de ceva dur - capătul patului, de pildă. N-am reușit de la prima încercare, a trebuit să mai suport câteva gradații - în cele din urmă am nimerit locul cel bun: s-au deschis de parcă le-aș fi atins cu iarba-fiarelor.

Deci: Șomlea îmi pune americanele - recapitulez: eram așezat pe podea, cu spatele, dacă nu lipit de zid, atunci drept, paralele cu el și cu picioarele adunate în așa fel, încât genunchii să-mi vină până în dreptul bărbiei; Șomlea îmi pune cătușele - fără să le încuie (o să vezi de ce insist asupra amănuntului), după care Istrate:

«Ia-ți genunchii-n brațe!» - încă ceva de luat în brațe...

Mi i-am luat, uite-așa: coatele se îndepărtează unul de altul și brațele coboară, ca un cerc, cuprinzînd genunchii.

«Și mai și mai!», insistă Șomlea.

Le cobor “și mai” până când subgenunchii rămân cu vreo câțiva centimetri deasupra... subcoatelor - pentru ca, prin acel loc, pe deasupra brațelor și pe sub genunchi să fie introdusă o rangă, o țeavă de metal. Dealtfel, această poziție de bătaie se numește “La Rangă”.

M-am pomenit pachet, ghem, fedeleș. Numai capul mi-l mai puteam mișca. Șomlea, meticolos, verifică dacă eram bine centrat. Apoi, la semnul lui Istrate, apucă de capetele barei și, gâfâind (insist: nici Klapka, nici eu nu depășeam, atunci patruzeci de kilograme, dar zdrahonii de gardieni, bine hrăniți, bine antrenați, gâfâiau, transpirau,

icneau, gemeau sub... greutatea noastră... - mă duce la birou: un capăt al rângii îl sprijină pe marginea biroului, celălalt pe taburetul de alături. Însă cum și-a luat mâinile de pe mine, cum am căzut, am alunecat - cu tot cu ranga-frigare - pe podea...

«Candela mă-ti, cretinule, nu vezi că taburetul nu-i bun?! Marș după un scaun cu spătar!» - îi face semn, tăios, spre ușă.

Șomlea se năpustește afară, tropăind. Îl aud numaidecât urlând la cei doi gardieni. Trei perechi de cizme încep a tropăi care-ncotro.

«Pas alergător, *cretinilor!*», aud, distinct, glasul plutonierului, devenit din cretinît, cretinator.

Istrate începe să zâmbească. De jos, de la picioarele biroului, unde mă aflu căzut (și imobilizat de rangă), îl văd bine. Am impresia că s-a răsucit cu fața spre mine, numai ca să-i văd zâmbetul. Zâmbește cu milă, cu silă, cu lehamite. Și clatină ușurel din cap, cu buzele punctate, de parcă ar zice, de parcă *mi-ar* zice: «Vezi cu ce cretini sînt obligat să lucrez? Ai băgat de seamă ce idiot e? Să așeze el ranga cu un capăt pe taburet, când toată lumea știe că un taburet e mult mai scund decât un birou...» - cam așa ceva... Îl vedeam bine, îi vedeam obrazul, zâmbetul, nemulțumirea pe care el mi-o oferea întru citire. Acum calm, elegant (cu toată izbucnirea de adineauri boneta nu i se mișcase cu un milimetru), își introduce cu dichis (e bine spus: *își introduce...*) mîna parfumată și fină în lațul de piele al unui baston de circulație. «La Taburet» Șomlea mă bătuse la fund cu un ciomag obișnuit, o bătă de prun. Cu bătă lucrează gradele inferioare, foștii țărani, cretinii, analfabeții, el, învățător de meserie, intelectualul Gherlei (cel care știa că Dostoievski dicta, nu scria...) se folosește de scule corespunzătoare, nu doar gradului, ci și rangului...de educație, așa ceva. Pe dinafară bastonul arăta ca toate bastoanele de circulație, vrâstat cu negru-alb - dar cine știe din ce lemn scump era confecționat, ce calități ascundea ochiului neavizat...

••• A, nu pe atunci nu fusese scos la vedere bastonul de cauciuc, pulanul, cum atât de plastic i se spune, avea o întrebuințare strict-internă. Bastonul istratesc nu era un baston pentru bătaie - poate tocmai de aceea îl prefera Istrate, ca să-l singularizeze (oh, intelectualul român!) dar se vedea cât de colo că fusese intens folosit...

••• Ei, nu sânge, ăsta se șterge, se spală - ci după vopseaua sărită. Vopsea sărită, dar baston curat. Cred că Istrate, după fiecare întrebuințare îl dădea la spălat - și la parfumat...

Așadar Istrate, în așteptarea scaunului cu spătar care urma să aducă ordine și armonie între militarii de toate gradele... de instrucție, își potrivea mîna dreaptă în baiera de piele a bastonului. Dar nu cum aș face eu, cum ai face tu, cum ar face muritorii de rând - nu! Istrate își descheiase în prealabil doi nasturi de la tunică, introdusese mîna stângă la piept și - chiar pe sub stofă îl simțeam umblînd numai cu

două degete - își retrăgea mâneca: întâi dreapta, apoi stânga...

••• Ca să nu se atingă manșeta de șiretul de piele! S-o maculeze! Acum înțelegi de ce spuneam că aproape-l iubeam pe Tudoran, pe Șomlea, chiar pe boul de Goiciu...

••• Bine, nu-nțelegi - n-am ce-ți face... - ăștia participau din tot trupul lor de mistreți la ceea ce făceau : se agitau, gâfâiau, sufereau, grohăiau, se băseau - și mai ales asudau - ca niște porci autentici. Să te temi totdeauna de oamenii care nu asudă la efort. Nu de spâni, nu de roșcați, ci de cei fără pori - se pare că există explicația științifică: toxinele nu se elimină, rămân acolo, cartuș de otravă... Acesta era domnul Istrate, omul care nu transpira.

Tropa-tropa, uite-l pe Șomlea, copitînd cu cismoacele lui împleticite, scăldat în sudoare, ținînd ca pe un trofeu un scaun cu spătar:

«'M adu', să trăiț'!»

«Văd», zice Istrate.

«Un'e dispunet' de să-l pun?»

Istrate se uită la mine. Complice. Și zice, ridicînd din umeri, mirat de întrebare:

«Unde l-ai pus și data trecută».

O, săracul Șomlea... Îmi era milă de el, bietul om în vârstă, cu un trecut atât de bine cotate la dosar, încât, deși doar plutonier - numai prin vechime - făcea totuși de serviciu pe închisoare ; el, unul din cei trei diavoli ai Gherlei - acum obosit, asudat, nedumerit, bruftuluit în prezența unui bandit ca mine... Și încă nu i se sfârșise calvarul, simțea el... Nu pricepea un lucru: pentru a pune scaunul cu spătar "acolo unde-l pusese și data trecută" era necesar ca, mai întâi, să-i facă loc ; pentru a-i face loc, trebuia să mă dea pe mine la o parte, să dea la o parte și taburetul răsturnat... Ei bine, Șomlea nu cunoștea principiul impenetrabilității : se apucă să așeze scaunul cu spătar exact acolo unde mă aflu eu, acolo unde se mai afla și afurisitul de taburet de la care plecaseră toate năcazurile. Istrate continua să-și potrivească șiretul bastonului pe încheietură și să se uite la Șomlea - cu dispreț, cu milă ucigătoare. După care îmi căuta privirea, ca să-mi comunice : uite cu cine e obligat să lucreze, cu ce fel de animale, *cretine*, e silit el, intelectualul, să lupte cot la cot întru stărpirea dușmanilor de clasă și pentru apărarea bunului celui mai de preț: dictatura proletariatului.

Șomlea gâfâie îngrozitor; nu atât de oboseală, de alergătură, de umilință, cât din...negăsirea unei soluții. Iar Istrate, omul dracului, nu vrea să i-o sufle. În cele din urmă Șomlea se hotărăște să taie nodul grodian: așază scaunul deasupra mea, încălecîndu-mă, potrivit picioarele celui cu spătar printre picioarele mele și ale taburetului răsturnat. Istrate nu-l iartă:

«Ei, și-acum?»

Șomlea, din roșu-vînat dă binișor în negru:

«D-apăăăi...Ş-acuma» - îndepărtează brațele, de parcă ar spune: până aici am făcut eu, deci să-și mai bată capul și alții.

«Tovarășu' plutonier», face Istrate, pronunțînd ș-ul şuierat regăteneste, «te-am întrebat ceva».

«'Ț întrebat, s' trăit' !» - Șomlea ia poziție de drepti.

«Am întrebat: Ei, și-acum? - așa am întrebat!» - Șomlea pufăie, râraie, hâșăie, gârăie - și asudă. «Ce răspunzi la întrebare?»

Șomlea asudă ca un burete stors, brațele i se mișcă fără sunet ca ale unui elev leneș scos la tablă.

«Ce-ordonaț', aia răspun'...»

Istrate privește cerul - prin tavanul Corpului de Gardă:

«Hai să te ajut: cum o să-l bați, dacă l-ai ascuns sub scaun?»

Șomlea nu pricepe. N-a priceput întrebarea, nu pricepe ce să răspundă. Ca să scape, își face de lucru cu găleata.

«Lasă găleata!», strigă la el Istrate.

Șomlea ia poziție de drepti, cu găleata la vipușcă.

De acolo de unde mă aflu, pe jos, legat, mă uit la nefericitul de Șomlea. Care, în îndelungata lui carieră, ruptese în bătai sute, mii de deținuți, îi tocaseră cu băta, cu ranga, cu cizmele lui bine-umplute ; îi înjurase, îi umilise, îi înfometase, îi băgase la izolare, le interzisese asistența medicală - îi băgase în pământ, alături în cimitirul Rozsa Sandor. El, Șomlea cel Bătrân sau Șomlea cel Mare, cel care, ca prețuire pentru devotamentul în lichidarea dușmanului de clasă, fusese numit ofițer de serviciu al celei mai mari închisori politice din țară, deși era doar plutonier, el care nu numai că executa ordinele nebune ale unui nebun clinic ca Goiciu, dar avea și idei, 'nițiative, cum le zicea el, de care, numai în acel moment tremurau direct opt mii de oameni - dar câți tremuraseră din '48, de când se angajase?- iată-l acum umilit, insultat, împrăscat cu noroi (și el și dovezile pe care le dăduse), în fața unui deținut, a unui bandit... Dacă Istrate era un bun psiholog, apoi nu găsisese metodă mai eficace de a-l întărâta pe Șomlea: în realitate, supărat pe Istrate, Șomlea avea să-și verse năduful pe mine - lui Istrate ce-i putea face?

«Luați scaunul de pe mine», zic.

Într-o clipă și-a revenit, a devenit el însuși, ȘOMLEA: își ia avânt să-mi tragă un șut - îndrăznisem eu, un vierme, să-i dau sfaturi, lui - LUI? Însă Istrate îl oprește, atingîndu-l cu bastonul pe umăr:

«Ai auzit? Ăsta-i oul lui Columb : ia scaunul de pe el!»

«'L iau, s' trăit'!» - și, înviorat, ia scaunul, dar rămâne cu el în mână, cu ochii țintă la Istrate, în așteptarea ordinului următor.

«Deocamdată, pune-l aici...» îi arată cu bastonul, Șomlea execută. «Ia și taburetul. Aici...» - Șomlea execută cu voioșie și recunoștință - așa trebuia de la început : să-i deie ordine, nu să-i pună întrebări ca la școală... «Și-acum, ia să vedem ce faci...» - Șomlea iar se întunecă și iar se luminează când Istrate : «Ia-l pe domnu' și pune-l de-o parte - așa... Bine, nu te mai întreb, îți spun: acum pune scaunul

cu spătar unde l-ai mai pus și altă dată !» *Așa*, Șomlea se descurcă foarte bine. Eu mă aflu “sus”, bine centrat. «Ei, vezi ce simplu e?»

«Simplu, s’ trăiț’!», răspunde Șomlea, radios, apoi: «Io un’e dispunet’ de să stau?»

Istrate îi arată cu bastonul: la capul meu.

••• Uite cum: eram ca un berbec în frigare, tras în țeapă, nu de-a lungul, ci lateral; țeapa, frigarea fiind ranga sprijinită cu un capăt pe spătarul scaunului, cu celălalt pe marginea biroului. Picioarele (pliate) îmi erau îndreptate spre fereastră - deci spre Istrate... La cap: Șomlea, așezat pe taburet. Odată instalat, Șomlea întreabă:

«’S’ trăiț’, cu, őr fără’ de?»

«Și căluș și palmă», răspunde Istrate.

Șomlea îmi apasă capul până când ceafa mi se lipește de genunchii lui. În fața ochilor apare o... un... un fel de cârpă, zdreanță - fusese cândva prosop din materialul numit “fagure”, se dădea pe cartelă, cu metrul...

«Cască gura!», face Șomlea.

M-am îngrozit: deasupra obrazului meu Șomlea răsucea prosopul ca pe o rufă, mai degrabă îl storcea ca pe o lavetă. Câțiva stropi...

••• Nu de apă, nu de sânge, nici de... Doar scuipat, bale, cârpa aceea era îmbibată, mustea de saliva celor ce trecuseră înaintea mea - asta era călușul de care vorbise Istrate.

«Cască gura, n-auz’?!»

Îmi feream capul, țineam fălcile încleștate.

«Bagă-i degetul sub ureche, cretinule, ori ai uitat?», se supără Istrate.

Simt degetele lui Șomlea împungându-mă pe gât, pe falcă, unghiile îmi zgârie pielea cefei - dar atât. Intervine Istrate. Mâna lui fină, delicată - stânga - vine pe deasupra mea, ca promițind o mângâiere, se apropie de obraz, de gât... Aproape nu mi-am dat seama când am deschis gura (iar Șomlea mi-a și băgat funia de prosop) - se prea poate să nu fi simțit durerea strân-sorii, a apăsării, sub ureche, ci amenințarea.

••• Uite-așa : apeși aici, sub ureche, la rădăcina maxilarului - gura se deschide numaidecât. Cum am mai spus, Șomlea îmi băgase călușul ca pe o zăbală : printre dinți, capetele duse la ceafă, strânse bine acolo, cu o mână ; cealaltă, peste căluș, peste gură.

Istrate, pe care-l vedeam acum bine de tot, de jos în sus și oblic - se afla cam la nivelul tălpilor mele, suspendate - zice :

«Ia să facem o mică repetiție: Sus!» - Șomlea desface genunchii și-mi apasă capul printre ei. «Mai sus un pic», îl aud pe Istrate, Șomlea mă mai apasă cu vreun centimetru, «Bun, marchează locul».

«Mărcat, s’ trăiț’!»

«Acum, jumătate!» - Șomlea mă aduce în poziția inițială - cea cu

ceafa lipită de genunchii lui, alăturați. «Jos !», cere Istrate, iar Șomlea îmi înalță capul, tălpile coboară până în dreptul genunchilor lui Istrate. «Bun!», zice el, potrivindu-și șiretul de piele al bastonului...

Din “jumătate” văd capul lui Istrate și gulerul cămășii ; din “sus” nu-mi rămâne decât tavanul și obrazul răsturnat, aplecat asupra mea, al lui Șomlea; din “jos” îl am pe Istrate în plan american...

Scuză-mă, am uitat ceva: pe când făceam repetiție, în “sus” (repet: sus din punctul de vedere al lui Istrate, din al meu fiind jos), Istrate zice:

«Ce-i mizeria asta? Jos cu ei!»

••• A, nu, pantalonii erau pierduți încă de la taburet, nu mi-i recuperasem. Acum era vorba de ciorapi!

••• Ei, da! Aveam chiar și ciorapi! La urma urmei, ori cu ei ori fără ei, tot un drac - nu mai aveau căpute ; și, chiar de-ar fi avut, cât m-ar fi protejat? Istrate, în acea zi, ca un adevărat intelectual, era șovăielnic: și de acea dată, cu ciorapii, după ce-a zis să-i dau jos, s-a răzgândit :

«Merge și-așa...» - poate pentru că eu nu mi-i mai puteam scoate (avînd mâinile ocupate...), ar fi trebuit să mă descalțe Șomlea.

În sfârșit, Istrate:

«Sus!»

Șomlea desface genunchii și-mi apasă capul printre ei - tălpile se înalță la 45 grade. Credeam că o să înceapă “la talpă”, cu tălpile așteptam bastonul lui Istrate - dar primele lovituri tot la fund le-am primit. Aici, “la rangă” eram și mai adunat ca “la taburet”; și mai fără fese, așa că oasele mele... Iar Istrate dădea numai în os, numai în os, numai în os. Pentru că și-așa aveam călușul-zăbală, am început să urlu în voie - vreau să spun: nu mai trebuia să mă stăpânesc : eu urlam, eu mă auzeam, fiindcă în afară de cărpa aceea imundă mai era și laba lui Șomlea pe gura mea. După cinci lovituri la fund, Istrate zice:

«Jumătate!»

Șomlea îmi depune capul pe genunchii lui, apropiati. Îl văd pe Istrate de la guler în sus. Se deplasează cam cu jumătate de metru mai spre fereastră și cam tot cu atîta spre dreapta mea. Încep loviturile la talpă : numai în os, numai în os - călcâie, articulațiile degetelor mari și mici. În călcâi senzația e oarecum asemănătoare celei de la taburet, în locul unde-ar fi trebuit să simt mai puțin... Parcă-mi împingea oasele afară din carne, de-a lungul întregului trup, le obliga să mă traverseze, ca o țepă care mă începe din călcâie, iar durerea se răspândește în ceafă, în umeri, în ochi, durere mată, durere boantă ; în degete (repet: partea din talpă a articulațiilor) dau un fel de arsuri scurte, dar foarte violente, totuși, durere fără ecou, fără amintiri... Șapte la talpă...

«Jos!», comandă Istrate, Șomlea îmi înalță capul, aproape punîndu-mă pe picioare.

Iar acum...Iar acum Istrate se apropie de mine, dar rămânând tot în dreapta. Și începe: o lovitură peste mâini, una peste labelle picioarelor (partea opusă tălpii), una peste mâini, una... Adică: unu pe față, unu pe dos - sau : ca văcarii experimentați care pocnesc din bici de câte zece-cincisprezece ori la rând, fiecare pocnitură constituind avântul pentru următoarea - o dată pe stânga, o dată pe dreapta...

••• Ia te uită ! Vasăzică eu povestesc cu poftă! Eu sânt masochist! - ei, bravos, halal să ne fie, nouă celor trecuți prin Gherla și prin celelalte gherle că povestim prin ce-am trecut - fiindcă așa e deținutul : cerșetor obraznic și, desigur, masochist, care provoacă... ceea ce și merită, și căreia el, ca un măgar de clasă ce este, îi zice... sadism !

••• Cum, în două cuvinte? A, nu mai suporti și vrei să isprăvesc - în două cuvinte? Poftim, două cuvinte : m-am căcat.

••• Ce-ai auzit.

••• N-am altele - și ce-aș face cu ele? Ăsta-i adevărul, trebuie să numesc o realitate, nu? Încearcă tu să spui mai îndelicat pe românește ce-am spus eu de-a dreptul: m-am căcat pe mine - lucru care s-a întâmplat la a treia repriză de "sus"

am simțit că nu mai pot, că nu se mai poate, că nu

voiam să spun, să le spun, să-i rog, să-i rog frumos să se oprească; nu chiar de tot, puteam să începă ceva mai târziu, chiar cu supliment, dar în clipa aceea să mă lase puțin, ca să, ca să respir nu pentru că n-aș mai fi suportat durerea (era insuportabilă), dar să se oprească un pic, o secundă, două secunde, să-mi dea un răgaz ca să mă, ca să nu se întâmple acel ceva cu adevărat insuportabil

dar nu puteam rosti nici un cuvânt, nu puteam face nici un gest, nici măcar cu ochii nu mă puteam ruga, nu-i puteam ruga frumos, eram un sac de antrenament, un sac de fasole care nu vorbește, nu urlă, nu roagă, nu se apără și am făcut pe mine

N-ar fi trebuit.

N-ar fi trebuit să povestesc.

N-ar fi trebuit să rostesc acest lucru, n-ar fi trebuit să spun cu aceste cuvinte - ca să menajez urechile cui?

toată durerea adunată în carne, în oase, în fundul ochiului, în memorie, de când începuse Zarca; de azi dimineață ; de când eram la Gherla - de la arestare, toate astea nu făceau cât

cât asta

cât umilința asta, până acum fusesem bătut, numai bătut, acum eram umilit îngrozitor

la ce mai poate sluji un bărbat care
face pe el

Zice Șomlea :

«Să trăiț', tov' a'junc', deținutu o făcu' pe el!»

«Se simte», răspunde Istrate.

«Ce dispunet' ? Să-l punem să curețe, dup-aia-l lòm iară?»

«Încă n-am dispus nimic», zice Istrate, lucrînd mai departe - de
astă dată câte două lovituri în fiecare poziție, într-un ritm din ce în ce
mai alert.

Îl auzeam pe Șomlea gâfâind de efortul de a ține pasul impus de
Istrate

eu plîngeam, ar fi fost bine să pot plînge, nu loviturile, nu ele
mă atingeau

plîngeam pentru că pentru că pentru că pen

și-atunci pentru

prima dat de la arestare, pentru prima oară în viață, am spus, mi-am
spus, le-am spus :

EI, LASĂ... EI, LASĂ...

și m-am hotărît să nu-i uit în vecii vecilor

nu să mă răzbun, ci mai crunt:

SĂ NU-I UIT SĂ-I NEUIT ÎNTR-O CARTE

și mai ales, mai ales :

SĂ NU-I TAC - SĂ-I NETAC

Apoi s-a-ntîmplat un accident: “americanele” lovite, ciocănite,
izbite de bastonul istrat' s-au desfăcut, eu am curs pe jos.

Asta îmi fusese salvarea. Oamenii spun în asemenea împrejurări :
«Nu știu dac-aș mai fi rezistat...» - din nefericire, ar mai fi rezistat, dar
ce bine că s-a întrerupt... Era greu de presupus că acum, aproape de
sfârșit or să se chinuie iar cu încătușarea, cu tragerea în frigare, cu cen-
trarea răngii, cu repetarea pozițiilor...

«Dispunet' să-l pui la loc?», întreabă Șomlea fără convingere.

Tăcere. Din pacea care însoțea tăcerea, am înțeles că Istrate nu
avea de gând să “dispună”. După o vreme - în care eu m-am și văzut
afară (întâi afară din odaia aceea, a Corpului de Gardă; afară din țarc;
afară din Curtea Zărcii: afară din Gherla, acasă - așa, *pe poimîne seară*
- aud glasul lui Istrate:

«Să-i facem bilanțul așa...»

••• Bilanțul, finalul, apoteoza - nu se terminase...

••• O fi fost scris - dar văzusem eu ce scria pe hîrtia aceea pe care

Istrate mi-o tot băgase în suflet, *să semnez?* Douăzeci, douăzeci, cincizeci? Nu știu și nu conta cât scria. Nimeni n-avea să-i tragă vreodată la răspundere - "pe bază", cum zic ei, mereu-mereu eclipsînd, nu doar limbajul - că dublaseră, că triplaseră, că adăugaseră categorii, grade de pedeapsă. Ba aveau să fie lăudați pentru zel, pentru devotament, pentru inițiativă, pentru depășirea planului ! Nu, ei nu aveau să dea seama pentru ticăloșiile lor, pentru că justiția burgheză așa este ea făcută : nu pedepsește decât "pe bază"...

••• Dacă e ceva de făcut - totuși... Ceva-ceva de făcut există, dar mă privește numai pe mine.

••• Așa, bine. Fiindcă, pe de o parte, eu nu-i iert, nici nu-i neiert - iertarea nu intră în vederea mea. N-am de gând să mă răzbun pe ei în mod curent (prea mult timp pierdut, prea multă promiscuitate) - dar nu-i uit!

••• Acum nu le pasă. Dar are să le pese când are să apară în Occident și **O zi din viața mea la Gherla...**- știi că n-ar fi o idee proastă ?

••• Ai dreptate. Mai întâi s-o termin de povestit oral...

Deci nu s-au ostenit să mă pună la loc, pe rangă, mi-au făcut bilanțul:

«Dă-mi aia!», zice Istrate.

Eram căzut lângă birou, pe-o coastă, cu fața spre fereastră, așa că l-am văzut bine pe Istrate cu câtă scârbă scoate șiretul de pe încheietura mâinii și azvârle bastonul peste umăr. Apoi întinde mîna - Șomlea îi depune în palmă o vergea de pușcă. Șomlea se înarmează tot cu bâta de prun. Începe un parter "la patru picioare și două mâini" - ca un fel de marș de închidere a spectacolului: alert, tonic - cu ușurătornic.

«Dă-i la cap, 'tu-i candela mă-si!», aud un glas străin, pițigăiat și numai "candela" mă pune pe calea cea bună: a lui Istrate era.

«La cap, s' trăiț'!»

«La cap, la cap, ăsta-i student, face pe nebunu' cu noi, face p-intelectualu' - la cap, 'tu-i candela lui de-intelectual !»

«La cap, la cap, să trăiț'!» - numai în cap, numai în cap, numai în cap.

Nu-mi mai erau de folos sfaturile pe care mi le dădusem, de a încerca să-mi apăr capul și întrepicioarele: capul îmi era complet dezacoperit, nu aveam destule mâini cu care să mă apăr de cele patru picioare ale animalei, printre picături mă protejam (!) de loviturile prunului și ale vergelei; încercam să le înalț deasupra capului, dar fie că venea o lovitură în burtă, în coaste care mă chircea, iar mâinile se duceau instinctiv într-acolo, fie că pur și simplu nu le puteam înălța mai sus de obraz.

Pentru că nu puteam, nu mai puteam : de-acolo-ncolo îmi erau moarte.

În schimb, urlam.

Urlam din toată inima. Urlam atât de tare încât, la un moment dat, am încetat de a-mi mai auzi glasul. Parcă aş fi urlat în gând; sau în vis. Şi totuşi mi se auzea - dovadă că Istrate:

«Taci, ‘tu-ţi candela mă-ti, taci!», iar Şomlea, şi el:

«Taj, mă! Taj’, mă!»

Dar eu nu tăceam. Atât îmi mai rămăsese şi, pe măsură ce-l exercitam, îmi dădeam seama că nu e puţin lucru - să ai glas. Nu mai trăgeam aer în piept, decât ca să pot urla.

M-au plimbat cu lovituri de picior prin toată încăperea, nu mai vedeam decât traiectorii de picioare, ca de trasoare, toate venind în cap, în miezul capului se statornicise un ritm, ca pulsul: loviturile de bătă şi de vergea. În cap. Numai în cap.

«La cap, la cap, ‘tu-i candela mă-si! La cab’, la cab’, la ca’!!»

«La ca’, s’ trăiţ’!»

Eu urlam. Din inimă.

«Taci, mă, ‘tu-ţi candela mă-ti! Taci, mă, taci!» - iar Şomlea ţinea hangul:

«Taj, mă, taj’! Taj, mă, taj’!»

Încurajat de faptul că puteam urla nestingherit (deci : mă puteam exprima), am început să răspund:

«*Nu taaaac ! Nu taaaac !!*»

Şomlea a încercat să-mi astupe gura cu palma, dar, ținându-mă, nu mă mai putea lovi, încurcându-l în acelaşi timp pe Istrate, așa că mi-a dat drumul. Iar eu, liber:

«*Nu taaaaaac !!*»

Loviturile au devenit din ce în ce mai dezordonate, din ce în ce mai ieşite din ritm, deci ineficace - dar uite, îşi găsiseră alt ţel: să mă facă să tac. Până adineauri scopul lor fusese ceţos, din inerţie, noroc că le arătasem eu ce să urmărească, ce să încerce să obţină.

Îmi cereau să tac.

Ei bine, eu nu voiam - nu mai voiam - şi, urlînd, le spuneam că nu mai tac.

••• Dracu’ să-i ştie. Sigur nu se temeau că urletele mele ar putea fi auzite “în afară” - de cine; de americani? de Crucea Roşie? de ONU - căcat!, toate astea erau aliaţii bestialiştilor...

••• Dar bine-nţeles! Ştii ce spunea tata despre ei: «Americani sunt nişte ruşi care au mai multe stele pe drapel - atât».

••• De ce să exagereze? Tata Păi, tata e tatăl meu, el nu exagerează niciodată şi rosteşte numai înţeleptisme - ca un tată... E-he, ce tată, am eu, domnule - am avut, Dumnezeu să-l ierte...

••• Cred că explicația e mult mai la îndemână. Erau nemulțumiți, întâi, apoi de-a dreptul în panică - fiindcă nu tăceam - nu pentru că s-ar fi temut că ne aude cineva (de-o pildă dușmanul lui Goiciu, capitalismul, cel care tot zbiară), ci pentru că... se găsisse careva care să nu execute ordinul lor! De aici... ambalarea mașinii: ei urlau: «Taș', mă, taș', mă!», eu urlam: «*Nu taaac !!*»

Ajunsesem într-un colț al încăperii, în unghiul dintre ușă și fereastră. Stăteam în capul oaselor. Acolo mă înghesuiseră, cu lovituri. Ridicasem coatele până la înălțimea umerilor, mimam doar apărarea capului și urlam cu poftă că nu tac - în timp ce Istrate îmi ordona să tac - și eu nu tăceam și chiar spuneam că nu tac.

Și-atunci Istrate, ca să-mi astupe glasul, înalță un picior și-mi pune talpa pe, în obraz - uite-așa: tocul pe gură, talpa pe nas și pe frunte - și începe să apese.

Eram prins la colț, dar am reușit să răsucesc capul. El se odihnește o secundă și vine iar cu talpa. Eu i-o dau la o parte cu cotul. El iar, eu iar... Istrate țopăia acum înaintea mea, căutându-mi glasul cu talpa, să mi-l astupe, să mi-l strivească - dar nu-l găsea. Și uite-l pe Șomlea: tropa-tropa, întinzînd și el un cizmoi potcovit...

«Nu te băga, cretinule!», urlă Istrate și-l împinge în lături pe Șomlea - care rămâne descumpănit, fără treabă. «Trage-l de-acolo!», zice, văzînd că nu-mi vine de hac.

Șomlea mă apucă de-o aripă și mă azvârle în mijlocul încăperii. Dar aici mi-e mai ușor, chiar dacă încasez mai multe lovituri - gura se poate ascunde cu ușurință, iar urletul îmi zboară îmi voie.

Și-atunci... Și-atunci ce face domnul Istrate? Ceea ce încercase, fără succes, "la colț" - acolo îi venise greu, trebuia să ridice mult piciorul și cea mai slabă tentativă de a mă apăra l-ar fi putut dezechilibra, obligîndu-l s-o ia de la capăt - pe când aici... Cum eram trântit la pământ, deci culcat, el îmi pune talpa pe gură. Mă zbat, mă răsucesc pe-o coastă, scap.

«Întoarce-l!» - iar Șomlea lasă bâta, se apleacă și mă întoarce cu fața-n sus, ca să-i vină bine superiorului - chiar îngenunchează, ca să mă țină și mai bine. Istrate vine cu talpa, mi-o lipește de gură și începe să apese și să răsucescă în același timp, uite-așa, cum strivești un muc de țigare. Izbutesc și de data asta să mă întorc pe-o coastă.

«Ține-l așa!» - Șomlea își înfige ghearele și mă imobilizează "așa", Istrate îmi pune talpa pe gât, în dreptul umărului - simt cum îmi strivește urechea. «Acum, încet, încet, întoarce-l cu fața-n sus!» - Șomlea mă încalecă, mă strânge între genunchi și, cu amîndouă mâinile îmi răsucesc capul, «Nu așa, cretinule! Cu totul!» - Șomlea slăbește strînsoarea preț de o secundă - suficient ca să mă învârtesc iar, aproape pe burtă, «Dă-te la o parte!» - Șomlea se trage, în patru labe, alături...

Un spiț în noadă mă face să salt și să mă ridic pe jumătate. În

secunda următoare celălalt spiț mă fulgeră aici, exact deasupra Mărului lui Adam. Cad pe spate. De astă dată, Istrate îmi pune talpa de-a curmezișul, pe gât. Răsucește.

«De ce urlî, mă? Mai urlî, mă? Mai urlî?» și continuă să apese și să răsucească pe loc.

Vreau să urlu, vreau să spun că nu mai urlu, dar simt cum glasul mi se subțiază, se împutinează, se întrerupe, mi se rupe. Măinile, libere, zac la câțiva centimetri de talpă, dar nu se duc spre ea, să încerce s-o dea la o parte, măcar să o salte puțin de pe gât, de pe glas, de pe... Și glasul: îl văd - capătul lui, rupt, atârănă; se scufundă încet, încet, înapoi, de unde pornise; ca un jet de arteziană, într-un bazin, după închiderea lentă a robinetului. Îl văd pe Istrate deasupra mea. Apoi încep să nu-l mai văd. Nu-l mai aud. În schimb, încep s-o aud. S-o văd. Venind. Prima oară o constat la un metru și patruzeci de centimetri. Apoi la un metru și douăzeci. La un metru. Zvâcnind din douăzeci în douăzeci de centimetri - dar poate că nu zvâcnirea, poate că ochiul meu o percepea printr-o fantă rotitoare, fantă care, din douăzeci în douăzeci de unități (și timpul poate fi măsurat în centimetri), venea în dreptul ochiului meu.

Optzeci de centimetri... Șaizeci...

Când a plecat de la patruzeci, am știut că... Am știut, știut, știut: dacă va trece și de douăzeci, atunci - gata. Gata-gata.

Dar, cum ți-am spus la început, pe la douăzeci și trei s-a...

••• Fiindcă Istrate a ridicat piciorul - simplu! Cât de la îndemână sunt explicațiile cele mari...

••• Știa, ticălosul, cunoștea meserie, bestia de Istrate, știa când anume trebuie să se oprească : nu prea devreme, dar nici prea târziu. Știa știa... Dar nu-i nimic: și eu știu să... nu uit!

Când mi-a dat drumul - mai exact : când am început să pricep că mi se dăduse drumul, m-am repezit la aer din toată ființa mea: înghițeam aer ca un disperat, horcăind, ca un abia scăpat de la înec. Am început să-l deslușesc pe Istrate, am început să-l aud, glasul lui a pătruns până la mine:

«Mai urlî, mă, ‘tu-ți candela mă-ti ?!’»

La care am răspuns numaidecât:

«Nu mai urlu, ‘tu-ți candela mă-ti !’» - de faptul că glasul nu fusese sonorizat mi-am dat seama mult mai târziu.

Lui Istrate i s-a părut că, trăgînd aer, ca să-i “răspund”, mă pregătesc iar de urlat și a venit iar cu o talpă. Am reușit să ridic mâinile (mai degrabă coatele) cerînd pace. Pentru prima oară Istrate mi-a acordat-o.

Șomlea s-a apucat să facă ordine. Istrate și-a aprins o țigară. Mirosea sfâșietor de bine, țigara. Șomlea a ieșit cu scaunul. Numai semne bune: țigara, scaunul cu spătar dus, “ordinea” începută de Șomlea... Eram aproape de liman, nu? - nu îndrăzneam să sper că se

terminase.

«Ridică-te și stai ca lumea», zice Istrate, cu glasul de la început, calm, binevoitor, plăcut.

Mă salt în capul oaselor și mă târăsc lângă perete. Ce grozav e să te poți rezema cu spatele de un perete! Și, chiar de nu fumezi tu, să-ți vină pe la nări ațe de tutun bun... Istrate se plimbă, fumînd. Se plimbă, scuturîndu-și pantofii: toc-toc! toc-toc! Nu se uită la mine. Ar putea să se uite, să vadă ce bine mă simt - atât de bine, încât m-a apucat somnul. Din ce în ce mai bine mă simt: nici o durere, nici ojenă, doar o moleșală dulce, caldă, ca după o baie fierbinte. Ca după o zi de ski.

Somlea se întoarce de pe unde fusese. Istrate:

«Gata cu bâlciul ! Închidem ședința! Copăcel!» - și-mi face semn cu țigara să mă ridic.

Încerc să mă pun pe picioare. Dar nu pot. Ceva nu merge. Vreau să mă sprijin în mâini, să mă ridic întâi în patru labe... Dar când, din patru labe am dat să trec în două... nu mi-am putut zmulge mâinile din... Poate să nu fi fost chiar așa, cu siguranță n-a fost, pentru că nu se poate, nu e firesc, dar eu așa am avut impresia : că nu-mi pot zmulge mâinile din... din... din...

••• Din sânge! Cursese și se închegase, piftie se făcuse. Și în locul unde-mi rămăseseră tălpile și în locul unde mi se odihniseră mâinile - cât timp? Cât fumase Istrate jumătate de țigară. Bineînțeles că nu se poate, sângele, chiar închegat, nu poate imobiliza - nu-i lut, nu-i miere, nu-i... mai știu eu ce, vâscos, mlăștinet, ca să nu te poți zmulge. Da, dar eu așa am avut senzația : că sângele meu se făcuse atât de gros, încât mă ținea prins. În cele din urmă, mi-am zmul o mână - m-am convins că nu era greu - dar m-am îngrozit pentru a doua oară: mâna mea arăta ca o labă de gâscă - degetele unite între ele, până la unghii, de piftia aceea de sânge...

••• Cum, de unde era sângele: de la unghi ! Atunci, pe loc, n-am priceput de unde cursese, vederea sângelui mă buimăcise și căutam febril, în minte, vreo rană deschisă, o rană îngrozitoare pe care s-o pot acorda... cu o... și cu o anume durere (pe care n-o aveam, n-o resimțeam, dar dacă era nevoie, îmi făceam rost de una) și cu sângele, cantitatea de sânge care... trebuia să-mi confecționez și rana și durerea, nu? Fiindcă trebuie să fie o logică pe lumea asta, chiar dacă logica e făcută din sângele și din durerea ta - nu?

Abia în celulă, după ce m-am spă'... După ce m-au ajutat băieții să mă... După ce m-au spălat, de sânge și de... Și de toate, abia atunci mi-am dat seama: nu aveam o rană deschisă, doar unghiile... N-a fost greu să fac bilanțul pierderilor, fiindcă n-am numărat unghiile lipsă, ci unghiile întregi (sau aproape: crăpăturile, plesniturele nu intrau la socoteală): în total: trei unghii întregi - două de la mâna stângă, una de la piciorul stâng (partea opusă lui Istrate). Restul... Zice

Istrate:

«Ei, na, te sperii dintr-un pic de sânge! Ești isteric, ți-a dat borșul pe nas în timpul crizei - este, tovarășu' ofițer de serviciu?»

«Este, s' trăiț'!», aprobă Șomlea fără să clipească - apoi mie: «Driepț'!»

Numai că eu n-am putut să execut ordinul. M-au ajutat ei: Șomlea și-a reluat bâta, Istrata bastonul de circulație (fără să-și mai vâre mâna în baieră).

La cap, la cap, numai la cap.

Așa m-au pus pe picioare. Pe picioarele acelea ale mele, tocate și în talpă și "pe față", călcâiele ca niște buboiaie coapte. Și am stat "driepț"; reglementar.

«Încalță-te!», zice Istrate.

«Nu pot», am zis, nu s-a auzit, dar s-a înțeles ce spuseseam - noroc de Șomlea:

«Ș-o cherdut on galent cân' l-am adus».

«Bine», zice Istrate, «ia-ți-l pe-ăsta!»

L-am luat. A trebuit să mă aplec, stimulat de amândouă bâtele care loveau de sus în jos, numai în cap, numai în cap. Încearcă să iei, de pe o suprafață netedă și dură, nu un pahar, ci o... scândurică, un obiect plat, slujindu-te de două bețe... Fiindcă mâinile mele... Asta în timp ce două ciomege profesionale te lovesc în cap, numai în cap, în cap...

Mă ridic. Țin galentul între mâini.

«Marș la celulă!», zice Istrate.

Dau să mă îndrept spre ușă, fac un pas - cad. Îmi cade și galentul cules cu atâta trudă. Sânt pus pe picioare cu ajutorul bâtelor. Tot ele mă ajută să mă aplec din nou și să-mi recuperez galentul. Șomlea își aduce aminte :

«S' trăiț', da' deținutu' nu-i echipat!»

Istrate se întoarce cu spatele :

«Să se echipeze!»

Alt chin - dealfel, uitasem că nu aveam pantaloni, că eram, cum s-ar spune (și corect s-ar spune): în curu-gol. Dacă a fost relativ ușor să mă vâ în fusta aceea, mi-a fost imposibil să închei unicul nasture...

«Cheie-te, mă, Ți vrei să te-nchei io?», urlă Șomlea.

Dar nu pot. Nu se poate. Încerc să mă fac înțeles: de încheiat nu mă pot încheia la nasture, dar o să-mi țin pantalonii cu coatele... E de acord.

«Afară!», comandă Istrate și, prin fața mea, se îndreaptă spre birou - din clipa aceea n-aveam să-l mai văd.

Ies - mai exact: încerc să ies, dar cad în prag. Șomlea nu mă mai lovește. Așteaptă să mă ridic, să-mi recuperez galentul, să-mi recuperez pantalonii. Mai cad o dată în coridor - de astă dată nu mai așteaptă: pocnește din degete și apar cei doi: frate-său și Clăpăugul. Ei mă apucă de subțiori, mă târăsc pe trepte, apoi pe bolovanii de râu

din curte. În ușa țarcului mă balansează de trei ori și mă aruncă. Cad rău de tot, pe noadă - în sfârșit, o durere familiară... Nu mă lasă în pace nici acolo:

«Driept, '!», comandă Câinele Roșu.

Klapka încearcă să se apropie, să mă ajute - pățește exact ce pățisem eu când încercasem să-l ajut: tot cizma Câinelui Roșu îl ia și-l azvârle pe deasupra mea. Mi se strigă să mă ridic singur. Mă târâsc până la perete și, sprijinindu-mă în coate, de scânduri, dau să mă înalț.

«Fără părete, mă!» - dar eu sânt aproape în picioare. «La loc comanda!» - trebuie să mă las din nou la pământ, apoi să mă ridic, «fără părete» - izbutesc din a doua încercare. «No, vez' că să pòte?» face Câinele, aproape dulce.

«Dacă-i bună-nvoință, òrce să pòate cu bună-nvoință...», cugetă cu glas tare Urechilă.

«Ia să-ñi' staț, ' voi față-n față'!», face Câinele Roșu. «Bă! Am dat ordin să staț' față-n față', òr nu știț' rumânește? Să vă vidèț' ca lumea, că dòară voi sântetț prètini și dimpreună aț' pus la cale... știț' voi ce!» - când am fost la un metru unul de altul: «No așè să-ñi staț', păn' vă dau io ordin de să nu-ñi mai staț'!»

Am început să stăm - cum zicea un povestitor: «Am prins a sta...»

Abia atunci mi-am dat seama că Klapka... Nu observasem la aducerea lui, apoi fusesem eu dus... Acum însă, că aveam timp să ne privim... El nu avea mâinile și picioarele însângerate ca mine, în schimb, gura... Sângele cursese, gros, pe piept, pe stofa zeghei; unde se închegase ca niște brandenburguri? Rana mai sângera, mustea - mi s-a părut că prin ea îi vād dinții - nu era doar părere.

••• Lovit ! Nu era lovit, ci avea buza spintecată. Când îl bătuseră la taburet, de durere, mușcase ce nimerise - nimerise coapsa lui Șomlea. Iar Șomlea...

••• Bine, nu. Ne oprim aici.

••• S-a oarecum terminat... restul nu mai prezintă înportanță. Am mai fost ținuti în țarc câteva minute - față-n față, în poziție de drepti, pe tălpile noastre cele tocate de bătă, pe bolovanii de râu. Cei doi cretini, cu ochii lipiți de crăpături, glumeau:

«Ian te uită că ce unghii faine are ștudentu', și le-o dat cu oją!»

«Da-ălalantu, de ș-o dat cu ruj pe la gură...»

«Da u'te ce gură are, mai vąz't-ai tu gură pe-o parte? U'te și dinți' - maaare mñinune !»

«Da' u'te ce mñinune la ștudent: pòrtă roche, ca muierile...»

«O hi muiere».

«Ian să-l còtăm: avè-o, òr n-o avè?»

În sfârșit, apare Șomlea cel Bătrân și ordonă :

«Fuga marș la celulă!» - ca să ne îndemne, începe să ne lucreze

cu picioarele, cu pumnii.

Clătinându-ne, mergînd ca pe sîrmă, pornim. Pietrele cu care erau pavate curțile ne ucideau tălpile, făceau să ne scapete picioarele din glezne, din genunchi, din șolduri. Cădem, ne ridicăm - cu ajutorul contondent al lui Șomlea - și, încet-încet, trecem la "fuga-marș". Până la prima poartă. Acolo, până să deschidă Moș-Tăgârță de portar, Șomlea nu stă cu mâinile-n sân. Prin curtea următoare mergem ceva mai repezător (ne încălzisem), dar ne iese în cale altă blestemată de poartă!: portarul nu pricepe ce vrem de la el : apoi începe a pricepe - dar greu; apoi nu găsește cheia ; nu știe unde-i maneta ; găsește cheia, dar o scapă pe jos: aplecatul, ridicatul sunt un chin pentru un bătrîn plin de reume; gaura cheii nu vine în întîmînarea cheii - ca pe timpuri... - trebuie căutată, pipăită, descântată, rugată... Atunci și nici atunci...

Dă Dumnezeu și se deschide poarta asta - ultima, de-acum nu ne mai despărțea de celulă decât ușa celulei... Eu n-am fost numai fotbalist, ci și un aproape foarte bun alergător de semifond - pe suta de metri însă scoteam un rezultat cu totul modest: 13 secunde. În ziua de 19 noiembrie 1958, pe pista din curtea Celularului Mare din Gherla cred că am coborît binișor sub 11 secunde. Nici Klapka nu s-a lăsat mai prejos, am străbătut curtea ca două săgeți (fără zeghi în cap !) și ne-am năpustit drept la ușa celulei 13, "acasă". Dar, ghinion: gardianul nostru, Siki Toiaș (să fie: Sikito Iaș) se afla în acel moment tocmai lângă baie, de vorbă cu un coleg. Dacă ne-ar fi descuiat în timp util, am făcut economie de câțiva pumni și cizme - dar Siki...Cu mersul lui deșelat, desciocălat despre care se spunea că vine de parcă s-ar duce (și viceversa), se apropie foarte, prea agale - iar Șomlea ne macină, nu se cruță. În sfârșit, Siki ajunge, descuie... Dar când descuie, eu îl îndemn pe Klapka să intre primul - el mă așteaptă pe mine, fiecare crezînd că celălalt fusese mai rău bătut. Reușesc să-l îmbrîncesc pe Klapka în celulă. Când să intru și eu, bătrînul Siki Toiaș, ca să dea dovadă, îmi arde o cizmă-n cur și, simultan mă pocnește cu cheia în ceafă.

Dar tot n-am leșinat! deși lovitura fusese a dracului de puternică, iar locul mi-a rămas... cucuiat și dureros cîteva săptămîni...

Ah, și dă Dumnezeu să se-nchidă ușa. Eram printre ai noștri, nu doar prieteni, ci oameni, din același regn cu noi.

M-am înmuiat, mi-au dat lacrimile - noroc că prietenii au crezut că de durere...

Ne-au dezbrăcat, ne-au spălat, ne-au curățat, ne-au dat ceva de mîncare...

Klapka nu putea vorbi, arăta... cum ziceau animalele de gardieni: cu gura-ntr-o parte... Un student la Silvicultură, la Brașov, basarabean, s-a purtat cu mine, nu doar ca un frate, ci ca o mamă : m-a curățat, fără nici o tresărire de scâr'..., m-a spălat... Tot el a bătut în ușă, să vină medicul, pentru, mai ales Klapka - culmea: chiar a venit!; și, culmea: s-a arătat înspăimîntat de ce... constata... Bătrînul de la Buzău, cel cu

izmenele de țigaie, avea două pastile de apă de plumb, le-a dizolvat, ne-am pus comprese. Ni s-au oferit paturile cel mai bune, ferite de vizetă, unde să putem sta liniștiți... Barbu-Prescurete se simțea în fundul viziunii, nu ieșea la lumină...

Dar abia apucăm să ne întindem oasele frânte de bătaie (Klapka se întorsese de la infirmerie cu capul cât o baniță albă), când Șomlea cel Bătrân la vizetă:

«Mă, ăia doi, nerușanaților ce sânteț' voi - păi așe ne-o fost vorba? Să staț' pe pat, ca nesâmțâți'? Ia, sculăria!» - ne-a obligat să ne așezăm pe banca de lemn pusă în fața ușii: «Aci, cu curu pe bancă, să-ți staț', că de nu, iar vă scot la porțiță!»

Si noi care credeam că am sfârșit-o, iar acum puteam să ne lingem rănile...

Am stat, până la stingere, pe bancă. Făcusem febră, ni se umflaseră picioarele, mâinile, capetele (al meu, oricât de ciocănit, nu se putea compara cu al lui Klapka). Toată noaptea colegii s-au rotat, ca să ne supravegheze, să ne schimbe compresele, să ne dea apă - și în pauze, pentru că tot erau treji, să-l caftească pe Barbu-Panaghia. Oltenetele, de data asta, încasa fără să emită un mieunete.

A doua zi (Nandi fusese scos la infirmerie, imediat după număr) era ultima mea zi - întreagă - de închisoare. Cum a anunțat Siki ieșirea pentru plimbare, cum m-am cățarat pe picioare.

••• Nu, nu eram obligat - la urma urmei puteam dovedi că nu pot ieși, să fi arătat unghiile de la picioare... Dar, dacă în acea zi de ajun de liberare nu ieșeam la plimbare, pe... motive medicale, porcii ar fi fost în stare să mă mai păstreze la ei, până mă făceam bine - ca să nu zbiere reacțiunea că bandiții de deținuți sunt bătuți de bieții gardieni...

Deci, am ieșit la plimbare. Ce fel de plimbare a fost. Și, a naibii, ca niciodată, a durat aproape o oră. Bocancii mei erau cu vreo patru numere mai mari, dar în acea zi păreau cu două mai mici. Însă a mers. M-am ținut bine. E adevărat, pe drum, am încasat mai multe scatoalce ca de obicei, fiindcă nu mă puteam apăra, nici alerga... dar a mers...

Iar peste încă o zi, în 21 noiembrie... Pe la zece uite-l pe Arhanghelică la vizetă:

«Car' te liberezi azi?» - și eu:

«Eu!»

«Ia sculele și bărbierește-te!», zice.

Gata, nu mai puteau da înapoi: dacă trebuia să mă bărbieresc, apoi or să mă chiar dea afar' pe poarta-nchisorii... M-a bărbierit un țigan, unul Cioacă: magraonul ținuse cu Barbu-Ciocârdia, dar văzînd în ce hal ne bătuseră bestii, trecuse de partea noastră... M-a bărbierit cu mână de inger, făcînd slalom printre juliturile de pe obraz - răzătoarea lui Goiciu, pantofii lui Istrate... La douășpe fix sânt scos, sânt dus întîi într-o izolare, acolo primesc ultima porție: fasole cu jumări! - iar pe la unu sânt dus întîi la magazia cu efecte ale statului, predau ce am de

predat, trec la cea de efecte personale, îmi recuperez... După ce mă îmbrac în ce mai rămăsese din hainele cu care fusesem arestat, un sergent mă duce într-un gang, mă pune să mă dezbrac la pielea goală: să percheziționeze hainele care stătuseră atâta vreme în magazia lor!

Începe cu fesul. După zece minute de investigații, de pipăială, de mirositură - mi-l restituie. Îl pun pe cap; aștept. Sergentul trece la pantalonii. În gang e frig al dracului și trage un fir de curent ca o sârmă ghimpată. Cu palmele amândouă ținute sfios și... frunzvițos, aștept.

Deodată se aude zgomotul unei băte azvârlite în poartă; galenți clămpănind, în derută. Zmeul aruncase cu buzduganul în poartă...

«Șuții de la munci», zice sergentul - mie, ca liberat ce mă aflu, putea să-mi divulge acest secret pe un ton mai puțin urlat. «Tova' maior face 'strucție cu ei...», mai adaugă și-mi face cu ochiul.

Într-adevăr, dincolo de poartă se aud urletele bâlbâite ale lui Goiciu. Apoi liniște. Apoi poarta începe să bâzâie, se deschide: Goiciu. Sergentul ia pe dată poziție de drepti, cu nădragii mei la vipușcă. Eu... în poziția mea, rușinată - și înfrigurată.

«Dă-i bătaie, să nu mi se-mbolnăveasc-aici, la mine, că iar zbiară reacțiunea...», îi ordonă din mers sergentului - trece mai departe.

Sergentul îmi întinde pantalonii - dacă nu trecea Goiciu, mi-i mai mirosea un sfert de oră - când Goiciu re apare:

«E-haaa! Tu erai, bă studentule?»

«Eu».

«Te liberezi, bă?»

«Mă liberez».

«Ffffoarte bi-bine, liberează-te sănătos!» - se întoarce, face trei pași, revine: «Ffffi atent bă băiatule, compoartă-te corăspunzător, de să nu mai vii p-acia, c-acia nu-i bine, bă, to' mai bine-i afar'!»

«Da».

«Ppppăi dddacă ple-pleci, hai să ne luăm rămas bun - ce-a fost a fost, ce-o fi om mai vedea...»

Se apropie, îmi întinde mâna.

Eu acopăr cu stânga și partea drepte, dreapta i-o întind.

«Bă, fu-fu-futu-ți cristoșii mă-ti de ba-ba-ba-bandit, dai cu mmmmine mmmâna-n pu-pu-pula goală? Așa se dă la revedere?»

Îmi împușcă o palmă cumplită, de mă dă pe spate acolo, în gang.

Pe când mă adun, încet, de pe jos, îl aud:

«Li-li-liberarea ușoară, bă și-și-și co-co-complimentelu-lu măta!»

O ia grăbit, la stânga și dispare după cornul gangului.

•••

Paris, noiembrie 1972

București, octombrie 1973

GHERLA - O PLEDOARIE

Motto :

«Cele mai bune cărți ale mele
sunt postumele», zice Autorul
Autorul

În octombrie 1971 mi-a apărut **Ostinato** în traducere franceză și germană - volumele prezentate la Târgul de Carte de la Frankfurt pe Main au provocat retragerea standului delegației guvernamentale, pe motiv că fusese pus la cale un afront la adresa regimului de la București,...

În primul moment (acest “prim-moment” dura din 1969, de când anunțasem Uniunea Scriitorilor, într-o ședință publică: fiindcă nu mi se publică **Ostinato** în România, îl public în Occident), Securitatea și Conducerea Superioară de partid n-au știut ce să-mi facă: să mă... umfle? - prea târziu, eram cunoscut în Occident prin interviuri în periodice franceze, germane, americane, olandeze și prin fragmente de proză; să mă expulzeze, după modelul sovietic? - tovarășul nostru Ceaușescu era “om de omenie” (să fie întrebat Păunescu), dânsu’ nu se preta, El nu recurgea... Această ezitare (de stat și de partid) a durat până în anul următor, 1972, în luna mai: atunci m-a convocat președintele Uniunii Scriitorilor, Zaharia Stancu și mi-a cerut două fotografii - *pentru un pașaport pe care nu-l solicitasem...*

În ziua de 17 iunie 1972, la cei 37 ani câți aveam, am “ieșit” pentru întâia oară: până atunci zadarnic solicitasem pașaport, pentru a răspunde unor invitații din Austria, Franța, Italia, Belgia și a-mi vizita neamurile din Basarabia - fusesem, constant, refuzat. Iar acum *EI* îmi băgau un pașaport pe gât, cu care să plec în Occident și să nu mă mai întorc - ce-ar mai fi vrut, securioții!

În 17 noiembrie, 1972, la Paris, invitat la un cuplu de pictori, povestisem o bătaie pe care o încasasem, la Gherla, în ‘58...

«Uite, poimâne, în 19 noiembrie, au să se împlinească 14 ani...».

La urmă și ea și el s-au, m-au întrebat:

«De ce n-ai scrie o carte cu ceea ce ne-ai povestit - **dar așa cum ne-ai povestit?**»

Chiar: de ce? A doua zi, în 18 noiembrie (era o sâmbătă) m-am apucat de scris; în 21 “schiza povestirii” - intitulată fără fantezie: **Gherla** - era gata. În 29 decembrie povestirea întreagă. Lucrasem binișor. Intrasem în ea (de fapt, mă aflam în de 14 ani).

În februarie 1973 o aveam gata bătută la mașină. O copie am încredințat-o Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca; după a doua am citit la microfonul Europei libere și am înregistrat fragmente; o alta am înmânat-o lui Șerban Cristovici pentru traducerea în franceză (tot la Gallimard), iar eu, cu alte trei exemplare m-am întors în România, după exact un an.

Ceea ce a fost tradus (și publicat în 1976, la Gallimard, apoi în 1978 la Coeckelberghs Vörlag, Stockholm) și ce s-a difuzat, în foileton, la Europa

liberă - în lectura mea - s-a făcut după “varianta a doua: februarie 73”.

Întors în România, mi s-a părut că mă grăbisem: “forma” nu era cea mai aproape de adevăr: un dialog onest, dar atât (existau replicile interlocutoarei - și există, în traducerea de la Gallimard și în cea suedeză de la Coeckelberghs Vörlag). Or, în vara-toamna anului 1973 altfel vedeam...

Gherla...

În august 1973 am scris o altă variantă - a treia. În octombrie același an a patra și ultima: interlocutorul a dispărut, dialogul a devenit monolog (dialogat). În această formă a fost publicată **Gherla** în românește, în 1990, la Humanitas, București.

*

Gherla fost a treia carte a mea publicată în traducere franceză, la Gallimard (1976, cu titlul neschimbat), după **Ostinato** (*La cellule des libérables*) : 1971 și **Ușa noastră cea de toate zilele** (*Elles étaient quatre*) ;

*

Dacă “scandalul” provocat de **Ostinato** s-a manifestat prin stupoare (*ei* nu se așteptau la așa-ceva...), **Gherla** a suscitât ura organelor: fiindcă eu - nesubliniat - îndrăznisem... să scot în piața-publică așa-ceva). Pentru întâia oară - nu folosesc: “în istoria literaturii române”, expresie improprie, ci mai modest: “de la 23 august încoace” - nu se mai întâmplase ca cineva (scriitor, ne-scriitor) să scrie negru pe alb fapte și nume de securiști, ba mai mult: să le popularizeze în străinătate (și în Occident ! - la Gallimard, ca la Gallimard, dar la Europa liberă; și cum!, *el aflându-se în România*): «de să știe țara toată!», aveau să-mi reproșeze secii generali în timpul arestării din 1977.

După **Ostinato**, “organili” n-au avut ce-mi face, prea era proaspătă gafa-eroare a retragerii standului de carte de la Frankfurt... ; după **Ușa noastră cea de toate zilele...** - iar nu s-a-ntâmpat nimic notabil.

Gherla însă le-a pus jăratice sub coadă: pe de o parte, mărturia autorului: directă, fără precauții, potrivit principiului necunoscut, deci neuzitat pe meleagurile socialismului biruitor: *rufele se spală în piața mare* ! ; pe de alta, ca postfață la ediția Gallimard 1976 figura eseul lui Virgil Ierunca : **Le phénomène concentrationnaire en Roumanie**, prima variantă a ulterior dezvoltatului **Pitești** (ed. Limite, 1981) ce va deveni **Fenomenul Pitești**, publicat în 1990, la Humanitas.

Pentru memorie: primul studiu despre Pitești publicat de Virgil Ierunca a fost amintitul **Le phénomène...** purtat de volumul meu **Gherla** (Gallimard, 1976); al doilea - o variantă a primului, fără titlu, tot ca postfață la romanul **Les chiens de mort (Patimile după Pitești)**, în traducere franceză, la Hachette (1981) ; același text a apărut în ediția neerlandeză a **Patimilor...** (*Het vierkante ei*), scoasă de Elsevier Manteau, Anvers (1982).

Aceste două țevi ale aceeași arme (“cu care ai tras în poporul român !”, după arătarea cu degetul, în ședința din Sala Mare a Palatului, acuzatorul fiind inevitabilul D. Popescu-Dumnezeu, cenzorul suprem de atunci) i-au înnebunit pe tovarășii organali. S-au pornit într-o campanie furibundă - cea internă cu indispensabila Zoe Bușulenga, Eugen Barbu și ai săi căprari:

Ulieru, Dan Ciachir, Dan Zamfirescu, Dan Piru, Dan Băran, Dan Zalis și alți dani - cea "din afară", nu doar prin securiști mărunți umblînd de colo-colo cu zvonuri, cu scrisori anonime, prin exilați anticomuniști șantajați și recuperați (Milhovan, Theo, Chintescu, Lozovan, Emilian, Boian, Virgil C. Gheorghiu), ci prin, dragă-doamne, intelectuali. Avînd nume. Unii dintre scriitori posedînd chiar pseudonume.

Pot să-l tac pe Virgil Cîndea? Nu pot. Dar pe Noica? - nici atîta. Pe Breban?- și nu doar în tandem cu Ivasiuc, ci și pe contul lui? Nu pot să-l tac. Dar pe Edgar Reichmann, "jurnalist la *Le Monde*"? Vigilintul utemist din 1956-57, de la Universitatea din București, ce lucrase cot la cot cu Iliescu, Trofin și cu alți tovarăși-de-viitor, la puțin timp după vizita la Paris a lui Ivasiuc (în 1976), a scris o cronică la **Gherla**. Firește, extrem de defavorabilă - dacă era campanie, campanie să fie ! ("un fel de **Ostinato** diluat" - acesta este spiritul, litera fiind pe-aproape) - dar mai ales a aranjat o comparație strivitoare între uriașul scriitor român Mirel Bergman și bietul autor al **Gherlei**. Nu mă supăr pe comentatorii cărților mele, oricât de dure le-ar fi cronicile. Însă că E. Reichmann nu este critic literar, literatura română i-a fost și-i rămîne profund necunoscută, ceea ce a aflat: e ce-a auzit el - sau i s-a părut că aude (în sensul propriu: la telefon, o carte povestită de câte cineva) ; cât despre trecutul lui de luptă din perioada românească: este unul dintre cele mai rușinoase.

Pot să-l tac pe I.C. Drăgan? Prêtinul lui Ceaușescu lucra pe față pentru Securitate - acum vorbesc numai de "lucrarea" lui în legătură cu cartea **Gherla**: pe de o parte, a început a bombarda Europa liberă și pe directorul Noël Bernard cu proteste - anonime, sub semnătura - cerînd să înceteze transmiterea cărții în foileton! (cereau altceva *colegii* Breban și Ivasiuc?); pe de altă parte, s-a însărcinat cu confecționarea unei "lucrări de demascare": la o editură inexistentă, în Italia a apărut varianta engleză a "lucrării": **România sub presiune**; la scurt timp, cea franceză - avînd ca autor pe Michael C. Titus (fost exilat stabilit la Londra, intrat apoi în slujba lui Drăgan de la Securitate). Broșura MAI avea drept obiectiv să-i demaște: pe "fascistul Calciu", pe "KGB-istul Efremovici Goma" și pe "slabii de minte, așa-zișii SLOMR-iști". Dar nu doar atît: aproape jumătate era ocupată cu demascarea... cărții **Gherla**. Michael C. Titus, "exilat politic anticomunist" a călătorit în România (în 1978-79), a umblat prin Arhivele MAI (ei, da: Drăgan avea acces, nu doar la mărturiile supraviețuitorilor pușcăriilor concentrați în lagărul numit: "Institutul de Istorie al PCR", dar și la arhivele Securității - dova-da: reproducea o hârtie oficială a Siguranței Statului referitoare la "studentul Calciu Gheorghe"- din 1943!) și adunase mărturii împotriva "alegațiilor conținute în **Gherla**" de la foști deținuți ca: Virgil Carianopol (acesta afirma că îl turnasem - eu pe el! - la Jilava), Aurel Covaci (unul dintre negrii lui Drăgan, autor al Amintirilor thraco-bănățene - jura că, în studenție, eram suspect, îi provocam pe studenți - Covaci arăta spre mine, ca să nu-l arate Gheorghe Grigurcu, de el denunțat în toamna lui 1954); de la o serie de popi (firește, ortodocși) și profesori din Ploiești - precum și de la epigramistul cataramist Mircea Ionescu-Quintus. Toți acești republicani-candiani se încrâncenau împotriva "neadevărurilor conținute în **Gherla** lui Goma"!

Surpriza cea mare: Ion Varlam. Colegul de pușcărie și prietenul meu, aflat de câțiva ani buni la Paris, taman când eu eram - la București - întâi "încercuit", apoi arestat (primăvara anului 1977) - și, fără falsă modestie: o știa, dacă nu lumea-ntreagă, atunci românimea exilată - la instigația lui Ivăsiuc, Ionică Varlam a trimis la Gallimard, editorul meu, o scrisoare-protest (și ea împotriva "alegațiilor conținute în Gherla").

*

Las pentru altădată - sau pentru alții - "dosarul Gherla" - mi-e greață de el de când am aflat numele "contestatarilor" mei, ai negatorilor Gherlei și ai gherlei: Carianopol, Covaci, Quintus, Varlam și alți foști deținuți politici, foști (și viitori !) oameni politici (ba chiar: seniori, tați ai Nației!), "martiri de pușcărie" - ca un făcut: acum, în noiembrie 1996, doar Quintus și Varlam mai sunt în viață. Bine ar fi fost să trăiască, să citească rândurile de față.

*

Așadar, prima variantă datează din noiembrie 1972.

S-au împlinit 24 ani de-atunci. Și 38 de la "întâmplarea" care a provocat-o (și ce dac-am mai spus asta ? Am s-o spun mereu).

*

Întâia tentativă de publicare în românește a făcut-o Ion Solacolu: a bătut el la mașină două fragmente pentru două numere din periodicul dactilografiat-fotocopiat *Dialog* (1988). Îmi propusese următorul târg cinstit : eu să-mi dactilografiez o carte, două ("pentru *Dialog*" - adică respectînd interspațiile cutare și atâtea litere pe rând), el să mi le multiplice în câteva zeci de exemplare - depinde câți bani de aruncat pe fereastră va avea... Am fost încântat : în afară de cărțulia de debut, **Camera de alături** (1968), nu aveam nici o altă carte în românește. Însă, în acel moment, mai la inimă îmi stătea **Din calidor** - Solacolu mi l-a "editat" «în dactilografierea autorului»; apoi **Patimile după Pitești** - mi l-a scos și pe acesta, cu aceeași menționare... Când să ajung(em) la **Gherla**, a dat peste noi "revoluția la români"! Liiceanu mi-a publicat-o în vara lui 1990, la Humanitas, ca a doua carte (după **Culorile** (sic!) **curcubeului**, cea topită...).

Rămânînd la cifre:

Ostinato, terminat în 1966, a fost publicat în limba în care a fost scris în 1992 - **după 26 de ani de așteptare**;

Ușa noastră cea de toate zilele - terminat în 1968, publicat în românește în 1992 - **24 ani de așteptare**;

În cerc - (1970 - 1995) - **25 ani de așteptare** ;

Gherla (1972 - 1990) - **doar 18 ani de așteptare...**;

Gardă inversă (1973-75) - **după 23 ani încă nu a apărut în românește...** (A apărut - la Univers - după "doar" 24 ani n.m.).

*

Gherla marchează o altă etapă a scrisului meu. Dacă ar trebui să fac o “periodizare”:

În prima parte intră prozele (1965-66) din volumașul de debut : **Camera de alături**. Nu mă lepăd de cele scrise acolo, ci le pun la locul cuvenit.

În a doua parte intră romanele: **Ostinato** (1965-66), **Ușa noastră cea de toate zilele** (1968), **În cerc** (1970-71) și **Gardă inversă...** (pe care l-am scris după întoarcerea din Franța : 1973-75);

În partea a treia pun doar **Gherla**; chiar dacă “deschide o serie”.

În a patra: volumele de mărturie scrise după stabilirea în Franța (20 noiembrie 1977): **Culoarea curcubeului** (1978) și **Soldatul câinelui** (1982);

În a cincea: **Patimile după Pitești** (1978-1979) ;

În a șasea: “ciclul femeilor”: **Bonifacia** (1983), **Justa** (1985), **Castelana** (1985), iar **Ela** (1983) și **Venina** (1984): neterminate, fiecare a rămas cu câte o sută de pagini;

În secțiunea a șaptea: “ciclul autobiografic” (impropriu spus : toate cărțile sunt autobiografice): **Din calidor** (1983); **Arta refugii** (1984-88), **Astra** (1986-88), **Sabina** (I : 1987; II : 1988) și **Roman intim** (1989).

Mă opresc deocamdată. Nu fiindcă s-au făcut 22 de cărți din cele 42 scrise până acum*), ci pentru că aici există un alt semn de hotar - și nu doar cronologic : decembrie 1989.

Întorcându-mă: unii comentatori - de după 89, desigur - au găsit că scrisesem “într-un fel” cât fusesem în țară, și “altfel” de cum ajunsese în Occident! Printre ei se află și N. Manolescu (într-un număr din revista *Familia* - 1995) : vrînd să-și exemplifice (!) teoria potrivit căreia, “la noi nu a fost nevoie de samizdat, pentru că toate operele de valoare s-au cam publicat...”, a continuat, susținînd că *în România nu se putea scrie altfel decât s-a scris (și s-a publicat!)* - și m-a dat exemplu...

N. Manolescu ar fi avut dreptate... dacă nu s-ar fi înșelat. Or despre scrisul meu a spus numai inexactități:

a) necunoscînd nici un text de-al meu (nu e un reproș, ci constatare), m-a judecat din auzite - după cele povestite de Ivăsiuc și de Breban (care nici ei nu mă citiseră);

b) când a gândit: ”texte scrise în țară”, Manolescu le va fi avut în vedere numai pe cele cuprinse în singurul volum publicat în românește, în România (în 1968), **Camera de alături**;

Dacă a arătat spre **Gherla** ca text scris *altfel* - pentru că fusese scris “afară”... Da, autorul a scris textul “afară”, și cu tot cu text, s-a întors în România, unde a scris a treia (și a patra) variantă - cea publicată în românește în 1990. (Și încă: tot în România - 1973-1975 - a scris romanul **Gardă inversă** - un text... *altfel* și el, mai știi: din acest motiv nu a fost editat până acum...).

N. Manolescu a încercat să spună, să facă să se accepte:

*) Acest text a fost scris în 1996

1. scriitorii români nu au cunoscut fenomenul *samizdat* - dar nici n-au avut nevoie: "operele de valoare au (cam) fost publicate (sub comuniști)";

2. scriitorii români din România nu puteau scrie - cât se aflau în România - decât așa cum au scris. Proba: Goma a scris "într-un fel" (în traducere: "ca noi, cei rămași pe baricade"); "altfel - de cum a ajuns în străinătate".

Adevărul trebuie să fie în altă parte: Desigur: cu **Gherla**, am început a scrie altfel (aerul libertății nefiind deloc străin de această altfelitate) - însă cu **Gherla** am început să scriu și altceva.

Întrebare : aş fi putut scrie (aşa) **Gherla**, în România? Da - dacă... Dacă cineva din România, căruia îi povestisem bătaia cu pricina (după socotelile mele vreo paisprezece persoane, în vreo paisprezece ocazii), mi-ar fi zis ce mi-au zis pictorii parizieni:

«De ce n-ai scrie o carte cu ce ai povestit **aşa cum** ne-ai povestit...?»

Asta era : n-am scris în România, nu pentru că nu-aş fi avut curaj, ci pentru că nu-mi dăduse prin minte că aş putea s-o fac!

Nu-i aşa că e comodă explicația? Potrivit căreia ceilalți scriitori români ar fi putut și ei scrie - pentru *sertar*, pentru *samizdat* - dacă le-ar fi trecut prin cap această... posibilitate !

Cum se face, uneori, istoria literaturii; chiar istoria.

*

Gherla... 24 ani de când am scris-o.

Gherla - 38 de ani de când m-am despărțit de ea...

Am transcris neuitarea la ordinator.

Impresia: **Gherla** a rezistat cel mai bine (de acord : cel mai puțin prost) trecerii timpului : după aproape un sfert de secol, nu mi-e deloc rușine să ies din nou cu ea în târg.

Paris, 23 noiembrie 1996

LĂTEȘTI

NOTA AUTORULUI

Lătești ar fi trebuit să fie “a doua noapte” (Gherla fiind “întâia”).

Ar fi fost - dacă ar fi fost terminată.

Atât cât există din Lătești - cam un sfert, după opinia autorului - a fost scris, în luna februarie 1973.

Au fost suprimate mai multe pasaje (marcate), însă nu a fost modificat textul rămas.

P. G.

Paris, 11 mai 1997

A DOUA NOAPTE

6 februarie (1973)

Dragă m.a.

La prima încruntătură a băieților-cu-epoleților, ai plecat ca din pușcă, de parcă tu ai fi fost băgată-n boale, începînd din 23 august 44.

Te vor fi convocat? - una politicoasă, în care nimeni n-a urlat la tine, făcîndu-te curvă; nimeni nu ți-a ars două labe și-un picior în cur; nimeni nu te-a amenințat că, de nu ești sinceră-cu-ancheta, ei te fac poștă. Că, dè, tu nu beneficiezi de nemaipomenitul avantaj (ce să mai vorbim de mândria!) de a fi cetățean al republicii socialiste, iar cu capitaliștii, noi știm să ne purtăm domnește, nu ca tovarășii noștri mîrlani...

Așadar, o convocare - mai degrabă: invitație - politicoasă, în timpul căreia politicos ți s-a amintit că nu pentru *asta* ai venit tu în

România (mai corect: «Nu pentru asta v-am acordat favoarea unei vize turistice»). Ți s-a atras - politicos - atenția că țara noastră e plină de mănăstiri (nu ți-au spus că demult au fost prefăcute în hanuri MAI); că patria noastră iubită posedă piscuri înalte (n-ai să crezi: la munte!) și plaje late (ai ghicit: la Marea Neagră, cea care albastră ar vrea ea să fie); că, oriunde îți rotești ochii - pe geamurile autobuzului ONT - dai de șantiere; de noi unități (industriale, nu militare, alea-s camuflate); de cartiere de noi locuințe. Dacă nu știai, află: indicele de creștere a productivității față de cel al anului 1938 a crescut de atâtea ori - de-un paregzamplu : azi fabricăm muuult mai multe motorete, televizoare, mașini de spălat, ca să nu mai vorbim de fibre sintetice - decât în 38-ul burghez. Dar... Pentru că există un dar. Cu toate că există atâtea (și atâtea!) realizări epocale, tu nu ai ochi și urechi decât pentru niște elemente necinstite, nereeducate («în ciuda eforturilor noastre - uitați-vă la tunică : am asudat puternic, sântem learcă tot mereu încercînd să-i facem oameni-noi pe-acești bandiți din tată-n fiu!»). I-ai frecventat numai pe dușmanii patriei - foștii deținuți politici...

Bag mîna-n foc: ai fost “nițel convocată”; “invitată puțin”- pentru “o mică conversație”. Băieții-securității au fost politicoși, bine-crescuți, bine-mbrăcați (nu ca noi, bandiții dușmănoși, care “umblăm în halu-ăsta”); bine-informați - nu ca masele largi de cetățeni cinstiți ai RSR: nu doar ne-informate, dar analfabetizate de avantgarda clasei ‘nalfabetizatorilor nației, alcătuită din braveții activeți și din vînjoșii-secușii.

Presupun că s-au oferit să te călăuzească - «pe cheltuiala ONT-ului», vor fi zis, convinși fiind (altfel ar fi securiști?) că Oficiul cu pricina este unul caritativ, iar cheltuiala o suportă ei, locotenenții, maiorii de Secu, din cotizații; să-ți arate ei, cu mîna lor, să-ți explice ei, cu gura lor, cum devine treaba, atît cu trecutul de glorie al patriei, cît și cu prezentul luminos, cel pregătind un viitor de aur, avînd tot atâtea carate ca și Iepoca Tovarășului Unic. Să-ți deseneze ei harta țării (pardon: a Țării). Țară care, orice-ai zice, e și-a ta!

«Noi nu negăm că mai persistă și lipsuri» vor fi spus, acceptînd cinstit persistența. «Dar acelea au fost accidente» - trecerea de la indicativ prezent la perfect compus este una dintre cheile marxismului românizat. «Poporul nostru muncitor care a trecut prin multe încercări pe parcursul istoriei (ah, parcursul, nu doar în discursul secilor, ci și în al intelectualilor ne-membri de partid!), dar le-a înfruntat cu bine, știind că-i stăpîn pe soartă, pe bogățiile solului-subsolului, de la orașe și sate...»

Vor mai fi zis: «Noi nu vă interzicem să stați de vorbă cu cetățenii patriei noastre, chiar cu persoane dușmănoase...» - la încercarea ta de a spune ceva, s-au precipitat: «Dar e de datoria noastră să vă atragem atenția că acești oameni, prin modul lor de a gândi și a povesti... Înțelegeți ce vrem să spunem, că adică ei nu sunt chiar în toate mințile lor, nu, nu i-am internat, asta o fac numai Rușii, că știți cum sunt Rușii,

la noi nu există internări psihiatrice, dovadă că i-ați întâlnit în libertate pe astfel de... de elemente, dar să știți: delirează. Nu negăm că au fost la închisoare - dar de ce? Acum cu toții pretind că ei n-au făcut nimic, că sunt nevinovați, dar dacă le-ați citi dosarele, ați afla adevărul adevărat ! Ați mai afla că-și recunoscuseră cu toții faptele... Să zicem că unii au fost mai vinovați, alții mai puțin, că doar știți: cine muncește greșește - dar *câți* sunt ei? O sută? Două-trei-patru sute? Hai o mie. Dar ce contează, din punctul de vedere al istoriei - la scara, cum se mai spune - o mie de inși? Și din punctul de vedere al celor peste 20 milioane câți sântem? Ce contează câțiva ani de pușcărie - la 2000 chiar 3000 de ani cât numără istoria noastră? Nu negăm: individul - în fine, persoana cu care ați stat de vorbă a fost închis. A cam suferit - da' ce, numai el a suferit? De ce nu vă gândiți la comuniștii care au zăcut în închisori pe timpul burgheziei? Aceia au suferit de o sută de ori mai mult decât... Și nu se mai plâng atâta, pe toate drumurile. Că a suferit... Dar *cât*? Un an? Doi? Cinci? Viața unui om, la noi - doar s-a publicat și la dumneavoastră, în Occident - e, în medie, de șaptezeci de ani. Și-atunci? Persoana respectivă, în fine, prietenul dumneavoastră a făcut o fixație, că adică, dacă el a făcut nițică pușcărie, gata, au mai făcut și alții! Că dacă el urăște societatea noastră nouă, toată lumea o urăște! Păi întrebați-mă pe mine, vă răspund fără pic de ezitare : uite, eu o iubesc! Și nu mi-e rușine s-o iubesc din inimă. Și el... Ce mai vrea? Cât a fost student, a avut bursă, a avut cămin, cantină, toate înlesnirile - și el s-a-nhăit! Cu tot felul de alte elemente! Și-acum se plânge și-acuză că am torturat, că nu știu ce, c-am ucis - el vorbește, care-i bine-sănătos și n-a luat nici o palmă de la lucrătorii noștri?

Dacă doriți și doriți să aflați adevărul, putem să vă arătăm dosarul medical, că are dosar uite-așa, nu l-am aplicat, că noi respectăm democrația, nu ca în alte părți, chiar prin Occident... Vă arătăm concluziile medicilor care-s civili, independenți, nu-i influențăm cu nimic - să vedeți ce spun, ce scriu ei: că persoana e bolnavă rău, că necesită internare... Dar noi nu suntem ca alții, nu vrem să facem ca Rușii ăștia, înțelegeți ce spunem...»

Sânt convins că așa a fost. Iar concluzia:

«Spuneți și dumneavoastră: așa se compoartă un om normal, sănătos? Adică în loc să vă spună și el o poezioară, să vă facă o declarație - ascultați-ne pe noi : e îndrăgostit-cui de dumneavoastră, iertați-mă că vă spun direct și foarte franc, dar așa-s eu: sincer... Ziceam că în loc să procedeze și el ca oamenii normali, ce face? - vă povestește toată noaptea cum, pasămite, a fost el bătut în închisoare...»

Așa a fost. Știu, îi cunosc.

Și pe tine, puțin: știu că n-ai crezut nimic din ce ai aflat despre mine și despre sănătatea mea. Dar ai plecat. Cred că știu motivul - tu zici: ca să nu-mi faci mie mai-rău... În fapt de frica ta ți-a fost frică; de frica ta te-a cuprins frica și-ai plecat. Frica ta și-a neamurilor tale fricoase: au pierdut tot, dar își închipuie că mai au ceva de pierdut - așa

că dansează exact cum le cântă fanfara MAI, cum le suflă-n ureche băiatul de la Secu.

Zice unchiu-tău, la telefon:

«A plecat, *tovarășe*, a plecat de-alaltăieri, *tovarășe*, a plecat de tot, de tot !»

«A primit vreo veste proastă de-acasă?», întreb.

«Ți-am spus că a plecat, *tovarășe*, nu-ți ajunge?»

Nu, nu-mi ajungea, dar n-aveam încotro. În ultimul moment, când să pun receptorul în furcă, el:

«Să nu-i scrii, *tovarășe*, că ei nu-i trebuie scrisul dumitale, ea-i normală, n-are nevoie de scrisorile unui nebun!»

N-am mai avut timp să-l bag în mă-sa: a închis telefonul.

Așa, carevasăzică : nepoțica unchiulețului n-are nevoie de scrisorile mele.

Tocmai de aceea îi și scriu. Boul de unchi mi-a dat ideea.

7 februarie

Dragă m.a.,

A. S. Am primit mesajul tău. Îl așteptam. Știam că ai să pleci - definitiv. Știam că ai să-mi lași un semn.

Nici nu am nevoie de mai mult.

(...)

În "prima noapte" îți povestisem Gherla; bătaia din 19 noiembrie, ziua liberării, 21 noiembrie...

Rămăsesem în gangul acela, pe jos, pe spate, trimis de ultima scatoalcă a lui Goiciu - în capul lui cel cubicoicic, așa arăta un rămas bun... O labă dărâmătoare și urarea securistă:

«Complimente lu' mă-ta...»

Ți-am mai spus, repet: cu patruzeci de zile înainte de termen, Arhanghelică de la grefă, plutonierul pitic îmi ceruse datele prin vizetă (vizeta venea în dreptul pieptului unui om normal, dar Arhanghelache nu era silit să se aplece ca să vorbească, el se înălța mult pe vârfuri, deținuții glumeau, spunând că fusese ales pentru această muncă potrivit... înălțimii vizetei...). La întrebarea lui, sfânta întrebare:

«Unde te stabilești după liberare ?»,

răspunsesem - de mii de ori repetasem în gând, în șoaptă; visele rele, aproape toate erau legate de această scenă, contrariată: fie de absența întrebării, fie de imposibilitatea mea de a rosti răspunsul :

«La părinți, în satul Meşendorf, comuna Criț, raionul Rupea, regiunea Stalin!»

Însă, iată, clipa aceea venise, trecuse, îmi luasem hainele civile, încasasem lăboaia goicistă...

După percheziție am fost dus în clădirea administrației. Mare lucru nu mai țin minte din "traseu" - cu certitudine am trecut prin mai multe porți - dar nimic nu s-a fixat în memorie. Memoria mea, în acele momente probabil nu mai înregistra, ci proiecta : sânt convins: atunci *îmi aduceam aminte că mă aflu afară*, apoi pe tren, apoi acasă - în fine, în comuna Meșendorf, unde, în acel moment erau învățători părinții... Uite, nu-mi amintesc nici interiorul clădirii administrative: nu pot spune dacă era o încăpere obișnuită, cu o masă îndărătul căreia se afla grefierul (nici dacă era Arhanghelică - presupun că nu: pe el l-aș fi reținut), sau ceva cu o vizetă, cu un ghișeu. Nici dacă celălalt era îmbrăcat civil sau militar.

Ochii și inima au înregistrat doar un act, o hârtie: roz. Sau colorez eu acum ?

Și un glas:

«Semnează de luare la cunoștință».

Iau hârtia și cu voluptate mă aștern pe citit; literă cu literă, ca pe la patru-cinci ani când, ca orice copil de învățător, începeam a buchisi.

«Hai, bă, că ne-apucă...» - o fi vrut să spună : Crăciunul, își va fi adus aminte că e securist. «Că n-am timp de pierdut!»

Eu aveam. Nu, nu aveam. Mă poticnisem.

Răsucesc hârtia, i-o restitui, arăt cu degetul:

«Cred că e o greșală. Numele e corect scris, datele celelalte exacte, dar *s-a* greșit domiciliul...» - ca să arăt că nu el greșise, greșeala aceea era generală, poate chiar a mea, nu?

Mâna se întinde, apucă hârtia - fulgerător m-a apucat groaza : dacă din pricina asta (a observării greșelii) mă duce înapoi la celulă și mă mai ține câteva zile, ori doar câteva ceasuri într-o izolare împuțită și-nghețată, până se vor screme să scrie ca lumea, corect, alt formular sau ce-o fi.

«Semnează de luare la cunoștință», vine iar glasul mâinii.

«Dar e greșit domiciliul, eu locuiesc în Meșendorf-Rupea-Stalin, iar aici scrie... Lătești-Fetești-Constanța, ce să caut eu la... Lătești...?»

Mâna glasului retrage iar hârtia, apucă un stilou... Credeam că va corecta pe loc domiciliul, că va scrie, deasupra ștersăturii cele trei cuvinte magice : Meșendorf-Rupea-Stalin. Dar stiloul șterge sedila lui ț. Hârtia vine din nou, însoțită de stilou. Glasul zice:

«Lătești, nu Lățești. Acum e bine, semnează !»

«Nu e vorba de Lătești ori de Lățești, întreg domiciliul e scris greșit, eu locuiesc în Meșendorf-Ru'...», încerc.

«Lasă, domn'e, ce Meșen'..., cum îi zici - te duci unde scrie pe hârtia asta: la Lătești, raionul Fetești, regiunea Constanț !», mă întrerupe el. Lătești, nu Lățești!»

«N-am ce căuta acolo, nici nu știu unde-i, pe lume, acest Lă...»

«Afli acum! Semnezi aicia și te duci unde-i scris: Lătești-Fetești-Constanța - scurt!»

«Cum să mă duc acolo, dacă părinții mei se află dincoace, la

Meșen'...?)»

«Te duci», face glasul, fără să se înalțe.

«Nu mă duc, domiciliul meu e cu părinții, la Meșendorf, raionul Rupea...»

«Te duci, măi frate», zice. «Te duci, ascultă-mă pe mine, că am văzut multe aici, la grefă, te duci, de zbârâi».

«Nu», zic, adunat în jurul meu (însumi), știind că nu-ul are să-mi aducă numai necazuri. «Nu!», fac mai tare, ca să grăbesc venirea aceluia, să scap de ele mai iute.

«Ba te duci» - ah, și dacă n-ar avea glasul ăsta moale, dar ce: a ajuns să se tragă de brăcinar cu al meu? «Fii atent la ce-ți spun eu și nu mai sta la discuții, semnezi și te duci unde scrie pe ținutula asta...» - stiloul împunge aerul acolo unde ar fi trebuit să semnez.

«Sânt... obligat să semnez?» - eram gata dezbrăcinat, nu mai lipsea decât să mă aștern pe plâns - avusesem de gând să întreb: *Sânt obligat să mă duc la Lătești?*, dar ieșise altceva (acum știu de ce: mirosea a, totuși, liberare, deci eram dispus s-o plătesc...).

«Hai, semnează, nu mă țin de vorbă».

«Sânt cu... Sânt trimis în domiciliu forțat?», întreb (știam că există și această formulă de pedeapsă administrativă, dar nu pentru pușcărișii ce și-au executat condamnarea, ci pentru “dușmanii” nu-atât-de-dușmani ca să fie băgați la închisoare, ci doar suspecti - și declasați).

«Domiciliu obligatoriu, nu forțat - nu vezi ce scrie-acolo?», ridicase glasul. «Te pretinzi student și nu știi carte?»

Într-adevăr, scria. Acolo. Iau stiloul.

«Pentru cât timp?» întreb.

«Las' că afli la momentu' potrivit - semnează!»

«Acum e momen'...», dar el mă întrerupe:

«Semnează, domn'e, ce, ori nu vrei să te liberezi?»

«Ce fel de liberare-i asta, dacă ies de-aici și intru dincolo?»

«Păi nu intri băi capsomane, nu pricepi atâta lucru? Student și nu pricepe! Ce mă-ta-n cur de-n-telectual mai ești, dacă nu-nțelegi ce-ți spun?»

«Nu mi-ați spus pentru cât timp mă trimiteți în domiciliu for'...»

«Obligatoriu, bă, nu forțat !», acum zbiară de-a binelea. «Și nu io te trimit, faptele tale dușmănoase, ele te-au trimis! Acolo nu-i pârnaie, nu-i lagăr, e sat de oameni! Casa ta, pământul tău, că-ți dă statul nostru totul, casă, lot, grădină - și casă, mă! Casă și lot, de să pui porumb, cartofi, ceapă, să crești găini, porci... Îți aduci și nevasta și copiii...»

«Nu sânt însurat».

«Atunci gagică - ce, n-ai și tu o gagică? Studentă? Studentele se regulează ca la foc!»

«N-am gagică».

«Atunci ți-o iei la labă! Stai în casa statului, pe lotul statului, pe banii statului - și ți-o iei la labă!» - îmi arată cum anume. «Hai,

semnează, că am treabă, nu-s numai după curu' tău!»

Mai fac o tentativă: încerc stiloul pe marginea hârtiei (ah ce-aș mai fi scris cu el în mijlocul paginii, dar nu semnătura mea, ci numele lui: CUR!), apoi îl învârtesc în aer deasupra locului unde trebuia să mă iscălesc - îl apropiu de hârtie, mă opresc:

«Pentru cât timp ziceați că mă duc acolo? O lună? Două? Mai mult?»

«Uite care-i chestia», zice glasul, potolit. «Ori semnezi acuma, pe loc, ori te bag înapoi, la celulă! Păi ce mă-ta-n cur: te-ntinzi la discuții cu mine? Păi te bag imediat la celulă!»

Deși glasul începuse iar să urle, eu simțeam... că n-o să mă bage: oi fi eu bandit, dar hârtoagele exercită asupra lor o fascinație căreia i-aș zice: teroare (ia să mai fie terorizați și ei, dacă nu de *cineva*, atunci de *ceva*...). Sunt în stare ca, din poartă, când te pregătești să faci pasul peste linia albă a pragului, afară, ei să te oprească: «Un nou mandat», să zică - și să fie o **hârtie**. Or pe hârtia cu numele meu (cu adresa celui-lalt...) era scris, negru pe alb, data liberării : **21 noiembrie 1958**. Bine, era scris - *dar-dacă* ? Ce, te pui cu *ei* ? *Ei* sunt stăpâni pe trupurile și pe timpul nostru, li se rupe de nedreptatea făcută. Chiar dacă acel «Înapoi, la celulă!» n-are să dureze decât cinci munte, un ceas... Ar fi îngrozitor: fiindcă apucasem să mă mut în libertate - fie aceea și lătareată, nu lătoasă - oricum, constănțean(c)ă...

Stăteam cu stiloul între degete, nehotărât. Glasul, ceva mai moale:

«O să-ți comunice tovarășii la destinație, la Fetești. Noi nu știm cât ți s-a fixat, noi nu fixăm, Ministerul nostru fixează».

Știam că minte-minte-minte. Dar n-aveam încotro. Decât să mă întorcă - fie și pentru cinci minute - mai bine semnez. Am semnat. Și încă o hârtie - albă, aceasta, trasă la șapirograf, un angajament: că n-o să divulg nimănui, niciodată, nimic din ce știu despre locurile și despre regimul de detenție, în caz contrar... Urma o amenințare cu un articol din Codul Penal, sau poate numai o H.C.M., dracu s-o ia.

«Îmi dați și bani de drum? Am fost arestat fără nici un ban...»

«N-ai grijă, nu te punem pe tren fără bilet», zice.

«Bine, dar...», încerc eu să mai lungesc boala.

«Scoate-l tovarășu' și predă-l pentru transport!», îi spune gardianului care mă însoțise și așteptase în spatele meu.

(...)

Am fost scos în curte. Era soare-soare-soare. A venit un plutonier. Mi-a dat un pachet învelit în hârtie maronie, parcă ar fi fost un vechi sac de ciment.

«Hrană rece pe trei zile. Semnează».

Am semnat. Am luat pachetul. Mirosea a pâine, adia a slănină. A marmeladă nu mirosea, dar aș fi băgat mâna-n foc: era și o felie de marmeladă - "pe trei zile".

Gardianul care mă însoțise din gangul cu Goiciu, mă duce mai spre poartă - nu se vedea că ar fi poarta principală, dar mirosea și ea.

Nu a slănină, nu a pâine, nici chiar a marmeladă, însă o știam: era acolo. Dac-aș fi întins mâna...

«Poți să mănânci», zice gardianul, văzându-mă dînd cu nasul târcoale pachetului. «Poți să mănânci totul, dintr-o-nghițitură, alta nu mai primești».

Așa, da: ăștia și când vor să fie cumsecade nu reușesc decât să fie cumnusecade. Și-acum de ce mă pîndește? Unde să-i fug, unde să-i evadez: afară? Dar am țidulă pentru afară, a auzit cu urechile lui stră-verzului ce-a zis ăla de la grefă: că sînt liber, atît că nu mă pot duce la părinți, în domiciliul stabil, trebuie să trec pe la cel instabil, la Fetești.

Or fi fete multe, la Fetești? Și cucuiete? Nu: ăla-i Cuicuiesti. N-am fost niciodată prin părțile Feteștiului, dar știu geografie, văd harta. Nu de la fete i s-o fi tras Feteștiului, ci de la vreun moșier, Fetescu. Sau de la nevastă-sa, Feteasca cea mult tămâioasă...

«Ai voie să stai pe bancă», zice gardianul.

Asta pentru că e mai greu să evadezi din poziția stat-pe-bancă decât din stare-n-picioare.

O bancă de lemn, sub un păr tânăr, cu tulpina văruiată. Mă așez, cu pachetul pe genunchi. Peste ziduri peste acoperișuri, acolo de unde vine soarele, se aude orașul : cântă “mut”, cu m! m! m!, cum cântam și eu la cor, când era să fie partea de “mut”. Era dulce de ascultat, corul mut, când nu erai tu în cor. Și stranii coriștii : nu făceau nimic, ai fi zis că dorm cu gura închisă, muzica ieșea singură din ei. Mai ales din fete. Doamne, ce muzicale sunt fetele când cântă ele cu gura-nchisă și rîd cu ea foarte deschisă!

«Ești ardelean», zice gardianul - nu era întrebare.

Dau din cap.

«De pe la Rupea».

Confirm din cap, a auzit ce spuneam la grefă. Ori chiar îmi știe dosarul.

«Nu cunosc pe-acolo. Făgărașu’ departe-i de Rupea?»

«Treizeci de kilometri pe scurtătură, șaizeci pe șosea», zic.

«Pe la Făgăraș cunosc, am o soră, la Combinat. Și mai am un frate la Aiud - tot așa...»

Am înțeles: tot gardian. Soră-sa o fi măritată cu un securist de la Combinatul Chimic de la Făgăraș, acolo se fabrică explozivi, gaze de luptă, deci este nevoie și de securiși, nu? Ba da, ba da. După vorbă, ăsta-i de pe-aici, de prin jur: Dej, Gherla, Aiud “triunghiul morții”, cum zicea un ministru, deși nu-i deloc triunghi, ci linie (aproape) dreaptă care pornește de și mai la nord, de la Sighet și coboară, incluzînd și închisoarea de la Dej. Câți țărani falnici, curați, simțind românește din tată-n fiu, coborînd direct din Miorița, vor fi folosind numai aceste patru “unități”, cum le zic ei? Adevărat, nu toți sunt din împrejurimi, “de pe sate”: comandantii, politiciii, chiar unii gardieni vin din alte părți, dar grosul, majoritatea: talpa țării e locală. Băstinoasă. Uite, căcănarul de la grefă: vorbește ca prin vechiul Regat,

dar nu-i de-acolo, acolo a “lucrat” o vreme, de-a prins pronunția, el e de pe-aici, din jurul Gherlei, uneori îi scapă o inflexiune de gherlean...

Părul sub care stau, la soare, are tulpina văruiată, bordurile straturile de flori (“rondurile”) văruiute și ele, ca într-o cazarmă, ca la pușcărie, dar corul mut al orașului răzbate ne-văruiat. Și ce bine miroase, pot jura că e presărat cu ațe de parfum-de-cumpărat, dinspre femei.

«Pe la voi, pe la Rupea, a fost un văr de-al meu, în aplicații. Zicea că-i frumos, că oamenii sunt gazde».

Dau din cap, în semn că vărul nu se înșelase.

Răzbăteau, peste ziduri și acoperișuri cotodăcituri de găini - atunci a venit doctorul Sin. Ieșise pe o ușă, cu intenția de a intra pe alta, mă văzuse, mă recunoscuse. S-a așezat pe capătul băncii, fără să se uite la mine. A început să vorbească.

Întâi n-am înțeles ce spune, credeam că fredonează ori își spune poezii învățate la școală. Gardianul s-a îndepărtat, a legat vorbă cu ăla de la poartă. Atunci am început a înțelege cuvinte, propozițiuni, fraze. Doctorul Sin vorbea potolit. Îmi dădea sfaturi: cum să mă port, ce să nu fac, ca să nu intru iar, la *ăștia*, ca să nu mai am treabă cu *ăștia*...

Nici nu mă uitam la el. Îl simțeam, prin lemnul băncii : îi era frică. Eram ce eram : un nimic, un bandit, un dușman al poporului, alaltăieri Istrate cu Șomlea ar fi putut să mă ucidă, fără să deie seama cuiva, el făcea parte din aceiași *ăștia* - și-i era frică? De mine? Dacă nu - de ce mă lînge, de ce mă sfătuiește? - ce-i el dacă nu un securist care, întâmplător, a făcut Medicina la Cluj și “lucrează” ca medic MAI la Gherla?

Simt eu ce-l neliniștește: alaltăieri, în Zarcă, n-am murit; arăt acum ca orice deținut stâlcit în bătai la Gherla lui - însă așa, cotonogit, cu, pe obraz, urmele pantofilor lui Istrate - mă liberez. Bine, nu chiar acasă, dar nu într-o altă închisoare. Și acolo, unde o să ajung o să povestesc ce am pățimit și am să-l povestesc și pe Sin, doctorul de la Gherla...

Asta era. Și, dintr-o dată n-am mai simțit durerea de a nu mă libera de tot, unul dintre *ăștia* se temea de mine. De ținerea de minte a mea.

Și bine făcea.

8 februarie

Nu prea e fericită, nu e deloc fericită formula, metoda, maniera - dacă ai fi fost de față, totul ar fi încăput într-o singură noapte, chiar mai puțin (în ceea ce mă privește pe mine, emițător de sunete, fiindcă tu, care vei primi semne văzute, cu scrisul nu vei pierde mai mult timp decât data trecută).

Ar fi trebuit să scriu dintr-o răsuflare întreg pasajul liberării. Până la Miliția din Gherla - sau cea din Fetești. Dar nu se poate. Sânt silit să

întrerup, să rup firul, mai am și alte treburi (domestice), așa că, fatal, se pierde, dacă nu coerența, atunci tensiunea. De pildă, dacă ieri aș fi putut continua, aș mai fi scris câteva cuvinte, pagini despre, în legătură cu, asupra doctorului Sin. Felul lui lăcrimos și asudos de a ți se lipi de piele, când tu vrei aer din toate părțile. De ce-și aproape cerea iertare? De ce îmi făcea “servicii”, atrăgându-mi atenția asupra *ăstora*, de ce-mi dădea sfaturi? Ca să traduc astfel: că el, securist, îmi încredințează, mie, bandit, secrete militare? Bine, asistase la “întâlnirea” cu Goiciu, arătând că în ochii bestiei de maior, el era cam tot atâta cât un căprar care ne ducea la plimbare - și nici atâta. De ce oare? simplu: căprarul era un semianalfabet ca el, ca Goiciu, pe când *ăstalalt* păcătuia grav: “avea la bază”, era intelectual, dragă-doamne! Iar intelectu-alul, ajuns printre *ăștia* doar fiindcă făcuse cinspe ani la medicina aia și n-o mai termina, cu media, “baza” lui nu putea fi nici felcer de internat, a intrat la *ăștia*. La *ei* tot bou-i bun-tovarăș. Ce contează că ta-su era chiabur, săpase la Canal, că frate-său era în munți, la partizani, că unchiu-său era “fugit” în Occident: la *ăștia* totul se spală cu un angajament: promite că nu va scoate un cuvânt din ce află “la servicii” - și gata! Ba unul cu dosar negru va fi și mai al dracului decât un proletă-roi născut, nu făcut. De asta era doctorul Sin atât de umil, atât de ștergătoare pe care Goiciu își dezînnoroya cizmele. Presupun că dacă ar fi avut origine socială sănătoasă, nu i-ar fi îngăduit brutei să se poarte ca și cum ar fi avut de a face cu un deținut.

Nu cu un caraliu avînd diplomă de doctor.

(În timp ce scriam cele de mai sus, mă gândeam că totul s-ar putea rezolva cu un magnetofon. Poate, dacă aș vorbi într-un microfon, aș termina într-o singură noapte - ca cealaltă).

(În chiar timpul în care scriam că ar trebui să folosesc un magnetofon, mi-am dat seama că, la urma urmei, această a doua noapte cere să fie scrisă. Și scrisă *așa*, în “scrisori”; cu întreruperi, cu opriri, apoi a doua zi cu efortul de a reînnoda firul).

Încă o paranteză:

Aseară, multă vreme după întrerupere, am trecut prin momente grele - era să spun : fără motiv, dar îmi dau seama că și acolo, în Lătești, mai ales sâmbăta seara treceam prin momente crunte și pe care deasemeni le credeam fără-motiv... Și, brusc, m-am văzut ca pe altul, în rolul unui colaborator al *ăstora*. Nu turnător, ci specialist, psiholog. Poate că nu e bine spus : colaborator, dar acesta era cuvântul, deși nu cu *ăștia* dialogam, ci cu oamenii (monologam): le spuneam că, degeaba : ei nu pricep nimic-nimic ; că ei nu pricep nimic din nimic - cam așa cumva. Iar oamenii nu pricepeau nici că cineva le spunea : «Nu pricepeți!» Din pricina asta mă simțeam ca în Ecleeziast; și mă știam, nu un alt om, ci altceva, fără nici o legătură cu oamenii din fața mea...

Bun, astea sunt fleacuri. La urma urmelor, nu țin jurnal.

Să încerc o întoarcere... pe banca de sub părul văruiat - lângă poartă:

În afară de *ăștia* n-am înregistrat alte cuvinte rostite de doctorul Sin. Auzeam orașul, zumzăia, cânta mut, în jurul meu era o pace melancolică, tristă, ca în curțile internatelor, ale căzărnilor... Duminica, atunci când soldații sunt învoiți. Atunci când rămân cei de serviciu și consemnații. Doctorul era de serviciu, duminica. Eu nu eram consemnat. Eu eram altceva, altfel.

Până la bancă pătrundea zvonul orașului, adia miros de oameni liberi din oraș. Dar nimic nu venea din cealaltă parte, dinspre celulare. De parcă, în acea îngrăditură nu s-ar fi aflat decât o curte de cazarmă, curată și tristă, ca duminica. Pentru consemnați.

Așteptam, așteptam, deși nu pot spune că eram din cale-afară de nerăbdător. Vreau să spun: era o așteptare rezonabilă - ca în gară: trenul tău nu vine acum, dar sigur are să vină în curând ; sau în viitor.

Făceam eforturi să ascult ce spunea doctorul, încuviințam din cap, negam, probabil nu greșeam, inversînd reacțiile. În câteva rînduri Sin mi-a pus mîna pe genuchi. M-am încordat ca un... ca o coardă. Dar n-am mișcat. Avea mîna urâtă, umflată peste măsură, de parcă ar fi fost umplută cu pompa de bicicletă. Și acoperită de peri groși, cărămizii. Doctorul avea și sprin-cene roșcate - gene alburii. Pielea obrazului era devorată de vinișoare care parcă nu trimiteau sânge, ci îl sugeau.

Apoi doctorul a plecat. Nu știu unde, nu știu cum. A fost, apoi n-a mai fost. Oricum, mi-a lăsat ceva: în carnea umărului, un semn. Nu-mi dăduse mîna - sigur!, aș fi știut! - dar plecînd, mi-a atins umărul. Am făcut un efort, am reușit; am rezistat: nu l-am compătimit că el rămîne, că eu plec, mă liberez.

Apoi a venit un ofițer. Nu-l mai văzusem. Urmă de un sergent, un țigan cu nasul cumplit de coroiat, ai fi zis un papagal negru înzes-trat, pavoazat cu epoleți albaștri. Și cu o mîna bandajată. Nici pe asta nu-l văzusem, dar auzisem de el: la 14 iulie, la Răscoală, încercase să îndepărteze o somieră de pat din baricadă, de sus, de pe "turnuri" a venit altă somieră ca o ghilotină. Poate că nu era adevărat, de-atunci trecuseră mai bine de patru luni, ar fi avut timp să se vindece de patru ori...

Ofițerul a zis ceva în legătură cu *liber* și cu *sediul Miliției*. Înainte de a termina de rostit cuvintele care parcă nu izvorau din el, ci veneau asupra lui și el se apăra de ele, alungîndu-le, ca pe albine - a plecat de lângă mine, lăsînd, în aer, roiul. S-a dus la ăl de la poartă, i-a dat o hîrtie. Buzele i se mișcau fără oprire, fără oprire.

Țiganul rămas lângă mine era în "ținută": diagonală, revolver la sold, în toc, dar și pistol-mitralieră pe piept. Mai avea o tască de pânză kaki, cu tijă metalică și lacăt, din cele folosite de curierii militari. Zice, de parcă ar fi comandat o companie:

«Atențiuneee, drepți!» - apoi, coborînd glasul, rostogolindu-și fioros ochii albi de-o parte și de alta a pliscului negru, în șoaptă poruncitoare: «Fii atent aici, la mine ! Mergi numai pe stradă ! Nu pe trotuar! Nu pe mijlocul străzii! Pe rigolă! Nu te uiți în dreapta, nu te uiți în

stânga! Nu faci semne către populație! Nu iei legătura cu pietonii! S-a-nțelese?!»

Am ridicat din umeri - dealtfel el nici nu aștepta răspuns.

Portarul a început să descuie poarta. Ofițerul a dispărut.

Degeaba, degeaba încerc: n-am reținut *momentul porții*. Mă gândisem la el, îl visasem de mii de ori; îl mângiasem cu limba, ca pe o mâncare de-acas'; pentru el mă pregătisem, îl repetase conștiincios. Pe care, de la o vreme îl așteptam în sine, nemaigândindu-mă la ce va fi după el.

Momentul porții n-a venit. Mai bine zis: a lipsit. Așa cum ar lipsi, de pildă, dintr-o tunică penală buzunarul de la piept cu tot cu suportul: gaură. Gol.

Am înregistrat: portarul era foarte bătrân. Și că portarul cel foarte bătrân descuia poarta.

Și că afară, imediat în dreapta porții, se afla ofițerul - Dumnezeu știe pe unde, când ieșise (să fi fost o galerie subpământică? Mai țin minte : în timp ce mă îndepărtam de poartă, cu Țiganul în spate, două șiruri de soldați cu pistolete pe burtă și degetul pe trăgaci (soldați în termen, din garda exterioară) au început să se miște în așa fel, încât să formeze un culoar care mă conducea, îmi arăta (mă obliga) pe unde s-o iau. Am înregistrat obrazul unuia singur, un flăcău frumușel, rumeior, bine hrănit, cu ochi rotunzi, albaștri, mai mirat-speriat decât s-ar fi cuvenit să fie un ostaș, fie acela și în termen, din celebrele "trupe MAI". Am traversat piața - în fapt: acea porțiune din fața închisorii - și am ajuns în stradă. Acolo soldații s-au isprăvit, nu mai eram în curtea lor.

Am apucat-o "pe rigolă", fără să-mi aduc aminte **că ar fi trebuit să mă întorc, să mă răsucesc, să văd cum arăta închisoarea de-afară**. În sfârșit, s-o văd și din afară.

Mergeam greu, picioarele îmi erau umflate, unghiile zdrobite, călcăiele și celelalte articulații ale labelor tocate de Istrate - fiecare contact cu pământul era un zdruncin, un cutremur, un chin. Țiganul se ținea foarte aproape de mine și, uneori, mă îmboldea cu țeava pistolului. Repeta fără oprire - dar numai în șoaptă, cu fălcile strânse:

«Pe rigolă, drept înainte! Nu te uiți în dreapta, nu te uiți în stânga! Nu-ți faci semne cu populația, nu intri în contact cu pietonii! Cum faci un pas în lături, trag fără somație!!»

Era 21 Noiembrie 1958. Și era într-o vineri. Și era imediat după prânz - și ce soare era! O lumină nebună, nebună, îmbătătoare și mirosea a oameni liberi. Și, doamne, cum mai adia a femeie...

Mergeam pe rigolă. Pe stânga. În dreapta mea nu știu ce era - poate un parc, poate prelungirea pieții, poate clădiri... Pomi - să zicem salcâmi. În stânga, o școală. Un liceu. Chiar în acel moment, din clădirea liceului apăruse o coloană colorată, gălăgioasă, dezordonată. Nu era ieșire de la cursuri, mai degrabă ducere undeva - la un teren de sport, la muncă voluntară. Sau poate doar elevii interni mergând la

cantină... Oricum, era un fel de coloană însoțită de pedagogi, de profesori. N-ar fi avut nici o importanță, dacă n-ar fi fost și fete. Erau muuulte. Și frumoaaaase... Și miroseau - miroseau a, mirosea a fată de liceu - deși distanța dintre ele și nările mele era de cel puțin zece metri și în acel moment nu bătea vântul spre mine... Toate-toate mirosea bine, a fete și a fete frumoase.

Picioarele mă dureau cumplit, mă ardeau, îmi explodau în bocancii fără știreduri, clămpănitori (și ce bocanci de ski fuseseră la viața lor!), dar chiar schiopătând, aș fi putut merge trei-patru sute de metri, fără popas. Însă cu fetimea bineadietore din stânga...Acum, pe trotuarul din dreapta treceau femeii - toate pe alese, chiar cele mai în vârstă erau frumoase, calde, chiar cele îmbrăcate modest, pe cartelă, arătau elegante. Toate-toate ieșiseră în oraș numai ca să mă vadă pe mine.

Am început să schiopătez din ce în ce mai accentuat. Și să mă opresc. Gardianul mă înjura, mă amenința, mă înghioldea cu țeava pistolului. Coloana elevelor mergea în aceeași direcție cu mine; femeile din dreapta tot încolo se îndreptau. Toate capetele erau întoarse către mine, acum treceam prin alt culoar...

Să amintesc cum arătam: pe cap - fes de ski, fost alb cu fost albastru; hanorak de ski, acum fără șnururi (la talie și la glugă), scurdat, fără poale - în timpul anchetei rupsesem fâșii din el ca să înlocuiesc șireturile de la boanci, confiscate la arestare - deci, cum nici cămașă nu aveam și nici pulover (îl schimbasesem cu Ivasiuc, el îmi dăduse un laibăr al soției sale, Marcela), aveam burta descoperită, pe o lățime de cel puțin o palmă ; pantaloni foști negri, foști de ski, acum fără bareta elastică de sub talpă ; de bocanci am vorbit, la arestare îmi zmulseseră plăcile metalice și-mi tăiaseră cataramele...- restul desăvârșise noroiul din celulele Jilavei... Așadar, aveam un "aspect", vorba Goiciului, dintre cele mai atrăgătoare... Adăugînd și juliturile de pe obraz, de pe gât (ce să mai vorbesc de "culoare") eram convins că rupsesem inima fetelor și a femeilor din Gherla...

Papagalul negru-albastru mă înghioldea mereu, mă înjura - în șoaptă, desigur, însă dacă auzeam eu, auzeam și pietoanele... Eu - din ce în ce mai schiopătător. Deci, silit să mă opresc. Prima oară "însoțitorul" m-a lovit cu țeava în șale, m-am poticnit, m-am răsucit: se pregătea să mă lovească cu picioarele - s-a auzit un : «Aaaa!» de pe ambele trotuare care a răzbătut, sânt sigur, până în biroul lui Goiciu. Marele zmeu, înarmat, a început să tremure, nici nu se mai înțelegea ce spune - nu, nu mai ordona, nu mai amenința, ruga... Mă ruga să nu-i fac "probleme", că are cinci copii și nevastă bolnavă... Am repornit - după cinci pași m-am oprit iar: dindărătul meu nici un semn: ba da: răsufarea grea, iuțită a securistului.

De fiecare dată când mă opream - se opreau și ele: cele de pe stânga, cele de pe dreapta. În dreapta era disciplină desăvârșită, deci simultaneitate; în stânga băieții nu se opreau, pedagogii ori ce-or fi fost

strigau, ei, să-i dea drumul! - dar fetele nu ascultau. Fetele, și ele, mă așteptau. Nu mișcau decât atunci când porneam eu...

Nu voi fi fost eu primul liberat pe care locuitorii Gherlei îl vedeau. Aproape în fiecare zi ieșeau pe poartă liberați și mai prăpădiți decât mine. Unii chiar mai tineri. Unii și mai șchiopi - desigur, și mai frumoși. Iar "însoțitorii" vor fi fost și mai nasoi și mai brutali și mai proști - ca toți securiștii care se respectă. Am simțit : printre femeile din dreapta erau multe **venite** la Gherla, în speranța că, printre liberați, vor recunoaște un prieten al bărbatului, al fiului, al fratelui închis și vor avea norocul să capete știri despre ai lor, de la care nu mai aveau vești de ani și ani.

Simțeam, știam: oricât de năucit de aerul liber, îmi dădeam seama că era ciudată "mergerea" femeilor într-un singur sens, al meu; că nu păreau a fi ieșit din vreo fabrică de pe-acolo, multe aveau **bagaje de tren**... Acceptam, dar îmi ziceam că nu strică să-mi spun că doar pentru mine... - nu: și pentru mine veniseră ele la Gherla...

Șchiopătam tot mai rău, dar comedianțul din mine, în ciuda durerilor, păstra un zâmbet îndepărtat, pe deasupra lucrurilor... Am observat că unele femei din dreapta grăbeau pasul, mă depășeau, apoi se opreau, să mă vadă bine din față. Apoi paralel; apoi iar o luau înainte și mă așteptau și se uitau drept...

Eram pregătit : când pistolarul m-a atins cu țeava (nu mai tare ca până atunci), m-am răsucit spre el, am început să strig:

«De ce dai, domnule? De ce, domnule?!»

Papagalistul, de surpriză, a dat un pas îndărăt și numaidecât a început să-și rotească privirile speriate.

«Nu vezi că nu pot merge », am urcat cu o notă.

Secureanul era pierdut: ori nu mai însoțise niciodată liberați prin oraș, ori nimeni din însoțiți nu reacționase la "îndemnurile" lui pisto-lice. Acum stătea la doi pași de mine, cu pistolul-mitralieră atârându-i, inutil și nu știa ce să facă. Trăgea cu coada ochilor în dreapta, în stânga... Știam: tare s-ar fi uitat îndărăt, dintr-acolo, de la ai lui, i-ar fi putut veni salvarea - dar dacă era atacat pe la spate?

În cele din urmă a îngăimat :

«Stânga-mprejur, mă... Și marș, de să terminăm...», apoi, și mai în șoaptă: «Hai, mă, zău...»

Asta să fie libertatea? Când securiștii te roagă să-i ajuți, să-i ierți, să-i scoți din încurcăturile lor securiste? Adineauri doctorul Sin, cel care la 14 iulie tratase-cu-parul, acum fiorosul ăsta căruia-i tremură pizdolul mă-si?

M-am răsucit agale, făcând întoarcerea din vreo șase mișcări, am mai mers câțiva metri. Însă (de data asta jur că n-am făcut pe nebunul), am călcat strâmb pe o pavea prea-ieșită ori prea-scurfundată, mi-am pierdut echilibrul - am căzut. Pachetul de sub braț s-a dus dracului, până în mijlocul străzii, hârtia s-a desfăcut, iar hrana-rece-pe-trei-zile s-a răspândit pe pavaj.

Corul fetelor-femeilor a scos un «Aaaa!».

M-am târît un metru și m-am așezat pe bordură. Le-am simțit apropiindu-se: după căldură, după amiroase.

Papagalul securist a început să cotcodăcească (în fine: să papagalească):

«Circulați, circulați! N-aveți voie să vă apropiați de bandit!» și aplecându-se, a început să recupereze mâncarea, însă era lovit peste mâini, ba de tasca cea cu lacăt, ba de pistol.

O parte din femei a coborât în rigola lor. Elevele - de ceastăaltă parte. După care melitarul cel brav a adunat mâncarea și s-a apropiat să mi-o deie, însă femeile s-au apropiat și mai mult. Cioroiul-papagalic, a început să icnească la mine, cu pachetul în brațe:

«Drepti, Drepti!!», iar femeilor: «Nu v-atingeți de bandit! E bolna' 'lipsitor, se ia! Are boală 'psitoare!!»

Câteva chicote.

M-am ridicat cu greu, sprijinindu-mă în mâini. Atunci am auzit cuvinte articulate din gura unei femei :

«Vai de mine, mâinile!» - cum mă prinsesem de bordură, se văzuseră mâinile cu unghiile rupte.

Le-am zâmbit (praf le-am făcut pe toate, cu zâmbetul meu asimetrizat, cum văzusem într-un film). Securoiul papagalist luase pachetul la subțioară, ca să mă poată îndemna cu pistolul în coaste:

«Pe rigolă! Pe rigolă-naite, 'arș!», apoi femeilor: «Circulați, nu-i voie să v-aproiați de bandit! E-un criminal! A ucis oameni!»

M-am oprit cât să mă uit la el, să clatin din cap. A corectat:

«A comis mari! Crim' 'potriva!!»

Am așteptat o nouă împinsătură, am exagerat impactul, m-am prefăcut că-mi pierd echilibrul - am căzut iar. De acolo, de jos am început să strig :

«Nu vezi că nu pot merge? Uite! Uite!!» - din două mișcări mi-am azvârlit bocancii.

Bocancii n-aveau șireturi, eu n-aveam ciorapi, labele îmi erau umflate, vinete, degetele cât cârnăciorii, unghiile făcute praf. Deasupra picioarelor mele s-a alcătuit pe dată un cort de capete : de astă dată și elevii și profesorii lor. Gardianul, pierit, orăcăia spre mulțime ordinul să circule, mie ordinul să mă ridic și s-o iau... pe rigolă. Striga într-una, cu glas subțiat, galinaceu, se apleca să-mi ridice un bocanc, îi cădea pachetul; recupera pachetul - îi cădea bocancul - în timp ce pistolul i se amesteca printre mâini și se ciocnea de pavaj... A izbutit să-mi aducă bocancii. M-am încălțat, strâmbându-mă de durere (de astă dată reală).

Apoi s-a făcut așa, că m-am ridicat. Drept dinainte s-a deschis un culoar. Pedagogii, profesorii s-au trezit, au început să strige la elevi, coloana de elevi s-a mutat pe trotuarul stâng. Am pornit drept înainte, cu mâinile ușor îndepărtate de trup, ca și cum aș fi încercat să-mi țin echilibrul. Secul papagalist nu mă mai înghioldea, ba odată, când i s-a

părut că sânt gata să cad iară, m-a stăpânit, apucându-mă de cot. Îmi ducea el pachetul și se ținea pe aproape aceeași linie cu mine.

Țin minte: la un moment dat, pe trotuarul din dreapta erau oprîți doi milițieni, cu serviete ieșeau din schimb, intrau... M-au privit cu aceiași ochi ca și "civilii". Mai târziu aveam să aflu că între Miliție și Securitate relațiile nu era deloc cordiale...

Cât să fi durat drumul? Nu știu. Nici în minute, nici în metri. Nici mai târziu n-am încercat să-l refac, să-l reconstitui - pentru asta ar fi trebuit să mă re-apropii de închisoare... Sânt sigur însă că pe aceeași stradă se afla Miliția. Și pe stînga.

Ultima parte a călătoriei a decurs fără incidente. Când ne-am apropiat de Miliție, am trecut pe trotuar. Însoțitorul mi-a pus pachetul în brațe, el a rămas în urma mea. Zicea tare, că n-am voie să privesc în părți, că n-am voie să iau legătura cu civilii...

Am ajuns la poartă. Poarta era deschisă, am dat să intru, însoțitorul m-a oprit, a apăsă pe sonerie. N-a venit nimeni. Papagaloiul era stingherit. M-a împins în curte, ținîndu-mă de-aproape, cu pistolul în spate. Cabina din dreapta porții era goală. Cioroiul din ce în ce mai nervos. De undeva, din fundul curții a apărut un milițian : fără centiron, descheiat la tunică și cu capul descoperit.

«Unde-i tovarăș' ofițer de serviciu?», a întrebat 'curistul însoțitor.

Milițianul s-a apropiat, s-a uitat la el, s-a uitat, apoi din mers s-a aplecat, a luat de jos un pumn de prundiș.

«Unde-i tovarăș' ofițer de serviciu?»- securistul era furios, ai fi zis că milițianul e și el, liberat adineauri, de la *ei*.

Milițianul a venit, a venit, mutînd pietricelele dintr-o mână în alta. Când a fost la un pas, s-a oprit, și culcat capul pe un umăr și a întrebat dulce, ca pe un copil:

«Da ce treabă ai tu cu el, măi băiete?»

«Cheamă-l imediat aici!», a urlat Papagalul.

Milițianul se uita la el dintr-o parte, numai cu un ochi, de jos în sus. S-a mutat de pe un picior pe altul :

«Tu, mă... (nu cred că era adevăratul nume: Ciocârdel, ci altul, generic, să zicem : Janarel), tu să dai ordine *acolo, la tine, nu aici !*»

«Cheamă-l imediat pe tovarăș'...»

În loc să-i răspundă vînatului cu cioc, milițianul se întoarce spre mine:

«Ești cu domicili', măi frate?»

Papagalul se repede, mă îmbrîncește spre peretele cabinei:

«Nu l-am predat! Să stea acolo,-n alarmă!»

Milițianul mă apucă de mână și mă trage spre o ușă, făcîndu-mi cu ochiul:

«Hai, că nu ești singur, mai ai niște colegi de suspin...»

Țiganul mă înșfacă de cealaltă mână:

«Nu se mișcă de-aici, până nu-i fac predarea!» și iar urlă:

«'N alarmă, mă, n-auz'?!»

Mă apropii de zidul cabinei, îmi încleștez mâinile la ceafă.

«Lasă-l, mă, -n pace...», aud glasul milițianului. «Pân-adineaură a ținut de voi, ați făcut ce-ați vrut cu el - acum e-al nostru, facem ce vrem cu el - ești liber, măi frate, plimbă-te prin curte, dacă vrei să ieși în oraș, n-ai decât...»

«Nu iese din alarmă până nu-l predau, cu semnătură!»

Am rămas în alarmă până a apărut ofițerul de serviciu.

«Să trăiți, tovarășe...» - se duce în întâmpinarea lui și începe să-i șoptească ceva.

«Bine, bine, dă hârtiile» - iar fiindcă celălalt continua să șoptească: «Am zis: dă să semnez, să terminăm!»

În timp ce așteaptă ca securistul să-i dea un stilou, ofițerul se întoarce spre mine :

«Ești liber de când ai intrat în curtea noastră. Ieși din alarmă!»

Intră în cabină, urmat de securist. Milițianul cel dezblehuit: tot cu pietricelele :

«Lasă, măi frate, mâinile-n jos, doar ești liber!»

Cobor mâinile, neîncercător.

«Student?», face, după o vreme.

«Student».

«Cu Ungaria, 'ș-a-i ?»

«Cu Ungaria»

«Doi ani...», zice. «Nu-i mult la altul, da' când îi faci tu...»

Iese Țiganul, iese ofițerul. Securistul ciocnește călcâiele, salută, îl fulgeră cu privirea pe milițian, pe mine mă atinge cu o aripă de dispreț profund, face-stânga-mpre', ca la paradă și pleacă - în pas de defilare. După ce nu i se mai aud potcoavele, milițianul aruncă înspre poartă pumnul de pietricele și, fâlfâindu-și mâinile, croncănește. Ofițerul îi face semn să tacă. Milițianul se scarpină la ceafă.

Ofițerul se apropie de mine:

«Fumezi?» - îmi întinde pachetul.

Iau, mulțumesc din cap. Ia și milițianul - care alege îndelung, apoi aprinde un chibrit - îmi întinde mie întâi, apoi ofițerului.

«Mulțumesc, mulțumesc», zic.

«Nu trage-n piept», zice ofițerul. «Ia-o ușurel».

Primul fum, într-adevăr, mă fulgerase. Ametisem, acum venea greața. Și mă podidea râsul.

«Cu mâncarea tot la fel», zice milițianul. «Să fii atent la gras: slănină, cârnați, afumătură...»

«Și la băutură», completează ofițerul. «Aproape în fiecare săptămână avem cazuri de spital. Nu vă puteți stăpâni, mâncați gras, beți pălincă - alaltăieri am internat pe unul Vâzdoagă...»

«Îl știi pe Vâzdoagă», zic. «Credeam că au să-i deie drumul de tot, a intrat pentru că, la beție, a strigat nuștiuce... A ieșit marți...»

«Cum a ieșit, cum s-a repezit la cârnați, a dat pe gât jumătate de rachiu, era să moară...», zice milițianul.

«Ți-e foame?» - ofițerul - se uită pe jos, lângă picioare, unde se află pachetul.

«Nu știu», zic. «Nu-mi dau seama».

«Poate mai târziu», face milițianul. «Da' aia din pachet poți s-o dai la porci, c-acum ești liber...»

Mă uit la el cu uimire:

«E un ordin? Să dau mâncarea la porci?»

«Nu-i ordin, am zis așa, că acum poți mânca alte alea...»

«Întâi să mănânc asta...» - arăt din cap pachetul.

«Ai bani?» întreabă ofițerul, eu ridic din umeri. «Ai timp să telefonezi acasă, să-ți trimită», zice.

«Se poate? E voie?»

«De ce să nu se poată? Acum ești liber! Mă rog, liber în mișcări, dar nu și în domiciliu... Ieși pe poartă, o iei la stânga, la o sută de metri e oficiul telefonic. Dai întâi un aviz - am văzut în dosar: părinții dumitale sunt la țară, așa că dai aviz, ca să-i cheme la telefon la ora cutare»

Nu mă mișc: cine știe ce glumă proastă o fi. Mai ales că în acest timp, milițianul se hlizea. Ofițerul scoate o hârtie de zece lei:

«Să ai cu ce plăti convorbirea sau avizul - mi-i dai înapoi când primești de-acasă».

Eram din ce în ce mai aiurit - îmi era rău, deși nu mâncasem gras, nu băusem palincă... Zic:

«Vă mulțumesc pentru bani, dar o să telefonez cu taxă inversă - dacă e voie...»

«Ia-i, să-ți cumperi țigări, un chil de mere - la noi merele sunt foarte bune și foarte ieftine...»

«Să nu te lăcomești la cârnați ori la conserve, ca Vâzdoagă. Nici la băutură».

Mă clătinam - nu din pricina țigării. Nu pricepeam ce cursă mi se mai întinde. Cei doi erau milițieni, în uniformă de milițieni, țineau de MAI - atunci de ce se purtau așa? Mă provoacă, sigur mă provoacă - ca eu să zic cine știe ce, reapare Papagalul cioroic și mă duce-napoi pe mâna lui Goiciu... Și cu telefonul acasă - ce urmăreau? Să-i bage la apă și pe bătrâni? Cică să comand eu, cu taxă inversă - fraier mă mai credeau...

«Dumneata ești cam obosit...», face ofițerul. «Mai bine te-ai duce la colegii dumitale, să stai de vorbă cu ei. După ce-ți vii în fire, te duci la telefon. Acum liniile sunt cam încărcate...»

«Hai cu mine!» zice milițianul și-mi face iar cu ochiul.

M-am luat după el. Am pătruns în clădirea principală. Milițianul mergea înainte:

«Noi îi zicem arest, dar nu ținem oamenii arestați. Să fii atent la mâncare și la băutură, ăi mai vechi au primit bani, le-au venit neamurile de-acas', acum își scot pârleala...»

A deschis o ușă, pe stânga. Încăpere largă, întunecoasă. Fum de tutun, miros de mâncare de-acasă, de palincă, de mere.

Din întineric s-a repezit cineva, m-a îmbrățișat, m-a sărutat. Era Kiss Tibor, un băiat de pe la Marghita. I-am recunoscut apoi pe frate-său (un tip antipatic, fomist, scandalagiu) și pe cumnatu-său, un ins spelb. Tibi m-a prezentat apoi surorii sale (soția spelbului). Venise cu două zile în urmă de la ei, de la Marghita, cu desagii plini de bunătăți pentru cei trei bărbați - toți trei plecau în deo.

Mai erau vreo patru inși - îi știam pe toți, se liberaseră începând de duminică - eu îi credeam demult la casele lor, dar uite-i aici, așteptând transportul săptămânal pentru Bărăgan.

Milițianul a schimbat câteva cuvinte în ungurește cu cei din familia Kiss (se vedea că vorbea prost) a primit glaja oferită, a închinat, roată, și ne-a urat:

«Să uitați, ca visul rău...»

După plecarea lui m-au înconjurat cu toții, întrebându-mă cum fusesse cu bătaia, (miercuri se liberaseră doi inși, apucaseră numai prima parte, dar fuseseră de față când Șomlea ne scosese "cu zeghea-n cap", de unde deduseseră că sântem duși la Zarcă...). Le-am povestit, scurt, mai mult le-am arătat : mâinile, picioarele, obrazul, gâtul... Sora lui Tibi a început să plângă, apoi m-a îmbrățișat, mi-a propus să-mi învelească labele picioarelor în pânză îmbibată cu palincă... Am refuzat, politicos, spunând că ar fi păcat de palincă. După cum am refuzat și cârnații și slana și găina friptă și salamul... Am luat un măr.

După un timp a apărut Vâzdoagă. Cu ochii umflați, injectați, vânăt la obraz, frânt de mijloc, cu pas nesigur. Trăznea a rachiu prost - să zicem secărică. I se dăduse drumul din spital, ori fugise, nu se înțelegea, în drum spre Miliție poposise la prima cârciumă, să se dreagă. S-a întins pe o bancă, adunat cârcel, văietându-se de ficat...

I-am lăsat pe Vâzdoagă cu ficatul lui, pe Kiss-i cu ale lor - dealtfel, vorbeau ungurește și, la un moment dat, când Tibi începuse să-mi traducă, frate-său îi dăduse un ghionț și se răstise la el, ba chiar îl înjurase de mamă - atâta lucru înțelegeam...

Am ieșit în curte. Ofițerul era în pragul cabinei. Am avut vaga impresie că mă aștepta. Oricum, se bucura că mă revede. Deși cunoscuse atâția "liberați" care erau duși în deo, a început să mă întrebe, cu interes mereu proaspăt, cum e "acolo". Când observa că ezit ori o scald, îmi făcea semn s-o las baltă și zicea :

«Știu că la plecare se semnează un angajament - dar cine-l respectă ?»

Ei, cine : noi, înfricoșații, noi, băgații în boale. Cum să mă dau cu mâinile legate în fața primului... milițian?

Asta era. Mult mai târziu, în Bărăgan, gândindu-mă la acest episod, ascultând ce povesteau și alți gherleni am înțeles ceea ce alții pricepuseră mult mai devreme: totul, pe lumea asta, se definește (și se păstrează în cap, în inimă) prin comparație. Iar aici - și nu doar aici - pe două coloane erau așezat: Securitatea și Miliția. Între ele funcționa pârghia, balanța: dacă A era neagră, cealaltă, B, în mod necesar, era

albă (și viceversa, vorba Genialului). Eram abia la începutul cunoașterii, însă mă simțeam, dacă nu atras, atunci împins spre... Miliție.

Din întrebare în întrebare (la care nu răspundeam, ori o cotigeam), mi-am dat seama că știe tot atâtea lucruri de-“acolo”, dacă nu și mai multe... La un moment dat a rostit un nume - așa, în treacăt. Soneria de alarmă a început să se zbată, să umple văzduhul urechilor mele. Am răspuns că, da, cunosc un deținut cu acel nume, însă i-am făcut o altă descriere și i-am atribuit altă origine. Nu era (inventatul), era... (poate) adevăratul.

«O fi în altă unitate», a oftat. «Ori pe altă secție...»

Să fi fost un neam de-al lui? O cunoștință? Sau încerca să ajute pe cineva să afle măcar în care închisoare se găsește soțul, fratele, tatăl...?

M-a întrebat ce-i cu juliturile de pe obraz. Am ridicat din umeri și am zis, astfel, încât să nu fiu crezut:

«Am căzut».

Ofițerul a râs:

«Cine te-a ajutat: Goiciu? Istrate? Șomlea?»

Am ridicat din umeri, apoi mi-am scos un picior din bocanc, fără să mă aplec. I l-am arătat, zâmbind. Apoi i-am arătat mâinile, pe dos... Am zis:

«Toți trei - dar pe rând, ca să nu jeneze unul pe altul...»

A clătinat din cap, a înghițit un nod, două. După o lungă pauză a spus, privind în jur:

«Pe nevasta lui Istrate o regulează tot orașul - el: ba. Trebuie să reguleze și el pe cineva: pe voi...»

L-am privit insistent. El a râs:

«Cel puțin așa umblă vorba: că-i impotent. Numai că pe voi nu vă-ncălzește explicația asta...»

A fost chemat la telefon, în cabină. Când s-a întors:

«Dacă te îngăduie picioarele, poți să te plimbi puțin prin oraș. Biserica armenească e frumoasă, se spune că are și un Rembrandt - dacă vrei...»

N-am înțeles:

«Cum adică...? Pot ieși în oraș?»

«Sigur că poți, doar ești liber... în principiu, fiindcă domiciliul ți s-a fixat acolo, în Bărăgan. Dar aici poți umbla liber. Ai terminat-o cu ei. Acum depinzi de Miliție, nu de Securitate.»

Simțisem eu ca o schimbare...

«Dar nu vă deranjez? Poate că... Văd că aveți treabă, sănateți de serviciu...»

M-a întrerupt, râzând:

«Nici o grijă, nu te rățăcești singur, orașu-i mic. Dacă nu mai știi pe unde s-o iei, întrebi unde-i Miliția».

Eu tot nu credeam:

«Aveți încredere că n-o să...?»

«Unde?», a făcut el și mi s-a părut că e oarecum trist. «Unde să

fugi? Să nenorocești pe alții că ți-au dat o cană cu apă, că ți-au arătat drumul? De când cu măsura asta, cu domiciliul, avem cel puțin un om pe zi, sute au trecut numai pe la Miliția noastră, din Gherla. N-am avut niciun caz. Politicii sunt oameni serioși, unde să fugă?, înțeleg că dacă ar fugi, ar face rău altora...- începînd cu mine. De ce să-și îngreueze situația?»

Avea dreptate. Dar avea o dreptate pe care n-o contrazisese : nici o clipă nu-mi trecuse prin cap să... evaderez. De acord, nu eram lăsat să mă întorc la Meşendorf, la părinți - însă acolo, în Bărăgan... Acolo era Siberia românească, nu? Dacă în Siberia rusească fuseseră trimiși Dostoievski, Stere, ce, strică să fac și eu un ocol prin a noastră, tricoloră...?

«Chiar de-ai fugi», a continuat ofițerul «până unde crezi că ajungi cu obrazul pe care ți l-a cioplit Istrate? Și cu hainele astea? Nici la gară n-ai ajunge și am primi o sută de informații - și nu de la oamenii noștri, angajații și familiile lor - sântem destui în Gherla, pentru penitenciar - dar de la cetățenii pașnici; și cinstiți; și lămuriti... Cei care abia așteaptă să-și facă datoria de onoare față de... N-am avut nici un caz și sânt sigur că nici n-o să avem.»

«Trebuie să-mi dau cuvântul de onoare că nu fug?», am întrebat.

«Ce animale ciudate sânteți voi, politici... Mă întreb dacă n-ați pierdut dorul de libertate. Sigur că, din punctul de vedere al Miliției, asta e bine: n-avem necazuri, n-avem probleme cu voi. Dar voi? Ca oameni? De când vă cunosc, aici, pentru transport în Bărăgan, am impresia că, în ciuda tratamentului din închisoare, la termen, n-ați pași pe poartă, dacă nu vi s-ar ordona să ieșiți...»

«Dacă nu ni s-ar ordona să ieșim, iar noi am da să ieșim, ne-ar împușca, acolo,-n prag», am zis.

«M-am exprimat greșit, altceva am vrut să zic...», a făcut ofițerul și a intrat în cabină, deși nu fusese chemat de soneria telefonului.

(...)

M-am îndreptat spre poartă. Din urmă, ofițerul:

«Încearcă să fii înapoi înainte de cinci și jumătate, trebuie să mergi la fotograf! Îți facem dosarul pentru domiciliu și ai nevoie de fotografii...»

M-am întors. M-am oprit în ușa cabinei :

«Puteți să-mi spuneți... *Cât?*»

Se aștepta la o asemenea întrebare. Desigur, toți care trecuseră pe-acolo i-o pusese - parcă se mira că atât de târziu. Mi s-a uitat în ochi, lung, a clătinat din cap :

«Nu știu»

Am îndepărtat brațele a dezolare și în semn că îi înțeleg reținerea. Apoi am încercat:

«Mult...?»

«Nu știu» - de astă dată răspunsul a venit prompt. «Oricum, cam mult față de condamnare. N-am mai întâlnit cazuri în care domiciliul

să fie mai mare decât condamnarea».

Adineauri mi se răciseră picioarele: deci, mai mult de doi ani - cel puțin trei...

Și numaidecât mi s-au încălzit: o să am timp să mă pătrund și de deportare - ca Dostoievski, ca Stere. Trăiască referințele literare!

Am ieșit pe poartă. Neîncrezător, mirat că pot merge singur, neînsoțit, ne-“îndemnat” cu urlete, cu lovituri; că mă pot opri când vreau (și mă opream și constatam: «Uite, m-am oprit - să văd ce-o să-mi faci?»); că pot re-porni (și porneam și ziceam: «Am pornit - ei, ce-o să-mi faci?»).

Cam din douăzeci în douăzeci de pași eram silit să mă opresc. Jucasem eu teatru la aducere - dar puteam să nu joc, avînd o asemenea asistență?- însă picioarele mele, bietele, erau într-adevăr, făcute carne de cârnați: la fiecare pas durerea urca, ascuțită, prin oase, arzîndă, prin piele, vibrîndă prin mușchi - din vîrfurile degetelor până în ceafă; când mă opream, le auzeam bolborosind, fierbînd, zumzînd, mă temeam să nu le sară capacul.

Am intrat într-o tutungerie: bărbatul m-a recunoscut - vreau să spun: și-a dat seama de unde vin. Dar nu a arătat, prin cuvinte, ci doar prin intonație. Nu s-a supărat că am ezitat, că nu eram hotărît ce să cumpăr: aș fi luat (din banii ofițerului) Virginia roșii, ca cele mai ușoare - însă Istrate fuma din astea... M-am decis pentru Carpați (pe atunci nu apăruseră cele cu filtru). Și o cutie cu chibrituri.

N-a fost nevoie să întreb unde-i oficiul telefonic: se vedea, pe stînga. Deși mi se spusese că la acea oră liniile erau încărcate, m-am hotărît să-mi încerc norocul - dealtfel aveam de gînd să trimit doar aviz, fie pentru aceeași seară, fie pentru mâine dimineață.

Numai că... nu puteam intra: ușa nouă, cu un arc tare, nu ceda, mâinile nu-mi erau de folos, încercam s-o împing cu coatele. Apoi... mă dezvățasem de a deschide eu însumi ușile pe care intram... Am fost văzut prin ochiurile de sticlă, s-au repezit să mă ajute două operatoare și o clientă, apoi încă o operatoare cu figură de armeană. Mi-au deschis pe dinăuntru, m-au luat de coate, de subțiori, m-au dus la o bancă...

«Fetelor, fetelor, treceți la pupitre, îl puteți vedea și de-acolo!», a bătut armeanca din palme, iar telefonistele, cam cu părere de rău s-au întors la locurile lor. Armeanca și clienta au rămas lângă mine.

«Scuzați-mă, vă rog, nici bună-ziua n-am spus...», am bâiguit, eram binișor amețit, fusesem atins de femei, acum eram înconjurat de mirosurile lor, două erau în imediata mea apropiere - nici nu visasem vreodată că, la un oficiu telefonic, mă voi simți atât de bine. Toate - dar toate operatoarele erau frumoase, tinere. Chiar și armeanca, de vârsta mamei, destul de veștejită și de amărâtă - era tinerică și proaspătă; dacă s-ar fi așezat alături de mine, mi-aș fi pus pe dată capul în poala ei și aș fi rămas așa, până ce nu s-ar mai fi observat că am plîns.

«Unde vrei să telefonezi?», mă întreabă armeanca, apoi se

răsucesce spre operatoare: «Mia, o linie pentru o urgent !»

«Să vedeți...», încep eu, «e destul de complicat, pentru că e vorba de un sat...»

«Cu telefon?» - ține o mână înălțată și se uită din când în când la Mia (care aștepta semnalul, ca un instrumentist căderea baghetei dirijorului).

«Cu, dar numai la Sfat...»

«Localitatea?», mă zorește ea.

«Pe lângă Rupea, dar e complicat, pentru că...» - însă armeanca nu mă ia în seamă:

«Mia, trei pe Sighișoara și cere Rupea!»

Mia “a pornit”, numaidecât cerînd unei Meri (cu siguranță semna: Mary) să-i dea **urgent, dragă, ultraurgent**, Rupea.

«Localitatea, repede!» zice armeanca.

«Să vedeți, satul se numește Meşendorf, dar ține de comuna...»

«De Criț», mi-o ia înaintea, apoi: «Mia, cere-i Rupei Crițul, Crițului Meşendorf - urgent!»

Pe când Mia înainta cu mare viteză nazalizată prin Mary, Leny, Tucky, Armeanca mă întreabă:

«Cu cine vrei să vorbești: mama, tata, sora, fratele?»

«Indiferent», zic, «numai să se poată cu mama».

Nu apuc să termin: mă ia cu o mână de bărbie, îmi înalță capul și mă sărută pe amândoi obraji.

«Mânca-l-ar mama de băiatu-mamii! - se poate! Stau departe de Sfat? În jumătate de ceas ar putea ajunge la Sfat?»

«Cred că da, trebuie să fie la școală, sunt învățători».

«Numele lor, repede!»

A luat o bucată de hârtie, un creion, a scris numele părinților, a trecut ea la pupitru, în locul Miei - numaidecât a intrat în vorbă cu careva, a întrebat-o întâi cum o cheamă, apoi, pentru că nu înțelese, a continuat cu «drăguță», a trecut la «te rog eu mult de tot și n-o să te uit»: să-i caute pe părinții mei și să-i cheme la telefon, peste jumătate de cea: «Te chem tot eu, drăguță», a încheiat, a lăsat-o pe Mia la locul ei, a venit la mine: «S-a făcut!» - și-a bătut palmele, șters, de parcă urma ea să vorbească la telefon cu părinții ei de la Marsilia.

I-am mulțumit, m-am pierdut în mulțumiri. M-a oprit, punîndu-mi mâna pe umăr. Mi-am adus aminte de bani, am întrebat-o cum pot primi bani, aici, dar înainte de ora zece, mâine...

«Se fac !», m-a asigurat. «Întru eu pe fir, le explic ce trebui să faci, să-ți vie la timp - până seara ai tot timpul, abia seara e transportul...» - mi-a făcut cu ochiul, și pe asta o știa.

Apoi m-a lăsat, avea treabă - am înțeles că e diriginta. La un moment dat, m-a întrebat unde și la ce am fost student.

«Filologie, București».

«Credeam că la Politehnică, Timișoara...» a făcut, cu părere de rău.

În acel moment Mia a strigat că e timpul să cheme din nou Rupea. Armeanca m-a îmbrâncit într-o cabină și, din nou a luat locul Mieii.

După vreun minut de țiuturi, de aliò-uri, halò-uri, Lenuțe, Mărioare, am deslușit, venind de departe, departe un glas cunoscut, dar împuținat și care îmi spunea pe nume: mama.

9 februarie

Da, mama era.

Mama și glasul ei, ciudat de potolit, de “înțelept”, contravenind împrejurării, de parcă abia alaltăieri am fi vorbit la telefon...

Nu mai țin minte *ce* și *cum* ne-am spus. Armeanca intervenea pe fir când era ceva “tehnic” (trimiterea banilor, de pildă), dar și așa, să ne ajute să comunicăm, fiindcă noi nu eram în stare. Nu că am fi vorbit și nu ne-am fi-nțeles, dar cineva care ne-ar fi ascultat - în afară de armeancă - ar fi crezut că nu avem ce ne spune, că sântem plictisiți de convorbire și că abia așteptăm să se sfârșească.

Părinții credeau că am să mă liberez de la Jilava, tata se dusese acolo, cu bagajul. Da, cu bagaj pentru **déo** (învățase și ea termenul). Da, știau că am **déo**, da, în Lătești raionul Fetești, asta vine pe malul Dunării... Bineînțeles: tata, dacă o să constate că nu m-am liberat azi, 21, de la Jilava, are să se ducă la Fetești - oricum, acolo e “adunarea”...

Am întrebat-o dacă mâine seară poate să mă intercepteze la Sighișoara, la trenul cutare (ofițerul îmi dăduse ideea, îmi scrisese pe o hârtie indicativul trenului). I-am spus că, dacă vrea și poate, să mă aștepte în gara Sighișoara, la acel tren. Și să strige numele meu. (Armeanca a intervenit, comunicându-i mamei ora exactă a sosirii trenului în Sighișoara). Mama a început să mă întrebe cum mă simt. Armeanca iar s-a băgat:

«Foarte bine, doamnă, arată ca o floare, o să-l vedeți la Sighișoara - acum fiți atentă!» - apoi i-a explicat cum să trimită banii («Două sute! - dacă au în casă...»), am adăugat), ca să-i primesc la timp.

Nici o clipă mama n-a întrebat-o pe necunoscuta ce se tot băga pe fir (!) cine este și “în ce calitate” (se bagă...). Nici nu i-a mulțumit pentru lămuriri. Mai târziu aveam să aflu: își închipuia că îi telefonez de la Securitate, iar femeia băgăreată avea grad de locotenent cel puțin... Când n-a mai avut ce comunica, a început:

«Vai, Doamne-Doamne... Vaaai, Doamne-Doamne...» - acum o recunoșteam.

Mi-am luat rămas bun de la mama până mâine-noapte, la Sighișoara.

I-am mulțumit îndelung armencei; le-am mulțumit, pe rând “fetelor” - care erau, cu toatele, nemaipomenit de frumoase, m-aș fi însurat cu oricare, pe loc, cu ochii închiși.

Scosesem cei șapte lei rămași de la tutungerie, începusem o explicație lungă și încâlcită - dacă nu ajung aceștia pentru trimiterea avizului (nu ajungeau!), mâine, când voi primi banii de-acasă, o să-i dau și restul... Însă armeanca mi-a apucat mâna cu tot cu bani, mi-a închis-o, a bătut cu palma deasupra. Nu zicea nimic, dar din ochii îmi comunica să păstrez banii, că așa e bine... Eu insistam, fetele răsucite încoace "spuneau" și ele, din ochii închiși, același lucru. Am promis că voi plăti a doua zi.

«Să fii sănătos!» mi-a zis armeanca și, cam brutal, m-a împins în stradă.

M-am opus și nu doar de formă: tare-aș mai fi rămas acolo, printre femeile acelea; să mă fi lăsat pe bancă, nu le-aș fi deranjat cu nimic, doar să stau acolo, se le privesc, să le aud, să trag în mine adierea lor. Mai târziu am aflat că toți liberații de la Gherla care plecau în déo și încercau să telefoneze familiei - rămăneau datori (și îndatorați) "fetelor de la telefoane"... Am fost cumplit de gelos.

În acea primă zi de libertate am ieșit singur în oraș doar până la oficiul telefonic. În drum îmi cumpărasem țigări și chibrituri.

M-am întors pe același trotuar, la Miliție. Întreaga familie Kiss se afla afară, în curte, pe o bancă. Înăuntru, în "arest" rămăsese doar Vâzdoagă, adunat cârcel, duhnind a borhot și gemînd. Ceilalți liberați erau în oraș - probabil prin restaurante.

M-am învățat puțin prin curte, am schimbat câteva cuvinte cu milițianul fără caschetă (el era de serviciu la "arestul mare" - unde se afla un bețiv, cules în acea dimineață și care de-atunci dormea fără întrerupere). M-am apropiat de grupul ungușorilor, am ronțăit un măr dat de sora lui Tibi, am fumat... Și cam atâta.

Până la asfințitul soarelui, când s-a apropiat de noi un plutonier (de miliție) tânăr și... spălat:

«Domnule...» - și mi-a rostit numele, "aveți puțin timp liber?"

Am făcut ochii mari; credeam că-și bate joc de mine. Tibi Kiss mi-a explicat, râzînd:

«Numa' pentru dosar - și nouă ne-a făcut...»

Am intrat împreună într-un birou aflat în fața "arestului" nostru. Mai erau doi bărbați, dintre care unul în civil. Și o secretară. Plutonierul s-a adresat secretarei :

«Tovarășa... (Letiția, Olimpia, Livia...), ești drăguță: una tare pentru mine, una mai slabă pentru domnul...»

Secretara a scos un reșou și a pus de cafea. Plutonierul mi-a întins pachetul de țigări. I-am arătat că am. Ne-am apucat de...lucru. El îmi puneă întrebări după un chestionar, celălalt gradat (așezat în capătul mesei) răsfoia un dosar - probabil verifica datele. Civilul asculta, cu privirea pe fereastră. Secretara bătea la mașină.

Am băut cafeaua, am continuat. Întrebările se repetau, nu numai de la un chestionar la altul, dar în cadrul aceluiași. Plutonierul ridica brațele în aer, ca și cum s-ar fi scuzat, dar n-avea ce face... Când mi

s-a spus că s-a terminat, am dat să mă ridic și să ies, dar civilul a intervenit - îi auzeam glasul pentru întâia oară:

«N-ați vrea să ne povestiți, în două cuvinte, adevărul adevărat?»

M-am reșezat pe scaun, ca să-mi dau răgazul să-mi revin. N-a fost nevoie de mai mult de cinci secunde. Mai trecusem prin asemenea dușuri scoțiene, la anchetă. Am ridicat din umeri, am spus că nu înțeleg întrebarea - aveam nevoie de timp, ca să mi se reîncălzească picioarele, dintr-o dată înghețate. Civilul a insistat:

«Știm că există mai multe adevăruri: cel pe care-l spui anchetatorului, cel pe care-l spui la proces, cel pe care-l povestești colegilor de celulă și adevărul adevărat, pe care-l nu-l povestești nimănui...»

«Nu am de spus decât un singur adevăr - cel de la anchetă...»

Mă întrebam, înfiorat, ce pacoste se pregătește să-mi cadă în cap. Abia mă liberasem, abia fumasem o țigară, abia adulmecasem o femeie - abia băusem o cafea - și... *Iar? Iar?* - cuvântul-întrebare-amenințare îmi scobea tâmpile.

Cei trei bărbați zâmbeau. Chiar și cel care se aflase scufundat până la brâu în dosar (poate că de acolo mi se trage întrebarea pusă de civil). Plutonierul, de parcă m-ar fi bătut pe umăr, de parcă mi-ar fi făcut cu ochiul:

«Lăsați...» - ceilalți au încuviințat: nu era cazul să am secrete față de ei... «N-are de ce să vă fie frică, aici sântem între prieteni - măcar nu între dușmani» - și, din ochi, le-a cerut celorlalți părerea.

Secretara, cu spatele spre noi, își făcea de lucru, trântind cu putere capacul mașinii de scris, care nu se închidea...

«Dacă doriți, vă povestesc cum a fost», am zis. «N-am ascuns nimic la anchetă, n-avem ce, eu am fost un fel de țap ispășitor, de altfel anchetatorul mi-a spus la un moment dat...»

M-am oprit, cu avântul tăiat. Cei trei zâmbeau. Deși nu schimbau priviri între ei, era de parcă ar fi comunicat prin ochi. Și ar fi zis: «Uite ce gogoși ne toarnă ăsta - și-o fi închipuind că-l credem...»

«Nu ne-ați înțeles», a zis civilul. «Nu ne interesează adevărul juridic: fapta a fost pedepsită, pedeapsa executată, acum sânteti liber - vreau să spun că, din punctul de vedere al... în fine, aveți un act, o foaie de liberare, nu? Pe noi ne interesează altceva, mai degrabă din punct de vedere uman, decât... Decât, nu-i așa, din punctul de vedere al legilor... Al legilor în virtutea cărora ați fost condamnat...»

A intervenit plutonierul:

«Știm că, la liberare, ați semnat un angajament că nu veți divulga nimic din ceea ce... Dar noi, cei de față, facem parte din același minister, așa că nu călcați legea, dacă ne spune...»

Eu eram calm. Până adineauri căutasem, mă străduisem să fiu calm, nu reușisem dar acum... Mă luminase plutonierul, prin ultima intervenție - așa că am zis, încercînd să arăt că-mi pare foarte rău - dar...:

«Am semnat că nu spun nimănui - nu spun nimănui» - și am ridicat din umeri.

Secretara a izbucnit:

«Ia mai lăsați omu-n pace, nu vedeți că-i speriat de-avioane?»

Ciudat (și reconfortant pentru mine): în loc s-o pună la punct pe femeie - și secretară - cei trei s-au ridicat simultan de pe scaune, parcă ușurați și au început să-și strângă hârtiile.

Cei trei bărbați au ieșit. Din ușă plutonierul mi-a făcut semn să mai rămân. Se făcuse întuneric și în Gherla nu era curent electric. Secretara a telefonat la uzină, am înțeles că i se răspunsese : puținică răbdare... A scos din poșetă un baton de ciocolată, mi-a oferit și mie. Văzându-mă că ezit:

«Asta-i cu lapte, nu face rău», apoi, după ce am luat: «Nu trebuie să-ți fie frică, așa-i întreabă pe toți care pleacă în domiciliu. Meseria lor!» - m-a îndemnat iar cu ciocolata. «Ești tânăr, în două-trei săptămâni te pui pe picioare. Dar să fii atent cu laptele și cu untul, astea-s mai păcătoase decât slănina și cârnații și ouăle.

Plutonierul întârzia pe-afară, prin dreptul cabinei ofițerului de serviciu. Secretara:

«Dinspre partea femeiască...Cam prost pe-acolo...», se uita pe fereastră, în curte. «Știu de la frate-meu, el a făcut Canalul...»

Eu tăceam, fiind convins că venise rândul ei să-mi întindă capcane.

«Îți dau un sfat ca o soră - știu de la frate-meu: mai așteaptă cu... în privința femeilor, că poți avea neplăceri pentru toată viața - de la frate-meu știu asta».

Începuseră să se audă pași pe coridor. Secretara a adăugat iute:

«Și nu te da la fete, caută muieri cu experiență și înțelegere».

Plutonierul a intrat, aproape în aceeași clipă s-a aprins lumina în întreg orașul.

«Acum o să mergeți la fotograf, o să vă însoțească cineva. Când vă-ntoarceți, treceți iar pe la mine», a spus plutonierul.

Am plecat la fotograf însoțit de un milițian cu figură posacă, de om necăjit și bolnav de stomac. După trei pași mi-a spus că e caracalean, după zece că nu se-nțelege cu gherlenii, după douăzeci, că-i bagă-n mamele lor pe securiști. După părerea lui „oții ăia” primeau bani degeaba, ce, aia-i muncă, să bați oamenii și să le cari tineta? Și el a zis:

«Curva lui Istrate - numai cine n-are plăcere de ea n-o răstoarnă-n șanț...».

Era la curent și cu faptul că picioarele, mâinile, obrazul meu erau opera lui Goiciu-Șomlea-Istrate. I-a spus-o și fotografului. Apoi m-a pus să mă descalt și să le arăt picioarele. Au fluierat, îndelung, amândoi, când mi le-au văzut. Nu ne-am întors numaidecât: era nevoie de fotografii în aceeași seară. Fotograful a intrat în camera obscură, să developeze (mai ieșea din când în când, însă dădea fuga la țârâitul strident al cronometrului), iar noi doi ne-am așezat la fumat.

La puțină vreme a apărut în ușă un gardian. Când i-am văzut uniformă, am înghițit un nod și, instinctiv, m-am ridicat în picioare -

dar m-am liniștit când l-am recunoscut pe Georgică.

Era singurul gardian care nu făcea mizerii, nu pedepsea cu izolarea, nu bătea. N-am auzit pe nici un deținut să spună că Georgică ar fi făcut vreun rău cuiva. Mai mult: era spaima turnătorilor, lor le căuta nod în papură, pe ei îi băga la izolare și destul de des le ardea și câte-un toc de bătaie. Se spunea că, la 14 iulie, singurul “lucrător MAI” care nu participase la masacrarea frontieriștilor răsculați el fusese.

În acea zi de pomină, înarmați cu ciomege, cu ciocane de bătut gratiile, răngi de fier, fuseseră mobilizați și funcționarii (mai mult sau mai puțin civili) din administrația închisorii, până și “corpul medical” își adusese aportul... Gardienii, se-nțelege; trebuiau să fie - au și fost! - în primele rânduri. Însă Georgică, oltean șmecher (oare acesta să fi fost singurul motiv?), când a priceput la ce muncă urma să se înhame, a găsit o soluție: cum răscoala începuse în timpul prânzului, iar ordinul de pacificare fusese dat în momentul în care cărătorii aduceau mâncarea pe celular, Georgică... Se făcu c-alunecă și căzu cu curu-ntr-un hârdău cu ciorbă! Cu șezuta, cum ar fi zis Vasea, lipoveanul cel maramureșean getbegetnic... S-a opărit îngrozitor și a fost evacuat - la infirmerie sau chiar la spital. Chiar după răscoală, în “vara neagră ‘58” a știut să se fofileze printre “dispoziții” (venite de sus, se spunea) și ordine (de la Goiciu). Când era încolțit și nu mai avea încotro, trebuia să bată, el îi scotea “la fabrică” pe turnători - pe ăia îi cotonogea.

Discutasem îndelung despre el, cu Sașa, cu Mihai, apoi cu colegii din camera de liberare.

Ajunsesem la concluzia că, dacă un gardian (de la Gherla) nu voia să bată - nu bătea, simplu! Se deducea că bestiile celelalte: frații Pop, frații Șomlea, Cârciu, Todea, ca să nu mai vorbim de Istrate și de Goiciu - băteau pentru că le făcea lor plăcere. Nu din ordin, ci din... permisiune. Profitau din plin de acest drept: de a-i tortura până la moarte pe “bandiți”, pe “dușmanii poporului” - ei, foști și actuali țărani, martirizați de cote, de colectivizare... Odată ce ieșeau din schimb și se întorceau la casele lor, nu mai aveau pe cine să-și verse veninul, năcazu; nu mai aveau de ce să profite - în schimb, profitau nevestele neglijate, copiii lăsați de capul lor, foștii prieteni, îi întrebau: ce regulează ei marii-zmei ai Gherlei (și ai Aiudului, ai Sighetului, ai Făgărașului, ai Jilavei, ai...) la pe'tenciar, de le umblă muierile cu limba scoasă după ce le e de lipsă...?

«Hai s' trăieș', Cobelete!» zice Georgică, dînd mîna cu milițianul.

«Noroc, Juvete», îi răspunde milițianul, apoi îmi face cu ochiul: «S'tem amândoi republicani dupe Jii...»

Georgică dă mîna și cu mine - mă ia:

«Ce făcuși, neică, ce făcuși, te liberași? Te căutai adineaurea, la Miliție, să-ți dau o veste bună...»

Așteptam, încordat. Deși, după expresia unui deținut, “Georgică/ e nițică !(liberare)”, totuși era gardian, de-al *lor*. Ce capcană mi se mai

întinde ?

Georgică își trage un scaun, se așează genunchi în genunchi cu mine :

«Știi ce bucurie-i făcu' lu' Barbu?» - aștepta reacția, care însă nu venea. «'I detei 'napoi cu dobândă!» - îi străluceau ochii.

«Cine-i Barbu?», întreabă milițianul.

«Jigodia de-l turnă pe dânsu' la comandant - oltenete d-al nostru dupe la Segarcea, 'tu-l în grijanie pe muica lui, că ne făcu de căcat - și pe noi, aci, de față, da' ș' pe Tudor ș' p-Ecaterina, ce să mai vorbim de tovarășa Săftica de la Cadre... 'L în coinac pe mama lui de ciripitor cu condicuță...» - apoi scăzând glasul: «Favoritu' lu' tova' maior» - cu glas normal, în direcția mea: «Fii atent, să vezi cum devine: acu f'o... să tot fie doo s'tămâni, mă cheamă tovarășu' ofițer politic și zice dânsu: 'S'tem informați că scoți scrisori din pe'tenciar, de le duci la familii...' Când aud... 'Io?', zic, 'Să trăiți, asta-i calomnie de la cap la coadă, vă rog cu respect să mă confrunțați cu-ăl de vă informă!' Zice: 'Verificăm și dacă se verifică, inți cu ai de le-ai scos scrisori !' Domnule, patru zile, patru nopți mă perpelesc : cine grijania mămicuții mă-si-mi făcu bucuria? F'un coleg? F'un deținut? În fine, 'n a patra zi, mă cheamă politicu, zice: 'Ai cerut confruntare, ai confruntare' - se duce la o ușă, o deschide și cine intră?, Barbu! Cum dă cu ochii de mine, să se cace pe el, începe să guice ca-on porc: 'Vreau la rapor' la dom' comandaaant!' Zice politicu: 'Ai dat declarație pecumcă așa și-așa - susții și verbal? Scoate scrisori din pe'tenciar și le duce la familii?' Ala - dă-i cu guițatu, că el vrea la tova' maior... Face politicu': 'Fii atent, Barbule: pe mine mă doare-n cur de deținuți, că-i bandiți pân-la unu, n-are decât să se mănânce-ntre ei - da' dacă te legi de personalul nostru... Am cercetat, am constatat c-ai mințit - de ce-ai mințit? Și jap! și trosc! - în fine, după ce ostenește, îl trimite la celulă... 'N gându' meu: Las-că-mi vii tu la mână... După amiază trag cu geana pe vizetă la camera de liberare - că tocmai te scosese-n poartă, de să te ia-n fabrică... Și ce văz: Barbu tolănit pe pat! Descui, îl scot afar', îl duc la izolare... Când ajungem în ușa izolării, Barbu că nu, că el vrea la tova' maior... Ei, păi grijania mă-ti dă jigodie, n-oi fi vrînd și trei muieri gata-ncălzite - și jap! și trosc! 'Opui rezistență?', fac. 'Na, rezistență!' - îl bag forțat, îi pun cătușe la spate... L-am băgat pe la două, i-am spus colegului de mă schimba că banditul a sărit la mine, să mă omoare - ce-o să pată el și de la colegu'...»

Georgică avea nasul uriaș, ochii îi licăreau de satisfacție. N-a întrebat dacă mă bucur. Am făcut un gest care putea fi tradus oricum.

«Gata, m-am topit, că m-așteaptă a mea cu masa-ntinsă!» - s-a ridicat, și-a luat servieta, a dat mâna cu milițianul, cu fotografu, mi-a întins și mie mâna: «De-acu scăpași, vezi să n-o dai iar în bară. Chestia cu... (a arătat spre obraz, spre mâini, spre picioare) trece, ești tânăr, ai carne bună, ș-apoi vorba din bătrâni : tu să fii sănătos, că belelele curge gârlă!»

A plecat, râzînd, bocănînd din cizme.

Ne-am întors la Miliție. Plutonierul avea chef de vorbă, eu picam de oboseală. Mi-a propus să mă culc în una din celulele arestului-mare, pe pat cu pernă, cu cearceaf... I-am mulțumit, am refuzat.

M-am întors la "comun", în gălăgie, fum de tutun, miros de băutură. Ungurii cântau de-ale lor, jalnice, Vâzdoagă se văieta, pe locul lui. Sora lui Tibi m-a chemat în cercul lor, m-am apropiat cât să iau o bucatică de carne, un păhăruț de palincă.

Apoi m-am culcat ceva mai departe, pe podea.

Am adormit fulgerător.

10 februarie

A. S. Am citit ce am scris până acum : nu e rău, dar putea fi mai bine. Până azi ți-am scris zilnic. Nu cred că am s-o pot duce în ritmul acesta, până la sfârșit. Am vrut să spun: până când am să mă opresc... dealtfel nu are importanță. De la a doua scrisoare am renunțat să-ți mai scriu pe foi destinate trimiterii. Am trecut la scrisul-în-caiet. Are să fie mai degrabă jurnal decât epistolar. Deși, nu: jurnalul trebuie să spună ceva și despre momentul scrierii. Ba da: scriu cum îmi vine, scriu cum cred eu că e mai potrivit.

Aseară mi-a venit o idee: să scriu și o a "treia noapte". O să mai văd. Să mă întorc la a doua:

În dimineața zilei de 22 noiembrie, la Gherla (se împlineau doi ani de la arestare) am primit banii trimiși de mama. Și nu mai țin minte de unde i-am luat: de la poștă? De la Miliție?

Am restituit ofițerului de serviciu împrumutul și am ieșit în oraș, de astă dată fără a mai cere voie cuiva.

Acum îmi dădeam seama: ieri, în prima (jumătate de) zi de libertate nu mă atinsesem de nici un ziar, de nici o carte. Nici nu-mi atrăseseră atenția obiectele din hârtie tipărită. Poate că nu-mi trecuse prin cap o asemenea posibilitate - mai corect : puțință a mea. Sau, pentru că neavînd bani, nu aveam nici dorințe...

Sâmbătă, cu banii de-acasă, m-am dedat unei adevărate orgii: am intrat în tutungeria de lângă Miliție și am cumpărat un maldăr de ziare - noi, vechi, pentru mine totul era nou (și făcusem doar doi ani de închisoare...). Apoi am căutat un loc unde să mă așez ca să le pot răsfoi în voie - eventual să aflu ce s-a mai petrecut pe lume, în absența mea din ea...

Și iar nu mai țin minte unde m-am oprit: poate în parc, pe o bancă, sau poate într-un restaurant (bani aveam!)... Mai degrabă într-o cofetărie - da, cofetărie trebuie să fi fost: în coate, prin țesătura subțiată a hanoracului (cămașă n-aveam), simțeam marmora, rece. Să zicem că a fost o cofetărie. Nu sînt sigur, nu mi-a rămas pe limbă nimic dulce,

nimic aromat... Te pomenești că nu voi fi mâncat prăjitura comandată... În schimb, sânt sigur că primul ziar deschis a fost *Sportul popular*. Care, deși era de vineri - joia fiind o zi în care nu se petrece mare lucru - era plin de informații inedite !

În primul rând, numele unor cluburi. **Steaua**... După unii jucători, mi-am dat seama că e vorba de clubul militarilor, dar acela se chema, "înainte", **C.C.A., Casa Centrală a Armatei** - pe care noi, studenții o "încurajam" din toate puterile, strigînd: «Haide, **Caca** !» Apoi altă necunoscută, oarecum cunoscută (de și-mai-înainte): **Rapid**, echipa feroviarilor, fostă **C.F.R.**, apoi **Locomotiva**... **Flacăra Ploiești** devenise **Petrolul** (nu se întorsese la **Juventus**). Își păstrasera vechiul nume echipele care nici nu meritau altceva: odioasa între toate **Dinamo** (clubul M.A.I.) și **Steagul Roșu** - să le fie de cap! Cea mai mare bucurie mi-a provocat-o schimbarea **Științei** în **Universitatea** (deci se putea iarăși striga: «Haide, **U** !»- e drept: Universitatea din București nu avusese niciodată o echipă de fotbal cât de câtă).

După ce m-am pus la punct cu "schimbările" sportive, m-am trezit în fața unei enigme geo-politice. Un titlu: "Întâlnirea dintre atleții noștri și cei din R.A.U. - slabe rezultate..." etc.

Întrebare : **cine e R.A.U.**? Din articol nu se înțelegea, nu exista vreun amănunt geografico-istorical. De acord : **R.** vine de la Republică - mai departe ? Înțelesesem că nu era "ceva" din România, ci o altă țară - dar care? **A.** să vină de la Autonomă (există o grămadă în URSS, a fost și una Moldovenească, din '24 până în '40, când s-a... mărit și s-a transformat în RSS...). Deci: **Republica Autonomă**... Care (fostă) țară - sau popor - începe cu **U.** ? Uruguay, Ungaria - însă când e vorba de țară, îi zice: Maghiară... Și dacă e vorba, totuși, de Ungaria? Știrile, în Gherla, ajungeau cu o întârziere de vreo opt luni de zile, câte nu se vor fi întâmplat între timp ? Dar de ce: Autonomă? Simplu: a fost "înglobată" în Marea Familie a Popoarelor URSS, vechea Ungarie unindu-se cu... zona Munkács. Ca recompensă pentru... răscoala anti-rusească din '56. Nici măcar ca Moldoveneasca: Republică Socialistă, ci... Autonomă, în cadrul Ucrainei... Ca cea Abhază, Ciuvașă, Bașkiră, Buriat-Mongolă!

Dar dacă asta era, de ce Tibi Kiss nu-mi spusese nimic? Nu se poate ca soră-sa să nu-i fi comunicat acest lucru! Bine-bine, sunt cu toții "de la țară" au doar șapteclasele - dar sunt unguri! De ce nu le-a spus libera celor liberăți ce tragedie s-a mai întâmplat cu Ungaria? N-o fi avut timp. Sau nu se va fi gândit că pe abia-liberați îi interesează "politica" - uite unde i-a dus politica făcută în '56! Ori îi va fi spus, dar Tibi n-a crezut de cuviință să-mi transmită, zicîndu-și că, lasă, pe tren o să avem tot timpul să povestim...

Mi-am luat inima-n dinți și am întrebat-o pe chelneriță (avea pistrii):

«Vă rog, ce țară e **R.A.U.**?» - iar ca să înțeleagă mai bine, i-am arătat cu degetul, pe ziar.

Chelnerița s-a zbatut o vreme, sfâșiată între tentația de a mă lua cu obișnuitul - chiar în cofetării: «Ce, te crezi șmecher? Nu ți-e rușine să te legi de lume, eu sânt femeie măritată...» etc. etc., - și cea de a se prefăce că n-a auzit, n-a văzut, nu știe nimic. A mormăit ceva neinteligibil și s-a dus în treaba ei. M-am răsucit spre un consumator aflat la masa de alături. Mi-a răspuns - înainte de a termina întrebarea (o auzise pusă chelneriței) că el nu face politică, că el n-a aparținut niciunui partid, nici înainte de 23 august, nici după. Am căutat să-i explic: nu e vorba de politică, ci de sport, uite, ziarul, e *Sportul Popular* !

«Nu știi, tovarășe, nu știu nimic, sânt de la țară, am venit la o sedință...»- și-a luat farfurioara, paharul cu apă și s-a mutat.

Am plătit, am ieșit, hotărât să mă duc la Miliție, întreb cine/ce e R.A.U. - măcar acelora nu le e frică să răspundă la o întrebare nevinovată...

A, da !, am înțeles: de vină era nu întrebarea, ci întrebătorul: chiar și un negherlean își dădea seama că veneam... **de-acolo**...

După câțiva pași m-am oprit : mă aflu în fața unei frizerii. Numai un frizer mă poate lămurii. Pe de o parte, pentru că frizerii - ca și chelnerii - știu totul, cunosc toate fleacurile, toate cancanurile; apoi frizerii, ca și chelnerii, fac parte din “extrabugetarii Securității”, nu vor evita să răspundă, ba chiar se vor întinde la vorbă, ca să-i tragă de limbă pe clienți (chelnerița de la cofetărie era o proastă, ori o înlocuitoare). Și dacă mai adaug că - cel puțin în România - cei mai înfocați microbiști sunt frizerii...

Am intrat, am dat bună ziua și m-am apropiat de frizerul cel mai tânăr, cel mai sportiv - era cel mai aproape de ușă :

«Vă rog, ați putea să-mi spuneți ce țară e **R.A.U.**?»

Frizerul n-a priceput decât după ce i-am arătat ziarul:

«Aaa! Când te-ai liberat, șefule?»

«Ieri», m-am scuzat, ridicînd din umeri.

«Trebuia să-l întreb când a intrat, de nu știe...», s-a auzit un glas de sub un prosop alb - un client.

«Arabii, șefule! Republica Arabă Unită!», mi-a explicat tânărul frizer.

«Arabii?», am făcut, neîncrezător. «Care arabi s-au unit, cu care?»

«Asta-i mai greu de spus, că-s mulți...»- și a chicotit. «Știe-i dracu care cu care s-a unit; poate să nu se fi chiar unit, dar așa se zice: unită...»

Eram gata să ies, lăsînd pentru alt prilej completarea informației, când clientul de pe al treilea scaun :

«Egiptu’, dom’le! Egiptu’ s-a unit cu careva, da-am uitat cu care...».

«Cu Siria...», s-a auzit iar glasul acoperit.

Am început să râd:

«Egiptul cu Siria! Dar Egiptul nu are graniță cu Siria, cum să se

unească? Între ele se află Israelul - ori nu mai există Israelul?»

Un vânt rece, înghețat a suflat prin frizerie.

«Ba există, e tot acolo...», a spus cel de sub prosop.

«Atunci?», am întrebat eu.

Nu mi-a răspuns nimeni, așa că am salutat și am ieșit.

(...)

M-am scufundat într-o librărie. De acolo am ieșit după vreun ceas, fericit, împovărat - și năucit. Îmi mai rămăsese o sută de lei, însă recupe-rasem, eram din nou “la zi” cu Tolstoi, Gogol, Cehov, ale căror **Opere complete** începusem a le cumpăra înainte de a fi arestat. În sfârșit, aveam ce să citesc! Peste zece kilograme de cărți!

Nu m-am întors la Miliție. Am intrat într-o cofetărie - poate aceeași, dar n-am mai dat ochi cu pistruiața.

După zece minute de “lectură” eram learcă de sudoare înghețată - și parcă răumiroitoare; mă năpădisse greața, urechile îmi vâjâiau, privirea mi se încetșase. Iar contururile obiectelor se dublaseră; imaginea lor căpătase o... geamănă, decalată pe diagonală.

A trebuit să închid ochii și să stau așa, liniștit, înghițindu-mi saliva. Mi-am revenit după câteva minute, însă rămăsesem stors de puteri, cu capul greu. Mă întrebam de unde mi se trage. Poate de la cărți - sigur de la “lectură”, cu toate că nu fusesem în stare să citesc o singură frază până la capăt (și să înțeleg despre ce este vorba): de parcă m-ar fi alungat cineva din urmă, de parcă n-aș mai fi avut timp, treceam la alt paragraf, la altă pagină, la altă carte. Sau poate duhoarea de volum legat - nu atât de violentă ca a cărților rusești, dar folosind clei fabricat după metoda sovietică (cea mai puturoasă din lume...).

Oricum: de la cărți mi se trăgea. De la ele venea răul. În același timp, era cald, era plăcut, era bine: aveam cărți, aflasem că în deo nu ne era interzis să citim. Puteam să și scriem...

În brațe cu pachetul din care, din zece în zece pași, îmi cădea o carte, m-am întors la Miliție. Răul îmi trecuse. Dăduse peste mine o foame turbată - cam ca la Interne, în iarna 56-57...

Am lăsat cărțile, am ieșit iar în oraș, pentru prânz, cu întreg cu Vâzdoagă și cu tribul Kiss (sora lor plecase înapoi, la Oradea)... Numai că mâncarea caldă de la restaurant mi-a făcut rău - adevărat: doar greață - așa că mi-am cumpărat brânză și pâine. Și apă minerală.

Pe la patru după amiază - între timp se mai liberaseră doi inși (eram acum nouă) - ne aflam gata de plecare, în curtea Miliției. Venise și “escorta”: doi milițieni înarmați și cu serviete burdușite. Ofițerul de serviciu - același - plutonierul care ne alcătuisese dosarele, milițianul de la arestul-mare și secretara erau pe lângă noi. De parcă ne-ar fi fost cumnați, frați, ne dădeau sfaturi, ne încurajau...

Ofițerul de serviciu m-a luat de-o parte:

«Am vorbit cu șeful escortei (l-a arătat pe cel mai vârstnic): începînd de la Mediaș să caute, eventual să golească un apartament, unde să poți sta de vorbă cu mama dumitale - cu condiția să coboare la

Braşov».

I-am mulţumit. Ne-am luat rămas bun de la bărbaţi, secretarei i-am pupat mâna. Mi-a strecurat un baton de ciocolată. Apoi mi-a luat pachetul cu cărţi şi i l-a dat miliţianului tânăr:

«Dânsul merge greu, nu-şi poate căra bagajul - du-i pachetul ăsta...»

Şeful escortei ne-a spus:

«Băieţi, acuma plecăm. Să mergem frumos prin oraş, să nu râdă lumea de noi. Voi sânteţi politici, oameni de înţeles, n-o să ne... n-o să vă faceţi greutate - ştiţi ce spun... Dacă, pe drum aveţi nevoie de ceva, ori nu puteţi ţine pasul, îmi spuneţi. Țigări aveţi? De mâncare v-aţi luat, mai avem şi noi câte ceva în serviete - gata sânteţi?»

«Gata!», am răspuns, în cor vesel, de parcă ne-ar fi scos cu rândul la stadion.

«Atunci să ne-ajute Dumnezeu!» şi bătrânul miliţian şi-a făcut o cruce mică, ne-ferită - fără să-şi ieie cascheta de pe cap.

Am pornit, câte doi, spre gară. În faţă mergea şeful escortei şi un civil necunoscut. În coadă, eu. Alături de mine, miliţianul (mai) tânăr. Şchiopătam cumplit, umblatul din timpul zilei mă nenorocise. Eram silit să mă opresc din zece în zece paşi - nu se producea tulburare în coloană, ea îşi vedea de drum, rămâneam cu miliţianul meu (care la un moment dat mi-a şoptit):

«Îmi pare rău, dar n-am voie să te-ajut. Opreşte-te când nu mai poţi...»

Cam pe la mijloc, au rămas Tibi şi Vâzdoagă: m-au apucat de subţiori şi aşa am ajuns fără alte opriri la gară.

Se făcuse întuneric. A venit trenul de la Dej, am urcat într-un vagon cu două compartimente gata-liberate... Civilul a rămas pe peron, cu mâinile înfundate în buzunarele fâşului.

La început, în fiecare compartiment, câte un miliţian. Dar cum s-a pornit trenul, “al nostru” a înşfăcat servieta şi cascheta şi ne-a făcut semn să venim după el.

«Haidaţ’ să cinstim on păhar!» a zis.

Ne-am înghesuit cu toţii în un singur compartiment. Miliţienii s-au aşezat la fereastră, faţă-n faţă, au depliat măsuta, au scos din serviete câte o glaje cu dop de cocean. Au tras ei câte un gât, s-au strâmbat de plăcere, au înjurat(-o), au dat-o mai departe, peste umăr.

«Cu măsură, băieţi, cu măsură», zicea şeful. «Maţale vòstre: ca foiţa de ţăgară şi palinca-i, de la căzan, nu de la stat...»

Apoi au scos şi au întins pe jurnale pită şi slană. Şî ciapă. Ceapa a fost zdrobită cu pumnul şi a început să miroase dumnezeşte. Amândoi miliţienii aveau brişcă solidă, legată cu lăntug de gaică. Au pus la comun şi “deoiştii” - de-acum asta eram - fiecare ce avea, de obicei, totul. Eu am contribuit cu ciocolata primită de la secretară.

Atmosfera s-a încălzit pe dată: Kiss-ii au început să cânte ungu-reşte. Vâzdoagă nu s-a lăsat mai prejos. Va fi cântat el bine la scripcă

ori la trombon - dar cu gura... Nu ieșeau decât orăcăituri știrbe și jalnice. Ungurii, fiind trei, cântînd tare, îl acopereau. Milițienii au așteptat ce-au așteptat, schimbînd priviri între ei, apoi au început - și au cântat, de a prins a zăngăni ușa compartimentului. Ungurii au încetat, nemulțumiți, dar zâmbind. Aveau de a face cu milițieni, nu doar cu olăhi...

La Cluj am schimbat trenul. Milițienii ne-au avertizat : nu au voie să ne ducă în sala de așteptare, ca să nu luăm contact cu civilii - ne-au ținut într-un capăt de peron, în picioare. Era frig al dracului, mai ales mie: eu eram cel mai... dezbrăcat. Când s-a văzut intrînd trenul de la Oradea, m-am liberat de Gherla a doua oară.

Și în acest tren erau rezervate pentru noi două compartimente. De cum s-a urnit, cum a început petrecerea - într-un singur compartiment. După o vreme, pretextînd că mă dor picioarele (mă chiar dureau, dar suportabil), am trecut în cel de alături. Pe sticla ușii era lipită o hârtie:

O C U P A T

M. A. I.

Deși trenul era aglomerat ca de obicei pe liniile principale, călătorii nu zăboveau pe culoar în dreptul acelor două compartimente.

Am stins lumina și m-am întins pe banchetă. Desculț - n-aveam ciorapi; dealtfel, nici șireturi la bocanci... Cu intenția să trag un pui de somn până pe la Mediaș. Acolo - îmi spusese "șeful" - urma să mai confiscăm un compartiment în care să pot sta de vorbă cu mama; dacă vine, la Sighișoara. Până la Rupea. Ori până la Brașov - așa zisese ofițerul: «Numai până la Brașov». De ce, *numai*? Dumnezeu știe. Dincolo va fi începînd o altă zonă militară, dracu să-i ia!

Dar și somnul - ca și mîncarea - mă respingea. Ba îmi provoca greață. Sau greața va fi venind de la slănina milițienilor? De la palincă?

Mă gîndeam la mama. La inevitabilele discuții cu ea. Discuții... Un fel de a vorbi, ea va monologa:

«Vaaai, dragu-mamii, dragu-mamii...», pe toate tonurile, cu toate încărcăturile : veselie, bucurie, reproș, căinare, plîngere...

Eu va trebui s-o asigur, s-o mint, s-o potolesc: mă simt bine, sunt bine, niciodată nu m-am simțit rău, n-am fost bătut, n-am fost înfomețat, nici înfrigurat. Desigur, mai bine ar fi să ne spunem iute-iute ce avem de spus în gara Sighișoara, ea să nu urce în tren - atunci n-ar mai fi timp de reproșuri din partea ei, de minciuni din a a mea...

La tata nu mă gîndeam cu îngrijorare. Ba chiar așteptam din partea lui încurajare. El era bărbat, trecuse și prin "asta" (dar prin "asta" trecuse și mama, la Mediaș, în 49), însă mai înainte cunoscuse Siberia. Or, cel care a trecut pe-acolo, dacă nu și-a lăsat oasele, poate fi de reazem în împrejurări grele - ca închisoarea noastră națională. Apoi el mă aștepta la Fetești, o să rămână o vreme cu mine, o să avem când se ne explicăm - dacă-mi va cere să dau seama.

Pe când mama... Reproșurile - moi - ale mamei erau cel mai de temut:

«Cum de-ai putut face una ca asta, dragu-mamii, la noi nu te-ai gândit?» - adausul va reveni de o sută, de o mie de ori, cu variațiuni : «De ce nu ne-ai întrebat pe noi?»; «Să ne fi spus și nouă...», etc.

Apoi văicărelile - pure - din care voi afla cât au pătimit după arestarea mea și din pricina mea - nu că ar fi fost dați afară din slujbă, hăituiți, izolați, convocați - astea se suportă, mai ales că le cunoșteau demult - dar așa, ca părinți; ca mamă, cu durerea ei de mamă...

Îi văzusem la cele două înfățișări la proces, dar nu aflasem nimic, nu ne dăduseră voie "să luăm contact", a fost mare minune că li s-a permis (!) să-mi trimită printr-un ofițer - și încă maior de secu! - zece țigări scuturate (le controlase, maiorul, să nu fie ascunse înăuntru tunurii ori portavioane) și...jumătate de prosop: cinstit, nevoie mare, maiorul rupsesse prosopul în fața mea și mă anunțase:

«Nu-i voie atât de lung, restul îl dăm familiei, înapoi...».

Mă gândeam la proces. După ce mă terminase pe mine și trecuse la colegul meu, Horia, președintele (Sitaru - ce grad să fi avut?, de jos, din boxă nu-i vedeam stelele de pe epoleți) nu era prea atent, discuta cu epoletatul de-alături - așa că eu, chincindu-mă îndărătul pupitrului grefierului, întorceam capul spre sală. S-o văd pe Magda. Pe Lucia. Pe Florența. Pe Doina și pe Gloria (numai la prima, la a doua absentau). S-o văd pe mama.

Numai că sentinela crăcănată, cu pușcoacea pe piept, aflată îndărătul boxei, dacă nu putea vorbi, ca să atragă atenția asupra "abaterii" mele, se muta, ba la dreapta, ba la stânga, ca să mă împiedece să văd - "să comunic prin semne cu sala"...

M-am fâțâit, m-am vânzolit, m-am zvârcolit - degeaba. Atunci am început să-l înjur, în șoaptă, dar inteligibil. Modelam din buze, astfel, încât să se "audă": «Te bag în pizzz-da mă-ti, bo-u-le !» Gura mea era văzută de câțiva colegi aflați în sală mai în dreapta, mai în stânga - au început să chicotească. Sentinela va fi crezut că la colegi mă strâmb, pe ei îi înjur, așa că nu făcea decât să se mute atunci când eu mișcam capul.

Până când a observat unul dintre procurori (erau doi - amândoi: lați). Cel osânzos, cu frunte lată de-un deget, cu un ceas mare, de alamă pe mână - a înălțat două degete ca la școală, s-a ridicat, în poziție de drepti a raportat:

«Tovarășe președinte, acuzatul face semne cu sala și se râde!»

La care sala **s-a**, în hohote. Președintele mi-a făcut semn să mă ridic și mi-a spus, amenințându-mă cu degetul :

«Fii cuminte! Și nu te mai râde...»

Sala a râs iar. Președintele zâmbea. Procurorul osânzotic:

«Tovarășe președinte, propun să se evacueze sala!»

Președintele a strigat spre sală, fără convingere:

«Liniște, vă rog!» - apoi a reluat "discuția" cu Horia.

De astă dată aveam s-o chiar întâlnesc pe mama. Ca s-o oblig să asculte - nu să reproșeze, nu să întrebe ea - trebuia să am, pregătite,

între-bări, cât mai multe întrebări. Le aveam.

La Mediaș șeful escortei a evacuat un compartiment. N-a fost nici o greutate, era ocupat de doi soldați care plecau în permisie și... îl evacuasera ei, ca să poată dormi, întinși.

De la Daneș ni s-a alăturat celălalt milițian. Șeful a împărțit sarcinile:

«Dumneata rămâi la geam și o strigi ‘Mamă, mamă!’, ori cum îi zici. Io mă duc la coada trenului, colega în cap. Când opresc la Sighișoara, ne dăm jos și venim către vagonu-ăsta, din două părți. O strigăm pe nume : ‘Tovarășa cutare!’ - bine-i așa?

Bine, cum altfel... Le-am mulțumit. Am dedus că la fiecare transport făceau asta, cu neamurile câte unui escortat. Firește, aveau permisia de la superiorii lor - de la Miliție, nu de la Securitate. Începeam să cred că între aceste două “surori” diferența e mare - așa cum o constatasem la Gherla și acum, pe tren, cu mine (curând aveam să mă conving că, dacă Miliția din Gherla era altceva - nu același lucru se întâmpla cu Miliția din alte părți, mai ales cea de la Fetești).

Cum s-a oprit trenul în Sighișoara, am început să strig, de la fereastra coborită:

«Mamă! Mamă!»

Era o tâmpenie: în oceanul de oameni care aștepta trenul vor fi fost încă o sută de mame. După ce am șovăit câteva secunde bune, am început s-o strig din nou. Îi auzeam pe milițieni, întâi departe, apoi din ce în ce mai aproape, strigând- pe nume:

«Tovarășa...! Tovarășa...!»

Asta fiind o tâmpenie la cub. Mama și așa speriată de avioane, după arestarea din 49, când are să se audă strigată cu «Tovarășa!», apoi are să vadă că un milițian o... Are s-o ieie la fugă, să se ascundă...

Dar dintr-o dată, am deslușit glasul ei: ascuțit și în același timp moale, stins. Mă striga pe nume, cu disperare veselă.

Călătorii se îmbulzeau, se îmbrânceau, se contrariau, cu desagi, pachete, cufere, geamantane, straițe, baloturi; rugau, înjurau, îndemneau, se strigau unul pe altul ca de pe celălalt deal - ai fi zis **Proștii** din Rebreanu... Însă glasul mamei, așa, mititel cum era, răzbătea distinct. Cred că numai pentru urechea mea. Apoi al șefului de escortă:

«Loc, loc! Miliția, faceți loc, Miliția!»

Am văzut masa învălmășită a oamenilor oprindu-se din fierbere, apoi, din mijlocul ei deschizându-se un coridor. Cascheta șefului a pătruns în acea despicătură, plutind legănat. În fața caschetei, o pată alburie : fulgarinul mamei... Am dat să mă reped la scară, s-o ajut să urce, dar culoarul vagonul era ticsit, scările ciorchine:

«Aici, mamă, aici!», am strigat, agitănd o mână.

Mama a ridicat ochii, m-a văzut, însă a continuat să mă cheme pe nume, să mă strige, să mă caute.

Ajuns la scară, șeful a fost silit să-i îmbrâncească pe unii, să-i tragă jos pe alții, la alții să strige. Apoi am văzut: a luat-o pe mama de

mijloc, a ridicat-o, a depus-o pe prima treaptă a vagonului, apoi, lipindu-și capul de spatele ei, a început să împingă/împungă în sus. Nici un semn de protest din partea oamenilor. La prima împunsătură cu capul, mama a țipat o dată, stins, apoi a continuat să mă cheme pe nume. Cei trei metri rămași de la ușa vagoanului la cea a compartimentului în care mă retrăsesem au fost cei mai grei. Abia după ce trenul a plecat și, prin zdruncinături, i-a... așezat pe aflații în picioare, mama a ajuns, a intrat. Seful a rămas în ușă, strigând:

«Ocupat, M.A.I., dați-i drumul mai departe!»

S-a răsucit spre mama:

«Să mă ierte doamna, c-am apucat-o cum nu se cuvine, da-altfel nu se putea urca...»

Mama a murmurat că nu-i nimic, că mulțumește, a prins a scotoci prin poșetă... I-am apucat mâna și i-am șoptit să înceteze. Milițianul a priceput, a râs:

«Dacă țineți să faceți cinste, dați-i băiatului: la Ploiești ori la București om cumpăra ceva de-ncălzit sufletele...» - după care a ieșit.

Rămăsesem în mijlocul compartimentului, cu mâinile spânzurînd. Mama, și ea în picioare, ținînd dinainte, ca pe o poșetă, un geamantanăș de carton.

«Ți-am adus niște lapte, dragu-mamii. Și bomboane. Și un pulover - ce-am putut lua în grabă de la noi, de la cooperativa din sat. Bagajul mare e la tata, acolo ai de toate...»

Mama era calmă, mama nu plângea, mama nu se văieta, nu încerca să umple timpul. Ba, dintr-o dată, a avut de lucru: a deschis geamantanul și mi-a dat: o sticlă cu lapte, brînză, țigări (din buzunarul fulgarinului a scos o cutie cu chibrituri). Mi-a făcut semn să mă așez dinaintea ei și, calmă, cu metodă (să n-o recunosc!) mi-a dat “raportul”:

Tata plecase încă de joi, cu bagajul, la Jilava. Aflaseră că voi căpăta domiciliu obligatoriu și, cum ultima veste de la mine (prin Costel Dumitru, de la Ziaristică) provenea de la Jilava, credea că nu m-am mișcat de acolo... Pregătiseră împreună, după o listă, tot ce aveam nevoie “în deportare”. Păstrasera legătura (ca niște basarabeni ce se respectă !), chiar aseară tata îi telefonase, aflase că telefonasem de la Gherla. Plecase, cu primul tren, la Fetești...

Nu, ei nu avuseseră necazuri prea mari din pricina mea. Desigur, fuseseră convocați, dăscăliți, prelucrați, amenințați, dar nu mai mult: nu fuseseră dați afară din învățământ; nici mutați. Cel mai greu a fost cu prietenii: la ședințe, la raion, la regiune, nimeni nu mai vorbea cu ei, toți îi ocoleau, în sălile de reuniuni nimeni nu se așeza lângă ei - dar cum erau și alți ciumați...

Ei, da, nu fusese ușor. Erau amândoi bolnavi, tata căpătase tuberculoză, răcise la Jilava, când voise să obțină vorbitor - o să-mi povestească el... Stătuse jumătate de an în sanatoriu, acum era în concediu pe doi ani. Nu i se dăduse suplinitor, așa că mama era nevoită să ducă toate patru clasele : dimineața făcea cu ale ei: I-III, după

amiază cu ale tatei: II-IV. Așa o ducea de când se îmbolnăvisese tata. Obligată să "țină" și direcția, deci să participe la toate ședințele de la raion...

Da, când telefonasem, era la clasă, cu elevii tatei. Azi, sâmbătă (sau: ieri ?), făcuse cu toate clasele, de dimineață, se odihni puțin, trecuse pe la cooperativă, să cumpere ce găsisese, apoi o luase pe jos, cinci kilometri, până la Criț. La șase avusese autobuz pentru Sighișoara. Ajunsesse pe la șapte și jumătate. De la opt stătea în gară. Cumpărase bilet până la Rupea...

«Numai până la Rupea?», m-am mirat. «Dar ne-a dat voie până la Brașov!»

«Nu pot decât până la Rupea...»

«Dar azi e duminică, n-ai școală».

«N-am, dar nu pot, nu se poate: mâine dimineață, la opt, trebuie să fiu înapoi, la Meșendorf. Am ședință cu părinții».

Mi-a trecut prin cap că mama are un amant. Am alungat gândul.

A vorbit, a vorbit. Vorbea repede și parcă se grăbea să spună cât mai multe. Uneori gâfâia - bea apă dintr-o sticlă tot de ea adusă, repornea.

Mi-a spus ce știa despre Magda. Despre Lucia. Despre Florența Albu. Despre Labiș - târît de tramvai, zdrobit, mort în spital. Despre Doina Martescu - fusese arestată, apoi liberată - și exmatriculată. Despre Gloria Barna: umblase cu o petiție pentru liberarea mea, la toți scriitorii mari - arestată în mai multe rânduri, în cele din urmă, definitiv: nu se știa nici la cât fusese condamnată.

Nici o singură întrebare adresată mie. Nu-mi văzuse mâinile (picioarele cu atât mai puțin), le ascunsesem - dar obrazul? N-a spus că sânt slab, că arăt rău, speriat, palid...

Abia după tunelul de la Albești, când am pus geamantanul în plasă (mi-a spus că-l pot lua cu mine), și-a pocnit palmele:

«Vaaai, dragu-mamii, da' tu n-ai cămeșî...» - și a început să plângă, un plâns ciudat, pe jumătate râs.

De fapt, îi curgeau lacrimile - de râs. Îmi adusese o cămașă, cumpărată de la cooperativă - m-a îndemnat s-o pun pe mine. Pe când o îmbrăcam, a observat altceva:

«Vaaai, dragu-mamii, da tu nici izmeni n-ai...» - de data asta era râs curat, cu sughițuri de plâns.

Am stins lumina, mi-am tras o pereche de izmene (de la cooperativă). Peste cămașă am pus un pulover adevărat - tot de la cooperativa din Meșendorf.

Era foarte veselă mama, a râs până am ajuns la Rupea, unde a coborât...

11 februarie

Așadar mama urcase în tren cu mine, la Sighișoara, coborîse la Rupea.

Oricât de buimăcit de liberare eram, îmi dădusem seama că mama, biata de ea, nu era în apele ei, nu era ea. Să nu-mi facă măcar un reproș - unul mic? Să nu se vaiete? Să nu întrebe - felul de a întreba al părinților de totdeauna? Adevărat: în câteva cuvinte îmi spusese cum o duseseră în lipsa mea: greu. Dar asta o bănuiam, mă temusem de mult mai rău. Eram gata să-i spun asta, atunci când ea adusese vorba de concediul tatei... pe doi ani...

Totuși, totuși: mama era **alta**. Din această pricină îmi trecuse gândul că are un amant care o așteaptă...

Adevărat: plânsese când văzuse că n-am **cămeși** - dar când constatase că n-am nici **izmèni**... Însă nu așa ar fi plâns dacă...

Mai târziu, când avea să vină în vizită, în Bărgan, avea să-mi spună: atunci, la liberarea mea din Gherla, se drogase... O sfătuisese doctorul din Criț: ar fi bine și pentru mine, dar mai ales pentru ea dacă în acele clipe ar fi calmă, rezonabilă - dacă s-ar putea: absentă. I-a dat două tuburi de Bromoval. Nu s-a trezit, povestea ea, decât în seara zilei de duminică - după ședința cu părinții (reală), după ce trecuse prin încă o ședință. Seara, acasă, când căuta sticla cu petrol, să aprindă focul, să-și gătească ceva la repezeală, să se mai dezmoștească pereții înghețați și dezghețe așternutul...

«...nu găseam gazul și căutam gazul și când am văzut, după mult timp, că îl căutam, cu sticla cu gaz în mână, atunci parcă s-a făcut lumină în mine și am zis: 'Dar ce s-a-ntâmplat ? Parcă l-am văzut pe băiet. Și parcă era ceva cu gara Sighișoara și ceva cu niște milițieni și ceva cu băietu meu care n-avea nici cămeșă, nici izmene...' Parcă fusese, dar parcă nu fusese decât în vis, dar eu știam că nu putusem visa, că n-avusesem cum să visez și m-am pișcat de mână și-am înțeles că nu visez c-am visat, nu m-am trezit și-atunci am început a plânge și n-am mai aprins focul și m-am culcat cu sticla cu gaz la piept și plângeam și de astă dată nu mai vroiam să plâng, că-mi ziceam că poate, plângînd, o să mă trezesc și-o să aflu care-i adevărul cu Sighișoara și cu băietu meu care s-a liberat, dar fără izmèni...»

Mama îmi lăsase geamantanașul de carton în care-mi adusese ce găsisese la cooperativa satului. Am pus înăuntru cărțile cumpărate la Gherla. Am stins lumina și m-am întins pe banchetă. Acum înțelegem: aș fi avut nevoie și de ciorapi, dar mama nu-mi adusese, din obișnuință, ca apoi să se mire-văicărească: «Vaaai, dragu-mamii, da' tu n-ai **colțuni**...»

Am ajuns la București, am coborît în Gara de Nord. Urma să schimbăm iar: să luăm trenul de Constanța, până la Fetești.

Ca și la Cluj, n-am avut voie în sala de așteptare - ca să nu luăm contact cu populația... Noroc că erau bănci pe peroane... Ne-am

așezat cu toții pe una singură - nu încăpeam bine, dar ne era mai cald. Mă gândeam - tremurînd - cât și cum aș fi tremurat acum, dacă nu mi-ar fi ieșit în cale mama cu cămeșa, izmenili, p'loverul de la cooperativa din Meşendorf...

Eram cu toții buhăiți, ne crescuse brusc barba ca la morți, paloarea devenise cenușă; și cumplit de zdrențăroși. Dar, uite, aici, la București, nimeni nu ne lua în seamă. Oamenii treceau cu privirea peste noi - erau și ei pămîntii la obraz și nu cu totul nezdrențăroși. Așteptau și ei un tren sau niciunul: acolo fiind domiciliul lor ne-obligatoriu. Peroanele murdare, bătute de curent. Milițienii se schimbau între ei, unul se ducea la bufet, să bea ceva cald, cel care rămânea să ne păzească făcea pe nizonaiul, de parcă n-ar fi avut nici o legătură cu noi, ciorchinele de zdrențe de pe bancă.

Căutam din privire pe cineva cunoscut. Eram sigur că uite-acum are să apară un coleg de facultate, un profesor, un cunoscut. De ce? Cum, de ce - nu veneam eu de unde veneam? Ei, liberii știau că mă liberez - trebuiau să știe! Și să vină. Măcar să treacă pe celălalt peron, ca să-i văd eu că ei m-au văzut.

Pe măsură ce trecea timpul și nu se întâmpla nimic, nimeni dintre cunoscuți nu se arăta, încercam să mă conving că acela - sau aceea - fusese împiedecat să vină în gară, să mă întâmpine, ca mama, să meargă măcar până la Lehliu cu trenul nostru... Și mă simțeam trădat, abandonat. Umilit. Și-mi ziceam: eu, dac-aș fi fost afară și tu : înăuntru și te-ai fi liberat și ai fi schimbat trenul în Gara de Nord din București - eu aș fi venit să te văd, să te încurajez, să te asigur de prietenia-fidelitatea mea? Bine-nțele! Și ce dac-aș fi fost amenințat de Securitate, că am s-o pătesc dacă iau contact cu bandiții? Ce este mai importantă pe lume : prietenia sau frica? Desigur, mi-ar fi fost frică de *ei* - cui nu i-i ? - dar așa, tremurînd de frică, dărdăind de frică, zgâlțâit de frică, aș fi încercat să te văd, ba chiar m-aș fi apropiat, am fi dat mâna, chiar ne-am fi îmbrățișat - n-ar fi fost nevoie de nici un cuvânt, numai de puțină apropiere...

Nu se arăta nimeni. Și știau că vin - dacă știa tata, or tata nu suportă să păstreze numai pentru el o asemenea știre.

Doina și Gloria - săracele: care exmatriculată, care arestată - dar Magda? Lucia? Florența? Ele sunt, în continuare, studente, se află la București - de ce n-au venit la gară...?

De ce!

Din afara gării pătrundeau măcăituri de claxon de Pobeda. Le cunoșteam, erau înconfundabile. La urma urmei, în București umblau aproape numai mașini Pobeda. Până la arestare nu le luasem în seamă: pentru urechea mea toate claxoanele zgâriau la fel auzul. Însă când mă aflam la Interne și mă scoteau la plimbare, în curtea interioară, în țarcul de beton acoperit cu plasă, orăcăitul Pobedelor devenise... **afara** ; deci **libertatea...** Grohăiturile în cvartă pătrundeau uneori și în birourile de anchetă - mă pătrundeau în măruntaie. Îmi făceau bine, mă susțineau,

aşa, dizarmonice, aşa, ruseşti cum le ştiam (dar nu spuneam nimă-nui...). Claxoanele erau un fel de promisiune nerespectată, un dar întins şi retras înainte de a-l atinge.

Şi iată: pe peronul Gării de Nord din Bucureşti, claxoanele trecuseră, hotărât de cealaltă parte, la duşmani, răcneau, ameninţau :

«Nu uita ! Oricând te putem întoarce - la noi !»

A venit trenul de Constanţa. Iar colegul sau profesorul sau prietena: nu s-a(u) arătat nici în ultimul moment, când peroanele au început să defileze prin faţa ferestrei. Măhnirea s-a povârnit în mânie, acum mă gândeam cum o să-i pedepsesc eu pe toţi trădătorii.

La Ciulniţa grupul s-a împărţit: miliţianul tânăr, împreună cu fratele şi cumnatul lui Tibor Kiss au coborât - erau repartizaţi în satul-nou Olaru care ţinea de raionul Călăraşi.

La Feteşti - o veste proastă: autobuzul care lega Feteşti-Gară de Feteşti-Oraş (localnicii spuneau: Feteşti-Sat - ştiau ei ce spuneau...) nu circula duminicile. Miliţianul ne-a lăsat în spatele gării şi s-a dus să se intereseze de o ocazie. Acolo a dat peste noi Gică Păcuraru. El se “liberare” cu vreo două săptămâni mai devreme, fusese trimis tot în Lăteşti.

Îl cunoşteam bine de la Gherla, fusesem colegi de celulă. Era originar din Agnita, student la Zootehnie în Timişoara. În acea zi plătise un căruţaş să ridice de la mesagerie un colet greu. M-am bucurat aflând că o să fiu “consătean” cu el. A apucat să-mi spună că mai este un “bucureştean”: Costică Iliescu, de la Medicină. Îl ştiam, fusesem cu el la Jilava...

(...)

Miliţianul s-a întors: nu găsisese nici o ocazie, trebuia s-o luăm pe jos. Am ajuns la sediul Miliţiei din Feteşti-Oraş după aproape două ore de mers - coloana a întârziat tot din pricina afurisitelor mele picioare... Acolo am aflat că tata “încurca oamenii”, începînd de vineri seara - în acel moment nu se afla acolo, probabil ieşise prin oraş - în fine, prin Feteşti, centru raional...

L-am văzut de cum am ieşit pe poartă. Se apropia, zâmbind. Am alergat spre el cât îmi îngăduiau picioarele. Când am ajuns la el, tata era gata albit la obraz, cu buzele vinete - s-a rezemat de un gard: i se făcuse rău. Nu fusese precaut ca mama, nu se îndopase cu Bromoval... Şi-a venit numaidecât în fire, s-a dezbrăcat de scurta îmblănită, mi-a pus-o pe umeri: scurta era a mea, el avea alta, “cea veche”, în bagaje...

În birourile Miliţiei nu încăpeam, aşa că ne-am adăpostit într-un chioşc de vară din curte. Tata îmi adusese ciorapi de lână, o căciulă - nu-mi mai era frig.

Eu nu aveam noutăţi, el nu m-a întrebat cum o dusesem: se vedea. Cum ştiam de la mama, el mă aştepta la Jilava, cu bagajul. Era sigur-sigur că de-acolo aveam să mă liberez, aşa îl asigurase un neam de-al mamei avînd “relaţii”. După ce primise în două rînduri bani de la tata, “să ungă osia”, îi spusese că “persoana aceea” ştie, ba chiar m-a văzut, acum două săptămâni, la Jilava (eu eram de aproape un an la Gherla).

Apucase să întrebe de mine pe un liberat - acela mă cunoștea, dar spusese că nu mai sânt la Jilava, ci “în altă parte”. Vorbise la telefon cu mama, aflate că sânt la Gherla - în aceeași seară plecase spre Fetești. Acolo, în chioșc, mi-a povestit cum mă tot așteptase el la Jilava, cu-pachetul... Plătise (tot prin ruda maică-mi) dreptul de a-mi da cel puțin un pachet, dacă nu obținea vorbitor... Înarmat cu promisiunea verbală a vărului, tata se prezentase la poarta închisorii Jilava, în toamna-iarna lui ‘57...I s-a spus să circule, că încurcă drumul. N-a circulat. A venit un subofițer, l-a legitimat, l-a întrebat ce vrea - tata i-a spus:

«Vorbitor și pachet - pentru deținutul...»

«Ceeee?» s-a mirat acela. «Vorbitor pentru bandiți, în Republica Populară Română? Marș de-aici, bandit bătrân!»

«Atunci pachet...», a insistat tata și i l-a întins...«I-l dați dumneavoastră, am încredere că n-o să i-l vămuiți...»

Acela s-a ferit ca de foc. Apoi l-a apucat pe tata de guler și l-a dus cu forța vreo zece metri departe de poartă. L-a înjurat și l-a amenințat că, dacă-l mai vede pe-aici “pe la poartea unității”, îl bagă și pe el, “acolo, sub pământ” (de unde se afla tata nu se vedea nimic din trist-celebrul Fort nr. 13, dar știa din povestite).

După ce subofițerul a dispărut, tata s-a apropiat iar. De data aceea nu s-a dus la poartă, ci la soldații din paza exterioară. Saluta, apoi întreba dacă deținutul cutare mai trăiește ori a murit - că el e tatăl aceluia... Soldații s-au speriat, unul câte unul se îndepărtau când tata se apropia, ba începuseră să fugă de el. Va fi observat aceste manevre un ofițer - a apărut cu revolverul în mână:

«Ce cauți tu aici, în unitatea noastră, bă!?»

Tata i-a spus și lui ce: vorbitor-pachet pentru deținutul cutare.

«Nu ți s-a spus că nu-i aici?» - și i-a ars o palmă, de i-a sărit căciula de pe cap.

Tata și-a recuperat căciula, a plecat - a doua zi a fost iar la poartă. A venit alt ofițer, unul mătăhălos la statură, la glas.

«Moșule, dacă nu dispari în clipa asta, te bat, de te rup!»

Ajuns cu povestea până aici, tata a comentat:

«Am comis greșeala să zic ca țiganul: ‘N-o să aveți inima aceea, om în putere, tânăr, să bateți un bătrân...’

«‘N-o să am, ce ?’, a făcut locotenentul. ‘Inima, să te bat ? Uite că am!’- și a început să mă lovească cu picioarele. Așa m-a dus un metru, zece metri - când m-a potrivit lângă un șanț, nu m-a lovit: m-a împins... Plouase toată noapte, ploua și atunci. Am căzut în apă, m-am ridicat, am dat să ies... Cum ajungeam sus, în drum, cum mă împingea cu piciorul înapoi. Așa a făcut de vreo trei-patru ori. Până am zis să mă lase să plec, fiindcă nu-i mai deranjez. M-a lăsat. Dar a venit după mine, lovindu-mă mereu cu picioarele».

Tata încearcă să râdă. Chiar izbutește :

«Un rus m-ar fi-mpușcat: pac!, și gata. Dar un român de-al

nostru... El e foarte omenos, românul; el nu te-mpușcă... Atunci am răcit. Atunci m-am îmbolnăvit - nu atât de frig și de apă și de noroi, cât de inimă rea. Că nu m-a împușcat pe loc, ca un rus, ci omenos, ca românul, m-a tratat cu lovituri de picior...»

(...)

În 21 noiembrie ăst-an, tata m-a așteptat să mă liberez de la Jilava. A venit un ofițer - ce coincidență: era tot ăla:

«Iar ai venit pe la noi, moșule?»

Tata nu i-a răspuns. Ofițerul:

«Fiu-tău a fost la noi, dar nu mai este: a dat ortu' popii, e mort demult, în Valea Piersicilor!» - și s-a îndepărtat, râzînd.

Aflînd de la liberatul din acea zi că nu sînt acolo, tata s-a întors în București, a telefonat la Meşendorf...- și îmi zice, acolo, în curtea miliției din Fetești:

«Un rus m-ar fi împușcat - dar nu mi-ar fi povestit că băiatul meu a murit. Numai un român omenos putea face una ca asta».

(...)

În noaptea de duminică spre luni am dormit cu toții în clădirea Miliției, în antreu, pe jos.

A doua zi, luni, am așteptat să vină milițienii din satele în care fusesem repartizați și să ne conducă. “Al nostru”, cel din Lătești (unde în afară de mine mai mergea Tibi Kiss) n-a venit. Cei din Salcâmi și din Pietroiu s-au arătat târziu, spre seară.

În așteptare, tata ne-a invitat la cofetărie; ne-a arătat “orașul”; la prînz ne-a dus la restaurant. La desert ne-a dăruit fiecăruia câte un briceag cu lăntişor, explicînd că astfel se începe gospodăria: să ai cu ce tăia pâinea și pe eventualul hoț care vrea să-ți ia pâinea aceea...

(...)

Împreună cu Tibi Kiss (și cu tata) am mai dormit o noapte în antreul miliției, pe jos. A doua zi, în sfârșit, s-a arătat și al “nostru”. Avea cizmele prăfuite, cozorocul caschetei coborînd pînă la gură. Primul lucru care m-a izbit la Anghel (așa-l chema, avea să mă însoțească cinci ani) a fost poala tunicii roasă, mîncată de încărcătorul pistolului. După ce a zăbovit vreun sfert de ceas la ei, în birourile miliției, a ieșit cu tașca plină de instrucțiuni (nu-i încăpuseră toate, pe câteva le băgase la piept) și ne-a spus:

«Luați-vă bagajul! ‘Zecutarea!»

Tata adusese două geamantane și un balot în care se afla plapoma, două perne, un coș de saltea, un preș. Eu venisem cu geamanta-nașul de la mama. Tibi avea și el un cufăr și un pachet. Ușor de zis: Luați-vă bagajul! - dar cum? Tata a întrebat :

«E departe stația de autobuz?»

Anghel, din poartă, s-a răsucit, ni s-a uitat la picioare - de sub cozoroc privirea nu urca mai sus - și, fără un cuvînt, ne-a făcut semn să-l urmăm.

«Dacă-i departe, tocmesc o căruță, o plătesc eu...», a zis tata, însă

Anghel era acum departe pe drumul spre Gară.

Ne-am împărțit bagajele cum am putut. Tibi și-a scos brăcinarul, l-a trecut prin torțile geamantanelor aduse de tata și le-a săltat pe umăr - cufărul lui în mână... Era solid Tibi Kiss, însă și el abia ieșise din Gherla... Eu am luat balotul în spinare, iar tata pachetul lui Tibi și geamantanașul nostru.

«Omu' dracului», șoptise tata la un moment dat. «Nu urlă, nu face mizerii - tace. Să te ferească Dumnezeu de-aiștia muți. Mai ales de cei care-și ascund ochii...»

Cu chiu cu vai am ajuns la Fetești-Gară. Dar Anghel nu s-a oprit, a luat-o la dreapta pe un drum hopuros și prăfos pe lângă linia ferată, până am ajuns la o barieră. Acolo s-a oprit. Tata l-a întrebat ce așteptăm acolo, Anghel n-a răspuns. După vreo jumătate de ceas, a oprit un camion încărcat cu saci. Desigur, șoferul îl cunoștea pe milițian : a sărit numaidecât din cabină, i-a spus, cu un deget la căciulă: «Să trăiți!»

Au vorbit în șoaptă o vreme, au fumat. În spate se adunaseră camioane, tractoare cu remorci, dar nu claxonau, așteptau, răbdătoare, deși bariera era înălțată. La un moment dat Anghel a făcut un semn și camioanele au trecut, ne-au depășit. Toți șoferii, toți tractoriștii, toți pasagerii îl salutau. El nu răspundea.

«Am ajuns în Împărăția Țiganului...», a mormăit tata.

Șoferul camionului oprit a strigat spre cabină:

«Voi: sus, la cutie!»

Au coborât două femei: una tânără, alta bătrână și extrem de murdară. Anghel a apucat-o de cot pe tânără și i-a făcut semn să urce la loc, în cabină. Apoi s-a răsucit spre noi - de sub cozoroc i-am văzut doar gura:

«Îmbarcarea!»

Am avut noroc cu bătrâna. Care, bodogănind, blestemînd-o pe "curva-aiă", s-a urcat ca un bărbat sus, pe saci, ne-a luat bagajele, apoi ne-a ajutat și pe noi să ne cățărăm. Tata și-a găsit loc imediat în spatele cabinei, într-o depresiune dintre saci, cu spatele la vânt. Tibi lângă el, tot cu spatele. Eu m-am pomenit față-n față cu bătrâna. S-a ridicat în picioare, ca să bată cu pumnul în acoperișul cabinei, apoi a venit iute lângă mine. Drept dinainte.

Nu era deloc bătrână. Ba chiar tânără de tot - avea obrazul acoperit de praf cenușiu, de la cereale. Ochii îi străluceau galben-verzui. Și limbă roșie-roșie. Mi-a tot arătat-o.

(...)

Camionul s-a oprit în dreptul unui conac. Pe arcada din plasă de sârmă a porții scria:

T R Ă I A S C Ă P. M. R.

Anghel a coborât primul din cabină (era congestionat, cascheta îi era acum alunecată pe ceafă). "Bătrâna" ne-a ajutat și de astă dată la bagaj, apoi a coborât, pe roată.

Anghel și-a potrivit hainele, cascheta, arma și a apucat-o pe aleea conacului. Am traversat fostul parc, părăginit, cu arbori tăiați aiurea, în schimb cu multe, multe panouri, gazete de perete, am ocolit clădirea principală și, pe lângă niște grajduri, am ieșit din nou în câmp.

Drept dinaintea noastră, la vreun kilometru, pe o abia simțită înălțătură, se vedeau case.

«Trebuie să fie Lătești...», a zis tata.

Eu mă gândeam la “Bătrână”. Și numai la ea. Și la roșia ei. Începuse să mă supere gândul că tata spusese că are să rămână câteva zile cu mine. L-aș fi vrut plecat numaidecât - oricum, înainte de sâmbătă - ca s-o pot căuta (a zis să întreb de Niculina) la Secția Baracă, așa zisese. Aș pune-o să se spele, după aceea aș spăla-o eu, bine-bine. Îmbrăcată ca lumea, ar arăta chiar plăcut. Dacă-i adevărat că o să primesc o casă și ceva pământ, n-o să mai fie silită să “lucreze” prin cabinele șoferilor și prin paie, pe la Baraca aia - după nume ce putea fi altceva decât o baracă?

Când am ajuns la Sfat, cu Anghel în frunte, eu mă și instalasem în pielea lui Raskolnikov, scoțind-o din noroi pe Niculina Marmeladovna...

Sfatul popular era o clădire mai răsărită, ce se deosebea prin acoperișul de tablă de toate celalalte văzute până acum. Anghel ne-a făcut semn să rămânem acolo, afară, în dreptul ușii - el a traversat “piața” spre Miliție - această instituție, fiind și mai importantă: avea acoperiș de țiglă. N-am apucat să ne tragem sufletul, că ne-am pomenit cu un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu șapcă soioasă de agronom sovietic, cu mâinile în buzunare. Fără ochi și ăsta - cozorocul i-i acoperea bine, ca și pe ai lui Anghel. A dat un fel de bună ziua, ne-a cântărit fără sfială din privire, ne-a pipăit bagajele... A țâțâit, a clătinat din cap, apoi a întrebat, în general:

«Toți trei cu domiciliul?»

Tata a tresărit și s-a înviorat pe dată. Știam de ce, bănuiam urmarea. Într-adevăr, tata a răspuns printr-o întrebare.

«Ești di pi la Orhei?»

Omul n-a răspuns. A râcâit pământul cu vârful bocancului, s-a uitat, numai așa, în dreapta, în stânga, a făcut câțiva pași în lături... Și tata s-a îndepărtat de noi, însă fără a se apropia de celălalt.

Au rămas o vreme la distanță de vreo cinci metri unul de altul, privind fiecare în altă parte. Apoi, agale, acela s-a apropiat de tata - dar potrivit să stea cu spatele spre Miliție; și spre noi, Tibi și cu mine. Tata a aprins o țigară, i-a oferit celuiălalt pachetul întreg. Acela a luat una, a pus pachetul în buzunar. Au început să fumeze în tihnă. Nu-i auzeam vorbind, dar eram sigur: comunică. Tata se uita peste câmp, omul era atent numai la jarul țigării. A terminat-o, a aruncat mukul, l-a strivit sub talpă. Tata a scos alt pachet, l-a desfăcut, a moșmondit la el o vreme, apoi i l-a întins: de astă dată individul a luat numai o țigară; și... bancnota de 25 lei ținută lipită de pachet. A vârât banii dintr-o

mișcare în buzunarul interior, apoi s-a aplecat să ia foc de la țigara tatii.

Am tușit de două ori, abia după aceea m-am apropiat. Omul l-a întrebat pe tata:

«Dânsu-i băietu' matali?» - tata a încuviințat din cap, omul mi s-a adresat, vorbind în colțul gurii: «S-o arănjat, am vorbit cu domnu'»

«S-a aranjat cu casa», a explicat tata.

«Vă dau cea mai bună casă din sat!» a zis individul.

I-am făcut un semn tatei, apoi am arătat peste umăr. Tata a priceput numaidecât. A zis:

«Fă-i rost și băietului cela, e prieten cu al meu...»

Omul a clătinat din cap a îndoială, a prins a se scărpinga pe sub șleapca sovietistă - atunci i-am văzut ochii: alburii, de bețiv. Tata a început să se caute iar de țigări - omul l-a oprit:

«Nu acuma, lăsați, avem timp...» - apoi după o vreme: «Bine, s-a-arănja și pentru acela, alături, în vecini...»

«Mulțumesc», am zis.

«Bun, atuncia să văd ci face milițianu' ista...» - i-a făcut tatei cu ochiul și s-a îndreptat agale spre Miliție.

«E servitor la primărie», zice tata. «Basarabean, n-a vrut să spună de unde, a zis că de mai sus de Orhei - o fi din Bălți, din Soroca... Cu ăștia se 'arănjează' treburile, nu cu șefii...»

«Are mutră de turnător...», zic. «Pute de la o poștă».

«Nimeni nu te obligă să i te spovedești. Ba chiar te-aș sfătui să nu-i arăți că l-ai cumpărat. Dacă ai o încurcătură, o greutate, îi spui că o rezolv eu când vin iară... I-am uns laba, dacă sânt mulțumit, am să-i mai dau. Tu nu-i dai nimic, să aștepte până vin iară. L-ai văzut: trage la măsea, are nevoie de bani, pentru un rachiu se vinde și pe el...»

Am ridicat din umeri:

«Nu vreau să am de a face cu el. E și basarabean, porcul!»

«Important, acum: să-ți dea o casă locuibilă, să nu fii silit acum, că a început iarna, să înoți în balegă și-n lut.»

Avea dreptate. Am zis, totuși:

«Dar cum negociază el casele? Un prieten, întâlnit în gara Fetești mi-a spus că președintele Sfatului, nu servitorul le repartizează !»

Tata s-a supărat - a ridicat glasul:

«Servitorul e mai stăpân decât stăpânul!»

«Înseamnă că lucrează cu Securitatea, nu doar cu Miliția», am băgat de seamă.

«Mult ți-a mai trebuit până să pricepi...», a râs tata.

S-a întors Postovic - așa-l chema pe basarabean - a pus mâna pe bagajul cel mai ușor:

«S-o arănjat, hai să v-arăt pălaturile!»

Am trecut prin curtea școlii - o hardughie din pământ bătut (se vedea, unde căzuse tencuiala) acoperită cu papură - și am ieșit la o răspântie. Ne-am oprit la casa din colțul stâng:

«Aiasta-i a ta, măi băiete!» i s-a adresat lui Tibi.

Am lăsat bagajele pe locul unde fusese cândva o porțiță și ne-am apropiat. Postovic a scos un șperaclu și a descuiat.

Casa era curată, ne-stricăată. Dar goală-goală. Soba din chirpici: în bună stare, numai că plita... n-avea placă de fontă; nici ușă, nici ușiță la cenușar, nici cuptor - se vedea: fuseseră zmulse.

«Ian' cataț' oameni buni, c-or furat-o talharii iștia di dioiști!», și-a pleznit el palmele și și-a împins șleapca pe ceafă.

Aș fi jurat: 'talharu' el era. Tibi s-a aplecat, s-a uitat în sobă, în cuptor...

«No, păi nu să pòte face foooc...»

Nu, nu se putea. Deloc.

«Las' că-ți faci rost și de ușă, și de ușiță, și de cuptor - dacă vrei să-ți coci cartoafe...» - Postovic iar i-a făcut cu ochiul tatei. «S-or mai găsi de ocazie, prin sat - dacă vrei, mă interesez și-ți fac rost, pe-un preț de nimica...»

«Da io n-am bani... Că io de la Gherla vin...», a făcut Tibi, jălălnic.

«N-ai bani, n-ai sobă!» a zis Postovic. «Acuma să vă cazez pe dumneavoastră».

L-am lăsat pe Kiss în casa lui și am traversat, pieziș, drumul: la a doua casă din colț.

Pe dinafară era mai puțin arătoasă decât a lui Tibi, însă avea gard. Dărămat, însă gard cu porțiță. În jur: câțiva salcâmi, zarzări, viță de vie, o magazie, latrină ceva mai departe, în grădină...

«Au stat oameni gospodari, legionari...», a explicat Postovic. «Și ea și el legionari, aici s-au cunoscut și s-au luat... Aici, la noi, cu acte, la sfat».

«Când s-au liberat?» am întrebat.

Postovic a izbucnit în râs:

«Ce liberat ! I-a ridicat az' vară pe-amândoi, cu toți legionarii din sat, i-au băgat în sârmă, pe chestia cu Horia Sima...»

Încă nu știam care-i "chestia" cu Horia Sima - i-am zis:

«Râzi pentru 'chestie', ori râzi pentru c-au fost arestați?»

S-a prefăcut că nu înțelege ce spun.

Cu același șperaclu a descuiat ușa casei. Spre deosebirea de a lui Tibi, asta avea de toate: placă de fontă la sobă, cuptor, ușă, ușiță: un pat meșterit din scânduri "împrumutate" de pe vreun șantier (mai păstrau urme de ciment, de var), o masă cu picioarele în X, un taburet - din aceleași materiale... Și câteva lăzi - acestea cu lacăte.

«Trebuie să vină tata lu' dom' Purcărea, să ia ce-i de luat, ori să vândă. Să cumpărați patul, masa scaunele, un topor, căldarea, ce-o mai fi - le-o da ieftin, că n-o să le care la Brașov...»

Casa nu-mi dispăcea : *era caldă*. Casă în care locuiseră oameni până de curând. Aș fi preferat ca predecesorul ori proprietarul să nu fie la închisoare - dar se putea? În casa noastră din Mana, făcută cu

mâmurile lui de tata, cine știe cine stătea - din martie 44; de prin iunie 45, la Buia fuseserăm repartizați în casa unui sas deportat în Rusia, Tizu. Mamei nu-i plăcea deloc "locul cald" - dar proprietarul era în Rusia (unde se afla acum și casa noastră), noi dincoace, fără casă... Acum: desigur, îl compătimeam pe Purcărea și pe soția lui: fuseseră ridicați iar - dar ce puteam face? Când are să vină tatăl lui, să ia cuferele încuiate, o să-i plătim patul masa, scaunul, plita... Și băiatul lui, când fusese adus aici intrase în casa unui șvab, a unui sârb - poate că în a unui basarabean de-al meu...

Aceasta era întâia mea casă. Îl simțeam pe tata gelos (mai târziu avea să recunoască): el, din 13 ianuarie 1941 nu mai avusese un cuib; mama și cu mine din martie 1944...

Am deschis ferestrele camerei mari, am pus mâna pe un ciot de mătură găsit într-un colț și m-am apucat de curățenie. La un moment dat, ieșind în curte, am auzit glasul lui Tibi Kiss:

«Noroc, vecine!»

Ei, da, devenisem vecini - înainte, la Gherla, eram doar colegi (de celulă)... Așadar, vecinul Kiss dădea târcoale casei, privind acoperișul - ba nu: hornul. Mi-am adus aminte că soba lui nu putea fi aprinsă. Și că în casa lui nu exista nici pat, nici măcar un coș de saltea care să fie umplut cu paie. Și că el mai avea un frate - în deo. Și un cumnat. Tot în deo. Și părinții lui, vai de capul lor... Am trecut drumul:

«Ce-ai zice dacă, până-ți faci rost de plită, de cuptor, de pat - am sta împreună?»

El a tresărit, i-au licărit ochii, dar numaidecât și-a reluat ocupația - să cerceteza casa.

«Știi că aici e mare criză de lemne», am mai spus. «De ce să facem două focuri? Și două supe? Și două papricașuri? - știi să faci papricaș?»

«Iooooi, domnu' Paul...» a făcut Tibi, rușinat, ca o fată mare, clătinînd din cap a reproș, de parcă cine știe ce propunere rușinoasă i-aș fi avansat. «Lăsaata'...»

«Cât ține iarna - din primăvară treci în casa dumată. Sau până-ți faci rost de plită, de pat, de celelalte...»

Tibi n-a răspuns. M-am întors *la mine* și am reluat curățenia. După un timp, iată-l pe Kiss. Era jenat, roșu la față:

«Da' nu se supără domnu-mare?»

«El a avut ideea!», am mințit fulgerător și i-am făcut bătrânului cu ochiul.

Tata a prins minciuna din aer:

«Gândiți-vă numai câtă economie la lemne o să faceți! Eu plec pomâine, așa că o să aveți loc...»

«Să fie jumătate-jumătate!» a condiționat Tibi.

«Las-că nu ne certăm noi», l-am asigurat. «Doar să te gândești să-ți procuri un pat».

Kiss a fost de acord și s-a apucat numaidecât să mă ajute la

curătenie. Apoi a făcut focul cu bețe de floarea soarelui. A adus apă. S-a apucat să îndrepte și să cârpească gardul...

Între timp tata, însoțit de Postovic, a umplut cu paie de la vecinul din spate, un bucovinean, coșul de saltea adus de-acasă. Vecinul vecinului avea un coș de rezervă - ni l-a împrumutat. Tibi a plecat cu Postovic, să-l umple.

Casa mea: două încăperi. Era casă de "tip mic". Unii deoști construiseră un fel de vestibul - aici i se spunea "marchiză" - ca să fie mai cald, iarna. Dar **casa mea** nu avea - nu-i nimic, o să-i fac. Prima încăpere era și antreu și bucătărie. Fereastra acesteia (ce dădea spre uliță) era spartă. Tocmai mă străduiam să potrivesc niște bucăți de carton, când în curte a intrat un necunoscut:

Nas coroiat, bătînd spre vînat, ochi lăcrimoși, pleoape tivite în roșu - caricatura ovreiului.

«Bine ați venit, domnilor și plecare grabnică!»

«Mulțumim dumitale», a zâmbit tata, «deocamdată ne așezăm...»

«Dați-mi voie să mă prezint: Goldenberg !»

«Chiar... Goldenberg?», a făcut tata cu îndoială, strângîndu-i mîna.

«Nu chiar, dar pe-aproape... Goldenberg, fost bijutier, acum geamgiu...» - într-adevăr, sub brațul stîng avea cîteva foi de sticlă.

«Acum, adică aici, în sat?» a întrebat tata.

«Acum, adică în momentul de față aveți nevoie de geamgiu. Măine, când o să aveți nevoie de bani cu împrumut, o să fiu bancher. Poimăine cărauș - am un cal...»

«Și cât ceri ca să pui ochiuri la geamul ăla?» a arătat tata fereastra camerei mici.

«Nu cer nimic: am sticlă, am diamant...» - l-a scos, l-a arătat... «Metru n-am, dar mășor cu șchioapa...»

În vreo jumătate de ceas, «Goldenberg» pusese ochiuri la fereastră - vorba vine: ciob lângă ciob, ciob peste ciob - îl oprise tata din operația de cârpoceală.

«Mulțumesc, domnu' Goldenberg, ești foarte amabil. Nu primești bani, dar un pachet de țigări?»

«Nu fumez. Dacă mai aveți nevoie de ceva - adresa mea e-n cartea de telefon. Bună ziua, domnilor!» - și a plecat.

Când s-a întors Postovic, tata l-a întrebat de "Goldenberg".

«Se putea să nu răsaie și el pe-aici? Nu-l cheamă Goldenberg, așa-și zice el. Eu cred că nici nu-i jădan: cum vine cîte un deoist nou, hop și el, să-i pună geamuri, să-i bată cuie, să-l împrumute cu bani... Meșterește ca dracu, nu-i el de lucru-manual ! Lumea zice c-a fost tare bogat, a avut multe dughene-n Cernăuți... De ruși, în '40, o scăpat el, da' nemții l-o' băgat la Aușviț! O făcut el ce-o făcut acolo, cu dinții de aur de la morți, că nu l-o' ars și pe el și când o' venit rușii iară i-o' pus pe români să-l judece. A fost pe viață, sunt aicea oameni care-au făcut cu el Canalul, minele de plumb... După doisprece ani și jumătate l-au

liberat. Aicea-i pe nelimitat...»

Seara, înainte de a ne culca am vorbit de una, de alta. Tata, fumînd în fața sobei, așezat pe o găleată răsturnată:

«Măi: ce putea face un ovrei la Auschwitz, ca să nu ardă? Dacă era, să zicem bijutier? Și se pricepea să lucreze aurul?»

«Ei, ce: să zmulgă dinții morților. Poate chiar să-i topească, să toarne lingouri - am auzit câte ceva în închisoare...»

În acea primă noapte, tata și cu mine am dormit în pat - era de două persoane. Tibi, pe salteaua împrumutată, așezată pe lăzile lui Purcărea.

Tata făcuse rost din sat - desigur, de la basarabenii rămași - de izmă. Am băut, înainte de culcare, câte două căni cu ceai.

Tibi a refuzat, politicos. El a tras două gâturi de palincă - după ce ne oferise și nouă.

12 februarie

Iată-mă deci locuitor (era cât pe ce să spun : cetățean - ar fi fost o exagerare răutăcioasă) al satului (-nou) Lătești, din comuna Bordușani, raionul Fetești, regiunea Constanța. Cu buletin în regulă. Avînd chiar și fotografie! Buletin absolut identic cu al cetățenilor (aici merge) liberi ai RPR, deosebirea stînd în “micul amănunt”: sub fotografie, o stampilă a aplicat două litere:

D. O.

Asta dînd, în traducere: **domiciliu obligatoriu**. Pentru... treizeci și șase de luni.

Momentul în care mi s-a anunțat “termenul”, cum i se mai spunea - luni dimineața, la Miliția Fetești - a fost primul, greu, de la liberare. A trebuit să întind gâtul ca în jug, să trag aer în piept. Ca altădată, la Interne. Nu mă așteptam la atîta (trei ani, după o condamnare de doar doi!), deși ofițerul de serviciu de la Gherla îmi spusese că nu mai întîlnise cazuri în care **deo**-ul să fie mai mare decât condamnarea.

Așadar: trei ani. Însemna că abia în 21 (sau 20) noiembrie 1961 urma să mă liberez cu adevărat. Milițienii, atît cei de la Gherla, cît și cei de la Fetești îmi spusese că... dacă mă port frumos, am șanse să plec înainte de termen - însă de cum am ajuns la Lătești, am aflat că nu au fost cazuri de “plecare anticipată”, ba 80 % din cei care ajungeau la capătul termenului mai căpătau un supliment. Sau două. Sau trei.

Prelungirea (deo-ului) era o simplă formalitate: la o săptămână, la o lună (în câteva cazuri, mai multe luni) **după** expirarea termenului, omul era chemat la miliția din sat, unde i se întindea o hîrtie:

«Semnează de luare la cunoștință», i se spunea, neglijent, de parcă ar fi fost vorba de găsirea unei găini furate.

Deoistul semna. Zicîndu-și că tot n-are valoare semnătura lui (ba avea - dar el nu știa că are: peste trei ani, cînd mi s-a prelungit cu alți

doi, am refuzat să semnez: am provocat o adevărată furtună, terminată cu “liberarea anticipată” a mea - anticipată față de al doilea termen, însă față de primul, adevăratul, întârziată mult...). Semna hârtia care zicea că i s-a prelungit restricția domiciliară - acesta era termenul oficial - cu încă 12, 24 de luni, rar suplimentul depășea doi ani: banditul s-ar fi culcat pe urechea termenului lung, or interesul Securității este să-l țină tot timpul sub tensiune, în nesiguranță... Adevărat, erau destui care primiseră de la început, maximum: 60 luni ori “nelimitat”: prințul Șuțu, Bimbo Pop, Marino, Bratu... Suplimentele însă erau în general de 12 luni. Cu o excepție: Aurel Păuna, student la Timișoara: condamnat la un an, primise un an de “restricție”; la împlinirea lui, a fost anunțat că i s-a prelungit cu... 48 luni.

Nu se osteneau securiștii să motiveze prelungirea - după cum nu asudaseră ca să găsească un motiv al “restricției domiciliare” - după ani și ani de închisoare crâncenă, adeseori de stabiliment de exterminare (ca închisorile de la Aiud, de la Râmnicu Sărat, apoi Canalul, apoi Reeducarea de la Pitești - de la Sighet încă nu se “liberase” nimeni în Lătești). Pe hârtia aceea, oricât ai fi căutat (eu am întors-o pe dos, am privit-o în zare - securistul Livescu m-a lăsat să caut, zâmbea Livescu, știa că n-o să găsesc...) o motivație, fie ea și mincinoasă. Deoiștii încercau să dezlege enigma: avansau ipoteze, care de care mai... strălucită, dar nici una stînd în picioare. Nu exista o regulă. De pildă, un comisar de poliție (despre care se știa că “activase” concret și contondent împotriva comuniștilor), din închisoare, pleca direct acasă - cel mult căpăta 12 luni de deo. Fără supliment. În timp ce studentul Păuna, după un an de închisoare primea 12 plus 48 luni!

Aurică al nostru cel Păuna bănuia că exista, totuși, un motiv: pe când se afla la Gherla, ofițerul politic Vomir îi făcuse propuneri concrete: să devină informator. Păuna, ofensat, refuzase. Vomir îl amenințase astfel:

«Bine...Mai vorbim noi *peste cinci ani...*»

În acel moment Aurel nu dăduse importanță amenințării. Însă când fusese strigat pentru liberare, se gândise că Vomir vorbise și el vorbe... Nici când fusese anunțat că are domiciliu obligatoriu pentru 12 luni nu s-a gândit că Vomir ar putea avea vreun amestec. Însă când i s-a prelungit cu încă 48 luni și a făcut calculul: $12+48+60$ luni = 5 ani...

Când am ieșit din birou în curtea Miliției și i-am comunicat bătrânului “termenul” (36 luni), tata a oftat. Și-a șters ochelarii dintr-o dată aburiți. După o vreme a spus:

«Tot răul spre bine: o condamnare mare - dar nu prea...- este uneori, pe timpurile astea, în avantajul condamnatului. Să zicem că ai fi primit numai un an de închisoare. Nici n-ai fi avut timp să pricepi ce-i o celulă, că ai fi fost dat afară - dar unde, afară? Ai fi suferit, fiindcă n-ai fi fost nici deținut, nici liber... Sau: o condamnare de un an atrage atenția - ‘Cum, numai un an? Ia să mai stea un pic...’ Și doi

ani li s-au părut puțini, așa că te-au ars la deo! Să ne imaginăm că ți-ar fi dat 12 luni: acum sântem în prag de decembrie, te-ai fi trezit prin martie, iar de prin mai-iunie ai fi început să te gândești la liberare, ar fi venit noiembrie viitor - și când să te liberezi, cum așteptai, poc!, încă 12 luni; și încă 12! - nu ți-ar fi distrus nervii? Așa, cu 36 dintr-un foc - ești liniștit. Fii sigur, dacă vin Americanii, ori cu 12 luni ori cu 60, tot atunci ai să te liberezi...» - și mi-a făcut cu ochiul și m-a bătut pe spinare.

Am ieșit prin “oraș”. Tata:

«Trei ani? Trei să fie! Eu, în locul tău, mi-aș da alt termen, să zicem: cinci; sau șapte, ca să rămână loc și de surprize plăcute, că de celelalte ne-am săturat! Asta-i secretul “moralului”, cum i se zice. Eu l-am învățat de la ruși, în Siberia. Care, săracii, erau obișnuiți cu *vecinîi*... Sufletește, ei erau mai tari decât cei cu condamnări mai ușoare, fiindcă erau mai la adăpost de surprize. Trei ani? Dă-ți cinci, șapte! Și așază-te - cunoști termenul - pe șapte ani...»

Mi-a fost de mare ajutor tata. Și în primele zile și mai departe - mai ales că, în 1961, la termen, am primit supliment...

Am fost un deoist favorizat. Cam șase luni pe an trăiam din pachet și din mandat. Mai erau câțiva care nu erau obligați să-și câștige pâinea, dar familiile aceloră nu erau atât de... foarte sărace ca a noastră. Aici stătea paradoxul: ai mei, fără casă, fără nimic altceva decât cele câteva cufere, mutați sistematic din sat în sat, erau infinit mai disponibili să-și ajute fiul aflat în Bărăgan decât “normalii”, cei care, dacă suferiseră și ei de comunism (începînd de când: de prin 1949? - noi din 1940), măcar aveau o casă a lor, un petic de grădină a lor, locuiau printre rude, cu care, la o nevoie, se puteau ajuta - și ele avînd casa lor, pămîntul lor, lucrurile lor - chiar dacă din ele multe se stricaseră, altele fuseseră vîndute... Ai mei nu aveau decât cuferele și salariile de învățători de țară. Fiind trei membri, cele două salarii se împărțeau în trei - au fost momente (arestarea, procesul, acum “instalarea” în Bărăgan) când se făceau juma-juma... Tata zicea:

«Nefericirea noastră este, dacă faci un efort și o privești din... cealaltă parte, un avantaj față de “băștinași”, fie ei din Ardeal, din Banat, din Oltenia, din Bărăgan. Noi nu plătim decât chiria, mîncarea și, din an în paște, o haină și ceva de încălțat - ca învățător, la clasă, nu te poți prezenta în zdrențe și desculț... Ceea ce-ți trimitem ție nu e rupt de la gură, ci excedent - ce altceva să facem cu banii? În loc de o supă de cartofi cu ceva carne, să mîncăm două supe de cartofi - cu de două ori ceva-carne? Ori să ne cumpărăm și noi mobilă? Ca să avem ce căra, cel puțin o dată pe an, când ne mută? Să ne luăm casă - cine să stea în ea, dacă ne aleargă tâlharii iștea din sat în sat, de două ori pe an? Și-apoi ne-am dezobișnuit și de mobilă adevărată și de casă de oameni, în atîția ani - uite, că s-au făcut aproape două-zeci... Noi, așa, hăituiți, alungați de colo-colo, avînd rădăcinile retezate anual - sântem mai puțin nefericiți decât “așezații”; mai liberi decât oricare cetățean al

RPR... Singura noastră grijă, acum: să te ajutăm să ieși la liman».

M-au scos. Spre deosebire de mulți părinți mai “bogați”, dar temători să nu li se strice lor dosarul; să nu fie stricat dosarul unui frate mai mic, al unui văr... Nu puțini erau cei care judecau - și chiar spuneau fiului, fratelui, nepotului ieșit din Aiud, din Gherla, din Jilava, eșuat în Bărăgan (unde nu-i era asigurată porția zilnică de arpacaș): «Singur te-ai încurcat - descurcă-te singur !»

Am suferit din pricina familiei noastre redusă la cea mai simplă expresie: mama-tata-fiul; am suferit că n-am avut și eu o mătușă, un bunic, o verișoară. Dar suferind, înțelegeam că *așa* e mai bine - oricum, nu mai rău: în cazul unei nenorociri, vor fi atinși *numai trei persoane*: familia noastră!

Mai cred că tata nu ar fi fost așa - nedescurajabil, tonic în momentele grele, ba chiar glumind pe seama... tragediei - dacă nu ar fi cunoscut și Siberia. Supraviețuitorii ei nu se mai tem de orice contrarietate, întâlnită aici, la Porțile Orientului, privesc altfel - și altfel “tratează” marile-probleme pe centimetru pătrat. Când ai cunoscut Siberia cu tot ce presupune ea, ca supremă oroare, când ai văzut cu ochii tăi, nu atât moartea, cât fireasca lipsă de respect a vieții, nu te mai impresionează gravele probleme din spațiul carpato-dunărean. Fiindcă, altfel gândești, măsori lucrurile cu altă măsură.

Tata suferea (și râdea - ca să nu sufere) de nimicnicia până și în rău a noastră, urmașii Romei... Dacă, din partea lui, Rușii aveau tot dreptul să fie (să fi fost, cu el) răi, cruzi, nesimțitori la ceea ce înseamnă om - fiind ei, prin natură, astfel - nu înțelegea și nu accepta ca Românii noștri să se arate a fi răi, cruzi, nesimțitori - «când ei nu sunt, prin natură, așa», comenta el, optimist. Nu avea vreun dinte împotriva Rușilor care-l arestaseră, îi arseseră cărțile, îl deportaseră, îl înfometaseră, îl puseseră la robotă, nemâncat - iar pe mulți din cei de alături îi împușcaseră («Așa-s ei: ruși...») - dar nu-i putea uita, nu-i uita pe Românii care-l trataseră de ne-român, care-l palmuiseră (când escorta nemțească ce-l adusese la Cernăuți și-l predase jandarmilor nu-l atinsese cu un deget); care-l transportaseră la Slobozia-Ialomîța încătușat, care-l ținuseră în lagărul de prizonieri sovietici nouă luni, deși bunica și mama aduseseră acte prin care se dovedea că e român, mărturii că fusese arestat, nu plecase în Est de bună voie, ca să intre în Armata Roșie... Rana care nu se vindeca dată din toamna-iarna 44-45: când, la Buia, ne-au prins și ne-au dat pe mâna rușilor ciobanii, păstrătorii românismului etern.

Altfel, tata era un om practic, decurcăreț: l-a cumpărat pe Postovic, a obținut casă pentru mine, chiar și pentru Tibi Kiss. El mi-a făcut “relații în sat”: de la cine să cumpăr lapte, de la cine ouă, cui mă pot adresa când am nevoie de lemne...- ba chiar și carne (aceștia fiind, exclusiv Basarabenii și Bucovinenii rămași pe loc, după ridicarea restricției celorlați “titoiști” împreună cu care fuseseră deportați aici, în 1951).

De a doua zi tata a închiriat o căruță (de doi cai, dar trasă de unu...) și ne-am dus în satul-vechi Bordușani - de care aparținea administrativ al nostru. Acolo am cumpărat o lampă de gătit cu petrol, două lămpi de luminat - tot cu petrol - câteva farfurii, pahare, cești, un ceainic mare, un fierăstrău... Și de îmbrăcat: pufoaică (tunică și pantaloni), cizme de cauciuc, căciulă cu urechi; apoi: cuie, sârmă, un clește, un ciocan, un topor. A doua zi, cu aceeași căruță, s-a dus la Fetești - unde eu nu aveam voie : "ieșeam din raza de 15 kilometri"- s-a întors cu 500 kile de lemne, medicamente, ceai rusesc, cicoare, unt, o rudă de salam...

Când s-a întors la Meșendorf, eu eram... un deoist așezat; fără grijă. Până și perdele (de tifon) aveam. Am obținut, de la Miliția satului, autorizație să-l însoțesc pe tata la gară. Fără să mai întrebăm pe cineva, ne-am dus până în "Oraș", unde am mâncat la un restaurant. Apoi ne-am fotografiat.

Am fotografiile de atunci: sunt întâiele, în stare de libertate...- în fine: de domiciliu ne-forțat, doar ușor obligatoriat...

Cred că asta se petrecea în jurul datei de 1 decembrie 1958.

Atunci tata mi-a încredințat planul următor: pentru că și în Ardeal erau considerați străini și nu se simțeau legați de nimic, de ce n-ar încerca să se mute la o școală dintr-un sat mai aproape de Lătești? Știa că în raionul Slobozia era mare lipsă de învățători calificați și care să locuiască pe loc, nu să facă naveta. Satele din Bărăgan erau atât de mizerabile, încât tinerii absolvenți nu se prezentau la posturile repartizate, iar cei mai în vârstă făceau pe dracu-n patru ca să se mute în alte părți. Pentru ei, refugiați din 44 (dar...pe drumuri, mereu, din 40),n-ar conta. În schimb, ar fi aproape de mine, m-ar putea ajuta mai eficace și mai...fără cheltuielile necesare unor călătorii tocmai din Ardeal.

N-am fost de acord. În primul rând: cel mai prăpădit sat de pe Târnave e mai bun decât cel mai răsărit din raionul Slobozia și Fetești (nu știam: simțeam). Apoi: dacă Securitatea vrea să ne facă un pocinog: îi lasă pe ei să se mute (cu toată osteneala-cheltuiala presupusă) în raionul Slobozia, destul de aproape de Lătești și, într-o noapte, mă mută pe mine - să zicem pe lângă Galați! Ce fac ei?: se re-mută, după mine?

«Dacă ne fac și una ca asta, ne pensionăm amândoi și ne... mutăm cu tine. Am văzut, m-am interesat: sunt mulți deoiști cărora le-a venit nevasta, ei, uite, are să fie unul cu tot cu părinți... La urma urmei, tot deoiști sântem și noi. Până acum pedeapsa ne fusese mutatul de colo-colo. În sfârșit, să ne așezăm și noi, că ne-o fi de când to-ot umblăm cu traista-n băț, ca Jidovul Rătăcitor...

14 februarie

Lătești: un sat-nou. Sunt multe sate-noi în România, dar acelea-s foarte-vechi în comparație cu apărutele în 1951, ridicate de titoiști; sau de coreeni; sau bandiți. În jur de 100.000 oameni au fost “dislocați” de pe granița cu Iugoslavia, aduși în Bărăgan, lăsați în plin câmp și obligați să-și... fixeze domiciliul obligatoriu în vreo 20 de noi localități din raioanele Călărași, Fetești, Slobozia, Brăila, Galați.

În 1956 nefericiților “bănățeni” - așa li se spunea, generic, cu toate că erau și olteni din Mehedinți și macedoneni și bucovineni și basarabeni - li s-a ridicat “restricția domiciliară”. Românii din Banat, Șvabii, Sârbii, Oltenii s-au întors la casele lor - oricum, în localitățile de origine, printre ai lor - însă macedonenii (refugiați din județele Durostor și Caliacra, acum în Bulgaria), bucovinenii, basarabeni au rămas, în majoritate, pe loc : **acasa** lor se afla în altă țară. După vreun an macedonenii, fie au trecut în Dobrogea, unde existau mulți consăngeni, fie s-au dus în partea opusă: în zona Bucureștiului. O mică parte dintre bucovineni și basarabeni (cu toții: agricultori) s-a oploșit prin restul țării, ceilalți au rămas pe loc, în ulițe compacte.

(...)

Și în Lătești, în toamna anului 1958, erau, compacte, o Uliță a Bucovinenilor și o Uliță a Basarabenilor. Satul-Nou avea șapte ani. “Vârsta” îi putea fi dedusă numai după înălțimea salcâmlor și a zarzărilor din jurul caselor. După case, nu: din lut bătut (mai rar din chirpici), fără fundație, acoperite cu paie, uneori cu papură, dacă nu erau îngrijite, reparate cel puțin o dată pe an, zidurile din pământ se topeau ca biscuiții în ceai. Apoi: o casă părăsită reprezenta... depozit de materiale de construcție pentru alte case: ușile, ferestrele, cu tot cu tocure, fierăria plitei, a sobei, cartonul gudronat de pe jos erau... luate, fie de cei ce aveau nevoie, fie de “angroșiști” de genul lui Postovic care le vindeau celor noi; sau celor ce voiau să-și repare propria casă.

(...)

“Aici” - la Lătești - era un lan de porumb (după unii - după alții, de bumbac). Oamenilor le-au fost “repartizați” niște țaruși - Basarabeni nici nu-și dădeau seama că spuneau, în loc de “lot”, de “suprafață de pământ”: țaruș. “La țarușul meu” semnifica, pentru veșnicii fără-de-țară : **acasă**...

M-am uitat pe o hartă veche a Vechiului Regat (de pe la 1877) : aici, pe malul drept al Borcei exista o localitate purtând numele Lătești. Va fi fost cam pe unde se află livada de piersici a secției Baracă. Numai că pe-atunci Borcea avea altă albie: între Bordușani și Făcăeni curgea (aproape) în linie dreaptă. Acum făcea o buclă pe după o insulă: desigur, Lăteștiul Vechi nu mai exista, fiind mâncat de ape; Lăteștiul Nou nu mai există, “mâncat” fiind (arat) de buldozerele Securității...

(...)

Știam de deportările “titoiștilor” de pe la sfârșitul verii anului 1951 (deci al vacanței mele de elev în satul Fântâna, din Țara Oltului). Tata se întorsese de la Hoghiz (care avea oficiu telefonic), unde avuse-se o convorbire-cu-aviz. Și aflase trista veste: Basarabenii din județele nordice (Soroca, Hotin) și Bucovinenii din Nord care în ‘44 se refugiaseră în Banat ori în Oltenia ce se învecina cu Iugoslavia - fuseseră deportați, împreună cu localnicii suspecti... Întâi crezuseră că sunt duși în Siberia, oftaseră ușurați când i-a... vărsat în plin Bărăgan, fără măcar o fântână, ca să nu mai vorbim de case...

Pe atunci (*atunci*-ul a durat cam până prin ‘64, ceea ce face, totuși, douăzeci de ani) refugiații basarabeni aflau, cu o întârziere de cel mult două săptămâni, ce nenorociri li se mai întâmplă alor noștri - fie “rămași” (în Basarabia, deci în Siberia), fie răspândiți în ce mai rămăsese din România: “repatrieri” și deportări, arestări și “dislocări”: prin simplul aviz telefonic... Ai fi zis că Basarabeanul își petrecea timpul vorbind la telefon cu un văr, cu un coleg de școală, cu un cunoscut. În acele momente de teroare, de secret de stat, când pentru o vorbă înfundai pușcăria, basarabenii își comunicau informații ce, într-adevăr erau secrete de stat - folosind obșteasca linie telefonică și vulgarul oficiu a cărui cabină era sublimă și inexistentă: telefonista îți întindea un receptor în care vorbeai la un metru de ea și tare, să audă cel-de-departe! Și vorbeau, basarabenii, abia codificat. Oricum, infinit mai puțin incifrat, mai în-clar decât literatura noastră cotidiană...

Tata era foarte mândru de comportamentul basarabenilor și al bucovinenilor și în această încercare: bănașenii - mai ales dacă erau nemți - vor fi fost ei excelenți gospodari la casele lor faine, din Banat, însă aici, în Bărăgan, în condiții de improvizație și de supraviețuire, erau cu totul dezarmați: ședeau “lângă țăruș”, când ploua își puneau țoalele-n cap ori se băgau în dulapuri, intrau sub mese - dar nu le dădea prin gând să-și facă un adăpost “intermediar”, un bordei (o iarnă au petrecut-o fără case). Fiindcă nu știau cum se face - și fiindcă ei, **fruncea**, găseau umilitor să-ți sapi bordei: rămâneau, demni, la suprafață - unde degerau copiii, bătrânii, ei înșiși...

Începînd din toamna lui 51, apoi în iarna ce a urmat, tata, ca majoritatea basarabenilor încă liberi (!) s-a vânzolit, s-a zbatut, a adunat bani, a dat bani din care să fie adunate alimente de strictă necesitate (zahăr, untură de porc, miez de nucă, jumări presate, slănină ardelească) și cu care să fie ajutați ai noștri, deportații în “Siberia tricoloră”. El însuși a făcut două călătorii - în regiunea Galați - și sînt convins că s-a descurcat, că nu a atras atenția caraliilor: peste tot există câte un Postovic, doar să știi cum și mai ales când să-i ungi osia.

(...)

Puțini bănașeni s-au lăsat sfătuiți de basarabeni. Însă cei care au “cedat” și-au făcut și ei case din chirpici, nu din pământ bătut; iar dacă planul prevedea ferestrele și ușa spre nord - le făceau, însă făceau și în partea opusă, apoi le astupau. Când venea iarna, într-o jumătate de zi

schimbau “orientarea” casei, ca să nu le sufle Crivățul în gură, să nu-i îngroape viscoalele...

(...)

«Știam că odată și-odată are să vină un ordin să fie ridicată restricția», spunea Dom' Cetățeanu, țăran bucovinean din Storoj'neț, de la care cumpăram lapte și ouă. «Și mai știam: când are să vină ordinul acela, românii din Banat și din Oltenia și sârbii și nemții or să aibă unde se duce de-aici - măcar în satele lor, dacă nu chiar în casele lor, ocupate. Dar noi? Bocovinenii și Basarabenii? Noi unde să ne ducem **acasă** - în Rusia? În Siberia? Când, în '44, ne-am refugiat în Banat, n-aveam cum bănuie ce-are să ni se-ntâmples; dacă Bănățenii (români, nemți, șvabi) deportați aici, în Bărăgan - erau selecționați după avere, după politica făcută, pe noi, Bocovinenii și Basarabenii ne-au suit în tren pe toți! Rusește! Noi eram mai periculoși decât Sârbii lui Tito: fiindcă noi cunoșteam comunismul de la mama lui, din Rusia, din '40, și-am fugit de el în '44 - dar ne-a crezut careva când povesteam ce ni se-ntâmplase sub bolșevici? Cum să ne creadă? Te uitați la ei, localnicii: oameni cu cap, oameni gospodari, oameni cu avere - și mergeau cu Groza! Și tot pe noi, refugiații, ne făceau “oamenii rușilor”!»

Și mai zicea Dom' Cetățeanu (nevastă-sa, Madam Cetățeanu avea grijă de Maria Antonescu, mareașăleasa, care stătea în vecini, dincolo de Tibi Kiss, lângă școală):

«De asta, când ne-am făcut casele astea, le-am ridicat mai cu grijă, gândindu-ne că viitorul nostru a' să fie mai lung decât a celorlalți “coreeni”... Am săpat oleacă de fundație, am pus piatră adunată bucată cu bucată pe câmp, la lucru, pe drum, adusă acasă cu traista, am pus carton gudronat deasupra, abia apoi am așezat cochileții... Și-am sădit din prima toamnă, a lui '51: salcâmi, corcoduși, pruni, viță de vie - din ceea direct-producătoare, încă nu era cunoscută cea nobilă - am pus flori, ne-am săpat beciuri și ne-am săpat fântâni, ca să nu mai cărăm apă tocmai de la Borcea... Unii spun că, făcând asta, am cobit, am merit a rău; că, dacă trăiam și noi provizoriu, ca bănățenii, am fi avut soarta lor, am fi avut unde ne duce, în libertate... Numai că nu-i vorba de libertate. Uite, dacă vreau, în minuta asta mă duc la Satu-Mare ori la Focșani - dar ce fac eu acolo? Țăran am fost la noi, în Bocovina, țăran am fost în Banat, aici în Bărăgan se cheamă că tot în agricultură am lucrat... Ce să fac eu la Satu-Mare ori la Focșani: să mă duc peste alt țăran? Dar el de-abia-și duce zilele, la colhozul lui, cum să mă mai îngăduiască și pe mine lângă el? De bine, de rău, aici avem țărușul nostru, mai lucrăm câte-un lot al politicilor, la o adică muncim și la fermă, la ce se nimerește...»

(...)

Abia în al treilea an ('61) am aflat de la Lala-Generală (Prietenă Omului) că satul nostru, Lătești “a fost făcut în formă de secere și ciocan”... Așadar, trecuseră zece ani de la înființare, dar locuitorii habar n-aveau ce “formă” are localitatea. Lala știa de la un aviator

militar cu care se avea ea bine (printre picături - în rest se-avea cu noi, politiciii): zburînd și pe deasupra Lăteștiului, îi spusese ce se vedea de-acolo, de sus...

Întâi n-am crezut. Apoi am încălecat pe biciclete și am străbătut satul în care viețuiam de-atâția ani, însă din pricina mărimii sale (a lățimii...), nu-l cuprinsesem.

La următoare vizită a părinților, le-am comunicat și această noutate. Tata, după o vreme:

«Dacă n-am zburat pe deasupra Canalului Ladoga-Onega nu mi-am dat seama în ce “formă” era lagărul... Te pomenești că o fi ca o stea... Rușii mai degrabă ar fi umblat pe la denumire - Lăteștiului i-ar fi zis: **Zori de zi** ori **Aurora** omenirii ori **Fericirea truditorului**... Dar să faci un lagăr, un sat de deportați în formă de... secere și ciocan... Maaare-i grădina românească!»

(...)

15 februarie

Eram obligați să ne prezentăm o dată pe săptămână la Miliția din sat, pentru semnarea condicii de prezență.

În '58 și o bună parte din '59 ziua de condică era miercurea - până ce m-am liberat: duminica. A fost nevoie de zeci de cereri, de anchete, de suplimente de anchetă până să se schimbe “ziua care ne strica săptămâna”:

Oamenii lucrau uneori la peste zece kilometri depărtare, abia ajungeau acolo, că trebuiau să se întoarcă, pentru a semna afurisita de condică - “începînd de la orele zece...” Puțini curajoși - ori disperați - se mai întorceau la lucru după ce pierdeau alte două-trei ore stînd la coadă în fața Miliției. S-a întîmplat în câteva rînduri să fim chemați la condică și în alte zile ale săptămânii - depindea, fie de vreo inspecție “de sus”, de-a lor, fie de umoarea (totdeauna neagră) a securistului, locotenentul Livescu. Ai fi zis că misia lui de securist era, nu să ne prindă cu vreo “fracțiune, cum vorbea el româneasca, ci mai întâi să ne provoace - nu se putea să nu-i cădem noi în laț... De aceea organiza “condici surpriză”! În acele momente milițienii (erau doi - cu Anghel) și Postovic cutreierau satul pe biciclete și strigau:

«La ora cutare - condică!»

Deoiștii aflați în acel moment în sat săreau pe biciclete și alergau să-și anunțe consătenii aflați la lucru, fie la o secție îndepărtată, fie în satele învecinate (Bordușani, Făcăeni), fie... nu chiar la lucru manual, ci pe la prietene... Dealtfel toți cei care aveau întîlniri cu fete, cu femei, în timpul zilei (semnarea condicii se petrecea numai ziua) lăsa prietenilor adresa unde să poată fi găsit. Altfel... Altfel cădeai în capcana întinsă de Livescu și te alegeai cu un raport greu la dosar (prelungire garantată), iar în cazurile mai grave, chiar cu o condamnare de câteva luni, la drept-comun, pentru «fracțiunea de părăsire»

(de domiciliu).

În primele săptămâni am fost punctual, mergeam la fiecare "condică". Mai apoi... Duminici la rând - cu toate că stăteam în Centru, la vreo 200 metri de Miliție, nu mă osteneam să mă deplasez, mă lăsam semnat de prieteni. După cum alteori semnam eu pentru ei... Firește, asta era posibil când Livescu absentă (avea "în grijă" multe sate-noi, bietul...). Atunci, fie că semnam în prezența (absentă) a unui milițian - niciodată Anghel! - fie că același se ostenise doar să așeze condica - un registru - pe un taburet și să-și vază de treabă. Nu de puține ori, în prezența milițianului, spuneam:

«Cutare nu vine la condică, e bolnav, nu se poate deplasa»

După nazurile de rigoare, după întrebările așșderi, milițianul făcea:

«Bine, semnează-l - dar să fie pentru ultima oară!»

Însă când era prezent Livescu... Oamenii se grăbeau să se îndrepte spre Miliție, acolo să se așeze la coadă, pregătiți să aștepte ceasuri. Fumau, încordați, fără chef de vorbă, ca de obicei.

Prezența lui Livescu era de mai multe... feluri: uneori stătea pe scaun și privea, atât. Ușa biroului, ușa care dădea afară rămâneau deschise, chiar dacă pragul Miliției era trecut abia după ce precedentul ieșise - așa fiind regula. Oamenii, în coadă compactă, intrau, semnau, ieșeau - oftând ușurați.

Totdeauna intrând în birou, salutau. Livescu nu răspundea.

Acestea erau "condici bune".

(Costică Iliescu, medicinist, îi spunea condicii: **scaun** - îi întreba pe cei ieșiți de la semnat :

«Cum ți-a fost, azi, **scaunul**, domnu' Cutare?»

Domnu' răspundea - dacă mai avea umor - ceea ce se întâmpla din ce în ce mai rar).

Așadar, cel ieșit le spunea celor ce așteptau :

«E bună»; sau: «Nu e foarte-foarte bună - are draci...» (firește, nu condica, ci Livescu.

Alteori se intra pe grupuri - de trei, de cinci. Ușa de la intrare trebuia închisă după fiecare grup ; ușa biroului - după fiecare ins. În acele momente Livescu punea fiecăruia o întrebare, totdeauna aceeași:

«Ce mai faci, Ionescu ?»

Întrebatul, dacă nu era fricos, ridica din umeri și nu răspundea; "mijlocii" ziceau: «Bine», iar căcănarii - turnători activi sau potențiali - se înroșeau de fericire că Măria Sa Livescu I le adresase cuvântul, se bâlbâiau, mulțumeau pentru întrebare, mulțumeau pentru un bilet de voie la Fetești de acum șase luni, pentru permisia acasă de acum doi ani, ori întreba "delicat" dacă Securitatea **ar aproba** - bilet de voie, permisie, internare în spital pentru o operație.

La acestea Livescu răspundea invariabil:

«Nu știu. Fă cerere scrisă».

Când condica era "în grup", oamenii erau neliniștiți. Se întâmpla

ca unuia, după ce-mai-faci, Livescu să-i spună:

«După condică, te prezinți aici»; sau: «Măine te prezinți la noi, la Fetești» - ceea ce însemna anchetă, însemna șantaj, însemna bătaie - știa să bată, bestia...

Însă când Livescu, **singur**, primea **câte unu** - atunci era greu, foarte. Oamenii nu aveau voie să formeze coada decât de la poartă încolo, spre "piață", zăboveau înăuntru mai multă vreme, iar când, în sfârșit, ieșeau - congestionați, transpirați, cu ochii împăinjeniți - nu prea răspundeau la întrebările celorlalți care voiau să afle «cum a fost...». Și în timpul acestor condici "câte unu" oamenii se împărțeau pe categorii : unii, curajoșii ("inconștienții", cum le spuneau bătrânii), cei ce nu aveau nimic de ascuns, după ce trăgeau două-trei-cinci fumuri de țigară - spuneau; mijlociii - o scăldau. Căcănarii, cam cu prea mare grabă, povesteau "variante", cum li se spunea minciunilor caracterizate.

Condicile "cât unu" erau mai puțin pentru anunțuri, cât pentru... din contra: **depunerea icrelor**. Adică pentru turnătorii. Căcănarii depuneau raportul scris ori îl rosteau. Ciripitorii erau cunoscuți - majoritatea din pușcărie, cărora li se adăugaseră "obosiții", foști verticali în închisoare, descurajați de deo și... căzuți. De aceștia toți se fereau ; îi evitau, temîndu-se de "slăbiciunea" lor. Cei mai curajoși însă nu-i iertau pe turnători nici la condică.

Numai că și... neiertătorii erau de diferite culori.

Cel mai al dracului era un fost polițist, Rusu. Despre el însuși se vorbeau multe, dar numai în șoaptă, celorlalți foști polițai le era frică de el (deși făcuse multă închisoare, era tare ca un bou). Se bănuia însă că el nu "lucra" cu Livescu, ci peste capul lui, cu cine știe ce grangur de la regiune ori chiar de la București. Rusu nu se așeza la coadă, el se rezema de stâlpul porțiței. Când venea rândul câte unui turnător cunoscut să intre, îi striga din urmă, tare (ca să audă și Livescu dinăuntru) :

«Vezi să nu uiți să torni și că te-am bătut ieri !»; ori: «Descopere-te de-aici, spovedania începe din pragul bisericii!», iar la ieșire: «Ești murdar la gură, șterge-te!» celălalt, instinctiv, se ștergea, iar Rusu, îl dădăce : «Vezi dacă nu ești atent? Ai întins căcatu' și pe mânecă!»

Alteori îi spunea unui abia ieșit de la Livescu:

«Phiii, ce-ai slăbit! Pun pariu că ai pierdut zece kile - atâta ai depus...?»

Multă vreme calul de bătaie al lui Rusu a fost un popă a cărui faimă de turnător era egalată doar de cea de curvios. Când intra, Rusu îi recomanda:

«Sus poalele, părințele, să nu ți se ude rapoartele!»; iar după: «Cum a decurs spovedania pe rit vechi? N-ai uitat nici un păcat? I-ai spus Înalt Prea Sfîntului Arhimandrit de Fetești și de labelle pe care ți le-am dat acum o săptămână (ceea ce era adevărat, Rusu nu pierdea nici un prilej să-l altoiască pe popă)? Ce ți-a dăruit, ca plată pentru

că-ți torni turma?»

De regulă popa se prelingea și dispărea. Însă într-o zi, când Rusu îi pusese piedecă, popa căzuse. Se ridicase și, pe neașteptate, îi trăsese polițistului o palmă. Rusu îl luase la subțioară, îl dusesse mai încolo, în dreptul “oficiului poștal” - în locul unde Ionică oprea caii când venea cu pachete, cu scrisori de la Fetești. Acolo îl mânjise pe popă cu balegă pe obraz, îl adusesse înapoi, i-l băgase lui Livescu în birou. Se auzise glasul lui Livescu, mânios:

«Cară-te de-aici, că mi-ai împruțit biroul!»

Un alt erou al condicii **câte unu** era avocatul Bratu cu soția sa (cunoscută de el acolo, în Lătești), fosta domnișoară Emilia Constantinescu, fosta doamnă Vaida, profesoara mea de compoziție. Bratu, chiar când ajungea printre primii în dreptul porții, nu se grăbea să intre.

«Să vedeți acuma bâlci!», anunța el. «Dacă nu-l bag în mă-sa pe ppporcu-ăsta de Livescu...»

«Să vedeți acum ce-i face Alecu ppporcului de Livescu!», îl susținea doamna Bratu.

Când socotea că-i destulă lume adunată, avocatul își lua soția de braț și urca cele patru trepte de cărămidă ca și cum ar fi urcat scara unui palat în sunete de chimvale. Nu închidea ușa în urma lui: ca să se audă.

Mie nu-mi plăcea - dar deloc - scheciul lui Rusu. Și nu mă amuza defel rolul de pedepsitor al popii. Nu mă dădeam în vânt nici după sceneta lui Bratu, chiar dacă Domnei îi purtam cea mai înaltă stimă și prețuire (am scris în **Ostinato**, în **Ușa...**, am scris în **În Cerc** despre “Conservatorul” ei de la Lătești).

Dar nici nu împărtășeam opinia unora - printre ei, Marino - potrivit căreia Alexandru Bratu făcea asemenea tapaj cu Livescu (pe care, într-adevăr, nu-l mai scotea din “criminal de securist”), doar... pentru a-și ascunde propria depunere a icrelor...

Relațiile mele cu Livescu erau... de altă natură. Prima oară când îl văzusem la față, mă bătuse (la Securitatea de la Fetești). De atunci, când eram obligat să-i stau în față, îl priveam... El credea că mă uitam la el cu ură - da' de unde : mă uitam la el ca la un securist, fără un cuvânt, chiar când mă întreba ceva... Dacă insista și ne aflam la Miliție în Lătești, îi spuneam:

«Dacă țineți să “conversați” cu mine, duceți-mă la Securitate, la Fetești, acolo mă puteți bate în taină...»

Se învinețea, se înnegrea (de obicei era congestionat), mă înjura printre dinți - dar nu se atingea de mine.

Ceilalți studenți adoptaseră o atitudine de mijloc: nu se căciuleau, nu arătau că, adresându-se lor, le pricinuise cine știe ce plăcere, dar nici nu-l provocau. Individul era extrem de rău - ca toți complexații.

Oricum: condica marca trecerea unei săptămâni...Cu fiecare condică ne apropiam cu o săptămână întreagă de liberare...

16 februarie

În teorie, deoiștii aveau voie să se miște pe o rază de 15 km. Așa suna legea - pe care, mărturisesc, n-am văzut-o, doar am auzit-o. În virtutea acestei legi "a razei" aveam acces la satele învecinate: Bordușani (3 km.), Maltezi (6), Cegani (5); apoi: Făcăeni (3) și Vlădeni (9). Deasemeni "în rază" se afla Fetești-Gară (12 km) și chiar Fetești-Oraș (exact 15 km).

Numai că legea era în mâna, la cheremul lui Livescu și a lui Anghel. "Din motive de securitate", pentru Fetești-Gară era nevoie de bilet de voie de la miliția satului (Anghel), iar pentru Oraș de la Securitatea din Fetești (Livescu) - care, de regulă, nu dădeau! Au fost momente în care ni s-a interzis accesul în satele imediat vecine (Bordușani, Făcăeni, unde aveam prietene dintre eleve de liceu, învățătoare, profesoare de ciclul doi).

Ca orice legi și asta putea fi încălcată. O făceam - din obișnuință, din sfidare, din inerție... Și, desigur, din necesitate.

(...)

Între '56 și '58 regimul de deo fusese "dulce". Condica era și mai... formalitate, putea fi semnată pentru câteva săptămâni (trecute, nu viitoare), cei mai îndrăzneți și mai devorați de dorul de casă dădeau câte o fugă de câteva zile la familiile lor. Însă atunci securist responsabil cu deoul era unul despre care se vorbea că ar fi nimerit la *ei* din greșală. După arestarea în masă a legionarilor din deo, în august '58, acel băiat-bun fusese mutat cine știe unde, în locul lui venind Livescu.

Care nu era doar "vigilent și nemilos" cu fapte petrecute sub domnia lui, dar scormonise și 'fracțiuni dinainte. Prima victimă a fost Adrian Marino. El fusese în două sau trei rânduri la Cluj, la soția sa Lidia Bote. Atunci fapta fusese trecută cu vederea, însă rapoartele rămăseseră... Marino a fost arestat, condamnat la câteva luni - la drept-comun, pe un șantier aflat pe traseul Canalului.

Apucasem să ne cunoaștem ceva mai bine, el lucra atunci la Macedonski și, culmea, în biblioteca mea săracă, adusă cu sacul, de tata, se aflau și lucrări - publicate, firește, sub comuniști - care-l interesau. Nu era o persoană foarte simpatcă - dar stimabilă, respectabilă, da. De iubire nu putea fi vorba, acest sentiment (mult sublimat) se deplasase către Lidia Bote, care venea la Lătești în vacanțe.

Eu, celibatar, tânăr, nu aveam și motivele de prețuire ale celorlalți deoiști: fie văduvi, fie divorțați *de* Securitate, fie părăsiți de neveste din proprie inițiativă - dar eram eu de-al lor? Eram. Așadar, mă uitam la Lidia Bote ca la excepția excepțiilor: iată, există pe lume o femeie care nu l-a abandonat pe bărbat în încercarea cea grea, închisoarea; există o femeie, în România, care, din salariul ei de asistentă la Universitatea din Cluj, îl întreține pe bărbat - în totalitate (Marino fiind singurul deoist care nu lucrase la fermă nici un minut); mai mult: împrumută cărți de la Biblioteca Universitară din Cluj, le trimite la Lătești; și încă:

de fiecare dată când are o vacanță sau o “punte”, vine la bărbatul ei, în Bărăganul cel de praf, de noroi, de mizerie, de tristețe. Cine dintre noi nu și-ar dori o asemenea femeie?

Probabil prin primăvara anului 1959 Marino a fost condamnat pentru “părăsire de domiciliu”. N-am știut unde și când a fost judecat, mai afluam câte ceva de la prietenul său și coleg de țărănism Alecu Bratu - el va fi știut de la Lidia Bote.

Când s-a întors, am avut un șoc: l-am pus pe seama “bronzajului” și a părului scurt - noi, toți ceilalți, care lucram în vânt, în soare, eram... normal arși de soare, însă pe Marino îl știam “brânzos” (el lucrând la masa lui de brad, cu perdelele lăsate...). Ochii lui, albaștriverzi săreau și mai mult în evidență pe obrazul înnegrit de soarele Dobrogei...

Peste ani am început a înțelege ceea ce nu puteam, ceea ce nu voiam, atunci, să înțeleg - și dădusem vina stranieții chipului său doar pe... bronzaj. Abia prin 1966, când, re-student și re-postulant la debut comisesem greșeala de a face apel la Marino, ca unul deja (re)introdus - și bine introdus - în literatură (iar el a refuzat, explicând că... ceea ce fusese “acolo”, fusese acolo, acum sântem *aici*) am început a face *legături*. Dintre acestea prima: nu înțelesesem la timpul acela pentru ce, imediat după liberarea lui din lagărul dobrogean, Bratu, cel mai bun prieten al său, fidelul coleg de partid național-țărănist a început să-l “certe” (pentru ceva, nu auzeam ce-i spune). De ce ajunseseră să se bată, în uliță, la “fântâna lui Burlă”, de unde amândoi scoteau apă... Fusesem de față la scenă - penibilă, de-a dreptul întristătoare.

Doamna Emilia Bratu - cu care făceam compoziția, “printre picături” - nu vorbea nici ea despre motivul ruperii unei prietenii de peste un deceniu dintre soțul ei și Marino ; o singură dată îi scăpase, după un oftat :

«Adrian nu mai este de-al nostru - ce tristețe, ce tristețe...».

Prin 1974-75, în București, l-am întâlnit pe Alecu Bratu într-un tramvai. Ne-am bucurat de revedere, mi-a dat un petic de hârtie cu adresa lor, m-a invitat să le fac o vizită («Are să se bucure mult Mimi, erai elevul ei favorit...»). Venind vorba despre Marino, a zis:

«Nici acum nu-mi vine să cred, deși am avut mai multe dovezi că Adrian al nostru s-a dat cu *ei* - a fost agățat atunci, când cu condamnarea pentru părăsire de domiciliu...».

(...)

“Raza” era fructul oprit care niciodată nu mă tentase. Să ies din “rază”? Vorba bocovineanului dom’ Cetățeanu: «Unde să mă duc?» - casa mea aflându-se, nu în afara razei, ci în afara țării, în afara Europei, în afara Lumii - la mama dracului, pe planeta Rusia. Dacă părinții s-ar fi mutat, cum aveau de gând, în raionul Slobozia, firește că aș fi dat și eu câte o fugă - acolo. Deși... Ar fi constituit locuința aceea, din satul acela din raionul Slobozia, o **acasă**? Ce să mă fi atras, acolo? “Locurile, oamenii”? Dar locuri nu mai avem demult, din martie 44, de

la refugiu, iar *oamenii* erau, în total, doi: mama și tata ; mai bine (mai puțin rău) ne-am simți dac-ar veni ei “la mine”, decât ducându-mă eu... la ei...

Însă, în raza teoretică de 15 kilometri umblam fără scrupule (dar cu teamă: asta dădea puțin piper - mai ales că era vorba numai de fete), în ciuda interdicțiilor de a zăbovi, “după căderea întunericului” în satele-vechi Bordușani, Făcăeni, Fetești-Gară. Aveam prietene de suflet, eleve de liceu, învățătoare. Le păstrez, nu doar tandrețe, ci de admirație, de recunoștință: noi, deoistii, dacă eram prinși de Livescu - ce riscam?: o bătaie; ele, biete, puteau fi date afară din școală, din învățământ - ce să mai spun de “înțelepciunea” familiilor lor care, mâna-n mână cu Securitatea, exercitau presiuni asupra bieților umeri fragili - și încă adolescenți...

(...)

Era primăvară vântoasă-ploioasă și lucram la vie. Nu la orice fel de vie, ci la cea care urma să producă, nu struguri, ci corzi pentru butași. Pentru asta, parii folosiți nu aveau doi metri, ci trei-patru și erau adevărați stâlpi.

Împreună cu Horia Florian Popescu, formam o echipă (de doi) : așezam stâlpii în stivă “răsfirată”, le stropeam “rădăcinile” cu motorină, le dădeam foc, îi pârlam. Chiar așa se chema, pe ștate, operația: “pârliț stâlpi”. Ceilalți îi puneau în gropile săpate - asta se chema : “plantat stâlpi”, dar noi le spuneam plantatorilor: gropari. Ei ne ziceau: pârloi...

Dracu știe de ce ne băgasem, Horia și cu mine, la această... pârloială. Poate fiindcă era o muncă, nu atât grea, cât extrem de murdară și voisem să-i scutim de ea pe alții - în special pe bătrâni. Funinginea de motorină ne intra și în suflete - însă noi, băieți optimiști, nu ne lăsam impresionați, ba chiar făceam pe clownii, încercând să-i distrăm pe ceilalți... Până când a început să plouă și să bată vântul... Cam în a treia zi de astfel de meteorologie, Horia al meu a început să nu mai fie sincron cu mine (când manipulam stâlpii) - ceea ce anula “echipa”, singur nu puteam decât, eventual, să stropesc cu motorină și să dau foc - dar nu să și pârllesc tulpinele de stejar greu, ce trebuiau învârtite, potrivite...

Știam de ce e supărat amicul pe viață: nu avea bani să-și cumpere **Istoria Artei** de Alpatov, atunci apărută și despre care se scria în ziare și se vorbea la superlativ. Numai că supărarea lui ar fi putut fi și a noastră, a celorlalți care jinduim o **Istorie a Artei**, fie aceea și de Alpatov..., însă fiindcă prețul ei reprezenta plata pe o lună, “la pârliț”, oftam și ne mutam gândul la alte cele. Bineînțeles că îl credeam pe Horia când spunea că viața asta a noastră e împruțită - «Să nu pot eu să-mi cumpăr o **Istorie a Artei**...?», dar la un moment dat m-am mirat cu glas tare: Alpatov apăruse de vreo două luni, până atunci discutasem despre ea normal (în sensul că acceptam : ne era inaccesibilă)... Or Popescu se înfuriase pe “viața asta împruțită” a doua zi

după ce se certase cu prietena lui, Pompilia, fata popii din Făcăeni... Să fi fost o întâmplare?

Horia a tras o rafală de dumnezei-cristoși-grijanii-tămâi și a pornit-o pe arătură (în sensul propriu), încolo, în direcția satului. Se mai supăraseră el - și tot din motive de Pompilia; tot așa, părăsise lucrul, însă după o oră sau trei se întorsese...

Cum singur nu puteam... pârli, am trecut în altă echipă: la gropari... Dar Popescu nu s-a întors la lucru. Nici acasă nu l-am găsit, seara. Nimeni din cei rămași în sat nu putea spune că l-ar fi văzut. Am început să fim îngrijorați: mai în glumă, mai în serios, ne-am împărțit ulițele și am cercetat casele părăsite (ne temeam să nu fi făcut "un gest necugetat"): nimic. Careva s-a dus la Făcăeni - nu, nu era la Pompilia. La Bordușani nu avea relații, dar ne-am dus, totuși, am vorbit cu câțiva lipoveni despre dispariția prietenului nostru (pe care-l cunoșteau). Lipovenii pe dată s-au mobilizat: femeile au copt niște colăcei iar bărbații au pornit cu lotcile în josul curentului, întovărășind colăcelul în care era înfipt o lumânare: acolo unde colăcelul începe să se în vârtească în loc, acolo să caute, cu cângile, ca să dea de înecat... N-a fost găsit nici cu colăcelul...

A doua zi puțini dintre noi s-au dus la lucru. Ne frământam, neputincioși: nu știam ce să facem ca să dăm de Horia. Am mai luat o dată la cercetat casele părăsite, am căutat și în crescătoriile de găini, de porci, de vaci ale fermei: fără nici un rezultat.

Ne stabilisem statul-major "La Poștă", acolo ne aflam la răspânte: era cooperativa, unde veneau oamenii să-și cumpere câte ceva; era sfatul popular, era Miliția și era... poșta, în fine: locul în care se distribuiau scrisorile și pachetele și juca rolul de cafenea a Lăteștiului.

A treia zi, dintr-un IMS kaki au coborât, în fața Miliției, întâi un milițian necunoscut, apoi Anghel, apoi... Horia Popescu! Hainele îi erau murdare de noroi uscat, se vedea că tot peste arături o ținuse - până unde? Unde fusese prins? Habar n-aveam, deocamdată puțin ne păsa, bine că era în viață! Popescu a trecut pe sub privirile noastre și a intra în clădirea Miliției, uitându-se la noi de foarte sus. El... părăsise raza, noi nu!

De acolo a fost dus la Fetești, a avut proces - la care am fost și noi martori și l-am acuzat pe Livescu de brutalități, de abuzuri - Horia a făcut vreo patru luni de închisoare la drept-comun...

Între timp, aflasem cum "evadase": plecase de la lucru, nici nu dăduse prin sat, o luase (cum bănuisem: peste arătură) și atinsese calea ferată undeva pe la Mărculești. Urcase în tren fără bilet, ajunsese în București fără nici o pliciseală... Ei, și ce făcuse Horia Popescu, odată ajuns în Gara de Nord: luase el tramvaiul spre Belu, să se ducă pe strada Mitropolit Dosoftei, unde locuia mama sa și cu nașa de botez a lui? De-o pildă: să le ceară bani ca să-și cumpere Alpatov?

Aș! Popescu al nostru (cel unic) s-a dus ață la Ministerul de Interne (acum: Comitetul Central), s-a apropiat de prima sentinelă și

i-a spus :

«Bună ziua, mă numescu Popescu și am părăsit domiciliul obligatoriu - vă rog să mă arestați!»

Soldatul n-a priceput ce vrea ăsta, noroc că vegheau gradații: a apărut din pământ un ofițer - Popescu i-a recitat și acestuia poemul, încheind cu rugămintea: «Vă rog să mă arestați».

S-a creat mare vânzoleală, probabil era primul român care, prezentându-se la poarta Securității, nu ca să toarne pe altul, ci să roage să fie arestat, el. Horia ne-a povestit după liberare că, la început, securiștii de la minister încercau să găsească o soluție à l'amiabile, unul își dăduse cu părerea să-l ducă pe furiș, noaptea, până-n Lătești, recomandându-i să povestească prietenilor că fusese la o gagică... Dar până la urmă au fost nevoiți (!) să-l judece și să-l condamne.

Am mai spus: la proces (judecat la Fetești, în prezența lui Livescu), noi, prietenii lui Horia: Silviu Constantinescu, Radu Surdulescu, Gică Păcuraru am bătut maioneza pe “regimul insuportabil, terorist - și ilegal - al domiciliului obligatoriu”, pe disperarea colegului nostru care “n-a avut mijloacele să-și cumpere o oarecare carte» (nu pomeneam de Alpatov, s-ar fi constatat că era scumpă și pentru un nedeoist...); și mai cu seamă l-am acuzat pe Livescu - dîndu-i numele, arătîndu-l cu degetul - cel care “ne vânează cu IMS-ul și ne rupe în bătai pentru culpe inventate de el, ne-alungă din spital, deși am avut nevoie de internare” - și am povestit pățania mea din ianuarie 59...

Nu știu cât i-a ușurat lui Horia situația, dar noi ne-am sărat inima - cu atât mai vîrtos cu cât în asistență erau vreo cincisprezece avocați (ca un făcut: toți tineri, iar femeile: frumoase-coz !), probabil pentru procesul care urma...

Părăsirea popesciană a făcut școală: n-a trecut o săptămână de la procesul lui, că a dispărut din Lătești Mircea Șoltuz! Și-a făcut și el apariția a treia zi în aceleași circumstanțe ca Popescu - atât că nu era înnoroiat. Fiindcă Șoltuz se dusese frumuseț cu autobuzul până la Fetești-Gară, de acolo urcase în trenul de Constanța (nu voia să-l plagieze pe Horia, ducîndu-se la București...), ajuns, a căutat Securitatea și a cerut și el să fie arestat - iată, părăsise domiciliul...

Am impresia că el a căpătat mai mult decât Horia - probabil ca imitator...

17 februarie

Se spune că Bărăganul nu cunoaște nuanța, că e un ținut al contrastelor, al exceselor : vara prea fierbîntoasă, iarna prea friguroasă; primăvară prea vîntoasă... - vînt de primăvară, de toamnă...

Ba da, Bărăganul este și nuanță. Atât, că nu întîrzie asupra-i. Mai aproape: nuanțate sunt, nu trecerile dintre un anotimp și altul, ci

stările din interiorului aceluiași. Adevărat: în mare, Bărăganul refuză compromisul: fiecare anotimp este ceea ce spune numele - iarna e iarnă, vara-i vară; dacă primăvara e o explozie, un cutremur, o naștere violentă (de pui vii, cu sudori, cu sânge, cu țipete), toamna e o lungă, îndelungă agonie.

Nicăiri toamna nu e mai toamna ca în Bărăgan.

Bibliografia obligatorie ne trimite la Odobescu, la Călinescu. Numai că amândoi au scris ca niște turiști prin Bărăgan. Istrati ar fi putut să fie zograful lui, dacă n-ar fi fost mereu cu fața spre apă, fie ea Dunărea, fie Mediterana.

Mai aproape de esența Bărăganului ar fi doi reporteri ai *Scînteii tineretului*, victime ale comunismului colectivizator și totodată cântăreți ai comunismului care-i lovește direct: Ștefan Bănulescu și Florența Albu.

(...)

La deal, mai ales la munte pământul rămâne pământ, cerul, cer. Nu se amestecă, nu se confundă. Oricât de dulce filtrată ar fi lumina, oricât debrumate contururile (mai ales toamna), orizontul e net. Desparte ceva de altceva. Poate pentru că acolo linia e frântă... La câmpie linia devine fâșie, devine zonă intermediară, devine ceva, acolo...; stelele, praful se amestecă fără rușine și la urma urmelor ce importanță are unde-i (și care) e cerul, care pământul, numai în Bărăgan cunoști senzația de atârănare, de plutire, de stare de levitație - unde: în cer?, pe pământ?

Iarna-i iarnă (spune Guță Popândău din Bărăgan). Începe în jurul datei de 1 decembrie și sfârșește odată cu Luna Țiganului: *Fé-Martie*. Se lasă cu ger iute, uscat, cu ninsori sărace pe dată spulberate de Crivăț. Ciulinii continuă și în inima iernii tumbel și salturile mortale, nebune, vesele, triste.

De obicei, noaptea vântul tace. Cade. În astfel de nopți oamenii se trezesc din somn cu senzația stranie că aud zăpada căzînd, învelind, acoperind. Ceva din spaima calmă a viselor cu propria înmormântare. În acele nopți fâșia dintre somn și trezie definitivă (?) este, poate, ceea ce s-ar chema : spălarea de păcate. Vine albul, vine curatul, purul, te atinge și pe tine, ai și tu dreptul la *asta*...

Pe jumătate adormit, însă nu treaz pe jumătate, auzeam fulgii căzînd ca frunzele de nuc, pleoapele îmi tremurau mărunț-mărunț, de parcă aș fi fost afară și m-ar fi nins pe ochii închiși. Și-mi spuneam : «Ei, da. Ei, da...», asta vrînd să însemne că, în sfârșit, puteam atinge acel ceva pe care-l dorisem, visasem atîția ani, atîția ani, ceva ce putea fi libertatea (adică liberarea definitivă) și bunăstarea (adică scăparea de grija zilei de mâine și de poimaine - a mâncării, a lemnului de foc, a petrolului, a hainelor de iarnă), dar putea fi - și era! - și acel ceva difuz, cu multă lumină dulce, sidefie, acel ceva cuprinzîndu-le pe toate.

Mă ridicam din așternutul cald și, străduindu-mă să nu mă las pătruns de frigul din încăpere (din pricina căruia dormeam cu căciula

pe cap), mă îmbrăcam pe întuneric. Mă mișcam cu grijă să nu fac zgomot, să n-o trezesc, să n-o sperii și alung. Căutam ușa cu mâinile întinse, cu piciorul pipăiam, în a doua cameră, să nu răstorn ceva ori să mă lovesc la cap de ceva. Prin crăpăturile ușii - pe care niciodată nu izbutisem să le astup, ar fi trebuit schimbată întreagă - pătrundea mirosul de **ea**. Descuiam, deschideam încet-încetisor. Ușa nu scârțâia. Nu mai scârțâia. Ea curgea, foșnind uriaș, ca Borcea, în mijlocul ei, când te scufunzi până la urechi. Întunericul nu mai era negru, ci lăptos. Și mirosea bine a **ea**. Făceam doi pași, ieșeam de sub cozorocul acoperișului. Mă învăluia, alungînd zdrențele de somn, învăluindu-mă, amețindu-mă.

Primii pași îi făceam spre grădină (era un ritual) - cam douăzeci. De fiecare dată îmi propuneam să ocolesc casa și să revin pe partea cealaltă - de fiecare dată din colțul magaziei mă întorceam, pe urme. De parcă abia acum aș fi aflat că lăsasem ușa deschisă. O lăsam așa, ieșeam în portită. Nu se vedea nimic, nimic, se auzea doar cum curge.

Reintram în curte. Înaintam cu mâna întinsă, ca să nimeresc ușa deschisă. Intram, încuiam, mă dezbrăcam, regăseam căldura din așternut cu gemete de satisfacție. Numaidecât venea somnul.

A doua zi, pe lumină, oamenii vorbeau, fumau, râdeau, își făceau de lucru primprejurul caselor.

Trecusem în alt timp.

18 februarie

Am mai spus: începusem deoul sub cele mai bune auspicii: aveam casă bună (locuibilă); aveam lemne, eram îmbrăcat "de campanie" - toate acestea datorate tatei. În limbajul de acolo: "aveam familie"- spre deosebire de alții, mulți...

Dar nu mă puteam lăsa în nădejdea părinților, trebuia să lucrez, să câștig atât cât, într-o bună zi, să renunț la "pachet și mandat", atribuțiile "familiei".

(...)

Gică Păcuraru care se avea bine cu o familie de basarabeni m-a recomandat bărbatului, brigadier la fermă. Cum fusese înțelegerea din ajun, a doua zi, la șapte fără un sfert ne-am prezentat la Secția "Găini" (îi se spunea așa, ca să nu i se spună Secția "Porci", crescătorie mult mai importantă decât cea de găini...). Era încă întuneric. Și frig. Un țigan fără vârstă, slab, fuma chiștoace pe care le scotea dintr-un pachet gol de Naționale. Aștepta și el.

«Hai s' trăiești!», i s-a adresat numai lui Gică.

«Să trăiesc!» i-a răspuns Păcuraru. «'Mneata ești Vișan, hoțu'?»

Am vrut să-i dau un cot amicului, dar Vișan s-a luminat - râdea cu gura până la urechi:

«Ai auzit de mine - este? Țara-ntreag-a auzit - dă ș' la băiatu-o

țigare...»

Am fumat împreună până a venit brigadierul. A dat mâna cu fiecare dintre noi, ne-a făcut semn să-l urmărim. Ne-a dus la o stivă de lemne de foc:

«Uite, măi băieț’: lemnele ăștea trebuie’...»

«Da’ scule?», a întrebat Vișan.

«Ce scule?», s-a mirat brigadierul.

«Firez, săcure...», a completat Gică Păcuraru. «Altfel cu ce le tăiem - cu deștu’?»

Brigadierul a prins a râde:

«Nu le tăieți, le mutați - vras’zâcî cam aicea...» - s-a îndepărtat vreo zece pași de stivă și a făcut semn pe pământ cu cizma de cauciuc.

«Așa departe?», am râs eu.

Brigadierul a trecut pe lângă mine și mi-a dat un ghionț:

«Ci rost s’ li duci diparte: mâni’ li cari la loc...»

A salutat și s-a îndepărtat. După vreo zece pași s-a oprit:

«Doușcinci de căciulă vă convini?»

«Dat în paște, brigadieru’!» a scuipat a admirație Vișan.

«Toți basarabenii-s așa?», m-a întrebat Gică Păcuraru.

Nu i-am răspuns, ca să creadă că așa.

Ne-am apucat de treabă.

După vreun ceas a apărut iar brigadierul. S-a oprit la o bună distanță de noi... S-a uitat, s-a uitat. A venit înapoi:

«Da ce-aveți, boeri dumneavoastră?», ne-a întrebat. «Toți schiopătați de-același picior?»

Abia atunci ne-am dat seama: toți trei schiopătam de stângul.

«Fii atent, Vișane, că dacă mă imiți...», l-a amenințat Gică.

«Iooo? Să-mi sară ochii! Păi io am amintire mare: două prune de la Alimănescu!»

«Nu ești cam tânăr pentru Alimănescu ?», am făcut eu râzînd. «Ce vârstă ai ?»

Vișan a ridicat din umeri - că nu știe. A zis: «Aveam păr la pulă când mă captură, seca-i-s-ar mâna...»

Asta era, deci cu Vișan. Alimănescu ori fiu-său - ce conta, marele hoț era schiop ! Cam în același timp cu noi, studenții veniți în noiembrie 58, fuseseră trimiși, tot cu domiciliu obligatoriu și vreo patru drept-comuni deosebit de periculoși. Printre ei Florica-Pianista, celebră hoată de buzunare, urâtă, uzată și murdară, (îi se mai spunea, pe bună dreptate: Florica Fumeganta) însă care, doar în câteva săptămâni aruncase zăzanie printre deoiști - adevărat: numai printre miniștri și ofițeri, noi, studenții aveam alte gusturi, cultivam alte valori - neafumante...

Patru zile a durat mutatul stivei de lemne. Alte patru re-mutatul. Brigadierul ne-a plătit cinstit, cum promisese: 25 lei pe zi și nici nu ne-a socotit prânzul la cantină! Mîncarea nu era grozavă - în schimb, caldă.

El n-a mai avut nimic de lucru pentru noi, dar a vorbit cu alt brigadier: dacă vrem să lucrăm pe o remorcă la încărcat-descărcat saci cu mazăre...

Am lucrat pe remorca aceea până la Crăciun. Deși munca era mai grea, am primit doar 21 lei pe zi...

(...)

Pe când mutam lemnele de colo-colo s-a apropiat de noi un flăcău. După cizmele de cauciuc murdare de balebă și după biciul de pe umăr am înțeles că lucra la grajduri.

S-a uitat îndelung și cam cu milă cum ne opinteam, cum ne deplasam, schiopătînd... A dat să plece, după trei pași s-a întors. Ne-a întrebat, de foarte sus :

«Ce s'teț' voi, mă?»

Gică a sărit ca din arc, gata să-l facă bucăți. L-am potolit și i-am răspuns băietanului, înclinîndu-mă ușor:

«Deoiști, să trăiți, dom' șef major !»

Broasca din grăjdar a prins a se umfla:

«A-ha. C-adică lucrați ca zileri...»

«Ca zileri, să trăiți! » a intrat și Gică în joc.

«Da' mneavoastră, dom' șef, scuzați de deranj?» a făcut Vișan, după o vreme. «Ce funcție îndepliniți, în ce calitate funcționați la fermă?»

Flăcăul s-a lungit până a ajuns cu capul deasupra norilor - de acolo ne-a răspuns, strivitor :

«Io? Păi io-s în calitate de conductor de atelaj...»

Avantajul de a fi om-liber, nu bandit deoist ca noi, zilerii: puteai ocupa funcția de căruțaș - asta era conductorul de atelaj.

20 februarie

Ideea fusese a lui Gică Păcuraru...

În acea iarnă spitalul din Fetești încă mai constituia un refugiu, o oază pentru deoiștii din cele vreo cinci sate-noi din raion (mai degrabă nemâncați decât nesănătoși). Din câte mi-am dat seama, beneficiau de internare două categorii: liberații-pe-targă și... studenții. Primii : acei deținuți liberați (dar trimiși în deo) literalmente pe targă, oameni foarte bolnavi, dintre care câțiva și-au dat duhul în timpul transportului, alții la Fetești, în spital. Cât despre studenți - aici intrau și nestudenții, dar și tinerii ce dădeau semne că se vor înțelege cu personalul feminin din stabilament...

Pe la mijlocul lui ianuarie 59 am ținut un "consiliu studentesc" (Gică Păcuraru, Aurel Păuna, Costică Iliescu și cu mine). Primul și unicul punct de pe ordinea de zi: cum facem ca să nu murim de foame până la primăvară, când se va găsi de lucru la fermă? Gică, bine informat ca totdeauna, a luat cuvîntul și a fixat obiectivul:

«Trebuie să punem mâna pe spital!»

N-aș fi înțeles importanța fortăreței de cucerit - dacă durerile de picioare, în urma bătăii de la Gherla, ar fi dispărut - ele însă doar diminuaseră: schiopătam în continuare.

«Am eu un pont», a continuat Păcuraru. «Dacă ține, în liniște și ordine, după mine! Mâine mă duc la Policlinică, la Fetești: dacă dau de cine trebuie, mă internez și deschid pârtia!»

Știam, vag, care era “pila”: un cunoscut - poate chiar neam - al brigadierului basarabean, medic la Fetești - dar am tăcut. Mai ales că nu eram sigur că filiera basarabeană a ardeleanului Păcuraru va funcționa.

A funcționat! Gică nu s-a mai întors, pentru noapte, în Lătești, deci fusese internat. Iar peste alte două zile, printr-un deoist proaspăt ieșit din spital, am primit un bilet. Instrucțiunilor administrative ale lui Gică li s-au adăugat sfaturile medicale ale medicinistului Costică - așa că am cerut bilet de voie de la Miliție, iar în ziua următoare am luat autobuzul de Fetești.

După ce m-am asigurat că la serviciul Interne primea în acea zi doctorul cu pricina (el era !), după o coadă de vreo două ore, am intrat. Am prins un moment în care asistenta avea treabă după un paravan și i-am șoptit:

«Sânt și bolnav și mor de foame la Lătești...»

Doctorul a zâmbit scurt și a înclinat capul a încuviințare. Înțelese, urma să și fie de acord cu... sugestia. Pe când mă pipăia, mă ausculta, mi-a comunicat:

«Mai mult de zece zile nu se poate, a început să bată la ochi...», apoi: «Peste patruzeci de zile vii iar - și iar îți dau zece zile...»

«Fie și zece», am zis. «În zece zile or să-și dea seama că sânt cu adevărat bolnav» - i-am explicat-arătat: stomacul, ficatul, picioarele...

«Înseamnă că n-o să avem încurcături...», iar după ce mi-a scris recomandarea pentru internare: «Te întorci la Lătești, o arăți milițienilor și ceri o învoire de zece zile. Pe asta o arăți, dar n-o dai, spui că fără ea nu ți se face internarea. Mâine, la ora zece ești la spital - știi unde-i: în capătul dinspre Gară... Te primesc tot eu...»

Așa am făcut. Am avut noroc: la Miliție era “celălalt”, nu Anghel, mi-a dat pe loc învoirea. Mi-am luat rămas bun de la băieți și cu, la subțioară, un pachet cu lucruri de toaletă, m-am prezentat la spital. M-a primit același doctor. În timp ce completa cele o mie de formulare, îmi dădea sfaturi:

«Nu discuți politică în salon cu bolnavii. Nici cu surorile - multe sunt neveste, surori, cumnate de organe... Dacă te întreabă cineva de “dosar”, rezumă-i-l în două cuvinte și schimbă vorba. Caută să stai cât mai mult timp în pat, ca un bolnav ce ești. Mănâncă tot ce ți se dă, nu lăsa nimic în farfurie. Și atenție la relațiile cu personalul. Știi ce spun: surorile! Fii foarte-foarte atent pe mâna cărei pizde îți dai inima...»

Ultima recomandare mă impresionase - ce mai: mă șocase: și ce

frumos formulase, domnule...

Am fost condus la magazie, am predat hainele "civile", am primit o cămașă de noapte, un halat vișiniu, două prosoape și o pereche de papuci. Apoi am fost dus într-un salon. Când s-a deschis ușa, peste umărul surorii, am văzut cum bolnavii săreau ca lăcustele, intrând sub pături. Gică era printre ei. Am primit pat lângă el.

Abia mi-a întins mâna: gemea adânc, jalnic, cu pleoapele strânse, cu fălcile încheștate. Sora, o femeie de vreo patruzeci de ani, nici frumoasă, nici urâtă, mi-a arătat patul, noptiera, mi-a explicat programul, vizitele, masa, stingerea... După ce m-am vârit în așternut, ea s-a așezat pe patul meu, cu picioarele sprijinite de al lui Gică - să completeze alte formulare. Odată sub pătură, m-am și simțit bolnav - îmi era o milă de mine, încât mi s-au umplut ochii de lacrimi. Sora a înțeles că am dureri în picioare și m-a asigurat că au să treacă, după tratament...

(...) «Ce dracu, Gică», am zis după plecarea ei, «nici în timpul producției nu-i dai pace? M-am prefăcut că nu văd - dar am văzut...»

«Am încălzit-o pentru programul cu magazia - peste un sfert de oră. Ai s-o vezi cum vine și întreabă: 'Cine mă ajută puțin la magazie - dom' Păcuraru, fii amabil...' - și eu o să fiu: amabil...»

«În fiecare zi ai program de magazie?»

«În fiecare, dar nu cu asta, cu asta o să fie prima oară - mi-au dat recomandări bune celelalte...»

Într-adevăr sora cu pricina apare-n ușă :

«Cine mă ajută să duc niște halate? - dom' Păcuraru...»

(...)

Printre colegii de salon (zece) mai erau doi deoști (în afară de Gică și de mine): un fost secretar de stat la ceva, pe timpul războiului - care nu vorbea cu nimeni - și un bătrân cu care Gică se afla în termeni foarte buni. Atât de buni, încât Moș Purcel («Dom' prefect» i se adresa Gică) nu apela la surori, la asistente, pentru "servicii" - striga, mai corect: orăcăia:

«Măi Jica, măi! Dă, măi, uleacî plosca la mini, măi!» - Gică alerga, îi punea plosca, aștepta, o ducea la closet, se întorcea cu ea, spălată;

«Măi Jica, măi! Dă, măi, uleacî di apî la mini, măi!» - Gică se grăbea, îi turna apă în pahar, îi ducea paharul la buze, în timp ce-i sprijinea capul, îl ștergea la gură, îl așeza la loc, pe pernă.

Acest Moș Purcel avea un accent ciudat, un fel de a rosti care... nu există (cam ca animala ardeleanului). Unele cuvinte le zicea ca un "rusoi", cum li se zice, în Basarabia, basarabenilor de la oraș, cei ce se străduiesc să vorbească stricat limba maternă, ca probă a... asimilării...- rezultând o limbă rea, incorectă, respingătoare fonic, nefiind nici moldoveneasca vorbită între Carpați și Caspica, nici ruseasca, nici ovreiasca. Asemeni rușilor, Moș Purcel nu pronunța diftongul *oa*, în gura lui suna ca un *o* deschis, asemănător *a*-ului ardelenesc contaminat de pronunția ungurească - *sòre* (soare), *mòrte* (moarte), *sòrtă* (soartă). Topica frazei era rusească: «Bun băiat tu ești (măi Jica, măi!)». Apoi,

pe sărite, îl transforma pe *ă* în *a* (Măi Jica, măi !» - ceea ce ar fi putut duce cu gândul (urechii) la pronunția bucovineană - dacă... Dacă tatăl lui Moș Purcel n-ar fi fost din Bistrița ardeleană, dacă el nu s-ar fi născut la Dorohoi... Fusesse prefect de Hotin, de Soroca vreo douăzeci de ani. Mare mâncător de evrei (și pentru asta fusese condamnat), dar, ironie: le luase pronunția: uleacă, urăt, găscă, jădan... Făcuse închisoare grea, regim sever, ca pentru polițiști, la Făgăraș, reumatismul îl anchilozase, ieșise din închisoare în patru labe (la propriu - am auzit asta și din gura altora). Așa se târîse până la poartă, de unde o ambulanță îl dusesse la gară. Un însoțitor milos îl purtase pe brațe la schimbarea trenurilor - din gara Fetești intrase direct în spital în urmă cu vreo trei luni.

Când "Jica" nu avea program ori aștepta să ia plosca, rața, stăteau de vorbă. Invariabil, despre muieri. Moșul nu-și putea ridica nici capul de pe pernă - dar gândul îi era toată vreme sculat. Îl bătea la cap pe Gică să-i "discrîi stilu" cutărei infirmiere. Cu accentul lui moldo-ruso-ovreiesc, printre gemete, trosnete, mieunături odorifere, Moș Purcel "presupuia", cu ochii strălucitori:

«Măi Jica, măi! A mē păreri iesti cî Miōra-i mai răp'di di șali dicât Vas'lica - așa presupui ieu, ca bătrân om - iesti, măi?»

«Nu știu, dom' prefect!», făcea Păcuraru, ca să evite intrarea în amănunte.

Moș Purcel insista:

«Ia spuni, măi : care dintri ieli mai tari țâpî cân' le-on'...?»

«Ce să facă?» se nedumerea Gică. «Ce să țâpe?»

Moș Purcelul moldo-ruso-eghiptienesc:

«Țâpiti, cuvinti țâpăti, nu zvârliti, ca la Ardeal. Zghierăți, ca fimeia când ghini î-i pi la inimî... Care din eli mai tari țâpî cân' le-o-nșibji ?»

«Când le-o, ce?» Gică iar nu înțelesese.

«Cân' le-o vâri, măi! Că'n' le-o baji, măi, când le-o-ntroduși - care mai tari zghiarî - așa comparativ?»

«Comparativ? Nu știu, dom' Purcel!»

(...)

În seara primei zile, imediat după cină, Gică, în șoaptă:

«Mă, tu mai poți?»

«Nu știu...», am răspuns după un timp. «Încă n-am încercat, să aflu...» - brusc îmi adusesem aminte de recomandarea secretarei de la Miliția din Gherla.

«Fii atent, ți-am pregătit terenul cu o puștoaică...»

«Nu, nu vreau puștoaică!» m-am apărat cu o vehemență care l-a făcut pe Gică să izbucnească în răs. «Tocmai, pentru că nu știu dacă... Ar fi bine să am de a face cu cineva cu experiență, care să mă... Înțelegi ce vreau să spun, să mă... să mă încurajeze...»

«Bine, domnu', dar de unde-ai scos că o puștoaică nu poate avea experiență, înțelegere față de slăbiciunile omenești...? Pe-aici, prin

Bărăgan mamiferele sunt foarte precoc, populația daco-romă din sloboziile de pe-aici, e fertilă de pe la opt-nouă ani - ca la strămoșii lor, dravidienii».

«Bine, dar sunt blonde, infirmierele - sau: nu sânt foarte brune...

«Și ce, n-ai văzut țigănci roșcate? E-he, pe-alea să le-ncaleci, fără șa, fără scări...»

« Ai zis că fata aceea e puștoaică, dar are experiență?», l-am adus eu la ce mă preocupa. «Există așa ceva ?»

«N-ai să crezi, dar există - diseară, după ce se face schimbul...»
(...)

22 februarie

A doua zi, imediat după vizită, sora de serviciu mi-a spus :

«Poftiți un pic pân-la tovarășu' Director.»

Pe când mă îmbrăcam, Gică Păcuraru:

«Nu recunoști nimic! Altfel le bagi la apă și pe ele. Ca la anchetă: 'Nu știi nimic!」»

Și mie mi se făcuse inima cât un purice. Nu ne văzuse nimeni - doar dacă auzise ceva...

Directorul spitalului era un bărbat obosit, nebărbierit. Se uita la mine ca un director, nu ca un medic. Pentru o secundă m-a privit apăsător, apoi și-a coborât ochii în hârtii.

Nu mi-a răspuns la salut, nu m-a poftit să iau loc. Vorbea - rostea la întâmplare niște cuvinte care pe buzele lui se îmbinau fără efort în stilul reglementar din învățământ, din agricultură, din armată, din pușcărie - și din sănătate, desigur. M-am străduit să aflu dacă "aducerea la cunoștință" suna a reproș, a avertisment, a condamnare - n-am reușit... Directorul umplea timpul : muta fără rost hârtiile, vorbea fără rost, fără rost era nebărbierit și director de spital. Abia când a pronunțat cuvântul **Securitate**, l-am întrerupt:

«Iertați-mă, n-am înțeles ce e cu Securitatea...»

Ușurat, dar cu privirea tot în hârtii a spus:

«La douăsprezece fix ești la Securitate, la poartă. Spui cum te cheamă și... Și atât, știi ei despre ce e vorba. Acum te duci la magazie, te îmbraci în hainele dumitale. Inutil să-ți atrag atenția că nu spui nimănui unde te duci».

«D-da-dar pentru ce?», am bâiguit. «Am terminat-o cu Securitatea, deoul ține de Miliție...»

Directorul m-a privit lateral, pieziș, ai fi zis că pe sub halat are epoleți:

«Niciodată n-o termini cu Securitatea».

Am încercat să-i zmulg un detaliu, extrem de important pentru orice deținut:

«Îmi faceți ieșirea din spital?»

S-a uitat la mine și a clătinat din cap a reproș, adică: ia te uită ce tâmpit îl cred, că o să-mi divulge ditamai secretdestatul!

Cu inima grea m-am dus la magazie. Când am intrat în salon. Gică a îngălbenit:

«S-au prins? Te-au dat afară? Ai recunoscut? Ai zis și de mine? De ele?»

L-am liniștit, spunându-i că nu e vorba de zbaterile de noapte...

«Atunci, hainele? Unde te duci?»

«La Securitate».

Din galben Gică s-a făcut alb, apoi negru. A înjurat lung, înflorat, ca pe la Agnita, apoi m-a întrebat, rânjind:

«Măcar știi de ce?»

Am clătinat din cap:

«Nu. Dar, vorba tatei: om muri și-o vedea - noroc, Gică!»

«Baftă, mă!» mi-a urat, îmbrățișându-mă.

Am dat mâna cu toți bolnavii. L-am auzit pe Moș:

«Măi Jica, măi! Da' un' sî dūși iel?»

«La curve, dom' Purcel!», i-a răspuns Gică agasat.

Pe culoar m-am întâlnit cu doctorul care mă internase, relația basarabeanului din Lătești. Am avut așa, ca o impresie, că mă aștepta. Din sprincenele înălțate m-a întrebat ce fac, unde mă duc.

«La curve, vorba prietenului Păcuraru... - la Securitate...»

M-a însoțit o vreme pe coridor. Mi-a întins o cutie cu medicamente.

«Să iei câte un comprimat de față cu ei. O să-ți fie greață, dar presupun că ai cunoscut și alte grețuri... Cum îți vine bine, spune-le că ești bolnav - să telefoneze la mine, să le confirm. Să le spui că eu ți-am pus diagnosticul, dar nu ți l-am comunicat, auzi? Auzi?»

Am dat din cap. I-am mulțumit. Am ieșit.

La poartă era o ambulanță. Lângă ambulanță, ea. Când m-a văzut, s-a luminat - și, numaidecât s-a încruntat, a vrut să mântrebe ceva (desigur: unde mă duc?), dar s-a stăpânit. I-am făcut un abia observabil semn cu mâna.

(...)

Din poarta spitalului zăream acoperișul Securității. Trebuia să cobor vreo cincizeci de metri până la șosea, apoi s-o iau la stânga.

Mă străduiam să nu mă grăbesc. Trebuia să ajung la Securitate fix la douăsprezece, ca să nu fiu silit să mă plimb prin fața clădirii, pe ger, pe zăpadă - îmi ajunsese cât frecasem trotuarele Securității din Mediaș, în 1949, după arestarea părinților.

De ce mă cheamă? Ce întrebare idioată! La asta se răspunde: De-aia!

(...)

Fără un minut. M-am apropiat de poartă și am apăsă pe butonul soneriei. S-a deschis o vizetă, un glas - ai fi zis exact cel de la Mediaș, din urmă cu zece ani:

«Ce vrei, bă!?»

Mi-am spus numele. Prin vizetă ochii bănuitori tăceau. Apoi:

«'Șteaptă!»

Ce spuneam: nici o deosebire între securistul de la Mediaș, din 49, cel de la înterne, din 56, ăsta de la Fetești, de-acum, din ianuarie 59.

(...) Pe la și douăzeci, un IMS verde - altul decât cel cu care urma să ne alerge peste arături Livescu - venind dinspre Gară și-a lipit botul de poartă și a claxonat. Numaidecât s-a deschis ușa cabinei, am auzit pași, poarta s-a mișcat încolo, încoace - am apucat să văd pe locul mortului pe cineva cu căciulă brumărie.

(...) Încăperea în care fusesem lăsat să aștept va fi fost holul casei naționalizate. Fusesem convocat pentru ora douăsprezece, intrasem la unu precis - abia după un sfert de oră s-a arătat individul cu căciulă brumărie: era locotenentul Livescu, îl văzusem la Lătești, la condică.

M-am ridicat, am spus bună-ziuă. Nu mi-a răspuns. S-a așezat, așa îmbrăcat cu paltonul, cu căciula pe cap, îndărătul unui birou adus de la vreo primărie. Avea un dosar. Cu mâinile înfundate în buzunarele paltonului, că căciula trasă adânc pe urechi și peste sprincene, zgribulit - se uita la mine. Avea pleoapele tivite roșu. Gene spălăcite - cum era umflat la obraz, ai fi zis că e cel puțin văr cu Sin de la Gherla.

Îmi era frică de el, dar nu într-atât încât să nu-l știu: el, acum, ca la carte (cartea învățată la școala lor de securiști), mă lasă să fierb în suc propriu, până când îmi pierd răbdarea - așa spune în biblia lor. Numără în gând: atâtea secunde, atâtea minute pentru fiecare fază... Iar acum mă atacă, îmi dă cu maiul în cap:

«Ce-ai complotat, mă banditule, împreună cu Stoîșici?»

N-am răspuns. El se uita la mine, eu mă uitam la el. N-am numărat în gând, dar pe când risca să-i sară capacul, am zis:

«Vreți să repetați întrebarea?»

Cu o sprinteneală nebănuită la un umflat ca el, s-a năpustit la mine și a început să-mi care palme și pumni în cap. M-am apărut fără greutate, desigur, încasînd câteva. S-a întors pe locul lui:

«Dumnezeii mă-ti de bandit, zi așa : să repet întrebarea!»

Din umeri am încuviințat, în semn că înțelesese perfect.

«Ce-ai complotat cu banditul de Stoîșici?» - a bătut cu palma în dosar.

«Cu Stoîșici de la secția Sârbă? Am complotat împotriva echipei Dinamo - noi țineam cu Știința...».

Livescu rămăsese cu gura deschisă, ba îi apăruse pe buze un bulbuc.

«Cum, împotriva lu' Dinamo? Păi Dinamo, bă...»

«Păi-Dinamo e echipa dumneavoastră - e normal să țin cu echipa mea, Știința și să strig, ca tot studentul: 'Huo, Dinamo!」

«Bă, tu... Futu-ți...», dar a rămas pe loc, fierbînd - apoi după un timp: «Recunoști c-ai complota' potrivea!»

«Recunosc cinstit», am zis. «Nu numai: 'Huo, Dinamo!', dar și:

‘Huo, Caca!’ iar pentru că el se încruntase, neînțelegînd, i-am tradus: «C.C.A., Casa Centrală a Armatei...»

Culmea: Livescu a prins a rânji: îi plăcea! Dar numaidecât:

«Ce pizda mă-ti, banditule, te-ntinzi la bancuri cu mine?»

M-am ridicat încet de pe bancă.

«Vă rog să nu mă-njurați», am zis și, punînd un picior pe bancă, am început să desfac șiretul de la bocanc. «Dacă mă-njurați, tac. Nu mai scot o vorbă».

Destul de târziu l-am auzit: «Ce spui tu? Că nu mai scoți o vorbă? Ce, crezi că ești de capu’ tău?»

Nu i-am răspuns. Mi-am scos șiretul de la celălalt bocanc.

«Ce faci, mă?» - a venit la mine și m-a luat iar la bătaie - acum lovea și cu picioarele.

Cum m-a lăsat în pace, cum mi-am scos centura și am pus-o pe masă. Am scos ceasul de la mână...

În clipa aceea a intrat o huidumă. Tot în civil. Livescu, țepăn, s-a apropiat de el, i-a raportat ceva, în șoaptă, arătînd peste umăr. Eu continuam să-mi golesc buzunarele - am scos cutia cu medicamente...

S-au apropiat amândoi de mine, Livescu în urmă cu un pas. Comandantul nu-și ferea ochii ca subalternu-i. Se uita la mine, strivitor și nemărginit curios:

«Tu, bă...?», desigur, în sensul: Tu, ești cu adevărat? Aici? - apoi brusc și glumeț: «Ce faci, bă, te-arestezi singur?»

«M-a bătut și m-a înjurat de mamă», am spus, scoțînd țigările.

Pentru o frîntură de secundă Livescu m-a fulgerat pe sub pleoapele lui groase, leneșe, inflamate. Comandantul a chicotit:

«Aiurea, bătut - cin’ te-a bătut? L-ai bătut, tovarășu’? La noi nu se bate - ai probe?»

«N-am. De aceea mă și arestez singur. Să bateți un deținut, nu un om liber».

S-a tăcut multă vreme în salonul înghețat. Apoi comandantul:

«Ia să nu faci pe deșteptul - pune mîna și declară ce ți-a cerut tovarășu’ - dup-aia, la revedere!»

Am tras mult aer în piept și m-am aruncat în:

«Tovarășu’, cum îi ziceți, nu vrea declarații cinstite, vrea să mă oblighe să spun neadevăruri...» - am profitat de pauză și am adăugat: «Adică: minciuni!»

Nu știu dacă m-au lăsat întâi să termin bine ce aveam de spus, ori încă nu se treziseră din uimire - după o pauză s-au năpustit amândoi la mine. Ce a urmat - mai cunoscusem; chiar mai profesionist. După ce s-au încălzit pe pielea mea, s-au oprit: pe guri le ieșeau suluri de aburi. Gâfâiau. Și erau mulțumiți. Comandantul a bătut din palme, adresîndu-se lui Livescu:

«Acum poți să-i iei declarația! Dacă tot face pe deșteptul, apelează la mine, cu-ncredere!» - a ieșit, rîzînd.

Mă adunasem de pe jos și schițam scuturatul hainelor de praf.

Livescu s-a apropiat:

«Ești murdar și-aici...» - arăta din bărbie spre stânga mea.

Am răsucit capul - Livescu mi-a venit dimpotrivă cu un croșeu de dreaptă în cornul maxilarului. Am dat în genunchi, năucit.

«Să te-nveți minte! Să te-nveți minte!», îl auzeam ca prin câlți.

(...)

După ce s-a întors, timp de vreo două ceasuri Livescu a scris. Știam că nu doar frigul din încăpere (ce Dumnezeu: n-aveau Securității gaz metan? motorină? mecanici, să pună în funcție sistemul de încălzire?) i-i potrivnic: tot atât de trudnic ar fi scris și în miezul verii - iar atunci ar fi asudat, grăsos. Acest chin, pe de-o parte îmi mai săra inima, pe de alta mă îngrijora: știam ce are să urmeze - peste jumătate de ceas, peste două ceasuri, cât are să dureze golgota scrisului livescu'. Dar dacă voiam să-mi fie mie bine (corect: să nu-mi fie foarte-rău), trebuia să rezist la răul imediat.

În sfârșit, Livescu s-a ridicat, a împins spre marginea dinspre mine a biroului cele două coli scrise îndesat:

«Citește procesul-verbal și semnează!», a luat dosarul sub braț și a ieșit.

M-am ridicat de pe bancă, am făcut cei patru pași, am luat hârtiile... Era obișnuitul proces verbal de anchetă. Prima treime a primei pagini cuprindea "datele personale". În continuare, Livescu scrisese (cu câte cel puțin trei greșeli pe fiecare rând) :

Întrebare : Este adevărat că în timpul contrarevoluției din Ungaria ascultai posturile de radio dușmănoase care transmiteau comentarii dușmănoase la adresa ajutorului frățesc dat poporului frate maghiar ?

Răspuns : Da, recunosc întocmai că am ascultat posturi de radio dușmănoase cu comentarii dușmănoase. Recunosc de bună voie că comentam și difuzam comentariile interzise și dușmănoase printre colegii de facultate și cămin. Mai recunosc sincer că am comis fapte dușmănoase la adresa regimului nostru de democrație populară în complicitate cu numitul Stoișici Toma zis Sîrbu zis Bojeboje zis Sonatu (urmau încă vreo zece "zis"-uri).

Întrebare : Recunoști sincer că ai aderat la organizația contra-revoluționară, subversivă, antistatală, paramilitară și dușmănoasă de la căminul de studenți Matei Voievod, compusă din...? (urmau aceleași nume).

Răspuns : Da, recunosc deschis că...

Și așa mai departe și așa mai departe. Eu - recunoșteam (sincer, deschis, de-bună-voie), folosind exact aceleași calificative ca anchetatorul: dușmănos, contrarevoluționar, banditesc, ilegal, anti...

Am lăsat hârtiile pe birou și m-am întors la... banca mea.

Livescu a revenit. S-a uitat la hârtii, s-a uitat.

«N-ai semnat! De ce, mă, că stiloul era aici...»

«Nu sunt răspunsurile mele», am răspuns, străduindu-mă să nu las

să se vadă că îmi era frică. «Ca să nu mai vorbim de întrebările pe care nu mi le-ai pus niciodată».

«Mă-nveți tu pe mine cum să fac o anchetă? Pune mâna și semnează, că de nu... Știi tu ce te-așteaptă!», a chicotit.

(...)

După ce m-a scos de la arest (din odaia măturilor!), mi-a întins iar hârtiile. Nici n-am mișcat.

«Hai, bă... Semnează, dă-o-n pizda mă-si de treabă, de să mergem acasă - ce, nu vrei să te-ntorci la tine, la Lătești?» - ai fi zis că o viață-ntreagă ne trăsesem de brăcinar.

«Nu semnez neadevăruri - minciuna se pedepsește!»

«Futu-ți Dumnezeii mă-ti! Futu-ți Dumnezeii mă-ti! Și-acu ce fac, mă?» Livescu era disperat. «M-apuc să scriu din nou? Tot proces-verbalu'?»

Așa, exact așa întrebuse tavanul biroului de anchetă al Ministerului de Interne locotenentul Țârlea, în decembrie 56-ianuarie 57, de fiecare dată când, înfrângându-mi spaima de bătaie, refuzam să semnez întrebarea-răspunsul muncit de el pe hârtie cu-atâta trudă, cu-atâta-asudă.

(...)

Livescu mi-a făcut cinstea de a mă acompania până la porțiță. Știam prea bine ce vrea să facă: să-mi tragă un picior în fund.

Așa a făcut. M-am ridicat, m-am scuturat de zăpadă și am pornit la dreapta, spre Gară. Să fi fost miezul nopții și comandantul îmi spusese - după ce semnase procesul verbal scris așa cum îl voiam eu: mă duc la Lătești - acum, noaptea - fiindcă dacă mâine dimineată, la cinci, milițianul nu mă găsește acasă, pușcăria mă mănâncă! - pentru "părăsire de domiciliu".

Eram atât de mulțumit de "rezultat", încât n-am protestat, nici pentru că mă dădea afară din spital, nici pentru că mă obliga, noaptea, iarna (noroc că nu ninge, nu viscoale!) s-o iau pe jos, 15 kilometri, până "acasă".

Prețul mi se părea cu totul convenabil.

23 februarie

Am ieșit din iarna aceea șifonați rău. Nu doar eu, în urma eșecului cu spitalul, dar aproape toți deoiștii s-au târât penibil, vreme de două luni (ianuarie-februarie) mâncând doar cartofi și mămăligă (pâinea fiind inaccesibilă: trebuia adusă de la Fetești, iar prețul i se dublase). Singurele două preocupări ale noastre: focul - drept care ne adunasem către trei-patru într-o singură casă, pentru economie de combustibil - și dezăpezirea: de cum se lumina de ziuă, după (sau în timpul unui), viscol, noi, cei mai tineri și în putere ieșeam din case, adeseori pe geamuri, odată prin pod, spărgînd acoperișul) și cercetam casele

susceptibile întroienirii.

În două rânduri am degajat casa vecinei noastre, Maria Antonescu. Și a vecinului vecinei: prințul Alexandru Șuțu.

Tibi Kiss a găsit "soluția" lemnelor: salcâmi din liziera Sud - dealtfel la îndemâna oricui, însă nu oricine avea puterea să taie, să care, prin zăpada măsurînd pe alocuri trei metri, bucățile de salcâm verde, greu ca moartea...

(...)

În sfârșit a venit primăvara și oamenii a început a-și face garduri...

28 februarie

A.S. Iar am întrerupt. Din pricină că am făcut gardul...

În Lătești, când ne apucăm de făcut garduri, nimic nu ne abate, nici chiar... două femei, pentru că una mai are ceva șanse.

La noi, la Lătești, **gardul** nu este doar chestia care desparte ceva de altceva - parcela ta de pământ ("țărușul", vorba basarabenilor...) de a vecinului. Desigur, utilitate tot avea : nu îngăduia găinilor, câinilor să distrugă cele două straturi cu zarzavat și mai ales floricelele... Dar un gard dădea, în primul rând, sentimentul de proprietate ; în al doilea, de securitate : nimeni nu-ți putea intra în curte și în grădină - decât pe poartă, deci pe acolo, pe unde intră-ies oamenii fără intenții rele. Chiar milițienii, chiar ascultătorii la ferestre (se zicea că Postovic asculta cu stetoscopul peretele din spate al caselor...) ; însuși Livescu, dacă avea de gând să-ți ardă el o vizită, era obligat să intre pe poartă. Chiar dacă poarta aceea era alcătuită din doi pari de salcie drept stâlpi și o închegătură de despicături de salcâm, salcie, scândură, chiar bețe de floarea soarelui, schițînd o porțiță...Ce nu putea fi încuiată. Iar gardul acela n-ar fi rezistat la o lovitură de picior...

Gardul la noi, în Lătești (probabil nu doar la noi, dar cum nu cunoșteam alt sat-nou...) mai semnifica ceva : anunța, la urma urmei sărbătorea venirea primăverii! Adică sfârșitul frigului, a foamei, a lipsei de lucru, a lipsei de vești și pachete de-acasă (din cauza drumurilor impracticabile); începutul... vieții.

Cu toții - chiar și Marino! - își descopereau virtuți de gospodari, or, în Lătești, a fi gospodar însemna înainte de toate : a avea gard! N-am spus: a repara gardul, pentru că la noi, în Lătești, gardurile vechi nu se reparau, nu se cârpoceau: se făceau din nou.

Tulpinile de floarea soarelui, sârma, parii ce puteau fi refolosiți se puneau de-o parte ; se numărau snopii de tulpini noi, puse bine de cu toamnă (și salvate de la holocaustul iernatului...). Se făcea un calcul : dacă ajungea pentru lungimea programată a gardului, era bine, se putea începe gardul, de nu... Începeau "călătoriile de afaceri", prin sat: se cumpărau, se împrumutau, se mai furau...

Apoi se începea... **gardul** :

Parii întăriți ori îngropați din nou; sârma întinsă; se săpa un șanțuleț între pari: tulpinile de floarea soarelui trebuiau îngropate cam de-o palmă, ca să reziste vântului, găinilor. Odată “sârmuită” proprietatea (care, desigur, nu corespundea cu “țărușul”, întreaga suprafață din jurul casei, ci doar cea destinată zarzavatului, florilor și... stropului de intimitate a proprietății private) se putea trece la următoarea operațiune: “împletitul”: fiecare tulpină trebuia fixată de sârma dintre stâlpi, fie cu sârmă (subțire), fie cu “radiator”: de la groapa de gunoi a atelierului mecanic al fermei, recuperam elemente de radiator de tractoare, dezlipeam de pe tub panglica de plumb învârtită în spirală - aceasta era... “radiatorul”.

Facerea gardului: o muncă migăloasă, ne-grea - și pasionantă. Și încă: munca asta era pentru plăcerea noastră.

Cei mai săraci, ori mai leneși - pentru că sârmă se găsea din belșug la fermă - întindeau între pari o singură sârmă groasă, cam la înălțimea parului îngropat; “mijlocașii”: două; maniacii se grozăveau cu trei! Stratificarea socială continua : săracii fixau tulpinele de sârma groasă cu “simplă” (era vorba de buclă), mijlocașii o făceau dublă, iar chiaburii

text neterminat (scris în februarie 1973)